STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06341

BRIV FUN TOYTN-HOYZ

Ethel Rosenberg

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עטל און יוליוס ראָזענבערג

בריוו פון טויטן-הויז

אַרויסגעגעבן פון דער
געזעלשאַפט פריינט פון „טריבונע"

★

בוענאָס איירעס
1954

JULIUS y ETHEL ROSENBERG

CARTAS DE LA CAMARA DE MUERTE

●

EDICION TRIBUNA

Este libro terminóse de imprimir el día 15 de junio de 1954, en los Talleres Gráficos "Kalifón" S.R.L. Miró 747, Buenos Aires.

עטל ראָזענבערג

אויב מיר וועלן שטאַרבן

דאָס ליד האָט עטל ראָזענבערג אָנגעשריבן סאָף מײַ 1953, אין איר טויטן־קאַמער, אין סינג־סינג.

איר וועט וויסן מײַנע זין, איר וועט וויסן
פאַרוואָס ניט־דערזונגען איז אונדזער ניגן,
דאָס בוך ניט־דערלייענט, די אַרבעט ניט־פאַרענדיקט,
און אונטער אַ בערגל ערד מיר ליגן.

אָ, קלאָגט ניט מער, מײַנע זין, ניט מער געקלאָגט,
עס פלאַצן די בילבולים אין ליכט פון טאָג;
די גאַנצע וועלט וועט אונדזער ווײ דערהערן
און דערזען אונדזערע טרערן.

שמייכלען וועט די ערד, מײַנע זין, שמייכלען אין פרייד —
און איבער אונדזער פלאַץ פון רו, דער סאָף פון לייד,
וועט גרין זײַן אויסגעשפּרייט, אַ גרינער באַלעם,
און שטראַלן וועט וועלט אין ברידערלעכקייט און שאָלעם.

אַרבעט און בויט, מײַנע זין, און בויט
אַ מאָנומענט צו ליבשאַפט און צו גליק דערהייבן,
צו ווירדע פון מענטש, און צו אונדזער העלן גלויבן
אין אײַך, מײַנע זין, אין אײַך!

ייִדיש: בער גרין

אַ דאָקומענט און אַ מאָנומענט פון זייער אומשולד, פון זייער נעשאָמע-ריינקייט און הויכער מענטשלעכקייט, פון זייער אַכראַיעס פאַר דער גערעכטיקייט, וואָס זיי האָבן ניט געוואָלט באַפלעקן מיט פאַלשן מוידע זײַן, פון זייער טיפער ליבע און זייער זאָרג פאַר דער דערציִונג פון זייערע קינדער, פון זייער אייגענער דערציִונג וואָס זיי האָבן באַקומען אין דער פראָגרעסיווער ייִדישער שול און אין דער פראָגרעסיווער באַוועגונג...

איינצײַטיק דערמיט אַ שאַנד-סלופ פאַר זייערע מערדער. אַ דאָקומענט פון אַ יוסטיץ-מאָרד, פון אַ ציניש און בייזן בילבל און אינסצעניזירטן פאַלשן מישפעט, מיט אונטערגעשטעלטע איידעס און אינקוויזיטאָרישער אויספרעסונג פון פאַלשע דערקלערונגען, מיט דער פאַרברעכערישער אויסרעכענונג צו באַרעכטיקן אין די אויגן פון דעם אייגענעם פאָלק און פון דער וועלט אַ נײַע וועלט-שכיטע מיט דער הילף פון מאַסן-מערדערישן אַטאָמישן וואָפן...

אַט דאָס זײַנען די בריוו פון עטל און יוליוס ראָזענבערג, געשריבן אין דער סינג-סינג-טפיסע, ווו זיי זײַנען געזעסן פאַרמישפעטע צום טויט זינט דעם 5טן אַפריל 1951, ביז דעם 19טן יוני 1953, ווען זיי זײַנען פאַרברענט געוואָרן אַפן עלעקטרישן שטול, צו דער אייביקער שאַנד פון זייערע מערדער און צום אייביקן ליכטיקן אָנדענק פון די צוויי מאַרטירער פאַרן עמעס.

דער דאָזיקער יוסטיץ-מאָרד, די אָפן, ציניש און בייזוויליק געטראָטענע גערעכטיקייט מיצאַד דעם העכסטן געריכט פון די פאַראייניקטע שטאַטן, האָט אויפגערודערט און אויפגעשוידערט די וועלט, יעדן מענטשן מיט געוויסן און האָט דערמאָנט דעם אַנטיסעמיטישן בילבל און פראָצעס פון דער פראַנצויזישער רעאַקציע אַף דעם ייִדישן קאַפיטאַן דרייפוס אין יאָר 1894, דעם צאַרישן בלוט-בילבל און פראָצעס אַף דעם ייִדן ביילים אין 1912 און דעם פראָצעס פון אַן ענלעכן יענקישן הויכן געריכט קעגן די צוויי איטאַליענישע

פאַלקס-מענטשן סאַקאָ און וואַנצעטי, אין 1927, וואָס האָבן אויפ-גערודערט דעם וועלט-געוויסן.

עס האָבן פּראָטעסטירט און אַפּעלירט צו באַגנאַדיקונג די העכסטע אינסטאַנצן פון דער געוויסן-וועלט, פון די גלויבנס און פון דער וויסנשאַפט, פון דער קונסט און פון דער פּאָליטיק, די וועלט האָט אײַנגעהאַלטן דעם אָטעם באַם ראַדיאָ אַפּוואַרטנדיק דאָס וואָרט פון גערעכטיקייט, וואָס האָט באַדאַרפט קומען פונעם ווײַסן הויז אין וואַשינגטאָן. נאָר אַנשטאָט דער בשורה פון גערעכטיקייט, האָט דער ראַדיאָ אָנגעזאָגט דעם מאָרד.

די וועלט האָט דעם אָנזאָג אויפגענומען ווי אַן אַרויסרוף דער גאַנצער מענטשלעכער ציוויליזאַציע, דער רעליגיעזער ווי דער וועלטלעכער, אַלע פּרינציפּן פון דער מענטשלעכקייט, ווי אַ גראָבן אָפּשטויס פון אַן אָנגעפּרעסענעם טאַקיף, אָדער ווי דעם אויסדרוק פון אַ געננסטער-באַנעם וועגן וועלט און מענטש, וואָס אימפּאָנירט זיך איבער אַלץ וואָס איז גײַסטיק העכער. — אַ צווילינג-באַנעם צום היטלעריסטישן.

„טריבונע" גיט אַרויס דאָס בוך מיט די בריוו פון עטל און יוליוס ראָזענבערג ווי אַ דאָקומענט און ווי אַ מאָנומענט די צוויי מאַרטירער פון דער גערעכטיקייט און זייער פּאַרטיידיקער עמאַ-נועל בלאָך, וואָס איז גענגסטעריש דערמאָרדעט געוואָרן דורך די זעלבע יוסטיץ-מערדער, קעדיי צו שטערן דער רעוויזיע פון דעם פּראָצעס, וואָס איז אונטערגענומען געוואָרן פון אַן אינטערנאַציאָ-נאַלן געריכט מיט זײַן מיטאַרבעט, און אַזוי אַרום צו פאַרווישן די שפּורן פון זייער פאַרברעכן.

— ווי צו די וואָס הויפענען אָן פאַרברעכן אַף פאַרברעכן! האָט געזאָגט דער נאָווי.

ווי צו זיי, זיי נאָגלען זיך אַליין צו צום שאַנד-סלופּ!

זייער שטראָף וועט זײַן דער ניצאָכן פון דעם שאָלעם, וואָס וועט אויך זײַן דער ניצאָכן פון דער מענטשלעכער גערעכטיקייט, פון דעם עמעס, פון דער אומשולד.

„ט ר י ב ו נ ע"

כראָנאָלאָגישער איבערזיכט איבער דער ראָזענבערג־אַפֿערע

די בריוו, וועלכע מיר פֿאַרעפֿנטלעכן דאָ, זײַנען אויסגעקליבן צווישן הונדערטער בריוו, וועלכע די ראָזענבערגס האָבן צווישן זיך געשריבן אין פֿאַרלויף פֿון די דרײַ יאָר, וואָס זיי האָבן זיך געפֿונען אין טויטן־הויז פֿון סינג־סינג. דער לייענער וועט אין די דאָזיקע בריוו געפֿינען די אָפּשפּיגלונג פֿון עטל און יוליוס ראָזענבערג אין זייער גאַנצער עטישער און מאָראַלישער דערהויבנקייט. אָבער די דאָזיקע געציילטע בריוו זײַנען ווײַט ניט גענוג צו געבן דעם לייענער אַ געשיכטלעכן איבערבליק איבער דער גאַנצער ראָזענבערג־אַפֿערע און איבערהויפּט פֿאַר די, וועלכע האָבן ניט געהאַט די מעגלעכקייט נאָכצופֿאָלגן דעם גאַנג פֿון פּראָצעס. מיר גיבן דאָ דעריבער אַ קורצן כראָנאָלאָגישן איבערזיכט פֿון די וויכטיקסטע פֿאַקטן און געשעענישן, וועלכע האָבן זיך אָפּגעשפּילט פֿאַר און נאָך דעם טויט־אורטייל און וויאַזוי עס איז צוגעגרייט געוואָרן דער מאָרד פֿון 19טן יוני 1953.

עטל ראָזענבערג איז אַלט געווען 37 יאָר און יוליוס 35 ווען זיי זײַנען דערמאָרדעט געוואָרן אַף דעם עלעקטרישן שטול. קינדער פֿון ייִדישע אימיגראַנטן זײַנען זיי ביידע דערצויגן געוואָרן אין ייִדישן קוואַרטאַל איסט־סײַד פֿון ניו־יאָרק, וווּ זיי האָבן צוזאַמען מיט דער אַמעריקאַנער קולטור דערהאַלטן די פֿעדעם מיט דער אַלטער ייִדישער קולטור און טראַדיציעס. לעבנדיק אין אַ סוויווע פֿון ייִדישע האָרעפּאַשניקעס, וווּ דאַכקעס און נויט זײַנען אַ טאָג־טעגלעכע דערשײַנונג, האָט זיך אין זיי אַנטוויקלט דאָס נאַטירלעכע געפֿיל און ווילן פֿאַר סאָציאַלער גערעכטיקייט און מענטשלעכן יושער.

עטל און יוליוס זײַנען אויסגעוואַקסן און זיך דערצויגן ווי צוויי איינפֿאַכע ייִדישע פֿאָלקס־מענטשן מיטן טיפֿן גלויבן אין דער צוקונפֿט פֿון דער מענטשהייט און אין זייער אייגענער צוקונפֿט. זיי האָבן פֿאַר זיך ניט געהאַט קיין גרויסע אַמביציעס, געשטרעבט צו אַ שטיל, רויק, גליקלעך פֿאַמיליע־לעבן פֿאַר זיך און זייערע קינדער. אָבער דער גורל האָט אַנדערש באַשטימט. אין מיטן בלויענדיקן לעבן, זײַנען זיי שענדלעך דערמאָרדעט געוואָרן און זייערע קינדער זײַנען געבליבן יתומים.

1939. — נאָכדעם ווי יוליוס האָט באַקומען זײַן דיפּלאָם פֿון אוניווערזיטעט אין ניו־יאָרק, אַלס אינזשעניער, איז פֿאַרגעקומען זײַן חתונה מיט עטל, וועלכע ער האָט געקענט זײַט 1936. אין דער ערשטער צײַט האָבן זיי געוווינט אין וואַשינגטאָן, וווּ עטל האָט געאַרבעט אַלס דאַקטילאָ. נאָכדעם ווי יוליוס האָט באַקומען אַ פּאָסטן אין ניו־יאָרק אַף אַ רעגירונגס־אַמט, ציִען זיי זיך איבער קיין ניו־יאָרק, וווּ זיי וווינען צוזאַמען מיט דער מוטער פֿון עטל.

1942. — די ראָזענבערגס באַקומען ענדלעך פאַר זיך אַ דירע אין אַ בילינקן וווי־נונגס־קוואַרטאַל, וווּ זיי וווינען קעסיידער ביז זייער אַרעסט.

1943. — דאַוויד גרינגלאַס, עטלס ברודער, נאָך וואָס פאַרהייראַט, טרעט אַריין אין דער אַרמיי.

1945. — יוליוס פאַרלירט זיין פאָסטן. ער ווערט אָפּגעזאָגט אונטער דער באַשול־דיקונג, אַז שום באַווייזן, אַז ער זאָל זיין אַ קאָמוניסט. דאַוויד גרינגלאַס געפינט זיך אין דער צייט אין לאָס אַלאַמאָס, ווו ער אַרבעט אַלס מעכאַניקער אין אַטאָמישן צענטער. ער געפינט זיך דאָרט אַלס סאָלדאַט און זיין פרוי, רות, קומט אים דאָרט אָפּט באַזוכן.

1946. — יוליוס מיט עטלס ברודער, בערנאַרד, עפענען אַ געשעפט פון אַלטע מאַשינען. דאַוויד, וועלכער ווערט דורך דער צייט דעמאָבילוזירט, טרעט אַריין אַלס דריטער שותף.

1947. — די פירמע ווערט איבעראָרגאַניזירט אונטער אַ נייעם נאָמען. עס דאַרף אַריינטרעטן אַ פערטער שותף און אַריינלייגן נייעם קאַפּיטאַל.

1949. — דאָס געשעפט גייט שלעכט. דאַוויד און בערנאַרד טרעטן אַרויס פון דער פירמע. יוליוס האַלט, אַז דאָס געשעפט קען ווייטער עקזיסטירן און באַשליסט עס אַליין צו פירן.

יאַנואַר 1950 —

יוליוס פאַרהאַנדלט מיט זיין שוואָגער דאַוויד אָפּצוקויפן זיין טייל. די פאַרהאַנדלונגען ציען זיך ביז מיי: מען קומט דורך פאַרן פּרייז פון טויזנט דאָלער. אָבער יוליוס קען נישט אָפּן מאָמענט באַצאָלן די טויזנט דאָלער. דאָס דערפירט צו אַרומרייסענישן צווישן דער פאַמיליע. און די פאַמיליע גרינגלאַס האָט זאָגאַר אין אַ געוויסן מאָמענט איבערגעגעבן אַן אַדוואָקאַט ער זאָל פאַר־פירן אַ פּראָצעס קעגן די ראָזענבערגס.

פעברואַר 1950 —

אַן אַגענט פון דער פ.ב.י. (אַמעריקאַנער אויספאָרשונגס־פּאָליציי) קומט צו דאַוויד גרינגלאַס און פרעגט אים אויס וועגן די פּערזאָנען מיט וועלכע ער איז געשטאַנען אין קאָנטאַקט אין דער צייט פון זיין דינסט אין אַטאָמישן צענטער אין לאָס אַלאַמאָס. עס האַנדלט זיך אין אַ געוויסן קוואַנטיטעט אוראַניום, וועלכער זאָל האָבן פאַרשוווּנדן פון צענטער אין דער דאָזיקער צייט. דער נאָמען פון די ראָזענבערגס ווערט בײַ דעם פאַרהער נישט דערמאָנט.

15טער יוני 1950 —

דאַוויד גרינגלאַס ווערט אַרעסטירט בײַ זיך אין שטוב דורך פיר אַגענטן פון דער פ.ב.י. פינף שאָ האָט געדויערט די רעוויזיע, וועלכע איז דורכגעפירט געוואָרן בײַ אים אין הויז. צווישן אַלטע פּאַפּירן געפינט מען אַ בויגן פּאַפּיר מיט מאַטעמאַטישע פּראָבלעמען געשריבן דורך יוליוס ראָזענבערג. ווי עס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזן איז דאָס געווען אַן איינפאַכע לעקציע פון מאַטעמאַ־טיק נאָך פון דער שול, ווו ראָזענבערג האָט שטודירט. דאָס איז געווען צום ערשטן מאָל, ווען דער נאָמען ראָזענבערג איז געוואָרן דערמאָנט.

16טער יוני 1950 —

יוליוס ראָזענבערג ווערט איינגעלאַדן אין פ.ב.י. אויף אַן אויספאָרשונג, ווו מען גיט אים איבער, אַז דאַוויד גרינגלאַס האָט זיך מודיע געווען, אַז ער האָט אַרויסגעגאַנגענע אַטאָמישע סודות און זיי איבערגעגעבן דעם סאָוועטישן פאַר־באַנד און אַז ער האָט דאָס געטאָן לויט די אָנווייזונגען פון יוליוסן. יוליוס ווערט נישט פאַרהאַלטן דורך דער פ.ב.י. רות, די פרוי פון דאַוויד גרינגלאַס, באַשטימט אַלס פאַרטיידיקער פאַר איר מאַן דעם אַדוואָקאַט ראַדזשאַן.

אָנפאַנג יולי 1950 —

דאַוויד גרינגלאַס ווערט אָפיציעל אָנגעקלאָגט אין שפּיאָנאַזש אין פיר בײַ־

שולדיקונגען. אבער זיין פראצעס ווערט עטלעכע מאל אפגעלייגט נאך א פאר־שטענדיקונג פון זיין אדוואקאט מיטן פראקוראר ארווינג סייפאל. רוט גרינגלאס ווערט אין פארלויף פון דריי טעג קעסיידער געפארשט אין דער פ.ב.י. אין דער אנוועזנהייט פון איר מאן דאוויד, זיין אדוואקאט און דעם פראקוראר. נאך דער ענדע פון די אויספארשונגען שרייבן זיי אונטער ביידע, דאס הייסט רוט און דאוויד, א דעקלאראציע, אין וועלכער זיי זיינען זיך מודה אין זייערע פארברעכנס און ציען אריין די ראזענבערגס.

17טער יולי 1950 —

יוליוס ראזענבערג ווערט ארעסטירט.

20טער יולי 1950 —

מאקס עליטשער, א געוועזענער כאווער פון יוליוס, ווערט געפארשט דורך דער פאליציי. ער איז באשולדיקט אין האבן אפגעגעבן א פאלשע שווע. נאך צוועלף שא פארהער שרייבט ער אונטער א דעקלאראציע, אז אין פארלויף פון צוויי וויזיטן, וואס יוליוס האט אפגעשטאט, האט ער אים קעסיידער צוגערעדט, אז ער זאל זיך פארנעמען מיט שפיאנאזש לטובת סאוועטן־פארבאנד. וועגן דער באשולדיקונג קעגן אים איבער זיין פאלשער שווע איז קיינמאל מער ניט גע־רעדט געווארן.

12טער אויגוסט 1950 —

עטל ראזענבערג ווערט ארעסטירט אין מאמענט, ווען זי פארלאזט דאס געריכט־הויז, וווּ זי איז צום צווייטן מאל ארויסגערופן געווארן אײדעס זאגן איבער איר מאן.

16טער אויגוסט 1950

מארטין סאבאל ווערט ארעסטירט אין מעקסיקע. מען שיקט אים אריבער די אמעריקאנער גרענעץ, וווּ עס ווארטן שוין אויף אים אגענטן פון דער פ.ב.י. ער ווערט ארעסטירט אונטער דער באשולדיקונג, אז ער האט געהאט געשפרעכן מיט יוליוס ראזענבערג יעדע זעקס מאנאטן אין פארלויף פון 2 מיט א האלב יאר.

17טער אויגוסט 1950

די ערשטע אפיציעלע באשולדיקונגס־אקציע ווערט אונטערגענומען קעגן די ראז־ענבערגס. זיי ווערן באשולדיקט אין איבערגעבן אטאמישע סודעס דעם אנגע־שטעלטן פון דער סאוועטישער אמבאסאדע, אנאטאלי יאקאוולעוו, (וועלכער האט דורך דער צייט שוין געהאט פארלאזט אמעריקע). אלס מיטהעלפער ווערן אנגע־געבן דאוויד און רוט גרינגלאס ווי אויך הארי גאלד, וועלכער איז ארעסטירט געווארן אין מאנאט מיי אין פילאדעלפיע. אלס קויציע פאר די ראזענבערגס איז געווארן באשטימט די קאלאסאלע סומע פון הונדערט טויזנט דאלער.

10טער אקטאבער 1950 —

צווייטע באשולדיקונגס־אקציע, וווּ מארטין סאבאל ווערט אפיציעל צוגעגעבן צו דער ליסטע פון די באשולדיקטע.

19טער אקטאבער 1950 —

דאוויד גרינגלאס דערקלערט זיך שולדיק פארן געריכט.

31טער יאנואר 1951 —

דריטע באשולדיקונגס־אקציע, וועלכע שטעלט פעסט די דאטע פון ווען דאס פארברעכן האט זיך אנגעהויבן אויף דעם 6טן יולי 1944. צום ערשטן מאל ווערט פארגעלייענט די דעקלאראציע פון מאקס עליטשער, וועלכער באשולדיקט די ראזענבערגס.

6טער מאַרץ 1951 —

דער פראצעס פון עטל און יוליוס ראזענבערג מיט מארטין סאבאל הייבט זיך

אַז פֿאַר אַ געריכט פֿון געשוווירענע אונטער דעם פֿאָרזיץ פֿון ריכטער קויפֿמאַן. אַלס באַשולדיקער טרעטן אַרויס דער פּראָקוראָר סייפּאָל און דער געהילף מילעס לאַנע. די אַדוואָקאַטן פֿון די ראָזענבערגס זײַנען עמאַנועל בלאָך און זײַן פֿאָטער אַלעקסאַנדער.

דער איניען גרינגלאַס איז געוואָרן אָפּגעטיילט פֿון פּראָצעס, ווײַל נאָך אין אָקטאָבער האָט ער זיך אָנערקענט אַלס שולדיק, טראָץ דעם, וואָס ער איז נאָך ניט געוואָרן געמישפּעט. זײַן פֿרוי רוט, וועלכע האָט זיך אויך מוידע געווען און האָט פֿיגורירט אין דער דאָסיע אַלס מיטבאַטייליקטע אין שפּיאָנאַזש־קאָמפּלאָט, טראָץ דעם אַלעם, איז זי קיינמאָל ניט געווען אַרעסטירט און קעגן איר איז ביכלאַל ניט צוזאַמענגעשטעלט געוואָרן קיין באַשולדיקונגס־אַקט.

6—29טן מאַרץ 1951 —

אין פֿאַרלויף פֿון איבער דרײַ וואָכן האָט געדויערט דער פּראָצעס. די באַשולדיקונג, וועלכע האָט געזאָלט צושטעלן 112 איידעס, דערונטער אַטאָמישע עקספּערטן ווי דער גענעראַל ליסיל גראַוועס און דעם פּראָפֿעסאָר האַראָלד אורע, האָט בלויז אַרויסגערופֿן 23 פּערזאָן און קיין איינעם ניט פֿון די עקספּערטן.

די ראָזענבערגס און מאַרטין סאָבאָל האָבן זיך דערקלערט אומשולדיק און האָבן, ווי באַוווּסט, קיינמאָל ניט אויפֿגעהערט צו פּראָקלאַמירן זייער אומשולד. קיין שום דאָקומענט אָדער באַווײַז איז ניט געבראַכט געוואָרן פֿאַרן געריכט, וועלכער זאָל באַשטעטיקן די באַשולדיקונג קעגן די ראָזענבערגס. די זאַכלעכע באַווײַזן, וואָס די אַגענטן פֿון פ.ב.י. האָבן געברענגט פֿאַרן געריכט זײַנען געווען: אַ זאַמל־פּושקע מיט וועלכע די ראָזענבערגס האָבן זיך באַנוצט באַם זאַמלען געלט פֿאַר די שפּאַנישע פּליכטלינגען, אַ זאַמלונג, וועלכע איז אָפֿיציעל דערלויבט געוואָרן דורך דעם שטאַט פֿון ניו־יאָרק. אַ פּעטיציע־ליסטע פֿאַרן קאָמוניסטישן ראַטמאַן פֿון ניו־יאָרק, פּעטער קאַשיאַנע, אַ ליסטע מיט 50.000 אונטערשריפֿטן פֿון ניו־יאָרקער אײַנוווינער, צווישן וועלכע עס האָט זיך אויך געפֿונען די אונטערשריפֿט פֿון עטל ראָזענבערג. אַ צייכענונג, געמאַכט דורך דאַוויד גרינגלאַס, וועלכער האָט דערקלערט, אַז דאָס איז די צייכענונג פֿון דער אַטאָמישער באָמבע, וועלכע ער האָט איבערגעגעבן יוליוס ראָזענבערג צוזאַמען מיט צוועלף זײַטלעך אויפֿקלערונגען, וועלכע ער האָט צוזאַמענגעשטעלט פֿון די געשפּרעכן וועלכע ער האָט געפֿירט מיט פֿאַרשיידענע פּערזאָנען אין לאָס־אַלאַמאָס. אַ שטיקל טאָוול פֿון אַ שאַכטל אין וועלכן דאַוויד גרינגלאַס האָט דערקענט די צווייטע טייל פֿון אָפּגעריסענעם שטיקל טאָוול, וואָס האַרי גאָלד האָט אים געוויזן אַלס צייכן, אַז ראָזענבערג האָט אים געשיקט. אַ צערעסענער פּאַפּירענער בײַטל, אין וועלכן עס האָט זיך געפֿונען — לויט דער דערקלערונג פֿון דאַוויד גרינגלאַס — די 4.000 דאָלער, וואָס די רוסן האָבן אים געזאָלט געבן צו פֿאָרן קיין מעקסיקע. און צום סאַף די דערקלערונג פֿון רוט גרינגלאַס, אַז עטל האָט איר דערציילט, אַז די רוסן האָבן איר געגעבן אַ מאַטאָנע אַ טיש מיט אַ ספּעציעלן פֿאָטאָגראַפֿיר־אַפּאַראַט צו פֿאָטאָקאָפּירן דאָקומענטן. די ראָזענבערגס האָבן אויפֿגעגעבן די פֿירמע, וווּ זיי האָבן געקויפֿט דעם טיש פֿאַרן פּרײַז פֿון 21 דאָלער (ווי באַוווּסט איז שפּעטער דער טיש אָפּגעפֿונען געוואָרן און די פֿירמע וווּ ער איז געקויפֿט געוואָרן האָט דאָס באַשטעטיקט).

אין פֿאַרלויף פֿון פּראָצעס זײַנען די ראָזענבערגס לאַנג געפֿאָרשט געוואָרן איבער זייערע פּאָליטישע איבערצײַגונגען. דער ריכטער קויפֿמאַן האָט זיי קעסיידער באַצייכנט מיטן נאָמען קאָמוניסטן. רייידנדיק צו די געשוווירענע האָט ער זיי געזאָגט: „איר וועט דאַרפֿן דעצידירן וועמען איר גלייבט”!

29טער מאַרץ 1951 —

נאָך שאָען־לאַנגער באַראַטונג האָבן די געשוווירענע ריכטער דערקלערט יוליוס, עטל און מאַרטין סאָבאָל, אַלס שולדיקע אין שפּיאָנאַזש־פֿאַרברעכן.

5טער אַפּריל 1951 —

ריכטער קויפמאַן גיט אַרויס דעם אורטייל. עטל און יוליוס ווערן פאַרמישפּעט צום טויט. מאַרטין סאָבאָל אַף דרײַסיק יאָר טורמע.

אַף צומאָרגנס ווערט דאַוויד גרינגלאַס פאַרמישפּעט אַף 15 יאָר טורמע מיט דער מעגלעכקייט באַדינגונגסווײַז באַפרײַט צו ווערן נאָכן אָפּזיצן 5 יאָר.

די פאַרשיידענע אינטערווענצן, וואָס די פאַרטיידיקער פון די ראָזענבערגס האָבן געמאַכט נאָכאַמאָל צו רעווידירן דעם פּראָצעס, ווערן קעסיידער אָפּגעוואָרפן.

פרילינג 1952 —

נאָכדעם ווי דאָס אַפּעלאַציע־געריכט האָט אָפּגעוואָרפן אַלע ביטעס פון די פאַרטיידיקער, טראָגן זיי אַרײַן אַן אַפּעלאַציע צום העכסטן אַמעריקאַנישן געריכט.

אין דער זעלבער צײַט ווערט דורך דעם ראָזענבערג־קאָמיטעט אַרויסגעלאָזט אַ פּעטיציע־ליסטע פאַר די ראָזענבערגס. איבער פופציק טויזנט אונטערשריפטן זײַנען אין אַ קורצער צײַט געזאַמלט געוואָרן אין אַמעריקע, דערונטער פון די אָנגעזעענסטע פּערזענלעכקייטן, ווי עס זײַנען פאָרגעקומען אַ גאַנצע ריי מיטינגען און מאַניפעסטאַציעס. עס זײַנען געשאַפן געוואָרן ראָזענבערג־קאָמיטעטן אין איירעפּע און אין אַ סאַך אַנדערע לענדער.

13טער אָקטאָבער 1952 —

דאָס העכסטע געריכט וואַרפט אָפּ די ביטע פון רעווידירן דעם פּראָצעס, ניט געבנדיק דערבײַ קיין שום קאָמענטאַרן איבער דעם פּראָצעס גופא און דעם אורטייל.

נאָוועמבער—דעצעמבער 1952 —

אַ ביטע וועגן באַגנאַדיקונג ווערט איבערגעשיקט צום פּרעזידענט טרומאַן. די ביטע ווערט אונטערגעשטיצט דורך די אָנגעזעענסטע אַמעריקאַנער פּערזענלעכקייטן ווי פּראָפעסאָר אײַנשטיין, פּראָפעסאָר האַראָלד אורע א״אַ. די ביטע איז אויך אונטערגעשטיצט געוואָרן פון איבער 3.000 גײַסטלעכע פון 26 רעליגיעס און רעליגיעזע סעקטעס. די באַגנאַדיקונגס־ביטע איז איבערגעזעצט געוואָרן אין פאַרשיידענע שפּראַכן און פאַרעפנטלעכט אין אייראָפּע. מענטשן, געקומענע פון פאַרשיידענע עקן פון אַמעריקע, האָבן טאָג און נאַכט דעפּילירט אין וואַשינגטאָן פאַרן ווײַסן הויז באַאײַנפלוסן דעם פּרעזידענט, ער זאָל באַגנאַדיקן די ראָזענבערגס· די גרעסטע צײַטונגען פון איירעפּע האָבן אונטערשטיצט די באַגנאַדיקונגס־ביטע.

11טער פעברואַר 1953 —

נאָכדעם, ווי דער פּרעזידענט טרומאַן האָט אויסגעמיטן צו נעמען אַ שטעלונג אין דער פראַגע און דאָס איבערגעלאָזט צו דעצידירן פאַרן נײַעם פּרעזידענט, האָט דער נײַ־אויסגעוויילטער פּרעזידענט אײַזענהאַוער אָפּגעוואָרפן די באַגנאַדיקונגס־ביטע פון די ראָזענבערגס. אַ נײַע דאַטע איז באַשטימט געוואָרן פאַר דער עקזעקוציע.

מאַרץ 1953 —

די עקזעקוציע ווערט אָפּגעלייגט. דאָס העכסטע געריכט דאַרף נאָכאַמאָל באַטראַכטן די נײַע ביטע, וועלכע איז אַרײַנגעטראָגן געוואָרן דורך די אַדוואָקאַטן, עמאַנועל בלאָך און יאָן פינערטי, דער געוועזענער פאַרטיידיקער פון סאַקאָ־וואַנצעטי.

אַפּריל—מײַ 1953 —

דאָס העכסטע געריכט האָט נאָכאַמאָל אָפּגעוואָרפן די ביטע פון די פאַרטיידיקער. דער ריכטער קויפמאַן האָט באַשטימט אַ נײַע דאַטע פאַר דער עקזעקוציע, דעם 18טן יוני.

15טער יוני 1953 —

אַף דער נײַער ביטע פֿון די פּאַרטיידיקער אָפּצולייגן די עקזעקוציע, איז דאָס העכסטע געריכט זיך נאָכאַמאָל צונויפֿגעקומען און זיך אָפּגעזאָגט אָפּצולייגן די עקזעקוציע.

17טער יוני 1953 —

נאָכדעם ווי דאָס העכסטע געריכט איז אָפֿיציעל זיך צעגאַנגען אַף וואַקאַציעס, האָט דער ריכטער דוגלאַס, מיטגליד פֿון דעם זעלבן געריכט, באַשלאָסן אַף אײגענער האַנט אָפּצולייגן די עקזעקוציע. דעם זעלבן טאָג האָט דאָס אַמעריקאַנער יוסטיץ־מיניסטעריום צונויפֿגערופֿן דאָס העכסטע געריכט, קעדיי מעוואַטל צו מאַכן דעם באַשלוס פֿון ריכטער דוגלאַס.

18טער יוני 1953 —

דאָס העכסטע געריכט איז זיך צונויפֿגעקומען צו באַטראַכטן דאָס אָפּלייגן די עקזעקוציע דורכן ריכטער דוגלאַס. דאָס געריכט האָט נאָך אַ לאַנגער באַראַטונג אָפּגעלייגט דעם באַשלוס אַף צומאָרגנס. די עקזעקוציע, וועלכע האָט געזאָלט פּאַרקומען דעם זעלבן טאָג, איז אַזוי אַרום אויטאָמאַטיש אָפּגעלייגט געוואָרן. דער ריכטער קויפֿמאַן האָט אָבער גלײַך באַשטימט אַ צווייטע דאַטע אַף איין טאָג שפּעטער, דאָס הייסט אַף צומאָרגנס דעם 19טן.

19טער יוני 1953 —

5אַזייגער נאָכמיטאָג (אַמעריקאַנער צײַט) האָט דאָס העכסטע געריכט מיט 6 שטימען קעגן 3, מעוואַטל געמאַכט דעם באַשלוס פֿון ריכטער דוגלאַס אָפּצולייגן די עקזעקוציע. דער אַדוואָקאַט בלאָך איז גלײַך אַוועק צום פּרעזידענט אײַזענהאָוער און אים איבערגעגעבן אַ נײַע באַגנאַדיקונגס־ביטע. 7 אַזייגער מיט 15 מינוט האָט דער פּרעזידענט אָפּגעוואָרפֿן די ביטע. די עקזעקוציע איז באַשטימט געוואָרן אַף 11 באַנאַכט. שפּעטער איז געמאָלדן געוואָרן, אַז די רעגירונג האָט באַשטימט צוצואײַלן די עקזעקוציע מיט אַ פּאָר שאָ פֿריִער, ווײַל אַזוי ווי דער ייִדישער שאַבעס הייבט זיך אָן אַזייגער 8.31, מוזן די ראָזענבערגס עקזעקוטירט ווערן פֿאַר ליכט־צינדן.

4 מינוט נאָך 8 אָוונט, פֿרײַטיק דעם 19טן יוני 1953, האָט יוליוס ראָזענבערג אויסגעהויכט זײַן יונג לעבן אַף דעם עלעקטרישן שטול און מיט 7 מינוט שפּעטער האָט זײַן געטרײַע באַגלייטערן געטיילט דעם זעלבן גורל.

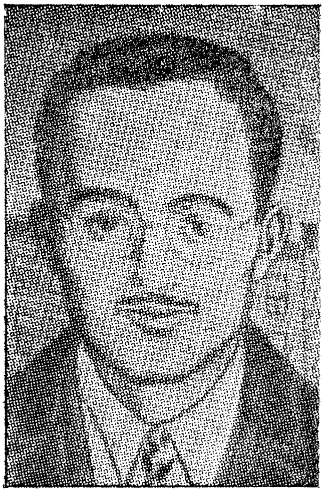

יוליוס צו עטל.

10טער אפּריל 1951.

עטל, מײַן ליבסטע:

דו ביסט בעעמעס אַ פרוי מיט אַ גרויסן כאַראַקטער, ווירדיק און וווּנדערבאַר. כ׳האָב טרערן אין די אויגן, וועלנדיק דיר אויסדריקן מײַנע געפילן אַפן פּאַפּיר. כ׳קען בלויז זאָגן, אַז ס׳האָט געלוינט צו לעבן, ווײַל דו ביסט געווען בײַ מײַן זײַט. כ׳בין פעסט איבערצײַגט, אַז מיר זײַנען געוואָרן בעסערע מענטשן, ווײַל מיר האָבן מוטיק דורכגעהאַלטן אַזאַ שרעקלעך־פאַרמאַטערנדיקן פּראָצעס און באַרבאַרישן אורטייל. און דאָס אַלץ ווײַל מיר זײַנען אומשולדיק. ס׳איז זייער שווער פאַר ניט־אײַנפאַר־מירטע לײַט צו פאַרשטיין אונדזער קויעך. אונדזער דערציִונג, די טיפע ווערטן פון אונדזערע לעבנס, באַזירט אַף אַ רעאַלער פאַרשמעלצונג צווישן אונדזער אַמעריקאַנער ירושה און אונדזער ייִדישער ירושה, וועלכע באַדײַטן פאַר אונדז פרײַהייט, קולטור און מענטשלעכע ווירדע, האָבן געמאַכט פון אונדז דאָס, וואָס מיר זײַנען. דער גאַנצער שמוץ, די שקאָרים און די רעכילעס פון אָט דער גראָטעסקער מאַכינאַציע וועלן אונדז ניט אַנטמוטיקן. פאַרקערט, זיי וועלן אונדז סטימולירן ביז דעם טאָג, ווען אונדזער רעכט וועט ווערן פולשטענדיק אָנערקענט.

מיר האָבן ניט געשטרעבט צו דעם. מיר האָבן בלויז געוואָלט מען זאָל אונדז לאָזן רויִק. אָבער מיר זײַנען קאָרבאָנעס פון אַ מאַכינאַציע — און ביז צו די סאַמע לעצטע לעבנס־קויכעס, וואָס בלײַבן אין אונדזערע גופים, וועלן מיר קעמפן, ביז מיר וועלן זײַן פרײַ.

כ׳טראַכט שטענדיק וועגן דיר. כ׳בין דורשטיק נאָך דיר. כ׳וויל זײַן מיט דיר. דאָס איז אַזוי שרעקלעך, אַזאַ פּײַניקונג, וועלכע מען קען נאָר דערקלערן דורך דעם, וואָס איך ליב דיך מיט יעדן הויך פון מײַן נעשאָמע. כ׳קען נאָר קעסיידער און קעסיידער ווידער איבערכאַזערן, אַז דאָס טראַכטן וועגן דיר, וועגן גאַנצן גליק, וועלכן דו האָסט מיר געבראַכט אַלס מײַן פרוי, איז מיר ווי אַ באַלוינונג פאַר אָט דער גאַנצער פּײַן. מײַן ליבסטע,

כ׳קען זיך ניט דערוואַרטן פון דיר; דו ביסט מיר אַזוי טײַער, אויב דו קענסט באַ מיר געפינען כאָטש אַ טייל פון אַט דעם גײַסטיקן אָנשפּאַר, וועלכן דו רופסט אַרויס באַ מיר, בין איך זיכער, אַז דו וועסט האָבן דעם קויעך אַריבערצוטראָגן אונדזער אומגליק.

כ׳האָב באַקומען אַ וווּנדערבאַרן בריוו פון מיכאַעל. ער האָט מיך זייער טיף גערירט. כ׳האָב טייקעף געשריבן און אים פאַרזיכערט אָפּסנײַ אין אונדזער ליבע און געענטפערט אויף זײַנע פראַגן, צופּאַסנדיק זיך צו זײַן פאַרשטאַנד. כ׳האָב אים געזאָגט, אַז מיר זײַנען דערקלערט געוואָרן פאַר שולדיק און האָב אים באַשריבן די פּראָצעדור פון אַפּעלאַציע. כ׳האָב אים פאַרזיכערט, אַז סאַפּקאָלסאָפ וועט זיך אַלץ גוט ענדיקן. כ׳האָב אים געזאָגט, ווי שטאַרק ער פעלט אונדז און אַז מיר מאַכן אַלע מעגלעכע אָנ־שטרענגונגען, קעדיי צו באַקומען פון טריבונאַל די דערלויבעניש צו זען אונדזערע קינדער. כ׳גלייב, אַז מיכאַעל וועט זײַן פעיִק צו פאַרשטיין.

כ׳האָב אים ניט געזאָגט, וואָס פאַר אַן אורטייל עס איז אַרויסגע־טראָגן געוואָרן. כ׳האָב אים געזאָגט, אַז מיר וועלן וועגן דעם מיט אים ריידן, ווען מיר וועלן אים זען. דאָס אַלץ דערשײַנט אַזוי אומווירקלעך — אָפּגעשיידט צו זײַן פון אונדזערע קינדער — אָבער די שטאָלענע קראַטעס זײַנען ביז גאָר רעאַל. איך עס, איך שלאָף, איך לייען, איך שפּרייז אַרום אין מײַן קאַמער, 4 טריט פאָרויס און 4 טריט צוריק. איך טראַכט אַ סאַך וועגן דיר און די קינדער.

מײַן פאַמיליע איז הונדערט פּראָצענט מיט אונדז און דאָס דערמו־טיקט מיך. כ׳ווייס, מיט דער צײַט וועלן די מענטשן אַלץ מער און מער זיך אײַנשטעלן פאַר אונדז און אונדז העלפן צו באַפרײַען זיך פון אַט דעם קאָשמאַר. איך קוש דיך צערטלעך. גלייב אין מײַן ליבע, דײַן מאַן

יוליוס.

עטל צו יוליוס.

17טער אַפּריל 1951.

טײַערע, ליבער מאַן:

ס׳איז מיר אַזוי שווער דיר צו שרײַבן ווי נאָך קיינמאָל ניט. מײַן מויעך, דוכט זיך מיר, איז פולשטענדיק באַטויבט אונטער דער לאַסט פון מיליאַרדן אײַנדרוקן, וועלכע האָבן זיך דאָרט אײַנגעקריצט פון איין מינוט צו דער אַנדערער, זינט מען האָט מיך אַריבערגעפירט אין דער צעלע פון די פאַרמישפּעטע צום טויט. כ׳פיל אַז אומבאַצווינגלעך שטרעבן צו טיילן מיט דיר אַלץ, וואָס באַשווערט מײַן גײַסט און מײַן האַרץ און

צו פאַרניכטן אַזוי אַרום די ביטערע פיזישע רעאַליטעט פון אונדזער צע־שיידונג.

ווי דו זעסט, מײַן היים־געליבטער, אַט בין איך שוין אַפן וועג צום ווײַטערדיקן עטאַפּ פון אונדזער היסטאָרישער רײַזע.

שוין דערשײַנען די צייכנס פון מײַן וואַקסנדיקן רײַפער ווערן. די ביכער זײַנען שוין אויסגעשטעלט צווישן די קראַטעס פון מײַן קאַמער. די אילוסטרירטע קאַרטלעך, וועלכע כ'האָב געזאַמלט אין דער טפיסע (ווי אויך דײַן שיינע געבורטסטאָג־מאַטאָנע) זײַנען אויסגעשטעלט אויף דער פּאָליצע איבער מײַן טיש, קעדיי צו געפעלן דעם אויג און צו באַלעבן דעם גײַסט. די בילדער פון די קינדער זײַנען אויפגעקלעפּט אויף אַ שטיק קאַרטאָן, וואָס דינט אײַנצײַטיק אַלס רעמל און זיי שיקן מיר אַ ליבן שמייכל יעדער מאָל, ווען איך קוק אויף זיי. ס'וועט מיר געלינגען צו געפי־נען אַט דעם מוט, דעם צוטרוי, די אַנטשלאָסנקייט, וואָס כ'וועל דאַרפן קעדיי אויסצוהאַלטן ביזן סאָף פון אַט די טעג, פון אַט די נעכט מיט זייער טעהוימעסדיקער אייַמע, מיט די יעלאָלעס, וואָס איך טאָר ניט אויס־שטויסן, מיט זייערע צאַפּלדיקע באַגערן, וואָס איך דאַרף זיי צוריקשטויסן! יוליוס, מײַן טײַערער, ווי איך וואַרט אויף דעם סאָף פון דער רײַזע און אויף אונדזער צוריקקער דעם טריומפאַלן צו אונדזער לעבן וואָס איז אַזוי שיין, כ'ליב דיך, מײַן טײַערער.

ע ט ל.

יוליוס צו עטל

18טער אַפּריל 1951.

מײַן טײַערסטע עטל:

הײַנט נאָכמיטאָג האָב איך באַקומען דײַנע וווּנדערבאַרע בריוו פון אָסינינג. אַפן געזאָגט, כ'האָב געוואַרט מיט אומגעדולד אויף נײַעס פון דיר. מײַן ליבסטע, דאָס אַריבערפירן דיך קיין סינג־סינג איז אַ גרויזאַמע און בייזע טאַט. מיר ווייסן אָבער, אַז דעם יוסטיץ־מיניסטעריום וועט ניט גע־לינגען זײַן קאַמפּאַניע, וואָס באַשטייט אינעם אויסאיבן אויף אונדז אַזאַ פיזישן און מאָראַלישן דרוק, אַז מיר זאָלן זיך לאָזן אויסנוצן ווי פעשיקעס אַפן פּאָליטישן שאַכברעט.

טראָץ דעם עמאָציאָנעלן שאָק און טראָץ דײַן ערשטן געפיל צו זײַן צעשמעטערט דורך דער אַטמאָספער, ווײַזט דײַן בריוו אַ בעפיירעשע קלאָר־קייט און אַ גרויסע אַנטשלאָסנקייט. ס'איז זייער באַצייכענענדיק אַז דו

האָסט גלײַך אָנגעהויבן זיך צו אָרגאַניזירן. דײַן לײַדנשאַפט פאַר דער פּער־פעקציע אין יעדן פּראַט וועט דיר דערבײַ אַ סאַך העלפן.

איצט, ווען דו האָסט זיך פיזיש אײַנגעאָרדנט, אַף וויפל דאָס איז ביכלאַל מעגלעך, ראָט איך דיר, דו זאָלסט דורכפירן די גענויע צײַט־אײַנ־טיילונג: לייענען, שרײַבן און וועלכן ניט איז שטודיום, מוזיק אָדער אַן אַנדערע זאַך. דאָס איז דער איינציקער מיטל גוויווער צו זײַן אָט דעם שווערן ניסאָיען און איינצײַטיק אויפצוהאַלטן די אייגענע גלײַכגעוויכט.

אויב אונדזערע אדוואָקאַטן וועט ניט געלינגען צו לאָזן צוריקברענ־גען דיך אין דער פּרויען־טפיסע אַף דער 10טער גאַס, וועל איך איבער־דרייען דעם הימל און ערד, מען זאָל מיך שוין שיקן קיין סינג־סינג, קעדיי צו זײַן נאָענטער צו דיר. כ׳בעט זיך בײַ דיר, דו זאָלסט ניט פּרוּוון צו ענדערן מײַן מיינונג, ווײַל ס׳איז דאָס ריכטיקע, וואָס איך דאַרף טאָן.

שוין דײַן דאָזיקער בריוו אַליין באַווײַזט בעפּירעש, אַז דו ביסט אַ גרויסאַרטיקע פּערזאָן. אַז דו האָסט דעם נייטיקן מוט און אָנטשלאָסנ־קייט, קעדיי אַרויסצוגיין פון אָט דעם געגעם מי אַן אויפגעהויבענעם קאָפּ. פרוי מײַנע, כ׳בין לעבן דיר באַשיידן און שטאָלץ און דערמוטיקט.

ס׳איז אוממעגלעך צו באַהאַלטן פאַר דער עפנטלעכקייט דעם עמעס און די פאַקטן וועגן אונדזער איניען. פרִיער אָדער שפּעטער וועט מען וויסן דעם עמעס. אַ סאַך מענטשן האָבן שוין אויסגעדריקט אונדזערע אַד־וואָקאַטן און מײַן פאַמיליע דעם ווונטש אונדז צו העלפן. מוט און זײַ וויסן, אַז מיר זײַנען ניט אַליין.

דער מאָנסטעריעזער אורטייל, וואָס האָט צוערשט פאַרפּלעפט די מענטשן, וועט אַרויסרופן מיט דער צײַט אַ לאַווינע פון פּראָטעסטן. און אָט דאָס — צוזאַמען מיט אונדזער קאַמף פאַר די טריבונאַלן — וועט אונדז צוריקגעבן די פרײַהייט.

מײַן ליבסטע, איך זוך ניט צו פאַרמינערן אַלע שוועריקייטן קעגן וועלכע דו האָסט צו קעמפן. גלייב מיר: כ׳האָב אַ פולשטענדיקע פאַר־שטעלונג פון די קאַשמאַרן, פון דײַן פּײַן, פון דײַנע לײַדן. כ׳וויל דיך באַ־שיצן, זײַן מיט דיר און דיך האַלטן אין מײַנע אָרעמס. אָבער איך בין זיכער און די דאָזיקע זיכערקייט איז אַ גאַראַנטיע, אַז ס׳וועט קומען דער טאָג, ווען מיר וועלן געפינען צוריק אונדזער לעבן, וואָס איז געווען אַזוי שיין, און אונדזער וווּנדערבאַרע פאַמיליע.

אין צוויי טעג אַרום איז פּייסעך. דער יאָנטעוו וואָס דערמאָנט, ווי אונדזער פאָלק האָט געזוכט די פרײַהייט. אָט די דאָזיקע קולטורעלע יערו־שע האָט פאַר אונדז אַ נאָך גרעסערע באַדײַטונג. פאַר אונדז, וואָס מיר

ווערן געהאַלטן געפאַנגען, וויַיט איינער פון אַנדערן און פון אונדזערע קינדער, דורך די היַינטיקע פּאַרעס.

באַמי זיך ניט צופיל זיך אָפּצוועסן דאָס האַרץ בענוויגייע אונדזערע קינדער. אַלץ וואָס איז נאָר מעגלעך איז געמאַכט געוואָרן, ס'זאָל זיי גאָר־ניט פעלן.

עטל, דו ביסט מיַין פרוי און קיין זאַך אויף דער וועלט קען דאָס ניט ענדערן. טאָמיד דיַינער.

יוליוס.

„ווען אַלע וועלן וויסן דעם עמעס, וועלן מיר זיגן"

יוליוס צו עטל.

19טער אַפּריל 1951.

מיַין טיַיערע עטל,

אַ גוט מאָרגן דיר. ס'איז אַ פערטל 9 אינדערפרי פריַיטיק. אין ערעד צוויי שאָ נאָכדעם, ווי די הילכער האָבן פונאַנדערגעטראָגן די באַטויבנ־דיקע קלינגעריַי פון וועקן. ווילסט כ'זאָל דיר באַשריַיבן מיַין טפיסע־קאַמער?

זי איז דריַי טריט די ברייט, פיר טריט די לענג און 7 פוס די הייך. דער באַלקן איז אַ געפלעכט פון שטאָלענע דראָטן. אַן עלעקטריש לעמפּל שטערנגט זיך אָן אומזיסט אַדורכצודרינגען מיט זיַין נעבעכדיקן ליכט דורכן שטויב, וועלכער האָט זיך אָנגעזאַמלט אויפן גלאָז, וואָס באַדעקט דעם דראָט־געפלעכט. דעריבער הערשט אין דער קאַמער אַ טרויעריקע, קאַלטע אַטמאָספער. מיַינע אויגן פאַרטראָגן באַ אַזאַ ליכט ניט מער ווי איין שאָ לייענען אָן איבעררייַס.

צוויי זיַיטנווענט זיַינען פון פעסטע שטאָלענע פּלאַטעס. אַ דריטע וויַ־דער פון אַ דראָט־געפלעכט, וואָס באַדעקט די שטאָלענע קראַטעס און די פּערטע נאָך פּאַרנט באַשטייט פון שטאָלענע קראַטעס, 10 סענטימעטער איינע פון דער אַנדערער און דורכגעקרייצט אַלע 25 סענטימעטער מיט פלאַכע קראַטעס. וואָס זאָגסטו? כ'קען אַדורכשטעקן מיַין אָרעם ביז צום עלנבויגן. אַזוי באַמי איך זיך צו טרעפן, וואָס עס קומט פאָר אין קאָרי־דאָר. אין דער קאַמער גופע זיַינען פאַראַן 2 בעטן, צוגעשמידט צו דער וואַנט איינע איבער דער אַנדערער. אויף דער אייבערשטער בעט האַלט איך מיַינע ביכער, מיַין ביסל פּראָוויזיע און מיַינע פערזענלעכע זאַכן. אויף דער אונטערשטער ליגט דער מאַטראַץ, דאָס קישן, די לאַקן און קאָלדרעס. פונ־

ד׳עסטווענז האָב איך זיך צוגעוווינט צו שלאָפן די נייטיקע ציַיט, האָגאָם קיינמאָל ניט אָן איבעררייַס.

פּונקט פאַר מיַין קאַמער איז דאָ אַ רוים פון 30 פוס די לענג און 20 די ברייט. ווייַטער גייט דורך דער צענטראַלער קאָרידאָר פון טפּיסע. דאָס איז דער סאַמע באַלעבאַטער אָרט. ווי דו זעסט, בין איך קעסיידער באַוואַכט און מיַין שטייג געפינט זיך אויך אונטער די בליקן פון די אַנדערע געפאַנגענע.

האָגאָם די לעצטע טאָרן ניט צוגיין צו מיר, זאָגן זיי מיר קימאַט אַלע אַ גוט־מאָרגן אין פאַרבייַגיין, פאָכען מיט די הענט און שמייכלען צו מיר. זייערע פּענעמער דריקן נאָך מער אויס זייער סימפּאַטיע און דערמוטיקונג. אויף אַ סאַך אויפאַנים, אָפּענע צי באַהאַלטענע, דריקן זיי אויס זייערע עמעסע געפילן לעגאַבע מיר. זיי רעספּעקטירן אונדז פאַר דאָס, וואָס מיר זייַנען. זיי באַוווּנדערן אונדזער מוט און ווינטשן אונדז, מיר זאָלן האָבן מאַזל.

כ׳בין זיכער, אַז דו האָסט געמאַכט די זעלבע דערפאַרונג מיט דייַנע מיטגעפאַנגענע. און געדענק: דאָס טוען זיי, ניט וויסנדיק די פאַקטן וועגן אונדזער איניען. וואָס־זשע וועט ערשט זייַן און וויפל מענטשן וועלן אונדז אונטערשטיצן, ווען די עמעסע פאַקטן, וואָס באַווייַזן אונדזער אומשולד, וועלן ווערן באַקאַנט און די פּאָליטישע מאַכינאַציע וועט זיך אַרויסווייַזן אין איר גאַנצער נאַקעטקייט! ווען דאָס פּובליקום וועט זייַן איבערצייַגט און וועט אויסדריקן זייַן איבערצייַגונג אין אַ קאָנקרעטער פאָרעם, דאַן, מיַין ליבסטע, וועט אונדזער ענדגילטיקער זיג זייַן פאַרזיכערט.

זיי האָבן אונדז פאַרשפּאַרט אין אַ שטייג, אָבער אונדזערע הערצער און אונדזער גייסט קענען קיינמאָל ניט, סיידן אין טויט, ווערן געפּענטעט. מיר וועלן פאָרזעצן דעם קאַמף, אַזוי ווי מיר האָבן עס ביז איצט געטאָן, פאַרן שאָלעם, פאַר דער פרייַהייט און דער עמעסער גערעכטיקייט.

לאָמיך פאָרזעצן די פּראָגראַם פון מיַין טאָג (אָט אַזוי ווי עלעאַ־נאָרע רוזוועלט, אָבער אַ ביסל אַנדערש). דרייַ פערטל אַכט ברענגט מען פרישטיק. 10 אַזייגער — די צייַטונג „ניו־יאָרק טייַמס". 11 אַזייגער — לאָנטש. איך עס ווייניק, אָבער גענוג צו בלייַבן באַ די קויכעס. אַכוץ דעם האָט דייַן מאַן זיך גענומען צו די ציגאַרעטן גאָר אויף אַ ווילדן אויפן. שטעל זיך פאָר, מער ווי אַ פּעקל יעדן טאָג. נאָכן עסן — 2 שאָ סיעסטאַ, 1 שאָ לייענען; דערנאָך ווידער אַרומשפּרייַזן אין דער קאַמער. מען וואָלט געקענט מיינען, איך טרעניר זיך אויף צו ווערן אַ וואָכפּאָסטן. 4 אַזייגער — מיטאָג. דערנאָך ווידער אַ שאָ לייענען.

דער וועכטער האָט דערלויבט אַ געפאַנגענעם, וואָס דאַרף באַלד באַ־

פרייט ווערן, אריינצוקומען אין מיין קאמער, ריידן מיט מיר און שפילן מיט מיר קארטן און שאך 2 שא א טאג, פון האלב זיבן ביז האלב ניין. פון 9 אזייגער אן שפריי איך ארום בעערעד א שא און זינג, מייסטנס פאלקס־לידער, ארבעטער־לידער, מעלאדיעס פון אפערעטעס און סימפא־ניעס. כ׳מוז דיר זאגן, אז כ׳פיל זיך זייער גוט און שטארק, ווען איך זינג.

דעם רעשט פון אוונט לייען איך, ביז איך שלאף איין. איך לייען איצט „דעם אויצער פון יידישן פאלקלאר" פון נאטאן אסובעל. א, כ׳האב שיר ניט פארגעסן מיין פארוויילונג יעדן אוונט: די יאגד. איך הארגע אוים די טאראקאנעס.

נעכטן נאכמיטאג האט מאני (דער אדוואקאט ע. ה. בלאך — רעד.) מיר פארגעלייענט דעם בריוו, וואס דו האסט אים צוגעשיקט, ווי כ׳האב עס דיר געבעטן. מיין ליבסטע, דו ביסט א ווונדערבארע פרוי און איך פארגעטער דיך. איך מאך מיר זארגן וועגן די קינדער און וועגן זייער באזוך, אבער כ׳בין זיכער, אז ווען דער באזוך וועט פארקומען, וועלן מיר ביידע זיך ארויסווייזן אף דער געהעריקער הייך פון דער סיטואציע און זיי אויסמיידן יעדן געפילמעסיקן שאק.

עטל, ס׳איז עפעס דא א זאך, וואס פארבינדט מיך אזוי שטארק מיט מאני. ער איז בעעמעס אן אויסערגעוויינלעכער טיפ, באשיידן, אינ־טעליגענט, א טיפער דענקער. כ׳קען רעזומירן מיינע געפילן צו אים נאר אין יידיש: איך שעפ נאכעס און קוועל פון אים (אין יידיש אינעם טעקסט — רעד.). וואס שייעד אלעקסאנדער בלאך, פארער איך אים ווי א פאטער.*

היינט אוונט איז פייסעך. בעייסן סיידער, ווען כיוועל זינגען די טראדיציאנעלע געזאנגען, וואס פארהערלעכן דעם סאף פון דער קנעכט־שאפט פון אונדזער פאלק, וועל איך טראכטן וועגן דיר, ליבע מיינע, און וועגן אונדזער באפרייונג פון טויט און פון טפיסע און וועגן א בעסערן נעבן.

בלייב וואס דו ביסט, ווייל איך ליב דיך אט אזוי, ווי דו ביסט.

יוליוס.

עטל צו יוליוס.

19טער מיי 1951.

מיין היים־געליבטער:

ווי איך בין געווען טרויעריק דיך צו פארלאזן און מיט וואס פארא

* אלעקסאנדער בלאך, דער פאטער פון מאנועל בלאך, און צוזאמען מיט זיין זון דער אדוואקאט פון די ראזענבערגס אפן פראצעס.

ווידערווילן בין איך צוריקגעגאנגען אין מיין טפיסע־קאמער. זי האט געווארט אף מיר א שטומע, אן אומבערעכנעדיקע, א גלייכגילטיקע, ווי זי וואלט זיך געמאכט ניט וויסנדיק, אז איך באוווינערן איז ארויס, אבער זיכער, אזוי זיכער, אז זי וועט צוריקקומען.

לויטן קאלענדאר זיינען בלויז דריי טעג פארביי זינט כ׳האב געזען אט דעם אזוי לאנג געליבטן מענטש, אזא מאדנע קרויוועשן, אזא מאדנע פרעמדן, בא וועמענס זייט כ׳האב גערוט אזויפיל נעכט — נאר כ׳בין זיכער: יארהונדערטער זיינען זייט דעם פארביי און איך האב נאר געכאעמט, אז מיר האבן זיך באגעגנט. איך זע דיין בלייך, איינגעפאלן פאנעם, דיינע אויגן מיטן בעטנדיקן בליק, דיין יונגן דארן קערפער און די סימאנים פון דיינע ליידן. מיין ליבער מאן, וואס פאר א טיינעג און וואס פאר א געגעם איז עס דיך אויפצונעמען אין סינג־סינג, וואס קען דיר בלויז אנבאטן מאנאטאנע טעג און פריידלאזע נעכט — אן אומענדלעכן באגער און אן אומענדלעכן אפזאג. און פארט אט דא, צונויפגעשמידט אין די ציגל, דעם צעמענט און שטאל, וועט אונדזער ליבע לאזן ארויסשפראצן פעסטע ווארצלען און צארטע בליונגען. פון דא אויך וועלן מיר ווארפן אונדזערע סאנים אונדזער פאראכטונג און וועלן פירן די שלאכט.

ס׳איז פארשטענדלעך, אז דו האסט ניט געקענט לאזן פריי זיך אויסדריקן אלע געדאנקען, אלע געפילן, וואס האבן זיך געשפארט אין דיר. איך האב עס אויך ניט געקענט. האסטו דען דערוואַרט, אז ס׳וועט זיין לייכט צו עפענען אונדזערע הערצער איינער פארן אנדערן אין די דאזיקע באדינגונגען? כ׳מוז זיך אבער מודיע זיין, אז איך האב דערווארט אן אומגעהייערע דערלייכטערונג. און ווען זי איז ניט געקומען, איז מיר געבליבן עפעס א מאדנע געפיל, אז עפעס וואס פעלט. איך בין געווען, פונקט ווי דו, באפאלן פון א געפיל, אז מען האט מיר אוועקגענומען דאס, וואס מיר האט געקומט. ביז צום דערהאלטן פון דיין בריוו האב איך אפילע ניט געקענט אנהייבן מיך אויסצודריקן שריפטלעך. דיין פרוי, וואס פילט זיך זייער איינזאם.

ע ט ל.

יוליוס צו עטל

24סטער מיי 1951.

מיין ליבסטע:

פאמעלעך בארויקן זיך מיינע נערוון און איך פאס זיך צו צו דער מאנאטאנער רוטינע, וואס איז די קאנווע פון מיין איצטיקן לעבן. איך

לעב אויף אין מײַן זיקאָרן די געשעענישן פון אונדזער לעבן. ניט ווײַל כ׳וויל לעבן אין אַוואַר, נאָר ווײַל כ׳וויל פון אים שעפּן אַ צוגאָבלעכן קויעד, וועלכער וועט מיך שטיצן אין אָט דער עקזיסטענץ.

אַ זון פון טראַדיציאָנעלע ייִדישע עלטערן, אויפגעוואַקסן אין די עלנט־קוואַרטאַלן פון איסט־סאַיד, זײַנען מײַנע קינדער־זיכרוינעס פול מיט קאַמפּן, וואָס מײַנע עלטערן האָבן געפירט, קעדיי צו דערנערן און צו קלײדן 5 קינדער. איך דערמאָן זיך, ווען מײַן פאָטער, אַ שנײַדער־געזעל, האָט זיך באַטייליקט אין אַ לאַנגן שטרײַק, ווײַל מען האָט אַזוי עקספּלואַטירט די אַרבעטער אין די שאַפּן. אַזוי ווי מײַן טאַטע איז געווען אַ פאָרזיצער פון אַ סינדיקאַט און אַ סינדיקאַלער טוער, האָט מען אים אַרויפגעשטעלט אַף אַ שוואַרצער ליסטע און יעדער ביסן ברויט איז אים ביטער אָנגעקומען.

דער קעסיידערדיקער קאַמף קעגן די שטשורעס און די וואַנצן איז נאָך ביז הײַנט לעבעדיק אין מײַן זיקאָרן. אין דער ייִדישער שול האָב איך געהאַלטן די אַרויסלאָז־רעדע. כ׳בין געווען אַ גוטער שילער. איבעריקנס האָב איך אַף אַ גאַנץ נאַטירלעכן אופן מיר פאַראייגנט די קולטור פון מײַן פאָלק, זײַן קאַמף פאַר באַפרײַען זיך פון דער קנעכטשאַפט אין מיצראַים. איך האָב געפונען די זעלבע גרויסע טראַדיציעס אין דער געשיכטע פון אַמעריקע. און ווי אַן אַמעריקאַנער ייִד, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אין אַזאַ סוויווע, איז עס געווען פאַר מיר נאַטירלעך צו גיין אַפן וועג, אָנגעצייכנט דורך מײַן גײַסטיקער ירושע און צו באַמיִען זיך צו פאַרבעסערן דעם גורל פון פאָלקס־מענטש.

כ׳האָב געפונען אין דיר אַ וווּנדערבאַרן מענטש מיט אַ טיפער פאַרשטענדעניש. דו ביסט געווען באַשטימט פאַר מיר. צוזאַמען איז אונדזער צוקונפט געווען קלאָר און אונדזער לעבן האָט געהאַט זײַן פולן אינהאַלט.

ביז מאָרגן. כ׳שיק דיר מײַן גאַנצע ליבע, האַרץ מײַנס.

יוליוס.

עטל צו יוליוס.

27סטער מײַ 1951.

מײַן טײַערער יוליוס:

איך באַוווּנדער דײַן בריוו. צי קענען מיר דען פאַרגעסן די אומרו און דעם קאַמף, די פרייד און די שײַנקייט פון די ערשטע יאָרן, ווען דו האָסט גענומען אַרויסווײַזן מיר דײַן צונייגונג. צוזאַמען האָבן מיר געזוכט אַן ענטפער אַף אָט די אַלע קלוימערשט ניט צו לייזנדיקע רעטענישן, וועל־

כע עס רוקט אַרויס אַ קאָמפּלעקסע און האַרצלאָזע געזעלשאַפט. אַט די ענטפּערס האָבן אויסגעהאַלטן די פּראָבע פון דער צײַט און די פּאַרענדע־רונגען און זײַנען געבליבן גילטיק פאַר אַלע די, וואָס האָבן ניט קיין מורע צו עפענען די אויגן צו בליקן ווײַט, ווי מיר האָבן עס געטאָן. אַט דער־פאַר, ווײַל מיר האָבן זיך ניט געוואָקלט צו פּראָקלאַמירן די דאָזיקע ענט־פערס, זײַנען מיר אין סינג־סינג.

און דאַווקע צוליב אַט די ענטפערס, צוליב די אינטערעסן פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע, פון דר גערעכטיקייט און דער ברידערלעכקייט, צוליב די אינטערעסן פון שאַלעם, און פון ברויט, און פון רויזן, און פון קינדערישן לאַכן, וועלן מיר אויך ווײַטער בלײַבן דאָ, ווירדיקע און שטאָל־צע — אין טיפן באַוווסטזײַן פון אונדזער אומשולד פאַר גאָט און פאַר מענטשן — ביז דער עמעס וועט ווערן פּראָקלאַמירט, אונטער דעם שאַלן פון טראָמפּייטן, פאַר דער גאַנצער מענטשהייט.

ס'איז אַמאָל געווען אַ כאָכעם, כ'געדענק ניט זײַן נאָמען, וואָס האָט אויסגעדריקט זײַן היספּײַלעס איבער דער „ניט־צעשטערבאַרקייט פון דער מענטשלעכער פּערזענלעכקייט". מײַן ליבער, מיר וועלן באַווײַזן, אַז ער איז געווען גערעכט. עפּשער וועלן דעמאָלט אַנדערע מענטשן אויך גלייבן אין זייער ניט־צעשטערבאַרקייט און וועלן קומען צו פאַרטיידיקן אונדז און זיך. דײַן פרוי

ע ט ל.

עטל צו יוליוס.

29סטער מײַ 1951.

מײַן ליבסטער:

ווייסט זיך דערמאָנען, מײַן טײַערער, מיר צו שיקן אין דײַן קומענ־דיקן בריוו דאָס ליד, וואָס מיכאַעל האָט פאַרפּאַסט צו דײַן געבוירנטאָג? כ'בין קיינמאָל ניט געווען אַזוי גערירט דורך אַ וועלכער ניט איז זאַך.

וואָס פאַרא טרייסט צו הערן דײַן שטים בעיסן דאַוועניען. און דײַן אינטערוועניע אין דער אַלגעמיינער דיסקוסיע נאָך דער דראַשע איז זיכער געווען ריכטיק. ביסטו מאַסקים מיט מײַנע באַאָבאַכטונגען? כ'האַלט, אַז דער ראַבינער איז אַן אינטעליגענטער, אויפריכטיקער און אַנשטענדיקער יונגערמאַן. ווי האָבן רעאַגירט די אַנדערע? כ'האָב געפילט אַ וואַרעמקייט און אַ גוטן ווילן לעגאַבע אים און אַגעוו אויך לעגאַבע מיר. הײַנט האָב איך געפילט אַט די סימפּאַטיע, וועלכע האָט אויך געשטראַלט צו דיר. מיר דוכט זיך, אַז דו, מײַן טײַערער, ביסט איצט געוויס אַן עמעסער זײַן פון דער געזעלשאַפט „צ—3" (די צעלן פון די פאַרמישפּעטע).

איך קען ניט טראַכטן וועגן די אַרטיקלען אין די צײַטונגען און וועגן זייער אויפן צו אינסינויִרן, אַז מיר ווילן ניט האָבן קיין באַזוכן פון אונדזערע קרוויוים און אַז די באַזוכן אינטערעסירן אונדז ניט. איך האָב בלויז פאַראַכטונג פאַר אַזעלכע זאַכן.

ליבסטער, דאָס איז אַ פּײַניקונג צו זײַן אָן דיר. מײַן גאַנצע ליבע צו דיר.

ע ט ל.

„מען האָט עקזעקוטירט מאַק־גי..."

יוליוס צו עטל נאָכן דערוויסן זיך וועגן דער עקזעקוציע פון מאַק־גי, וועלכן די אַמעריקאַנער ראַסיסטן האָבן אומגעבראַכט אַפן עלעקטרישן שטול.

29טער מײַ 1951.

עטל,

דאָס האָט מיר געגעבן אַ שרעקלעכן קלאַפּ, ווען כ'האָב דורכגעלייענט, אַז מען האָט עקזעקוטירט מאַק־גי. מײַן האַרץ איז טרויעריק און מײַנע אויגן זײַנען פול טרערן. מיר דוכט זיך, אַז די פעדעראַלע טריבונאַלן האָבן איבערגענומען די מיטלאַלטערלעכע פּראַקטיק פון די רעאַקציאָנערן פון די דאַרעם־שטאַטן, דעם לעגאַלן לינטשן פון נעגערס און אַז זיי פּרובירן איצט, ווי אין אונדזער פאַל, אָנווענדן דעם דאָזיקן מעטאָד אויף די פּאָליטישע געפאַנגענע. מען דאַרף זיי ענטפערן מיט פאַקטן און מיט באַווײַזן.

כ'בין איבערצײַגט, אַז אַ טאָמיד גרעסערע צאָל מענטשן וועלן נעמען פאַרשטיין אונדזער קאַמף און וועלן זיך אָנשליסן אין אונדז, קעדיי עס זאָל טריומפירן אַזאַ גערעכטע זאַך.

דו פעלסט מיר, עטל. איך ליב דיך.

יוליוס.

„ווי וווּנדערבאַר איז די וועלט..."

יוליוס צו עטל.

19טער יוני 1951.

מײַן טײַערע,

ס'איז האַלב אַכט אָוונט. כ'האָב פאַרבראַכט מײַן גאַנצן טאָג מיט

ליִיענען אַ בוך פון טאָמאַס וואָלף. אַ וווּנדערבאַרע פּראָזע. האָסטו שוין אַמאָל באַמערקט, ווי אָנגענעם ס׳איז צו ליִיענען בעיִים אין דרויסן רעגנט? כ׳האָב געטראַכט, וואָס פאַר אַ וווּנדערבאַרע וועלט איז די, אין וועלכער מיר לעבן, און וואָס פאַרא זאַכן דער מענטש וואָלט געקענט רעאַליזירן, אויסנוצנדיק פולשטענדיק זייַן שאַפערישן קויעד. כ׳בין געווען אויפגעבראַכט ווען כ׳האָב געלייענט, אַז אונדזער רעגירונג קלייַבט זיך אַפצושליסן אַ העסקעם מיט שפּאַניע. דער פאַשיסט פראַנקאָ וועט, הייסט עס, העלפן צו פאַרמיידיקן די „דעמאָקראַטיע". פאַר אַ סאַך מענטשן מוז עס זייַן מאָדנע, אַז די גאַנצע צייַט זאָלן מיר זיך מוזן פאַראייניקן מיט די באַמע רעאַקציאָנערסטע, סאַמע פעאָדאַלע עלעמענטן, קעדיי צו פאַרטיידיקן די דעמאָקראַטיע. „עפּעס וואָס איז פאַרפוילט אין דער מעלוכע פון דענעמאַרק" !

איך קוק איצט אַף די שמייכלענדיקע פּנעמער פון אונדזערע צוויי זין. מען טאָר ניט צולאָזן, אַז די ווערלאָזע קינדערלעך זאָלן האָבן צו לייַדן פון אָט דער פינצטערער מעשוגאַס און פון אָט דער ברוטאַליטעט. זיי האָבן ניט קיין רעכט עס צו טאָן. מיר טאָרן ניט צולאָזן, אַז די געשעענישן זאָלן אַרויפלייגן אַף אונדזערע קינדער אַ שטענדיקן כויסעם...

אָט איז שוין מער ווי אַ יאָר, זינט מיר זייַנען צעשיידט. כ׳האָב געקענט אַריבערטראָגן די צעשיידונג און אַפילע די מעגלעכקייט פון טויט, דערפאַר, ווייַל אונדזער צוזאַמענזייַן איז געווען אַזאַ פולשטענדיקער. יאָ, די פאַקטן, דער עמעס און דאָס רעכט זייַנען אַף אונדזער זייַט און די אַפּעלאַציע מוז זיך ענדיקן מיט אַ טריומף. כ׳בין זיכער, אַז אונדזער אַדוואָקאַט וועט טאָן דאָס מענטשן־מעגלעכע, קעדיי ניט צוצולאָזן, ס׳זאָל אַרויסגעגעבן ווערן נאָך אַ צווייטער פּאָליטישער פּסאַק־דין און קעדיי צו דערגרייכן אַן אורטייל, באַזירט אַף יורידישע עלעמענטן. דו בלייַבסט מייַן האָפענונג. בין טאָמיד שטאָלץ צו זייַן דייַן מאַן.

יוליוס.

יוליוס צו עטל

20טער יוני 1951.

עטל טייַערע:

ווען דו וועסט באַקומען די דאָזיקע פאַר ווערטער, וועט דער פרילינג שוין זייַן אָפיציעל פאַרענדיקט. ניט נאָר דער גייַסט פון יוגנטלעכע שטרעבט צו ליבע אין פרילינג. וואָס שייַעך אָט דעם אַלטן פאַרהייראַטן מאַן, האָט דער פרילינג בייַגעטראָגן צו צעפלאַקערן נאָך מער זייַן לייַדנ־

שאפט. וואס פארא ווונדערבארע זומערס האבן מיר פארבראכט צוזאמען. ספרינג־גלען 1939. דערמאנסט זיך די פאטאס פון אונדזער כאסענע־רייזע? אין א סאך הינזיכטן ביסטו היינט נאך שענער און ליבנסווערטער ווי דעמאלט. טראץ דיין צייטווייליקן באגראבן זיין אין אט דעם קייווער, האט גארניט פארמינערט דיין גלאנץ. מיין טייערע, זינט איך האב דיך היינט אינדערפרי געזען, פיל איך זיך געשטארקט. א, וויפל קאסטבארע זאכן האסטו מיר געגעבן, וואס פארא אינטעליגענץ אין דעם אויפן ווי דו האסט דערצויגן אונדזערע קינדער...

אין געוויסע מאמענטן פיל איך זיך גענוג מעכטיק, קעדיי ארונטערצורייסן פון אונדזערע לעבנס אט די מעגימעדיקע מאסקע. אבער איך מאך זיך ניט קיין אילוזיעס. כ׳וויס, אז מיר דארפן זיין שטארק ווי שטאל, קעדיי ווידערצושטיין אט דער עקזיסטענץ אן אויסגעלייזיקטע פון אלע די שיינקייטן און פון דער פרייהייט פון ציוויליזירטן לעבן. שלאגן זיך קעגן ווינטמילן, דארשענען אין א מידבער — ניין, ניט דאס האבן מיר צו טאן. דער עמעס און די גערעכטיקייט זיינען פונקט אזוי מעכטיק ווי דער דונער. פרי צי שפעט וועט מען זיך דערוויסן דעם עמעס, אז מיר זיינען פולשטענדיק אומשולדיק, קארבאנעס פון אט דער צוגעגרייטער אבזאריעסדיקער פאליטישער מאכינאציע. מיין גאנצע צערטלעכקייט פאר דיר.

יוליוס.

עטל צו יוליוס.

21טער יוני 1951.

מיין היים־געליבטער מאן:

כ׳פיל זיך אזוי אנטמוטיקט דורך אט דעם אומבארעכטיקטן אנגריף קעגן א לעגאל־קאנסטיטוּירטער אמעריקאנער פאליטישער פארטיי! דאס געשפּענסט פון פאשיזם דערשיינט אן אומגעהייערער און דראענדיקער. עס גרייטן זיך קאנצענטראציע־לאגערס. א, מיינע ברידער און שוועסטער, וויפל צווישן אייך פארשטייען וועלכע שרעקלעכע סאקאנע עס הענגט איצט איבער אייער לעבן?

ע ט ל.

יוליוס צו עטל

22טער יוני 1951.

מיין ליבע עטל:

כ׳בין אויך עמפערט איבער דער טענדענץ, וואס דערשיינט אין די

האַנדלונגען פון יוסטיץ־מיניסטעריום. צי איז ניט איצטער קלאָר, אַז אונ־דזער איניען איז אויסגענוצט געוואָרן קעדיי אַרײַנצוקלאַפּן אין מויעד פון פאָלק די אידעע, אַז די אָנהענגער פון אַ געוויסער פּאָליטישער פילאָזאָפיע פאַרנעמען זיך מיט שפּיאָנאַזש? די וואַקסנדיקע כוואַליע פון אַרעסטן, די הויכע קויציע־סומעס, די פּאַראָרטיילונגען צו לאַנגע טפיסע־שטראָפן און אַפילע צו טויט דינען, קעדיי צוצוגעוווינען דאָס אַמעריקאַנער פאָלק צו אַזאַ מין לאַגע, אַז עס זאָל זיך אים אויסדוכטן, אַז דאָס זײַנען גאַנץ נאָר־מאַלע געשעענישן. די זעלבע קונץ האָבן אָנגעווענדן די נאַציס. און איצט געפינט זיך אונדזער אַפּעלאַציע, וואָס דאַרף ראַטעווען אונדזערע לעבנס, פאַר די זעלבע ריכטער, וועלכע האָבן געהאַלטן פאַר ריכטיק, צוליב פּאָ־ליטישע צילן, צו זוכן טירוצים, קעדיי צו לאָזן פאַרשווינדן די ערשטע אויסבעסערונג (פון געזעץ).

לאָמיר האָפן, אַז ס'וועט זיי ניט געלונגען צו פּאַראַליזירן דאָס פאָלק דורך טעראָר. אויב אונדזער אַפּעלאַציע וועט אויסגעהערט ווערן אויף אַ יוי־שערדיקן אופן און די אַנטשיידונג אָנגענומען ווערן אויפן סמך פון גע־זעץ, וועלן מיר דערגרייכן אַן אַנולירונג פון אורטייל. טראָץ די אַלע אומ־אָנגענעמלעכקייטן, בין איך אויך ווײַטער, מײַן טײַערע, פול מיט קעמפע־רישן ברען. צערטלעכקייטן פאַר דיר.

יוליוס.

„מיר ווייסן, אַז מיר זײַנען ניט שולדיק..."

עטל צו יוליוס ערעוו אַ זעונג מיט זייערע קינדער.

25טער יולי 1951.

מײַן יוליוס, מײַן טײַערער.

היינט פרי, בין איך געווען צו אויפגערעגט, כ'זאָל באַרירן געוויסע פראַגן, וועלכע מיר וועלן דאַרפן לייזן בעיסן וויזיט פון די קינדער קו־מענדיקע וואָך.

דאָס וויכטיקסטע וועט זײַן, זיי געבן צו פאַרשטיין, אַז מיר קענען ניט געבן אויף זייערע פראַגן קיין ענדגילטיקן ענטפער, און אַז דער דאָזי־קער באַזוך איז בלויז דער ערשטער פון אַ גאַנצער ריי. אויב ס'וועט אונדז געלינגען צו שאַפן בײַ זיי דעם אײַנדרוק, אַז מיר זײַנען ניט צו דערשי־טערט, וועלן מיר דורך דעם צוגרייטן דעם באָדן פאַר אַ פּאַסיקער רעאַקציע.

אָט ווי כ'האָב מיר עס פאָרגעשטעלט, ווי אַ מין מוסטער פונעם קומענדיקן געשפּרעך. כ'שרײַב עס דיר אין פאָרעם פון אַ מאָנאָלאָג:

— ס'איז נאטירלעך ניט לײַכט צו וויסן, אַז מען איז פאַרמישפּעט צום טויט און דער דאָזיקער געדאַנק זאָל ניט פון צײַט צו צײַט אונדז אויפרודערן. אָבער לאָמיר באַטראַכטן דעם איניען אַף פאַלגנדיקן אויפן: מיר ווייסן, אַז אַן אויטאָ קען אונדז איבערפאָרן און טויטן. אָבער דאָס הייסט ניט, אַז יעדע מינוט פון אונדזער לעבן זאָלן מיר ציטערן, ווען מיר זעען אַן אויטאָ.

איר זעט, מיר זײַנען פּונקט די זעלבע ווי פריער, בלויז וואָס מיר געפינען זיך, קערפּערלעך, אונטער אַן אַנדערן דאַך ווי איר. מיר זײַנען טרויעריק, וואָס מיר זײַנען ניט צוזאַמען מיט אײַך. אָבער מיר ווייסן, אַז מיר זײַנען ניט שולדיק און אַז מיר זײַנען קאָרבאָנעס פון אַן אומגערעכטיקייט מיצאַד מענטשן, וועלכע האָבן געלייזט זייערע אייגענע פּראָבלעמען, דערציילנדיק וועגן אונדז שקאָרים. וועגן אָט די מענטשן קענט איר טראַכטן, וואָס איר ווילט, אָבי נאָר אײַערע געפילן זאָלן אײַך ניט לאָזן לײַדן און אויך ניט מאַכן אומגליקלעך.

פאַרשטייט זיך, אַז כ'וועל מיסטאָמע ניט באַנוצן פּונקט די זעלבע ווערטער, ווען זיי וועלן זײַן דאָ. ס'איז אָבער געווען אומבאַדינגט נייטיק, כ'זאָל טיילן מיט דיר מײַנע געדאַנקען.

ע ט ל.

„מיר האָבן צוטרוי אין דער צוקונפט"

יוליוס צו עטל.

25טער יולי 1951.

האַלאָ, מײַן שיינהייט, די צײַט בלײַבט קיינמאָל ניט שטיין. אין אָט דעם מאָמענט פריי איך זיך צו זען מײַנע זין, וועלכע כ'האָב שוין אַ יאָר ניט געזען. האָגאָם מען דאַרף נאָך וואַרטן אַ גאַנצע וואָך, שטײַגט די שפּאַנונג און כ'מוז זיך באַהערשן מיט אַלע קויכעס, קעדיי צו אונטערדריקן מײַנע אַנגסטן.

כ'בין צופרידן, וואָס דו וועסט זײַן די ערשטע זיי צו זען און מיט זיי צו ריידן. ווײַל כ'בין זיכער, אַז דו וועסט עס טאָן אַפן וווּנדערבאַרסטן אויפן און וועסט צוגרייטן דעם באָדן פאַרן באַזוך, וואָס זיי וועלן מאַכן בײַ מיר. דו ווייסט, ס'איז מיר אײַנגעפאַלן אַ וווּנדערבאַרער געדאַנק. די קינדער וועלן זײַן פון דעם אַנטציקט. כ'וועל מאַכן צייכענונגען פון באַנען, שיפן און אויטאָבוסן און כ'בין זיכער, אַז מיכאָעלן און באַזונדערס ראָבין וועט עס זייער געפעלן.

הײַנט באַנאַכט, ליבע מײַנע, קענסטו רויק שלאָפֿן... עס איז דאָ פֿאָרשריט. מיר האָבן צוטרוי אין אַ ליכטיקער צוקונפֿט, ווען מיר וועלן זײַן פֿאַראייניקט אַלע צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער.

מיטן גאַנצן האַרצן בין איך בײַ דיר.

יוליוס.

„לאָמיר ניט מוירע האָבן און אונדזערע קינדער וועלן אויך ניט מוירע האָבן"

עטל צו יוליוס באַם צוגרייטן זיך צו דער זעונג מיט די קינדער

29טער יולי 1951.

האַלאָ, ליבסטער.

כ'וועל טאָן אַלץ וואָס כ'וועל קענען, כדי די קינדער זאָלן זיך גוט פֿילן און כדי זיי צוצוגרייטן צום באַזוך בײַ דיר. באַמי זיך אין דער צווישנצײַט אַ ביסל צו באַפֿרײַען זיך פֿון די אַנגסטן. גלייב מיר, כ'באַמי זיך אײַנצײַטיק מיך גופֿע צו איבערצײַגן.

דו וועסט מיך ניט איפּערזיכטיק מאַכן מיט דײַנע שיפֿן און אײַזנבאַנען. כ'האָב אַ קאָנוועדט פֿול מיט זעלטענע מינים, אויפֿגעזאַמלט מיט דער גרעסטער זאָרג דורך אָט דער דרײַסטער יעגערן אַף ווילדע שמעטערלינגען, וועלכע איז דײַן פּרווי.

דײַן מאַטאַנע וועט זײַן פּונקט דאָס, וואָס מען דאַרף, באַזונדערס פֿאַר ראָבין, וועלכער וועט עפּשער זײַן אַ ביסל שעמעוודיק און פֿרעמדלעך מיט אונדז.

יאָ, אויב מיכאַל וועט מיך ניט פֿרעגן, ווי אַזוי ווערן עקזעקוטירט די פֿאַרמישפּעטע צום טויט, דאַן וועט די דאָזיקע אויפֿגאַבע פֿאַלן אַף דיר. אין אַזאַ פֿאַל, ענטפֿער גאָר קורץ, אַז דאָס ווערט געמאַכט דורך עלעקטרישן שטראָם, אַז ווייטיקן, אָבער מיר גלייבן ניט, אַז ס'וועט צו דעם דערגיין.

אויב מיר קענען אויפֿנעמען דעם געדאַנק וועגן אונדזער עקזעקוציע אָן שרעק, וועלן זיי אויך טאָן ווי מיר. נאַטירלעך וועלן מיר איבערן דאָזיקן איניען ניט ברייט ריידן. אָבער לאָמיר ניט מוירע האָבן און דעמאָלט וועלן זיי אויך ניט מוירע האָבן. מײַן גאַנצע ליבע פֿאַר דיר.

ע. ט. ל.

„כ'וועל זאָגן קאַדיש נאָך מײַן פאָטער"

יוליוס צו עטל.

29טער יולי 1951.
מײַן ליבע, טײַערע פרוי.

דאָס, וואָס דו זאָגסט און די ווערטער, וואָס דו באַנוצט, זײַנען אַזוי טרעפלעך, אַז כ'קען זיי ניט בעסער ליבן ווי מיט אונדזער ייִדישן ווערטל: פון דײַן מויל אין גאָטס אויערן. דײַנע פאָרשלאָגן בענוגייע דער זעונג מיט די קינדער זײַנען ריכטיקע.

מיטוואָך וועט זײַן די פינפטע יאָרצײַט נאָך מײַן פאָטער. דער טויט פון אַזאַ אינטעליגענטן, פײַנעם, עמפינדלעכן און ליבן פאָטער איז געווען פאַר אונדז אַ גרויסע אַוויידע. כ'וועל בעטן דעם ראַבינער אָנצוצינדן אַ ליכט און כ'וועל באַם דאַווענען זאָגן קאַדיש.

מיר דאַרפן באַטראַכטן אין אַלע פּרטים אַלע פאַלגן בענעגייע דער שול, דער סאָציאַלער לאַגע און די גײַסטיקע באַדערפענישן פון אונדזערע ייִנגלעך. מען דאַרף אַ סאַך צוגרייטן פאַרן אָנהייב פון זייערע זומער־וואַקאַציעס.

זע, היט אָפּ דעם גאַנצן גלאַנץ פון דײַן אַנטציקנדיקן פּנים. צערט־לעכקייט פאַר דיר.

יוליוס.

„די קינדער דאַרפן אונדז האָבן"

יוליוס צו עטל נאָך דער ערשטער זעונג מיט די קינדער.

1טער אויגוסט 1951.
ליבסטע.

נאָר אַ קורצן רעזומען פון די געשעענישן פון הײַנט. כ'האָב זיך אויפגעכאַפּט הײַנט פרי אַז אויפגערעגטער, געשפּאַנטער און פול מיט אַנגסטן. ווען דער קלאַנג פון זייערע שטימען איז דערגאַנגען צו מײַן קאָ־רידאָר, האָט מײַן אַנגסט אָנגעהויבן צו פאַרשווינדן. די געשרייען פון ראָבערט זײַנען געווען אַ מוזיק פאַר מײַנע אויערן.

נאָכן פרישטיק בין איך אַריבער אין זאַל פון די אַדוואָקאַטן. די קינדערלעך הינטער דער טיר. ווען כ'האָב זיי אַרומגעאָרעמט, האָבן זיי זיך מיר אויסגעוויזן אַזעלכע קליינינקע און אַזוי אין דער ווײַט. כ'בין

געווען אַ ביסל צעטומלט. כ׳האָב געפילט, ווי עפּעס ווערגט מיך און מײַנע אויגן זײַנען געווען פײַכט. מיכאַל האָט קעסיידער איבערגעכאַזערט: „טאַטע, דײַן שטימע איז ניט די זעלבע״.

נאָך אַ פּאָר מינוט האָב איך זיך באַהערשט. מיר האָבן זיך אַרומגענומען און צעקושט און דערנאָך האָט ראָבי זיך געזעצט אַף מײַנע קני. זײַן מאָגער בלאַס פּנעמל און זײַנע גרויסע אויגן זײַנען געווען געוואָנדן צו מיר און ער האָט געפרעגט: „טאַטע, פאַרוואָס קומסטו ניט אַהיים?״ כ׳האָב אים דערקלערט. „פאַרוואָס ביסטו ניט געקומען זונטיק אין צענטער?״ כ׳האָב אים ווידער דערקלערט. נאַטירלעך האָט דאָס קינד עס ניט געקענט פאַרשטיין. ער איז אַרומגעשפּרונגען אין צימער און האָט זיך געשפּילט מיט די שטולן.

כ׳האָב געגעבן די קינדער אַ פּעקל צוקערלעך און זיי געוויזן די צייכענונגען פון די באַנען, שיפן און אויטאָבוסן. מיכאַל האָט די מיינסטע צײַט געצייכנט קאַמיאָנען מיט אַ בלײַפעדער. דאָס גרויסע יִנגל איז געווען רעזערווירט און שעמעוודיק. ווי דו האָסט מיר געהאַט פאָרגעלייגט, האָב איך זיי געפרעגט, וועגן וואָס איר האָט גערעדט. צום סאָף האָט מיכאַל מיר אַ ביסל דערציילט וועגן דעיוו, וועגן דײַן מוטער און וועגן רוט.

דער איינציקער מאָמענט, ווען מיר האָבן זיך בעעמעס געפילט פאַראייניקט, איז געווען נאָך דעם ווי מען האָט גערעדט וועגן דײַן פאַמיליע. אָט דאָ איז ער ווי אַרויסגעשפּרונגען פון זײַן רעזערוו: „צי איז געווען אַ פרײַנט אַף דײַן פּראָצעס? און ווער האָט נאָך, אַ כוץ מיסטער בלאָך, געזאָגט אײדעס פאַר דיר?״ מען זעט, די ביידע קינדער זײַנען צערודערט.

איין זאַך, וואָס מיכאעל האָט געזאָגט איז דערשטוינענדיק: ס׳וואָלט געווען בעסער, ווען ער וואָלט געווען דאָ און ניט איך. כ׳האָב נאַטירלעך ניט געקענט קיין סאַך דערקלערן באַ אָט דער ערשטער זעונג. עטלעכע לידער און אַ שמועס איבער שפּילן האָט באַרויִקט די קינדער.

דו האָסט געגעבן דעם ריכטיקן טאָן פאַר דער זעונג און דאָס איז דורכגעגאַנגען בעסער ווי כ׳האָב דערוואַרט. ווייסטו, אַז די יִנגלעך האָבן פאַרלאַנגט, אַז די וועכטער זאָלן זיי באַזוכן? די קינדער האָבן געזאָגט, אַז דו זעסט אויס קלענער. כ׳האָב זיי געמאַכט אויפמערקזאַם, אַז כ׳בין אָן וואָנצעס און דער קלענערער האָט מיך געפרעגט: „וווּהין זײַנען זיי אַוועק?״

לויט זייערע רייד קומט אויס, אַז זיי שפּילן ניט מער מיט זייערע קוביקעס, זייער אײַזנבאַן, זייער בוי-קאַסטן. עפּשער איז דאָס פאַרלאָרן געגאַנגען?

מיר דאַרפן דורכטראַכטן די פּראָבלעם. די קינדער דאַרפן אונדז

מיכאעל און ראָבי

האבן און כ'האף, אז אונדזער צעשיידונג וועט מער ניט לאנג דויערן. מיכאעל האט מיר דערציילט וועגן דיין צימער, וואס איז אינגאנצן גרייט פאר דיר. די באבע איז אריבער אין סאלאן.

ווען זיי זיינען אוועק, איז עס געווען, ווי מען וואלט מיר ארויסגע־ריסן א שטיק הארץ. צערטלעכקייטן פאר דיר.

יוליוס.

„מיכאעל האט מיך געפרעגט, וויאזוי מען שטארבט...״

יוליוס צו עטל נאך א ווייטערדיקער זעונג מיט די קינדער.

9טער סעפטעמבער 1951.

מיין ליבסטע.

דער באזוך פון די קינדער איז געווען אויסגעצייכנט. זיי זיינען פון אנהייב אן געווען זייער לעבעדיק און האבן זיך אזוי פארוויילט, אז זיי זיינען געווען זייער אומצופרידן, ווען זיי האבן געמוזט אוועקגיין. מיכאעל האט געזאגט, אז ער וויל צוריקקומען. א דאנק דעם גוטן איינפלוס, וואס דו האסט אף זיי, איז די אטמאספער געווען ווי אף א ווארעמען פאמיליע־צונויפטרעף.

די קינדער האבן זיך באהאלטן אונטערן שרייבטיש, דאס קינדישע לאכן פון ראבי האט זיי ארויסגעגעבן. זיי האבן זיך א ווארף געטאן צו מיר, מיר האבן זיך צעקושט. „א, וואונדערבאר!״ האט מיכאעל געזאגט, ווען כ'האב אים געגעבן א בלייפעדער מיט א בלאקנאט און ער האט גע־נומען צייכענען. כ'האב זיי געוויזן מיין קאלעקציע פון אינזעקטן און אוועקגעלייגט אפן טיש צוויי באנאנעס און צוויי טאבלעטקעס שאקאלאד. דער עלטערער האט געזאגט: „פאפא, ביטע שטאפ אונדז ניט מיט עסן״. ראבי האט זיך גענומען צו ביידע טאבלעטקעס און צו א באנאנע. ער איז ארומגעשפרונגען און האט געשריגן. כ'האב אים גענומען אף די הענט, קעדיי כ'זאל קענען ריידן מיט מיכאעל.

דער גרעסטער טייל פון דער שא איז אוועק אין א דיסקוסיע. אנגע־הויבן האט עס זיך מיט דער פאראורטיילונג צו טויט, וועגן וועלכער מיכאעל האט געלייענט אין א צייטונג. כ'האב אים געזאגט, אז דאס באומ־רויקט אונדז ניט. מיר זיינען אומשולדיק, מיר האבן א סאך אפעלאציע־מעגלעכקייטן און אז ער דארף זיך ניט באומרויקן. זיין אויפגאבע איז אויסצוואקסן א גרויסער און א שטארקער.

ער האָט מיך געפרעגט, וויאַזוי מען שטאַרבט און כ'האָב אים געזאָגט. ער האָט מיך געפרעגט, צי איז דאָ פאַראַן אַן עלעקטרישע שטול און כ'האָב אים געענטפערט: יאָ. ער האָט מיר געשטעלט מערערע פראַגן וועגן אַפּעלאַציעס און וואָס ס'וועט זײַן, אויב מיר וועלן צום סאָף פאַרלירן און וועלן מוזן אַנטקעגנגיין דעם טויט. כ'האָב אים נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל קעסיידער באַרויִקט, אָבער כ'האָב געזען, אַז ער איז געווען שרעקלעך צערודערט.

ער האָט מיר געשטעלט אַ מאַסע פראַגן וועגן געלייענטע אין צײַטונגען באַריכטן בנוגע דער אַקציע פון „פ.ב.איי."* און די געשוווירענע ריכטער. כ'האָב זיך באַמיט אים צו דערקלערן וואָס בעסער און מאַני** האָט מיר געהאָלפן און אים געזאָגט, אַז אין דער היים וועט ער אים געבן נאָך אויספירלעכערע דערקלערונגען.

דער באַכער האָט געזאָגט: „פּאַפּאַ, עפּשער וועל איך אַרבעטן, קעדיי צו ווערן אַן אַדוואָקאַט און דיר העלפן". כ'האָב געענטפערט: „מיר ווילן ניט וואַרטן אַזוי לאַנג, ווײַל מיר ווילן זײַן מיט דיר און זען, ווי דו וואַקסט". ער וויל אַזוי שטאַרק אונדז העלפן עפּעס טאָן און זײַן זיכער, אַז אַלץ וועט זיך גוט ענדיקן.

אַ, ליבסטע מײַנע, ער לײַדט אַזוי שטאַרק אונטער דער לאַסט פון אָט די אַלע פּראָבלעמען פאַר דערוואַקסענע. ער איז אַזוי עמפּינדלעך. כ'האָב אים געפרעגט, וואָס מאַכט זײַן באָבע סאָפי, האָט ער געזאָגט: „ניט אַזוי גוט", ווײַל ער טוט איר אַן פאַרדרוס. דו פאַרשטייסט, ער מאַכט אַ טומל, די שכיינים באַקלאָגן זיך און ער פילט זיך שולדיק.

אַ קלײנער אינצידענט האָט געגעבן אַ באַגריף וועגן פּראָבלעם אויך ראָבין. אין זײַן אַרומשפּרינגען האָט ער איבערגעדרייט אַ טאַץ און אַ גלאָז איז אַראָפּגעפאַלן און האָט זיך צעבראָכן. טייקעף איז ער אַנטלאָפן און זיך באַהאַלטן הינטער מאַני. מיכאל האָט אים געזאָגט: „זע, וואָס דו האָסט געטאָן!" אָבער כ'האָב אים באַרויִקט".

דאָס קינד און מיכאל זײַנען ביידע צעשראָקן און נאָר אונדזער גיכער צוריקקער וועט היילן דאָס גאַנצע בייז, וואָס מען האָט זיי געטאָן. ווען כ'וועל דיך זען, וועל איך נאָך האָבן אַ מאַסע אַנדערע זאַכן צו זאָגן. דו פעלסט מיר שרעקלעך. מײַן גאַנצע ליבע פאַר דיר.

יוליוס.

---

* אַמעריקאַנער געהיים־פּאָליציי.

** דער פּאַרטיייִדיקער פון די ראָזענבערגס אַדוואָקאַט מאַנועל בלאָך.

„אויך מיר וועלן ווײַטער וואַקסן"

יוליוס צו עטל נאָך אַ זעונג מיט די קינדער

16טער סעפּטעמבער 1951.

מײַן טײַערע.

כ'האָב פאַרגעסן דיר צו דערציילן אַן אינצידענט, וואָס איז פאַרגע־קומען באַם לעצטן באַזוך פון די קינדער. בעיים מיר האָבן דיסקוטירט דעם אַרטיקל פון „גאַרדיען",* האָט מיכאַעל אונדז פלוצלינג אָנגעקוקט מיט אַזאַ מאָדנע מינע און אַ זאָג געטאָן, פאַרטראַכט און טרויעריק: „פּאַפּאַ, כ'האָב קיינמאָל נים געזען דיך און די מאַמע זיך קושן". כ'נעם אָן, אַז ער האָט געזען אַ בילד אין אַ צײַטונג, וואָס ווײַזט אונדז, ווי מיר האָבן זיך צעקושט אין פּאָליציי־קעטשל.

אינעם אויפן ווי ער האָט עס געזאָגט, אין פאַרבענקטן בליק פון זײַ־נע אויגן, אין אַלץ האָט מען געקענט שפּירן דעם רוף: „כ'דאַרף האָבן מײַן פּאַפּאַ און מאַמע. מען האָט מיר צוגערויבט זייער ליבע, די זיכער־קייט, זייער טרייסט".

מיסטאָמע אַט צוליב דעם, וואָס דאָס אַלץ פעלט אים איצט, באַזונ־דערס זינט אַ יאָר, האָט ער פאַרגעסן, ווי צערטלעך מיר זײַנען טאָמיד געווען איינער מיטן צווייטן. דאָס בייז, וואָס מען האָט געטאָן אונדזערע קינדער, קוועלט מיך אָממייסטן.

מיט אַ דרײַ כאַראַשים צוריק האָט אַ געפאַנגענער אײַנגעפלאַנצט אַ קערנדל פון אַ מאַראַנץ אין אַ ביסל ערד צווישן דער צעמענט־פּליטע. אַזוי ווי אַלץ, וואָס לעבט, אינטערעסירט אונדז אין אַט דעם טרויעריקן אָרט, האָבן מיר עס באַגאָסן, געפּלעגט אַזוי, אַז עס האָט זיך פעסט פאַר־וואָרצלט און גענומען וואַקסן. איצט איז דער געוויקס הויך, בליט און טראָגט קליינטשינקע מאַראַנצן אױף די צווײַגן. קענסטו דיר פאָרשטעלן אַט דעם קאָנטראַסט? קראַטעס, בעטאָן, מויער און אַ מאַראַנצן־בוים, וואָס וואַקסט אין אַ שפּאַלט צווישן צעמענט. פרישקייט, שיינקייט און לעבן בליִען אין דאָזיקן קיוועך.

אויך מיר וועלן ווײַטער וואַקסן אין אַט דער נעגאַטיווער אַטמאָספער. איך קלער וועגן דער צײַט, ווען מיר וועלן געניסן אַפּסנײַ פון אונדזער היים און פון דער ליבלעכקייט פון אונדזערע קינדער.

כ'שיק דיר מײַן גאַנץ האַרץ.

יוליוס.

---

* „נעשאָנעל גאַרדיען", ניו־יאָרקער וואָכנצײַטונג, וועלכע האָט פון אויגוסט 1951 אָן געפירט אַ קאַמפּאַניע לעטוויוועס די ראָזענבערגס און פאַרעפנטלעכט אַ רייַ אַרטיקלען וועגן דעם.

„מיר וועלן קיינמאָל ניט בייגן די קני"

יוליוס צו עטל — צו איר געבוירן־טאָג.

26סטער סעפּטעמבער 1951.

ליבסטע,

מיט מער ווי צען יאָר צוריק, אַרום ווינאַכט 1936, האָב איך גע־מראָפן אַ יונגע דאַמע, אַ שיינע, מילדע, באַשיידענע. דאָס איז געווען די עטל, מיט וועלכער כ'האָב באַסענע געהאַט און דאָס איז דאָס גרעסטע גליק, וואָס האָט מיך געטראָפן אין לעבן.

וואונדערבאַרע יאָרן האָבן מיר פאַרבראַכט צוזאַמען. טאָמיד צוזאַמען, טיילנדיק אַלע ליידן און פריידן פון לעבן, און באַטייליקנדיק זיך, ווי אַלע אָרנטלעכע בירגער, אין די פּאָרויסגייענדיקע באַמיִונגען פון דער מענטש־הייט. מאַן און פרוי האָבן מיר מוטיק געקעמפט קעגן אַלע שוועריקייטן פון דער עקזיסטענץ. מיר האָבן געלעבט, מיר זיינען געווען גליקלעך, מיר האָבן געלערנט, מיר זיינען געוואַקסן.

לויט מיין מיינונג איז עס קעדיי פעסטצושטעלן, אַז מיר האָבן אַזוי גוט אויסגעהאַלטן די פיזישע אַנגסטן, די גײַסטיקע שפּאַנונג, די פול־שטענדיקע איזאָלאַציע — און דאָס אַלץ אין שאָטן פון טויט, וואָס שוועבט קעסיידער איבער אונדז. טראָץ טרויעריקייט און מאָמענטן פון יִיעש, האַלטן מיר דעם קאָפּ הויך און האָבן דעם פולשטענדיקן צוטרוי אין אונדזער ענדגילטיקן זיג און זיין רעזולטאַט — צוריקגעפינען אונ־דזער היים און אונדזערע קינדער. מיר זעען אַלץ, וואָס קומט פאַר אַרום און מיר וועלן קיינמאָל ניט בייגן די קני פאַר דער דאָזיקער טיראַניע.

מיין ליבסטע, כ'האָב פּרובירט דיר צו ווייזן, וואָס פאַר אַ פולקייט דו האָסט געבראַכט אין מיין לעבן. כ'האָף אַז צו דעם היינטיקן געבוירן־טאָג וועט דאָס, וואָס עס דיקטירט מיר מיין מויעד און מיין האַרץ, דיר ברענגען אַ ביסל נעכאָמע. איך פאַרגעטער דיך.

יוליוס.

„די באַזונדערע באַדײַטונג פון די ייִדישע יאָנטויווים"

עטל צו יוליוס.

26סטער סעפּטעמבער 1951.

מיין טײַערער, טײַערער מאַן.

צי וועסטו זיין אַזוי ברייטהאַרציק, קעדיי מיר מויכל צו זיין, וואָס כ'בין געווען דעם גאַנצן פרימאָרגן אַזוי אומגליקלעך? כ'בעט דיך, שרײַב

מיר טייקעף, פאַרזיכער מיר, אַז דו וועסט מיך באַהאַנדלען מיט אַ סאַך כאַוולאַנעס אין מײַן קאַמף פאַר אַנטוויקלען זיך. שטאַפּ אַן דײַן בריוו מיט ליבע־דערקלערונגען און זשאַלעווע ניט קיין אויסטערלישע אויס־דרוקן. איך ליב דיך אַזוי טיף, אַז מיר פעלן אוים ווערטער. כ׳קען בלויז בלײַבן אַט אַזוי זיצן און ביטער וויינען איבער דיר, איבער די קינדער, איבער אונדזער פאַרוויסטן לעבן.

מײַן טײַערער, גליב אין מיר. נאָר דײַן גלויבן רופט אַרויס מײַן צו־טרוי, גיט מיר צוריק דעם ריכטיקן פּלאַץ וואָס געהערט מיר און באַשיצט מיך קעגן דעם פּוסטן און קאַלטן נישט־זײַן פון דער דאָזיקער עקזיסטענץ.

כ׳וועל זײַן גליקלעך, אויב דו וועסט ביז צו אונדזער קומענדיקער זעונג ערנסט שטודירן די פראַגע וועגן די ייִדישע יאַנטויווים און זייער באַזונדערע באַדײַטונג פאַר אונדז אַלס געפאַנגענע.

און איצט, מײַן געליבטער, גוטע נאַכט. וואָס דער מאָרגן זאָל אונדז ניט ברענגען, לייג איך איצט אָפּ די לאַסטן פון טאָג מיט אַ קלאָרן גע־וויסן וועלכן ס׳האָבן נאָך מענטשן מיט אַ ריינעם האַרצן. כ׳האַלט דײַן ליבן פּנים צווישן מײַנע הענט, אַזוי ווי כ׳פלעג עס טאָן אַמאָל, מיט אַזויפיל צײַט צוריק און איך קוש דיך פון מײַן גאַנצן האַרצן. מײַן גאַנצע צערטלעכקייט פאַר דיר.

ע ט ל.

„ייִדן און ניט־ייִדן, שוואַרצע און ווײַסע, — אַלע דאַרפן זײַן סאָלידאַריש"

עטל צו יוליוס.

30טער סעפּטעמבער 1951.

געליבטער מײַנער,

כ׳בין, הייסט עס, איצט 26 יאָר אַלט. מײַן צווייטער געבוירן־טאָג הינטער די קראַטעס איז אויסגעצייכנט געוואָרן דורך אַ מאַסע פּרעכטיקע קאַרטלעך, געשיקט דורך דער פאַמיליע פון מײַן טײַערן מאַן, דורך זײַנע זין און דורך אים גופא, אַט דעם הערלעכן פאַרשוין.

איך טראַכט איצט וועגן די גרויע גאַסן פון איסט־סאַיד. אַ מאַסע מענטשן וועלן זיך אײַלן אין די פרײַע מאָרגן־שאָען אין די סינאַגאָגעס, קעדיי מיספּאַלעל צו זײַן. כ׳האָף פון גאַנצן האַרצן, אַז זייערע טפילעס זאָלן דערהערט ווערן, אָבער דאָס לעבן האָט מיר געלערנט, אַז טעאָריע און פּראַקטיק קען זײַן אַ פּוסטער זשעסט, אַן שום זין. נאָר ווערטער אַליין

ברענגען ניט קיין שאָלעם, קיין גוטן ווילן, קיין זיכערקייט, נאָר װעלכע עס לעבצט די גאַנצע מענטשהייט. מיר דאַרפן ניט באַנוצן די טפילע צום אָלמעכטיקן ווי אַ טערעץ, קעדיי זיך אַרויסצודרייען פון אונדזער פאַראַנטוואָרטלעכקייט לעגאַבע אונדזערע מיטמענטשן אין לויף פון טאָג־טעגלעכן קאַמף פאַר אײַנשטעלן אַ סאָציאַלע גערעכטיקייט. ייִדן און ניט־ייִדן, שווארצע און ווייַסע, אַלע דאַרפן זיין פעסט, סאָלידאַריש און שטאַרק!

דער ווינטער האָט זיך אַרויפגעוואָרפן אויף אונדז, קען מען זאָגן, אָן שום וואָרענונג. דער נידעריקער הימל איז היינט געווען אַ ריכטיקער יאַנואַר־הימל. דאָס איז ניט ריכטיק. מיטן פאַרכמורעטן שטערן האָב איך אַרומגעשפּרייזט איבערן צעמענט, פאַרטיפט אין מיינע מאַכשאָוועס און מיט פאַראַכטונג פאַר די שאַרפע שמיץ פון ווינט. דער זיג פון די „דאָדזשעס" איבער די „פיליפס"* האָט מיך אָבער באַלד צוריקגעבראַכט צו מײַנע געוויינלעכע באַשעפטיקונגען. אַ טאָג, וואָס האָט זיך מיר אויסגעוויזן לענגער ווי אַלע אַנדערע, גייט אַזוי אַרום צו ענדע. איך באַגריס דעם קאַיאָר פון מאַנטיק מיט פיל קויעך און געוואַקסענער אַנטשלאָסנקייט. סאָפקאָל־סאָף, אויב עס קומט דער מאַנטיק, וועט מען אַפן מיטוואָך ניט מער לאַנג וואַרטן. ווי וואָלט געווען שיין צו האָבן אַ וואָך נאָר פון מיטוואָכן.

ווי קלוג האָסטו מיר געראָטן פאַרגאַנגענע וואָך. דיין רעוואָלטירטע פרוי האָט זיך שוין באַדייטנדיק באַרויקט. זי האָט דעם קאָוועד דיר מיטצוטיילן, אַז דיין לעקציע האָט געהאַט אַ גרויסע ווירקונג. כ'האָב דיך ליב, מיין טייערער. דיין אַלטע פרוי

ע ט ל.

„איך בין שטאָלץ אָפּצושטאַמען פון אַט דעם אַלטן פאָלק"

עטל צו יוליוס.

2טער אָקטאָבער 1951.

געליבטער,

אויצער מיינער, די אַרטיקלען אין „נעשאָנעל גאַרדיען" זיינען אויסגעצייכנט. כ'בין איצט מער ווי ווען ניט איז זיכער אין אונדזער עווענטועלער באַפרייונג.

וואָס שייַעך די „דאָדזשערס" האָבן זיי אַרויסגערופן בא מיר בעעמעס

---

* צוויי עקיפּן פון בייסבאָל.

אַ באַוווּנדערונג: 10:0. אַט דאָס הייסט געגעבן! מען ליבט זיי פאַר זייער אומבאַצווינגלעכער מאָראַל. אָבער קוידעמקאָל האָבן זיי זיך איבער אַלץ גלאָריפיצירט מיט דעם, וואָס זיי האָבן בײַגעטראָגן אַרויסצורײַסן די ראַסן-פאָראורטיילן.

און איצט, באַם סאָף פון ראַשעשאַנע וויל איך ווינטשן אונדז און אונדזערע קינדער אַ סאָף פון די שרעקן און לײַדן.

כ'קען דיר גאָרניט זאָגן, ווי אויסערגעוויינלעך גערירט כ'בין געווען, ווען כ'האָב געהערט דאָס שויפער-בלאָזן דורך אונדזערע פינצטערע גע־בײַדעס בעייסן הײַנטיקן דאַווענען. כ'בין בעעמעס שטאָלץ צו זײַן אַ ייִ־דיש פון אַט דעם אַלטן פאָלק, וואָס האָט זינט טויזנטער יאָרן אַזויפיל בײַגעטראָגן צו דער מענטשלעכער ציוויליזאַציע און וואָס כ'וועל האָבן דעם זכום טאָמיד מיט אים אידענטיפיצירט צו ווערן!

געליבטער, גוטע נאַכט. אין דײַנע אָרעמס וועלן אַלע מײַנע באַלוי־מעס באַלד יוערן ווירקלעכקייט. צערטלעכקייט פאַר דיר.

ע ט ל.

„אַ כוואַליע פון פאַראַכטונג פאַר מענטשלעכע רעכט פאַרפלייצט דאָס לאַנד"

15טער אָקטאָבער.

כ'בין קראַנק פון דער געשיכטע מיט מיכאָעל.* ער איז אַזוי יונג, צו יונג, קעדיי אויסצושטיין אַזאַ ווילדע אַכזאָריעס. ווי שרעקלעך איז אַט די אוממענטשלעכקייט, וועלכע באַשראַפט אַ ווערלאָז קינד, וואָס האָט קיינמאָל קיינעם קיין שלעכטס ניט געטאָן. מען דאַרף זיך סאַפּקאָלסאָף איבער דעם ניט וווּנדערן, ווען מען זעט די קעסיידער וואַקסנדיקע כוואַליע פון פאַראַכטונג פאַר די עלעמענטאַרסטע מענטשלעכע רעכט, וועלכע פאַר־פלייצט איצט דאָס לאַנד. צרטלעכקייטן פאַר דיר.

ע ט ל.

יוליוס צו עטל

18טער אָקטאָבער 1951.

טײַערע עטל:

איך בין אומגעדולדיק צו וויסן, וואָס מיכאָעל וועט באַ דער נאָענטס־טער זעונג אונדז דערציילן וועגן זײַנע נײַע פרײַנט. דאָס מאָל, האָגאָם

* מיכאָעל, ראָזענבערגס עלטסטער זון, איז אַרויסגעטריבן געוואָרן פון הויז פון זײַנעם אַ כאַווער, ווען די מוטער פון לעצטן האָט זיך דערוווּסט, ווער ער איז.

איך גיי צו דער זעונג מיט לידיקע הענט, ווייל איך האָב אַ מאַסע איניאַ־נים צו ריידן מיט אים. אונדזער אַדוואָקאַט וועט אויך זיין. און דאַ קומט מיר אין מאָמענט דער געדאַנק, אַז מיר וואָלטן געקענט בעטן באַם טפּיסע־דירעקטאָר די דערלויבעניש צו זען די קינדער צוזאַמען, דו און איך.

נאָכן באַזוך וועלן מיר קענען מיט פאַרגעניגן וואַרטן אַפן קומענדיקן נומער פון „גאַרדיען" און כ'האָף אַף ווייטערדיקע בריוו פון לייענער.

דאָס, וואָס מיר ביידע האָבן געזאָגט פאַר, בעיים און נאָך אונדזער פּראָצעס, הייבט אָן איצט מעקויעם צו ווערן. ס'קען גאָרניט אַנדערש זיין. סאָפּקאָלסאָף, דער עמעסער טריבונאַל, דער ענדגילטיקער, דער העכסטער שויפעט איז דאָס אַמעריקאַנער פאָלק. ער איז עס דער היטער פון אונ־דזערע רעכט, און אונדזער פרייהייט און אויך — יאָ, אויך פון אונדזער לעבן.

אויב מען קען אין אַזעלכע באַדינגונגען, אין וועלכע מיר זיינען, גליקלעך זיין, בין איך אין איצטיקן מאָמענט גליקלעך. מיר האָבן זיך ניט געוואַקלט, מיר זיינען געווען אַף דער הייך פון דער אויפגאַבע, וועלכע מיר האָבן זיך געשטעלט. ליבע מיינע, מיר זיינען געמאַכט פון אַ פעסטן שטאָל. דיין מאַן.

יוליוס.

יוליוס צו עטל

25טן אָקטאָבער 1951.

מיין טייערע פרוי:

איך בין ווי אַף הייסע קוילן, וואַרטנדיק אַף דיין בריוו. איך ווייס, אַז דו טראַכסט נאָר וועגן איין זאַך: וועגן גרויליקן ניסאָיען און וועגן דער עמאָציאָנעלער צערודערונג פון די קינדער.

ווען דו וועסט באַקומען דעם דאָזיקן בריוו, וועלן מיר עפּשער שוין האָבן די אַקטן פון אַפּעלאַציע־טריבונאַל. איך שלאָג פאָר, אַז דו זאָלסט זיי לייענען און צוגרייטן באַמערקונגען.

נאַטירלעך איז עס ניט לייכט פאַר אומשולדיקע מענטשן צו זען קעסיידער דעם שאָטן פון טויט, וואָס שוועבט איבער זייערע קעפּ, ניט פאַרלירנדיק דערביי די זעלבסטבאַהערשונג. אָבער, מיין ליבסטע, אויב מיר זיינען דאָ, איז עס נאָר דערפאַר, וואָס מיר האָבן ניט געוואָלט זיך אונטערוואַרפן. מיר וועלן אויך ווייטער, צוזאַמען מיט אַלע פּראָגרעסיווע מענטשן, בלייבן פעסט פאַר דער ערלעכקייט, דער פרייהייט, דעם שאַלעם און דער עמעסער גערעכטיקייט.

דערמאָן זיך אונדזער גרונטזאַץ: מוט און צוטרוי צו דער צוקונפט.
דײַן מאַן, וועלכער ליבט דיך.

יוליוס.

יוליוס צו עטל

1טער נאָוועמבער 1951.

מײַן טײַערע עטל:

לייענענדיק די וואָך אין „גאַרדיען" די בריוו פון די לייענער צום אַרויסגעבער, האָב איך זיך געפילט גאָר שעמעוודיק אין אַנבליק פון די אַלע באַנוצטע סופּערלאַטיוון. כ'מיין אַז אין דער עמעסן זײַנען מיר דאָך נאָר פּאָשעטע מענטשן, וואָס זײַנען אײַנגאַנצן ענלעך צו אַט די שרײַבער פון די בריוו און צו טויזנטער אַנדערע מיטבירגער. אין אונדזער איניען זעען זיי זיך גופא און זיי פאַרשטייען, אַז אויך זיי זײַנען באַדראָט דורך אַ קאַטאַסטראָפע פון זעלבן מין.

די בראָשור פון 16 זײַטן איז דער ערשטער עמעסער אָנהייב. מיר דאַרפן דערוואַרטן אַ טאָמיד גרעסערע מאָסע פון אָנהענגער. דאָס פאַר־שטאַרקט מײַן אַנטשלאָסנקייט אַרויסצוגיין זיגרײַך פון אַלע צאָרעס.

הײַנט איז דער געדענק־טאָג פון וואָפנשטילשטאַנד (1918). יעדער מענטש וואָלט געדאַרפט אויסנוצן אַזאַ טאָג, קעדיי צו אַנאַליזירן דעם זין פון די העקאַטאָמבעס און בעסער אָפּשאַצן די נייטיקייט פון וועלט־שאַ־לעם. מיר ביידע, מיר האָבן דורכגעפירט אַ קליינע דיווערסיע קעגן דעם קריגערישן שפּיל, וואָס וויקלט זיך אָפּ אין אַלוועלטלעכן שאַבבערעט.

ס'איז מאָנטיק אָוונט. נאָך אַ טאָג איז פאַרבײַ און ער דערנענטערט מיך צו דיר. איך פאַרגעטער דיך אַלץ מער און מער. מיר וועלן נאָך אין די נאָענטסטע טעג כאָסענע האָבן, וואָס?

דײַן מאַן

יוליוס.

„ווי לאַנג נאָך, ווי לאַנג?"

עטל צו יוליוס.

29טער נאָוועמבער 1951.

מײַן ליבסטער און מײַן טײַערסטער!

נאָכדעם ווי דו ביסט אַוועק, האָט מיך די אײַנזאַמקייט אַרומגערינגלט. איין פראַגע האָט מיך געמאַטערט: ווי לאַנג קען דאָס מענטשלעכע האַרץ איבערטראָגן יעסורים ניט־פּלאַצנדיק דערפון? וויפל גרויזאַמען פּײַן קענען

די נאַטירלעכע אינסטינקטן אויסהאַלטן, ניט־קריגנדיק קיין פאַרלײַכטער־רונג? און פונוואַנען קען קומען די פאַרלײַכטערונג? איך לײַד שרעקלעכע יסורים, ווען איך טראַכט וועגן דײַנע איבערלעבונגען און וועגן די אי־בערלעבונגען פון אונדזערע קינדער. אָבער הײַנט אָוונט איז דער שטורעם פאַריבער, אַוועק, אויסגעשעפּט זיך, און איך בין רויק —

טײַערער, איך וויל דיך פאַרזיכערן, אַז פיזיש פיל איך זיך גאַנץ געזונט. באַוואָפנט מיט וואַרעמע אונטערוועש, מיט וואָלענע זאָקן און קאַלאָשן, בין איך פולשטענדיק גרייט צו באַגעגענען דעם קאַלטן אָסינינג־ווינטער. וואָס לענגער איך פאַרבלײַב דאָ, אַלץ מער ווער איך איבערצײַגט, אַז ניט בלויז פאָדערט זיך דורכצומאַכן אַ שווערן קורס און שטודירן, קעדיי צו ווערן אַ דערפאָלגרײַכער אַרעסטאַנט, עס נייטיקט זיך אויך אַ שווערער בײַטל. דעם נאָבעלן באַגריף וועגן „זײַן מיט לײַטן גלײַך" („נאָכטאָן די דזשאָנסעס") קען מען ניט אויסמײַדן אַפילו אין דעם סינג־סינג טויטן־הויז!

ווי גליקלעך איך בין, ווען איך רייד מיט דיר, אָבער צו וואָס דאַרף איך האָבן אַט דעם נעבעכדיקן בלײַשטיפט און דאָס פּאַפּיר, ווען דו גע־פינסט זיך קעגנאיבער מיר! איך האָב דיך שטאַרק ליב.

ע ט ל.

מאַטאָנעס פאַר די קינדער

יוליוס צו עטל.

דעצעמבער 2, 1951.

מײַן טײַערסטע:

עס געפעלט מיר זייער שטאַרק דײַן אײַנפאַל וועגן געבן רינגעלעך (פינגערלעך) אַלס מאַטאָנעס פאַר אונדזערע קינדער. דו וועסט זיי געבן די מאַטאָנעס, און איך וועל זען, ווי זיי טראָגן אונדזערע צייכנס פון ליב־שאַפט. ווי שטאַרק אינזינען דו האָסט אונדזערע קינדער, און אויך מײַן מוטער און אַנדערע מענטשן טראַכטן וועגן זיי — איך וועל אָפּשפּאָרן מײַן מאַטאָנע פאַר דיר ביזן טאָג, ווען מיר וועלן צוזאַמען גיין אַהיים און ווען מיר וועלן ווידער קענען לעבן. איך בין זייער אָפּטימיסטיש. טאָ־מיד דײַן אייגענער,

יוליוס.

געפילן פון באַשיידנקייט און שטאָלץ

יוליוס צו עטל.

דעצעמבער 9, 1951.

מײַן ליבסטע:

ווען די מיטגלידער פון מײַן פאַמיליע לויבן אונדז פאַר אונדזער פעסטן מוט, האָב איך דאָס געפיל פון שעמעוודיקייט און פון אַניוועסדי־קייט, נאָר מעגסט מיר גלייבן, איך פיל זיך שטאָלץ מיט אונדז ביידן.

לינאַ האָט געזאָגט, אַז שכיינים האָבן אָנגעהויבן אַרויסווײַזן זייער פרײַנטשאַפט, און אַז מײַן מוטער הייבט אָן דערפילן די שטיצע מיצאַד אָרנטלעכע מענטשן. עס זײַנען שוין געמאַכט געוואָרן פיל פּלענער פאַר אַ פײַנעם יאָנטעוו פאַר אונדזערע יינגלעך.

נײַע מענטשן האָבן זיך באַוויזן, און זיי נעמען די קינדערלעך צו זייערע היימען און אויך אַף אַן אַרויספאָר. מײַקל האָט ווידער אָנגעהויבן געמען זײַנע פּיאַנאָ־לעקציעס, און דאָס וועט אים געבן אַ געלעגנהייט צו שאַפן זיך נײַע פרײַנט צווישן קינדער פון זײַן עלטער.

דער מאַסן־אָפּרוף איז די אויסגעצייכנטע נײַס וועגן דעם פאָרשריט פון דעם קאָמיטעט.

פאָרויס צום קומענדיקן צוזאַגנדיקן טאָג! דײַן אייגענער,

יוליוס.

אין דערוואַרטונג פון דער באַגעגעניש

יוליוס צו עטל.

דעצעמבער 13, 1951.

מײַן ליב ווײַבעלע:

ווען אונדזער גרויסע שאָ פרײַטיק וועט קומען, וועלן מיר האָבן צו ריידן וועגן אַ סאַך זאַכן. אויב ראָבי וועט פאָדערן דעם גרעסטן בײַלעק אויפמערקזאַמקייט, זאָלסטו עס אים געבן, ווײַל ער נייטיקט זיך אין דעם, און איך וועל פאַרברענגען מיט מײַקן. שוין באַם סאַמע אָנהייב וועל איך קענען קריגן פון מאַנין אַ בילד וועגן דער לאַגע. געדענק, עטל, די צײַט פון דער באַגעגעניש איז זייער אַ קורצע, און דאַרפסט ניט צופיל דער־וואַרטן. איך מיין דערמיט צו זאָגן, אַז זאָלסט ניט זײַן אַנטוישט.

מיר מוזן אונטערשטרײַכן, אַז אָט די שרעקלעכע לאַגע איז בלויז

ציַיטווייַליק, און אַז מיר וועלן גיין אַהיים, וועט אַט דער אומגליק וועט פאַריבער. עפשער קענסטו פאַרשלאָגן מײַקן, אַז ער זאָל מאַכן אין דער היים צייכענונגען און בילדער, און צושיקן אונדז אייניקע פון זײַנע אויפטוען? עפשער קענסטו בא אים פועלן, אַז ער זאָל אונדז שרײַבן, ווי ער האָט דאָס פריִער געטאָן. איך האָב דיך ליב.

יוליוס.

דראַמאַטיזירן דעם יאַנטעוו כאַנוקע פאַר די קינדער

עטל צו יוליוס.

דעצעמבער 14, 1951.

ליבסטער:

בלויז עטלעכע שורעס צו לאָזן דיר וויסן, וואָס איך האָב אויפגעטאָן זינט אונדזער שמועס. איך האָב געשיקט אַ בריוו צו מאַנין, דערמאָנענדיק אים, אַז מיר האָבן דערוואַרט ער זאָל ברענגען די קינדער דעם 19טן. כ׳האָב אים אויך אָנגעדײַט, וויאַזוי אויסצומײַדן שוועריקייטן באַם נעמען די באַן אינדערפרי. כ׳האָב פאָרגעשלאָגן, אַז ער זאָל צופאָרן צום הויז מיט אַ מאַקסי, מיט וועלכער ער זאָל אַלעמען נעמען צו דער באַן, און אַז ער זאָל געבן די קינדער ברויט מיט פוטער און פרוכט אַפן וועג, אַנשטאָט צו געבן זיי אין אײַלעניש אַ פולן פרישטיק אינדערהיים. איך האָב אים דערמאָנט, אַז ער זאָל קויפן מילך אין אָסינינג, איידער ער קומט אַהער.

איך האָב דערמאָנט וועגן דער ליקווידירונג (אויפגעבן) פונעם שאַפּ, און כ׳האָב געבעטן, אַז טייל פונעם געלט זאָל גיין פאַר אַזעלכע מאַטעריאַלן ווי פּלאַטן, ביכער און ענלעכעס — זאַכן, וואָס זאָלן דראַמאַטיזירן דעם יאַנטעוו כאַנוקע פאַר די קינדער. מיט ליבשאַפט,

ע ט ל.

די פּוסט־צייכנס אַפן שניי אין טורמע־הויף

עטל צו יוליוס.

דעצעמבער 16, 1951.

מײַן ליבער:

אין מעשעד פון דער וואָך האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז מײַנע געפילן זײַנען אין מיר פאַרגליווערט געוואָרן, פונקט ווי דאָס איז אין דעם טורמע־הויף; דײַנע וואַרעם־אויסגעדריקטע געדאַנקען האָבן געהאַט די

ווירקונג פון צעשמעלצן אַט די פּאַרפּרווירנקייט. ערשט איצט באַגרײַף איך, וואָס פאַר אַ פּראָסט עס האָט אַרומגעכאַפּט מײַן האַרץ.

עס איז נאָך געווען גוט, וואָס נאָך דעם שניי־שטורעם האָט די זון העל געלויכטן אין מעשעד פון אַט דעם אומעטיקן סאָף וואָך, ווען קיינער איז ניט געקומען אַף אַ באַזוך. אײַנגענורעט אין מײַן מאַלבעש, און אויס־קוקנדיק אַזוי מאָדנע אין מײַן הוט און מיליטערישן מאַנטל, האָב איך אָן אַנטשלאָסענע געשפּאַנט איבערן שניי. איצט זע איך אומעטום אַפן שניי מײַנע אייגענע פוס־צייכנס.

עס פרייט מיך אַזוי צו הערן, ווי דײַנע געדאַנקען פאַלן זיך צונויף מיט מײַנע. וויאַזוי האָסטו געוווסט, אַז איך האָב געפּלאַנעוועט צו געבן ראַבין אַזויפיל אויפמערקזאַמקייט וויפל נאָר מעגלעך, און דערבײַ ניט לאָזן מײַקן אָן אויפמערקזאַמקייט, און אַז דו זאָלסט בעיס־מײַסע פאַר־ברענגען מיט מײַקן, אַז ער זאָל זיך ניט פילן געקריוודעט?

דו ביסט אַבסאָלוט גערעכט; איך וואָלט אַ סאַך געוווּנען, און די קינדער מיסטאָמע אויך, ווען איך זאָל זיך אַזוי ניט נעמען צום האַרצן דערפון, וואָס עס ווערט אַזוי ווייניק אויפגעטאָן. אָבער עס רעדט זיך גרינגער, ווי עס טוט זיך, און ס'איז נאַטירלעך, אַז מײַן אויפרודערונג אין מיר זאָל וואַקסן, ביז איך וועל קענען זען די קינדערלעך. איך האָב דיך ליב.

ע ט ל.

די באַדײַטונג פון כאַנוקע

יוליוס צו עטל.

דעצעמבער 20, 1951.

מײַן ליבסטע עטל:

די כאַנוקע־טפּילעס און צערעמאָניעס לעצטן דינסטיק האָבן בײַ מיר אַרויסגערופן דערינערונגען. פּונקט מיט צוויי יאָר צוריק האָבן מיר גע־פּײַערט דעם יאָנטעוו פון ליכט אין אונדזער אייגענער היים, צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער, און געשפּילט די זעלבע פּליטן. איך געדענק, וויאַזוי דו האָסט פּאַרזיכטיק אויסגעקליבן שפּילצײַג און מאַטאַנעס פאַר די קינ־דער; איך געדענק דײַנע פיל צוגרייטונגען. אַט דער יאָנטעוו, וואָס פאַר־צייכנט דעם זיג פון אונדזערע אור־עלטערן אין אַ קאַמף פאַר פרײַהייט, קעגן אונטערדריקונג און טיראַניע, איז אַ פעסטער טייל פון אונדזער יע־רושע, און ער פאַרשטאַרקט אונדזער ווילן צו געווינען אונדזער אייגענע פרײַהייט.

איך בין אָפּטימיסטיש אין דערוואַרטונג פון 1952—. דו, ליבע פון מײַן לעבן, עס מוז דאָך קומען אַ סאָף צו אונדזער פּלאָגעניש. טאַ זאָל שוין אָט דער סאָף קומען וואָס גיכער, שנעלער. דײַן אייגענער,

יוליוס.

עטל צו יוליוס.

27טער דעצעמבער 1951.

מײַן געליבטער:

איך ווייס, אַז אונדזערע געדאַנקען זײַנען דורכגעדרונגען פון איינעם צום אַנדערן דורכן רוים, וואָס צעשיידט אונדז, בעת די כאַנוקע־ליכטלעך האָבן געלויכטן און די מוזיק האָט געשפּילט. די דראַמאַטישע אינטענסיווקייט און די שיינקייט פון די געזאַנגען, וועלכע דריקן אויס אַזוי גוט דעם געוואַלטיקן שאַפונגס־קויעך פון פאָלק יִסראָעל און זײַן פעיִקייט צו קעמפן פאַר פרײַהייט, האָבן מיר אָנגעפילט מיט שטאָלץ און פרייד.

טרערן זײַנען מיר געקומען אין די אויגן, ווען כ'בין צוריקגעקומען אין מײַן טפיסע־קאַמער און כ'האָב דערזען די קאַרטלעך פון לענאַ, עטל און זייערע קינדער, האָב איך זיך דערפילט אומגעהײַער אינספּירירט.

דײַן פרוי, וואָס ליבט דיך שטענדיק

ע ט ל.

יוליוס צו עטל

30טער דעצעמבער 1951.

מײַן פאַרגעטערטע פרוי:

ווען דו וועסט באַקומען דעם בריוו וועט אַ יאָר, וואָס איז געווען פאַר אונדז זייער אַ פינצטערער, שוין זײַן פאַרגאַנגען. עס זײַנען דערגרייכט געוואָרן פאָרשריטן אין דער קאַמפּאַניע פאַר גערעכטיקייט, אָבער דאָס איז נאָך צו ווייניק און צו פּאַמעלעך. אַלס רעאַליסט גיב איך זיך אָפּ אַ פולן דין וועגן די גרויסע אָנשטרענגונגען, וועלכע דאַרפן געמאַכט ווערן, קעדיי גויוער צו זײַן די פּאַראַליזירנדיקע אינערציע, וועלכע דער יוסטיץ־דעפּאַרטאַמענט האָט אײַנגעפּלאַנצט אין אַמעריקאַנער פאָלק. איך ווינטש דיר מוט, צוטרוי און פּערספּעקטיוו, און אַ גליקלעך יאָר, דו ליבע מײַנע.

מיר איז געוואָרן וואַרעם אויף דער נעשאָמע, ווען כ'האָב זיך דערוווּסט דורך מײַן שוועסטער, אַז די קינדער האָבן געהאַט אויסגעפּילטע

וואַקאַציעס: קעסיידערדיקע וויזיטן, די געזעלשאַפט פון פריינטלעכע מענטשן, גוט צוגעקליבענע מאַטאַנעס און צערטלעכקייט. אַ סך פריינט זיינען געקומען אָנבאָטן זיי הילף.

מיין ליבסטע, מיר וועלן אַנטשעדיקן אונדזערע יינגלעך פאַר אַלץ, וואָס מען האָט זיי צוגענומען. איך כאַזער איבער נאָכאַמאָל, אַז איך דער־וואַרט פון דיר אין לויף פון נייעם יאָר, דאָס דו זאָלסט זיין מיין פעלדז, מיין אינספּיראַציע אין אַלעם, וואָס שטעלט פאַר מיר פאַר שיינקייט, לעבן. מיין גאַנץ האַרץ שיק איך דיר.

יוליוס.

1952 — בעסטע ווונטשן — ליבע — גליק — פרייהייט — שאָלעם!

1952

די אַטמאָספער פון טויטן־צעל אין עטלס ליד

יוליוס צו עטל.

פעברואַר 14, 1952.

מײַן וווּנדערלעכע געליבטע:

הײַנט און יעדן טאָג ביסטו טאָמיד מײַן האַרציקע געליבטע. דײַן קראַפט האַלט מיך אויף באַם לעבן. גוטע נײַעס פון דער היים און פון דעם קאָמיטעט דערמוטיקן מיך. עס איז פאַר מיר אויך אַ הילף דער מאָמענט, ווען איך שטרײַך אויס די טעג פונעם קאַלענדאַר, טאָג נאָך טאָג, און איך ווייס, אַז מיר קומען צו אַלץ נענטער צו דער צײַט, ווען מיר וועלן קריגן גערעכטיקייט אונטערן געזעץ.

ליבסטע, דײַן פּאָעזיע האָט געהאַט די געווינטשטע ווירקונג, און עס איז אונדזער מיינונג, אַז דו זאָלסט אָפּגעבן מער פון דײַן פרײַער צײַט און צו דערפרייען אונדז מיט דײַן סאַטירישער ליריק. דו האָסט אויפגע־כאַפּט און באַנומען דעם סאַמע עצעם פון דער אַטמאָספער אין „די צעלן פאַר צום־טויט־פאַראורטיילטע״, און אַלס אַ באַלוינונג דערפאַר ביסטו גע־וואָרן דער פּאָעט־לאַורעאַט פונעם „סינג־סינג־פּאַלאַץ״.

כאָטש איך לייען לאַמאָנטס בוך („דער זעלבסטשטענדיקער מויעד״, פון קאַרלים לאַמאָנט — רעד.) זייער לאַנגזאַם, האָב איך האַנאָע פון יעדן בלעטל, און איך דענק, אַז דאָס איז אַ זייער סטימולירנדיק ווערק, אַ בוך, וואָס רופט אַרויס געדאַנקען. אויך דו וועסט האַלטן, אַז ס׳איז קעדײַ צו לייענען אָט דעם בוך.

אַף מײַן צעטל איז פאַראַן אַ היפּשע רעשימע פון ביכער, אָבער עס פאַדערט זיך זייער אַ סאַך קענען בײַקומען מײַן געמיט־צושטאַנד און צו פאַרטרײַבן מײַנע זאָרגן, קעדיי צו קענען קאָנצענטרירן זיך.

איך קוש דיך צערטלעך,

יוליוס.

עטל צו יוליוס

25טער פעברואַר 1952.

מײַן געליבטער:

איך מוז אומבאַדינגט געפינען צײַט, קעדיי צו דאַנקען פאַר דײַנע ליבע ווערטער. ווי קען איך ניט פאַרשטיין אַז אויסדרוק, אָנגעפילט מיט אַזויפיל ליבלעכער זאָרג און איבערגעגעבנקייט? מײַן געליבטער, צי ווייסטו ניט ווי אונדזער צוגעבונדנקייט איז אומצעשטערבאַר?

האַלב אַכט אינדערפרי 26טער פעברואַר 1952.

מײַן געליבטער, נעכטן 10 אַזייגער אין אָוונט האָב איך זיך דערוווּסט די שרעקלעכע נײַעס.

אין מאָמענט, ווען מען ווייס נאָך ניט די פּראַטים, איז שווער עפּעס וואָס צו זאָגן, אַ חוץ די אײַלעניש, מיט וועלכער די רעגירונג וויל אונדז שיקן אין טויט. ווי עס זאָל ניט זײַן, באַווײַזט דאָס, אַז אַלע אונדזערע אַנאַליזן בענוגע דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פון אונדזער איניען זײַנען געווען דערשטוינלעך ריכטיקע.

מײַן האַרץ ווערט צעריסן, ווען איך טראַכט וועגן די קינדער. זיי זײַנען שוין צו גרויס, מען זאָל קענען פאַר זיי באַהאַלטן דעם עמעס. איך באַמי זיך צו באַהערשן, אָבער מײַן מויעך פּלאַצט, ווען איך שטעל זיך פאַר זייער שרעק. מער ווי אַלץ בין איך אומרויִק וועגן זיי. איך דערוואַרט מיט שרעק די נײַעס, ווי אַזוי זיי וועלן האָבן רעאַגירט.

מײַן געליבטער, ווען איך וואָלט בלויז געקענט בעעמעס דיך טרייסטן. איך ליב דיך אַזוי.

מען רופט מיך וועגן בריוו. מוט מײַן געליבטער, עס איז נאָך דאָ אַ סאַך צו טאָן.

דײַן איבערגעגעבענע פרוי

ע ט ל.

„אונדזער אַנאַליז וועגן דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פון אונדזער זאַך איז ריכטיק"

עטל צו יוליוס.

פעברואַר 28, 1952, 7.30 אינדערפרי.

מײַן ליבער:

נעכטן, צען אַזייגער אינאָוונט, האָב איך, מײַן טײַערער, דערהערט די ביטערע נײַעס (דער פעדעראַלער באַצירק אַפּעלאַציע־געריכט האָט צוריק־געוויזן זייער אַפּעלאַציע — רעדאַקציע).

אין דעם איצטיקן מאָמענט, ווען עס זײַנען ניטאָ קיין איינצלהייטן, איז שווער צו מאַכן אַ פּיירעש וועגן דעם איניען, כויץ דעם וואָס עס כאַפּט אַרום אַ גרויל, ווען מען זעט מיט וואָס פאַר אַן אײַלעניש די רעגירונג יאָגט זיך נאָך אונדזער טויט. דאָס באַווײַזט, אַז אונדזער גאַנצער אַנאַליז וועגן דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פון אונדזער זאַך איז געווען שטויגענ־דיק ריכטיק.

מײַן האַרץ טוט מיר וויי׳ אויף די קינדערלעך; צום באַדויערן, זײַנען זיי שוין אַלט גענוג צו האָבן אַליין געהערט די נײַעס, און ווי שטאַרק איך זאָל זיך ניט קענען קאָנטראָלירן, צעשפּאָלט זיך מיר דער מויעד, ווען איך שטעל זיך פאָר זייער שרעק. צוליב זיי, צוליב זיי אַרט עס מיך אַמ־מערסטן, און איך וואַרט שוין אומגעדולדיק צו הערן, ווי־אַזוי זיי האָבן זיך אָפּגערופן.

מײַן ליבסטער, ווען איך זאָל נאָר קענען בעעמעס געבן דיר טרייסט. איך האָב דיך ליב אַזוי שטאַרק.

עס קומט אָן די פּאָסט — זײַ מוטיק, מײַן טײַערער, עס איז פאַראַן נאָך אַזויפיל צו טאָן. דײַן געטרײַע פרוי,

ע ט ל.

„דיר האָב איך צו פאַרדאַנקען וואָס איך האָב געלעבט אַ פול לעבן"

יוליוס צו עטל.

פעברואר 28, 1952.

עטל, מײַן ליבסטע:

איך בין נאָך אַלץ שרעקלעך דערשיטערט פון דער מוירעדיקער באַ־שטעטיקונג פון אונדזער פאַראורטיילונג, וועלכע איז באַשלאָסן געוואָרן אין אַזאַ גרויסער אײַלעניש. איך האָף, אַז דער סעקרעטאַר פונעם געריכט וועט מיר צושיקן אַ קאָפּיע פון ריכטער פראַנקס אויספירן.

עס איז פאַר מיר אוממעגלעך ניט צו זען די שפּיצלעך און קונצן, מיט וועלכע עס האָט זיך באַנוצט אַן אַזוי גערופענער „ליבעראַל" און בעקאַוועדיקער מענטש, קעדיי פאַרצוזעצן אָט דעם פּאָליטישן שווינדל. ער לאָזט אין גאַנג קאָלערליי רעטאָרישע שטיק, קעדיי צו פאַרשלייערן דעם פאַקט, אַז אונדזערע לעבנס ווערן געבראַכט אַלס קאָרבן, קעדיי אויס־צואיבן אַ דרוק אויף די ניט־קאָנפאָרמיסטן (יענע, וואָס ווילן זיך ניט בייגן אָדער צופּאַסן).

איצט, מער ווי ווען עס איז, מוזן מיר מאַכן אַלע אונדזערע אָנ־שטרענגונגען אַפֿן איינציקן אופֿן, וואָס בלײַבט פֿאַר אונדז: אויפֿצודעקן די מעטאָדן פֿון אַט דעם געריכט.

צוליב דעם, וואָס מיר דערנענטערן זיך צו דער לעצטער אַנטשיידונג, און צוליב דעם וואָס באַם איצטיקן גאַנג פֿון די געשעענישן זײַנען מיר נאָענט פֿון טויט, — זע איך איצט נאָך קלאָרער ווי שטענדיק, אַז דו ביסט פֿאַר מיר דאָס וויכטיקסטע אין דער וועלט, וויכטיקער ווי מײַן אייגן פֿלייש און בלוט. עטל, דיר האָב איך צו פֿאַרדאַנקען, וואָס איך האָב געלעבט אַ פֿול לעבן, און קיין זאַך קען דאָס מער ניט צעשטערן.

שטענדיק דײַנער,

יוליוס.

„כאָטש אַ ביסל פֿרייִלעכקייט פֿאַר אונדזערע קינדער"

עטל צו יוליוס.

פֿעברואַר 29, 1952.

מײַן געליבטער:

כאָטש איך ווייס, אַז קיינער איז איצט ניט אין אַ שטימונג צו פֿײַערן אַ געבורטסטאָג, איז עס אָבער וויכטיק, אַז דאָס לעבן פֿון אונדזערע קינ־דער זאָל לײַדן אַזוי ווייניק ווי נאָר מעגלעך דורך דער אַנטשיידונג פֿונעם געריכט.

פֿאַרשטייט זיך, אַז איך אַליין וויל ניט קיין גרויסע פֿאַרזאַמלונג, ווו יעדער איינער שטרענגט זיך אָן אַרויסצוווײַזן אַ פֿרייִלעכקייט, וועלכע אין פֿאַרט ניט פֿאַראַן. אָבער מײַקל דאַרף האָבן די פּריווילעגיע צו קענען אײַנלאַדן אַ פּאָר פֿון זײַנע פֿרײַנט, קעדיי צו עסן אינאיינעם מיט זיי אַ געבורטסטאָג־טאָרט און זיך אַ ביסל פֿאַרווײַלן צוזאַמען מיט זיי. ער און ראָבי זײַנען באַרעכטיקט צו האָבן אַ שיינעם יאָנטעוו. איך האָב בע־דייע צוריידן מיט לינאַן וועגן דעם. איך וועל איר אָנווײַזן, אַז ס'איז נייטיק אויפֿצוהאַלטן אין שטוב אַן אַטמאָספֿער פֿון עכטער פֿרייִלעכקייט, ווײַל קיין זאַך איז ניט אַזוי שעדלעך פֿאַר אַ קינד, ווי אַן אַטמאָספֿער פֿון שטענדיקער פֿאַרצווייפֿלונג.

איך וועל מאַמעש צעריסן פֿון געוואַלדיקער בענקשאַפֿט. אָ, מײַן ליבסטער, ווען מיר וואָלטן בלויז קענען זײַן צוזאַמען. איך האָב דיך אַזוי ליב. דײַן געטרײַע פֿרוי,

ע ט ל.

„דאָס פאָלק איז אונדזער איינציקע האָפענונג"

יוליוס צו עטל.

2טן מאַרץ 1952.

פרוי מיינע, ליבסטע מיינע:

יאָ, אויב מיר האָבן אַמאָל געהאַט וועלכע עס איז אילוזיעס, אַז די ריכטער פון די העכערע געריכטן שטייען העכער פון היסטעריע און פּאָ־ליטיק, זיינען אַט די אילוזיעס איצט פולשטענדיק צעשמעטערט געוואָרן.

מיר מוזן באַגרייפן גאַנץ קלאָר, אַז אונדזער איינציקע האָפענונג איז דאָס פאָלק. די מוירעדיקע שרעק, וואָס דער פאַרשטייענדיקער טויט־אור־טייל רופט אַרויס, ענדערט דאָס בעשום אויפן ניט. בלויז דאָס פאָלק קען אָפּשטעלן אַט די לעגאַלע לינטשעריי.

אַזוי ווי די אויסטייטשונג פונעם געזעץ, ווי ריכטער פראַנק פאָרמור־לירט, שטעלט אין אַן ערנסטער געפאַר אַלע פּראָגרעסיווע עלעמענטן און אַלע ניט־קאָנפאָרמיסטן (די אַלע וואָס ווילן זיך ניט צופּאַסן צו הערשנ־דיקע מיינונגען), ווי אויך אַנדערע, — בין איך איבערצייגט, אַז אונדזערע מיטבירגער וועלן זיך פאַראייניקן, קעדיי באַטל צו מאַכן אַט די אַנטשיי־דונג.

איך דערוואַרט, אַז איצט, אין דער שפּעטער שאָ, וועט די קאַמפּאַניע צו דערקלערן דעם איניען פאַר די מאַסן קריגן אַ נייעם אימפּעט, און אַז נאָכן מיטינג * וועלן מיר אָנהייבן מאַכן פאָרשריט.

איך בין זיכער, אַז מיר וועלן טאָן אונדזער כײלעק, און איך וואַרט דעריבער מיט אומגעדולד אויף אַ קאָפּיע פון דער אַנטשיידונג, קעדיי זיך צו נעמען צו דער אַרבעט. איך וועל אויך בעטן מעניו, אַז ווען די באַ־ריכטן וועלן אָפּגעדרוקט ווערן פאַר „סערטיאָראַרי" (פאַרן העכערן גע־ריכט צו באַטראַכטן די פאַרהאַנדלונגען פון אַ געוויסן פּראָצעס אין אַ ני־דעריקערן געריכט), זאָל יעדער פון אונדז קריגן אַ קאָפּיע.

דיין איינפאַל צו קאָמבינירן דעם באַזוך פון די קינדער מיט אַ יורי־דישער באַראַטונג איז אויסגעצייכנט. עס וועט זיך ווענדן אין דעם, צי אונדזער אַדוואָקאַט וועט קענען אָפּשפּאָרן פאַר אונדז צייט איצט, ווען ער האָט אַזויפיל יורידישע אַרבעט, ביז מיטוואָך. מיט ליבשאַפט,

יוליוס.

פּ. ס. — זעץ פאַר צו זינגען און צו האָפן, מיין וווּנדערלעכע פרוי. די צוקונפט האָט נאָך פאַר אונדז אַ סאַך גוטע מעגלעכקייטן. דו ווייסט: „מוט, אַנטשלאָסנקייט און צוטרוי אין דער צוקונפט".

* עס רעדט זיך וועגן דעם גרויסן מאַסן־מיטינג דעם 12טן מערץ 1952, אין פיטיען־טעמפּל אין ניו־יאָרק. דער מיטינג איז איינגעאָרדנט געוואָרן דורך דעם „קאָ־מיטעט צו קריגן גערעכטיקייט אין דעם ראָזענבערג־איניען".

„באַקעמפן דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכער שפּילט אַ גרויסע ראָל אין אונדזער איניען"

יוליוס צו עטל, נאָכן דערוויסן זיך וועגן דער אַנטיסעמיטישער קאַמפּאַניע, וועלכע ווערט געפירט קעגן זיי און אין צוזאַמענהאַנג מיט זייער פּראָצעס.

16טער מאַרץ 1952.

מיין וווּנדערבאַרע פרוי:

די גלענצנדיקע נייַס, וואָס מיינע שוועסטער האָבן מיר געבראַכט איי־בערן מיטינג אין „טעמפּל פּיטיען" און איבער דער אַנדערער טעטיקייט (פון דער באַוועגונג צו פאַרטיידיקן די ראָזענבערגס—רעד.) באַווייזן, אַז די שלאַכט איז גוט אָנגעהויבן. אַפילע בעסער ווי כ'האָב געהאַט פאַרויס־געזען. לאָמיר האָפן, אַז די אומפּאַרטייאישע, ליבעראַלע און קאָנסערוואַטי־ווע עלעמענטן וועלן זיך אין אונדז אַנשליסן. אין קאָן שטייט דאָס רעכט; די זיכערקייט און אַפילע דאָס לעבן פון אַלע מוטיקע מענטשן פון אַלע מיינונגען.

אַ וויכטיקער פאַקטאָר איז אויך די נויטווענדיקייט צו באַקעמפן דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכער שפּילט אַ גרויסע ראָל אין אונדזער איניען. איך האָב דעם באַווייז, אַז האָגאָס מיר זיינען אומשולדיק, הייבן זיי אַרויס די פאַראורטיילונג און — כאָטש דאָס איז אומגעזעצלעך — שרייען זיי: „זעט איר, די יידן זיינען פאַראַנטוואָרטלעך". כ'האָב אויך וויַיטער צו־מרוי, אָבער אַן שום אילוזיע בעניגייע די שוועריקייטן, וועלכע מיר דאַרפן באַקעמפן. אונדזער פאַמיליע שטיצט אונדז דערביי מיט וואָס זי קען.

עטל, דער קאַמף האָט זיך בלויז אָנגעהויבן. האַלט דיין בליק גע־וואַנדן צו דער צוקונפט. דיין ליבנדיקער מאַן

יוליוס.

„די פיזישע צעשיידונג האָט ניט קיין שום איינפלוס אַף אונדזער ליבע"

יוליוס צו עטל.

געליבטע,

ליבע פון מיין לעבן, רויז פון מיין האַרצן, דו, מיין פאַרגעטערטע פרוי, וועלכע מען האָט מיר אַוועקגעריסן, דו, דאָס טייערסטע, וואָס כ'האָב אַף דער וועלט. ווען כ'זע דיין שיין, אויסדרוקספולן פּנים, ווייס איך, אַז

מיר זיינען בלויז איינס. וואָס שייעד מיר, באַוווּנדער איך, וויאַזוי בליט זיך פונאַנדער אונדזער ליבע, אָט דאָ, אין דעם אַ ראָם.

כ'בין איבערצייגט, אַז די פיזישע צעשיידונג האָט ניט דעם מינדסטן איינפלוס אַף אונדזער ליבע, אויך ניט אַף אונדזער פולשטענדיקער טאָטאַלער פאַרשטענדעניש. מען מוז אָבער נאָך אַ ביסל וואַרטן, מיין טייערע, ביז מיר וועלן ווידער זיין פאַראייניקט, וואַרטן יעדער אין זיין קליינער איימע־קאַמער.

בלייב אַזוי ווי דו ביסט, מיין עטל. כ'וויל ניט, דו זאָלסט ווערן אַנדערש. דיין ליבנדיקער מאַן

יוליוס.

„דער ווילן צום לעבן שטראָמט ווידער אין מיר"

עטל צו יוליוס נאָך אַ זעונג אין דער טפיסע

2טער אַפּריל 1952.

מיין געליבטער:

ווי בין איך גליקלעך, ווען כ'בין מיט דיר. די לופט גופע ווערט אַן אַנדערע. דער דרוק פאַרשווינדט. דער ווילן צו לעבן, צו אַרבעטן און צו קעמפן שטראָמט ווידער אין מיר.

ע ט ל.

„זאָל אונדזער פאַרהאַלטן בייטראָגן צום וויל פון פאָלק"

יוליוס צו עטל.

13טער אַפּריל 1952.

מיין טייערסטע פרוי:

צי ווייסטו, ווי וווּנדערבאַר ס'איז צו זען, אַז דו פילסט זיך גוט. כ'האָב באָאָבאַכטעט דיין פּאָנעם, בעיים דו האָסט זיך צוגעהערט צו די אַלע גוטע נייעס, וואָס מאַני האָט געבראַכט. דאָס איז געווען הערלעך. איך האָב אויך אַ פּלי געטאָן צו נייע הייכן, דערוויסנדיק זיך די גלענצנדיקע אַרבעט פון אונדזער אַדוואָקאַט און די טעטיקייט פונעם קאָמיטעט און פון אָט דער מאַסע גוטע, בראַווע לייט, וועלכע אונטערשטיצן אונדזער קאַמף פאַר גערעכטיקייט.

מוט, עטל! אויב מיר מוזן שוין לעבן אין אַט דעם קאָשמאַר, טאָ לאָמיר ווייניקסטנס אַזוי האַנדלען, אַז אונדזער פאַרהאַלטן זיך גופא זאָל ביישטייערן צום וווּל פונעם פאָלק. מיר האָבן געגעבן דעם באַווייַז, אַז מיר האָבן ניט קיין מורא. די אַרבעטער פון אונדזער לאַנד, זיי האָבן אויך ניט קיין מורא, ווען זיי ווייסן וועגן וואָס עס גייט.

מיר האָבן אין די לעצטע צוויי יאָר געלאָזן הינטער אונדז אַ גרויסן אָפּשניט לייַדן און מיר דערנענטערן זיך איצט צו אונדזער רעהאַביליטאַציע. איך שיק דיר מייַן גאַנץ האַרץ.

יוליוס.

„מעדינאַס יִסראָעל וועט פייַערן איר פערטן געבוירן־טאָג"

עטל צו יוליוס.

6טער מיי 1952.

מייַן טייַערער יוליוס:

נעכטן האָב איך באַטראַכט די פּאָטאָ פון מיכאעל מיט זייַנע צעשטורעמטע האָר און זייַן פאַרדוקטן קראַוואַט און ס'האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז מייַן מוטער־האַרץ וועט פּלאַצן. כ'וואָלט געוואָלט האָבן אַן ענלעכע פּאָטאָ פון ראָבי.

דעם 14טן מיי, ווען מעדינאַס יִסראָעל וועט פייַערן איר פערטן געבוירן־טאָג, וועט אונדזער טייַערער ראָבי פייַערן זייַן פינפטן געבוירן־טאָג. זאָלן ביידע מאַצליִעד זייַן!

ליבער מייַנער, כ'פאַרלאַז דיך; כ'קוש דיך ביזן מאָמענט, ווען איך וועל דיך ווידער זען הינטער מייַן שטייג. כ'האָב דיך אַזוי ליב.

ע ט ל.

„אונדזער ווידערשטאַנד־קויעך קומט פון אונדזער אומשולד און פון באַוווּסטזייַן"

יוליוס צו עטל.

29טער מיי 1952.

געליבטע:

די האָפענונגען פון אַלע מענטשן וועלן אין אַט דעם טאָג (דעם „מעמאָריאַל דעי") זייַן געוואָנדן אַף שאָלעם. יעדן טאָג לייען איך אויפמערק־

זאַם די צײַטונגען, קעדיי צו געפינען אַ סימען פון נאָענטן שאַלעם און כ׳בין זיכער, אַז די מייסטע מענטשן טוען דאָס זעלבע.

אונדזער ווידערשטאַנד־קויעך נעמט זיך ניט בלויז דערפון, וואָס מיר זײַנען אומשולדיק, נאָר אויך פון אונדזער באַוווּסטזײַן איבער דער גרויסער וויכטיקייט פון דעם, וואָס ווערט דאָ געשפּילט. מיר זײַנען געווען קלאָר, אויפריכטיק, גראַדליניק, פרײַ, ווײַל מיר האָבן ניט וואָס צו באַהאַלטן. ניט מיר, אונדזערע אָנקלאָגער, זיי האָבן איימאַס־מאַוועס פאַרן עמעס. ניטאָ קיין אַנדער דערקלערונג פאַר די שקאָרים און דעם שמוץ, וואָס זײַנען געדרוקט געוואָרן איבער אונדז, — אַן אָרגאַניזירטע קאַמפּאַניע, קעדיי אַראָפּצונידעריקן אונדז און ניט צו דערלאָזן די מענטשן זאָלן באַטראַכטן די פאַקטן גופע. ווײַל אונדזערע סאָנים ווייסן, אַז זיי קענען ניט ברענגען קיין שום באַווײַזן.

דערמאָן זיך, מײַן פרוי, אַז איך ליב דיך.

יוליוס.

„מײַן האַרץ בענקט נאָך דיר..."

עטל צו יוליוס.

16טער יוני 1952.

מײַן טײַערער יוליוס:

דעם גאַנצן טאָג האָב איך אַזוי שטאַרק געוואָלט מיט דיר ריידן. באַמי זיך צו איבערצײַגן אָט דאָס נאַרישע האַרץ, אַז אונדזערע שמועסן קומען מאָר נאָר מיטוואָך. אָט דאָס נאַרישע האַרץ רעכנט זיך ביכלאַל ניט מיט מיר און זעצט פאָר צו בענקען נאָך דיר. ס׳איז מיר פולשטענדיק קלאָר, אַז דײַן האַרץ איז פּונקט אַזוי פּאַרטײַעט ווי מײַנס.

מײַן טײַערער, דײַן געבוירנטאָג איז אַדורך אָנעם מינדסטן קוש, ניט פון דײַן פרוי, ניט פון דײַנע קינדער. ער איז געקומען און אַוועק, ניט אונטערשיידנדיק זיך פון אַלע אַנדערע אומענדלעכע טעג, וועלכע מיר לעבן דאָ.

כ׳האָב דיך אַזוי ליב, אַזוי ליב, און דו פעלסט מיר אַלץ מער און מער. גיב מיר אַ קוש, איידער כ׳שלאָף אײַן, ווי דו פלעגסט עס טאָן אַמאָל, מײַן טײַערער מאַן. דײַן פרוי און דײַנע קינדער פאַרגעטערן זייער וווּנדערבאַרן דעדי. דײַן ליבנדיקע פרוי

ע ט ל.

„די נײַע טיראַנען באַדראָען דאָס לעבן פֿונעם פֿאָלק"

יוליוס צו עטל, ערעוו דעם יאָנטעוו פֿון דער אַמעריקאַנער אומאָפּהענגיקייט

2טער יולי 1952.

מײַן זיס ווײַבעלע *

איבער מײַן טיש און באַדעקנדיק אַ גרויסן טייל פֿון וואַנט, איז אויסגעשפּרייט אַ גאַנצע זײַט פֿון „ניו־יאָרק טײַמס" פֿון 4טן יולי פֿון פֿאַרגאַנגענעם יאָר, אויף וועלכער ס'איז אָפּגעדרוקט די „דעקלאַראַציע פֿון אומאָפּהענגיקייט" (פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן — רעד.). די זײַט איז שוין געל געוואָרן און אײַן ווינקל, לעבן דער אַנדערער אונטערשריפֿט, געפֿינט זיך אויך מײַן נאָמען. אַזוי ווי מײַן לאָיאַלקייט לעגאַבע מײַן לאַנד איז ניט אַריבערגעשטיגן דורך דער לאָיאַלקייט פֿון קיין אַמעריקאַנער, וועל איך אַליין לאָזן אַפֿן זעלבן אָרט, ווײַל דאָס איז אַ פּאַסיקע דעקאָראַציע פֿאַר מײַן טפּיסע־קאַמער. דורך אונדזער פֿאַרהאַלטן זיך אינעם דאָזיקן איניען, ווו אונדזערע לעבנס שטייען אין קאָן, אילוסטרירן מיר די גרונט־פּרינציפּן פֿון אונדזער דעמאָקראַטיע. מען קען נאָך אַזויפֿיל דעפֿאָרמירן די פֿאַקטן, אָדער פֿאַרדרייען בעקיוון די אַמעריקאַנער געשיכטע, גאָרניט מער וועט קענען פֿאַרשלייערן דעם פּראָגרעסיוון סטימול פֿון איר אַנטשטיין. איך גרייט זיך צום פֿערטן יולי דורך לייענען די „געשיכטע פֿון אַמעריקע" פֿון בירד און דורך שטודירן די באַדײַטונג פֿון די געשעענישן, וועלכע קומען פֿאַר הײַנט. די נײַע טיראַנען אַנטקרעפֿטיקן אונדזערע קאָנסטיטוציאָנעלע גאַראַנטיעס און באַדראָען די פֿרײַהייט און דאָס לעבן פֿונעם פֿאָלק. דער עמעס איז אויף אונדזער זײַט און מיר מוזן זיגן. דײַן ליבנדיקער מאַן

יוליוס.

„...ווײַניקסטנס וועלן אַנדערע אומשולדיקע ניט אַזוי לײַכט געפּײַניקט ווערן"

יוליוס צו עטל.

3טער אויגוסט 1952.

געליבטע:

נאָך אַ טאָג, נאָך אַ וואָך, נאָך אַ כוידעש. די צײַט פֿליט — אָן אונדז — און אונדז לאָזט מען זיך מוטשען אין מאָנאָטאָנער אײנזאַמקייט, אָן

* די ווענדונג „ווײַבעלע" אין ייִדיש אינעם טעקסט קומט אויף פֿאַר אין די בריוו פֿון יוליוסן צו עטל.

אומענדלעכער און אַן אויסגערויבטער פֿון אַלץ, וואָס איז אונדז טײַער, — אַכוץ אונדזער שטאָלץ. ווי־אַזוי זאָל אַ לעבעדיקער מענטש אויפֿהאַלטן זײַן קויעך? בלויז דורך דער קעסיידערדיקער באַהויפּטונג פֿון די יעסוידעסדיקע פּרינציפּן פֿון זײַן לעבן און פּאַררופֿנדיק זיך אַף זײַן דורכגעמאַכטער דערפֿאַרונג, אין וועלכער ער שעפּט די דערמוטיקונגען, וואָס דערליִבן אים דורכצוהאַלטן.

...קעסיידער זיך באַמיִענדיק צו לאָזן דורכגיין די צײַט דורך לייענען, שרײַבן, דורך פֿאַריאָגן פֿון זיך די ווייטיקפֿולע מאַכשאָוועס. אָבער האָבנדיק קעסיידער דעם פֿולן באַוווּסטזײַן פֿון די רעאַליטעטן פֿון דער לאַגע.

דאָס איז אונדזער פּאָרטרעט, מײַן טײַערע. עפּשער איז עס צוליב דעם, וואָס מיר האָבן נאָך אַזויפֿיל צו טאָן אין לעבן, וואָס מיר ליִבן אַזוי דאָס לעבן, אַז אונדזער צעשיידונג איז אַזוי פּײַנלעך. און דערבײַ — דאָס קען זיך דוכטי ווי אַ סטירע — אויב מיר זײַנען פֿעִיק אויפֿצוהיטן אונדזער לעבנס־קויעך, איז עס טאַקע צוליב דעם, וואָס מיר ווייסן דאָס אַלץ.

דערמאָנסט זיך אונדזערע זומער־וואַקאַציעס מיט די יִינגלעך? קענסטו אונדז נאָך זען אַלע צוזאַמען אַף דאַטשע באַם יאָם? דער פֿאַקט וואָס די מענטשן ווײַזן אונדז אַרויס זייער סימפּאַטיע און קומען צוהילף אונדזערע קינדער, דערלײַכטערט אונדזער לײַד און אונדזער שרעקלעכע אַנגסט. אָבער כ'קום מיר פֿאָר, ווי מען וואָלט מיך באַגאַנוועט. צוויי יאָר, צוויי יאָר, באַזונדערס ווײכטיקע פֿאַר אונדזערע קינדער, זײַנען אונדז צוגערויבט געוואָרן. מײַן אײנציקע האָפֿענונג איז, אַז מיר וועלן מער ניט דאַרפֿן לאַנג וואַרטן, קעדיי צו זײַן ווידער צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער. שוין גענוג. אָ, טיראַנען, באַ די צוויי אומשולדיקע מענטשן, באַ זייער אומשולדיקער מישפּאָכע האָט איר אַרויסגעריסן מער ווי אײַער פֿונט פֿלייש און בלוט!

מיר האָפֿן אָבער, דערקלערנדיק אין פֿולער עפֿנטלעכקייט דעם בילבל, צו ווערן קאָמפּענסירט פֿאַר אונדזער מאַרטירערטום. ווײניקסטנס וועלן אַנדערע אומשולדיקע ניט ווערן אַזוי לײַכט געפּײַניקט, ווי מען האָט אונדז געפּײַניקט. מײַן גאַנצע ליבע צו דיר.

יוליוס.

„מיר זײַנען ניט אַליין"

יוליוס צו עטל.

14טער אויגוסט 1952.

טײַערסטע:

כ'קען לייענען און איבערלייענען דײַנע בריוו הונדערט מאָל. יעדער

מאָל שטייגט פון זיי אויף אַ נייע פרישקייט. די נאַטור גופא פון אונדזער איניען און דער אופן פון אונדזער אַרעסטירט זיין מיט דער קעסידער־דיקער דראָונג פון טויט איבער אונדזערע קעפּ רופט אַרויס בא אונדז גע־וואַלטזאַמע און שטאַרקע עמאָציעס, צווינגט אונדז אַף אַנצאָליקע באַדרענ־גענישן, אָבער — ווי מיר ווייסן פון דערפאַרונג — שטויסט אונדז קעסיי־דער ווייטער צו קעמפן, קעדיי צו דעראָבערן צוריק אונדזער סטאַביליטעט.

מיר קענען דאַנקען גאָט, וואָס מיר האָבן דערגרייכט אָט די מאַדרייגע פון פאַרשטענדעניש, וועלכע דערלויבט אונדז זיך אָפּצוגעבן אַ קלאָרן, אָפענעם דין־וועכעשבן איבער אונדזער לאַגע, ניט אָפּגייענדיק קיין איין מאָל פון אונדזער וועג — אונדזער קאַמפּאַניע פאַר דער אָנערקענונג פון אונדזער אומשולד.

יאָ, מיין פרוי, אונדזער לעבן און אונדזער פרייהייט זיינען פאַר אונדז אויסערגעוויינלעך וויכטיק. אָבער פאַר דער פּאָליטישער אַנטוויק־לונג פון אונדזער לאַנד האָט אונדזער איניען אַ נאָך וויכטיקערע באַדיי־טונג. מוט, געליבטע מיינע, מיר זיינען ניט אַליין. מיר זיינען סאָלדאַטן פון אַן אַרמיי, וועלכע וואַקסט מיט יעדן טאָג און וועלכע שלאָגט זיך פאַר דער גערעכטיקייט און פאַרן שאָלעם. דיין פריינט,

יוליוס.

„...אַף אַן אָקעאַן פון גערעכטן צאָרן"

עטל צו יוליוס.

19טער אויגוסט 1952.

יוליוס, געליבטער:

טרערן פון אַנגסט האָבן זיך אַ גאַנס געטאָן פון מיינע אויגן, ווי נאָר כ'האָב געלייענט דיין בריוו. כ'קען דיין פּיין, ווייל זי איז אויך מיינע. כ'וועל קעסיידער אַרומגעשלייַדערט אַף אַן אָקעאַן פון גערעכטן צאָרן, גע־וואַנדן קעגן דער קליינלעכקייט און די אומווירדיקייטן, וועלכע פּענטען אונדז. טייערער, איך דריק דיך צו זיך, אין מיינע ליבנדיקע אָרעמס, איך דערוואָרעם דיך מיט מיין וואַרעמקייט. כ'פּיל זיך אַזוי קליין, אַזוי ניט־גענוגנדיק דיר צו העלפן, ווי כ'וואָלט געוואָלט אין אָט די ביטערע שאָען. און פונדעסטוועגן וויל איך אַזוי שטאַרק גלייבן, אַז דו האָסט מיר צו פאַרדאַנקען אַ ביסל, נאָר אַ קליין ביסל, יענע אויסערגעוויינלעכע אַנט־שלאָסנקייט, וועלכע דו ווייזט אַרויס. דיין פרוי אַף טאָמיד.

ע ט ל.

„מיר דאַרפן טרייסטן אונדזער פאַמיליע און אונדזערע פריינט"

יוליוס צו עטל.

24טער אויגוסט 1952.

האַלאָ, טײַערע:

דו פעלסט מיר שרעקלעך און כ'פיל זיך איינזאַם. אונדזער גורל איז שוין טרויעריק גענוג און ווען ס'קומען די אומנייטיקע שוועריקייטן מאַכט עס בעעמעס קראַנק. מיר מוזן אָבער אַנאַליזירן יעדן אינצידענט אין זײַן פאַרהעלטעניש צו אונדזער אַלגעמיינער לאַגע.

פאַרשטיי, אַז דאָס, וואָס איך שרײַב דאָ, איז ווי כ'וואָלט געשריבן פאַר זיך אַליין. ווי כ'וואָלט גערעדט צו זיך אַליין. ווען כ'וועל דיך זען, וועל איך דיר דערציילן וועגן אַן אומאַנגענעמער דערפאַרונג.

אַף די לעצטע פּאָטאָס פון מיכאַעל שיקלט ער גאָר שטאַרק. אַזוי ווי דו האָסט שוין פאַרנאָטירט צו לאָזן עקזאַמענירן ראָבים געהער, פאַרשרײַב איך צו לאָזן עקזאַמענירן מיכאַעלס אויגן.

כ'האָב דערקלערט בעאַריכעס אונדזערע פלענער בענוגייע די קינדער פאַר מײַן שוועסטער. מיר האָבן געהאַט אַ גוטן שמועס און כ'האָב זיך באַמיט זי צו מאַכן פריילעך. יאָ, מײַן פרוי, מיר זײַנען, אַ דאַנק אונדזער פאַרשטענדעניש, באַרופן צו שפּילן די ראָל פון טרייסטער פאַר אונדזער געליבטער פאַמיליע און פאַר אונדזערע פריינט. און פון דער דאָזיקער ראָל שעפּן מיר אַ באַרעכטיקטע סאַטיספאַקציע. מײַן גאַנץ האַרץ געהערט צו דיר, מײַן ליבע.

יוליוס.

„עס הייבט זיך אָן דער אַנטשיידנדיקער מאָמענט"

יוליוס צו עטל.

1טער סעפּטעמבער 1952.

מײַן וווּנדערלעכע פרוי:

די ערשטע ווערטער פון מײַן מוטערס מויל זײַנען געווען: „דײַן עטל קוקט אויס אַזוי שיין, און זי שיקט דיר איר ליבע". מיר האָבן געהאַט אַן אויסגעצייכנטן שמועס. זי פילט זיך איצט דערמוטיקט דערפון, וואָס זי האָט געזען אונדזערע קינדער און ווייס, אַז זיי זײַנען אין גוטע הענט. די קומענדיקע פּערזענלעכע דײַגע איז, וויאַזוי די ייִנגלעך אונדזערע וועלן זיך באַציִען צו דער שול. וועגן דעם וועלן מיר זיך דערוויסן בעיס זייער קומענדיקן באַזוך.

נו, מײַן ליבע, דער זומער איז שוין פֿאַריבער. עס איז געווען אַ גור־מער זומער. איצט רוקט זיך אָן אויף אונדז די צײַט פֿון אַנטשיידונג. פֿון איצט אָן הייבט זיך אָן דער שווערער, אַנטשיידנדיקער פּעריאָד אין אונדזער איניען.

אַ, גליקלעכער טאָג, דער טאָג פֿון מיטוואָך איז שוין נאָענט. מיט מײַן גאַנצער ליבע צו דיר,

יוליוס.

„אַלץ מער מענטשן פֿאַרשטייען דעם טיפֿערן זין פֿון אונדזער איניען" —

יוליוס צו עטל

7טער סעפּטעמבער 1952.

עטל, מײַן זונשײַן:

איצט, אַז איך האָב שוין אָנגעהויבן שרײַבן דיר אַט דעם בריוו, פֿיל איך זיך אַ סך בעסער, אָבער איך מוז זאָגן, אַז דאָס איז בײַ מיר איינער פֿון יענע אומעטיקע טעג — טעג פֿון זאָרג וועגן די קינדער, בענקשאַפֿט נאָך דיר, און דערצו נאָך קומט אַט דער הײ־פֿיבער און דערגייט מיר די יאָרן. נו, געווענג שוין וועגן דײַגעס — דער מיטוואָך קומט שוין אַט־אַט.

עס קוקט אויס, אַז אַ סך מענטשן זעען אײַן דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פֿון אונדזער איניען, פֿאַרשטייען זײַן טיפֿערע באַדײַטונג און אַרבעטן אויף צו קריגן גערעכטיקייט פֿאַר אונדז, זעענדיק אין דעם אַ וויכטיקן שריט אין פֿאַרטיידיקן בירגערלעכע פֿרײַהייט און אין קעמפֿן פֿאַר שאָלעם.

עס איז אַ שווערער קאַמף, אָבער מיר זײַנען פֿאַר אים גרייט, און די נייט פֿון דער שעה און די גערעכטיקייט פֿון אונדזער זאַך רופֿן אונדז צו קעמפֿן פֿאַר אַ פֿולשטענדיקן זיג.

לאַנגזאַם נאָר זיכער דערנענטערן מיר זיך צום טאָג פֿון אונדזער ווײַטערדיקער הויפּט־פּראָגראַם. דער „ריט אָוו סערטיאָראַרי" (ווענדונג פֿון העכערן געריכט צום נידעריקערן געריכט צוצושטעלן אַלע דאָקומענטן פֿון דעם איניען פֿאַר באַטראַכטונג — רעד.). איך בין אָפּטימיסטיש, נאָר קיינער קען ניט פֿאָרויסזען די מאָדנע איינגנטימלעכקייטן פֿון די געריכטן.

איך נייטיק זיך אַזוי שטאַרק אין דיר. דײַן איבערגעגעבענער מאַן,

יוליוס.

„יעדער מאָל, ווען עס קומט אַ ייִדישער יאָנטעוו..."

יוליוס צו עטל.

11טער סעפּטעמבער 1952.

מײַן זיסע עטל:

גראָד ווען מיר האָבן געזאָגט, אַז מיר האָבן ניט באַקומען קיין דירעקטע נײַעס פון אונדזערע קליינע ייִנגלעך, האָט מען געבראַכט אַ פּרעכטיקן בריוו, פול נײַעס. דו פאַרשטייסט דאָך, אַז איך כאַלעש וואָס גיכער צו זען די פּאַפּאָס. כ'האָב זיי טייקעף געפּאָדערט און כ'שלאָג דיר פאָר, דו זאָלסט עס אויך טאָן. עפּשער קענען מיר זיי פרעגן, צי ס'איז פאַראַן אַ וואַקאַציע־לאַגער? פאַר ראָבי וועט עס באַשטימט זײַן בעסער. דער טאָן פון זייער בריוו ווײַזט, אַז זיי פילן זיך זיכערער, אַז זיי געניסן פון פלעגע און אויפמערקזאַמקייט, וואָס העלפן זיי אַריבערצוטראָגן דעם ווייטיק, וועלכן עס רופט אַרויס אונדזער פּראָצעס.

כ'וועל פונאַנדערשיקן די לעשאָנע־טויווע־קאַרטלעך סאָף וואָך. יעדער מאָל ווען עס קומט אַ ייִדישער יאָנטעוו איז מײַן גײַסט געוואָנדן צו מײַן פאַמיליע און צו אַלעמען, וואָס אָט דער יאָנטעוו באַדײַט פאַר זיי. זיי לײַדן נאָך מער אין אָט די טעג. קוידעמקאָל מײַן מוטער. באַלד וועלן מיר אַלע דערוואַרטן מיט געשפּאַנטע נערוון די אַנטשיידונג פון העכסטן געריכט.

מײַן גאַנצע ליבע פאַר דיר,

יוליוס.

„פון טאָג צו טאָג ווערט די צעשיידונג אומדערטרעגלעכער"

עטל צו יוליוס.

15טער סעפּטעמבער 1952.

מײַן טײַערער יוליוס:

אַלץ מער און מער פאַרשליס איך זיך אין מיר. נאָר ווען דו ביסט מיט מיר, איז עס אַנדערש. פון טאָג צו טאָג ווערט אונדזער צעשיידונג אַלץ אומדערטרעגלעכער. פון טאָג צו טאָג מוזן מײַן גײַסט און מײַן האַרץ אויסשטיין אַלץ שרעקלעכערע שטויסן.

כ'ווייס, אַז קיין שום דרוק, ווי שטאַרק ער זאָל ניט זײַן, וועט אונדז קיינמאָל ניט צווינגען צו פאַרלייקענען קיין שום פּרינציפּ. אָבער דאָס דאָ־

זיקע וויסן פּאַרמינערט ניט אָט די האַרץ־רײַסעניש, וואָס מאַכט אונדז קראַנק.

געליבטער, כ'ליב דיך מיט אַ ברען, וואָס איז שטאַרקער ווי דער וווייטיק. האַלט מיך אין דײַנע אָרעמס, מײַן האַרץ איז אַזוי שווער פון באַגער צו דיר. שטענדיק דײַן פרוי

עטל.

„לעשאַנע־טוווּע״־קאַרטלעך פון אומבאַקאַנטע פרײַנט

יוליוס צו עטל.

23טער סעפּטעמבער 1952.

האַלאָ, ליבסטע מײַנע:

עס איז בעעמעס אַ לאַנגווײַליקע אַרבעט צו גריבלען זיך אין די דריבנע אויסיעסלעך פונעם באַריכט (פון דעם איניען). מײַן אייצע איז, אַז זאָלסט זיך קאָנצענטרירן אויפן אײדעס־זאָגן פון דייוון און רוטן. דאָס איז דער וויכטיקער טייל.

איך האָב געקראָגן „לעשאַנע־טוווּע״־קאַרטלעך פון אַ צאָל אומבאַקאַנטע פרײַנט. עס איז ווירקלעך גוט צו פילן, אַז אָט די אומבאַקאַנטע מענטשן געדענקען אונדז, בעיס מיר זײַנען פאַרשפּאַרט אין טפיסע.

ווי שמוציק און עקלהאַפט עס זײַנען ניט די מײַסים פון די, וואָס זוכן צו דערמאָרדן אונדז אויף אַ לעגאַלן אופן, ווייס איך, אַז דו וועסט שטיין אויף דער געהעריקער הייך, העכער פון אָט דעם גאַנצן אומגליק, ווײַל דו ביסט געשאַפן פון העכער גוטסקייט. איך ווינטש, אַז אָט דאָס נײַע יאָר זאָל אונדז צוריקברענגען צו אונדזער היים, צו אונדזערע קינדערלעך.

דײַן אייביקער פרײַנט,

יוליוס.

צו עטלס דריטן געבורטסטאָג אין טפיסע

יוליוס צו עטל.

25טער סעפּטעמבער 1952.

עטל, מײַן טײַערסטע:

איך ווייס בעעמעס ניט, וויפל פרייד דו קענסט האָבן, פאַרברענגענדיק הײַנט דײַן דריטן געבורטסטאָג אין טפיסע — לעהייפעך צו אַלצדינג וואָס איז יוישערדיק און ערלעך.

פונדעסטוועגן וועלן מיר אָפּגעבן קאָוועד אָט דעם ספּעציעלן טאָג דײַנעם דורך דעם, וואָס מיר וועלן זיך איבעראַנײַס ווידמענען מיט אַלע אונדזערע קויכעס דעם קאַמף פאַר די בעסטע אינטערעסן פון אונדזערע קינדער און פאַמיליע — און פון אַלע פאַמיליעס.

איך ווינטש דיר אַ גליקלעכן געבוירנטאָג, מײַן האַרציקע פרוי, און איך לעב מיט גרויס האָפענונג, אַז דײַן קומענדיקן געבוירנטאָג וועלן מיר ביידע פאַרברענגען צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער אין אונדזער היים. זײַ מוטיק, מיר האָבן שוין דורכגעמאַכט אַ לאַנגן וועג.

איך האָב שוין ענדלעך פאַרענדיקט לייענען דעם גאַנצן באַריכט פון נעם מישפּעט. מײַן אָפנהאַרציקע מיינונג איז, אַז אונדזערע רעכט זײַנען גוט באַשיצט געוואָרן דורך אונדזער פאַרטיידיקונג, און אַז מיר האָבן ניט געקראָגן קיין יוישערדיקן און אומפּאַרטייאישן מישפּעט, מאַכמעס דער אויפפירונג פונעם ריכטער און פונעם פּראָקוראָר. באַזונדערס בייזוויליק איז די אַנטשיידונג פונעם אַפּעלאַציע קרײַז־געריכט, וועלכער גייט קעגן די געזעצלעכע פּרעצעדענטן און קאָנסטיטוציאָנעלע גאַראַנטיעס פון בירגערלעכע רעכט, און וואָס ענטפערט פּאַשעט ניט אויף די פראַגן, וואָס מיר האָבן אויפגעהויבן.

איך ווינטש דיר נאָך פיל־פיל יאָרן אין אַ גליקלעכער סוויווע. מיט מײַן גאַנצן האַרצן געווענדט צו דיר,

יוליוס.

„איך וויל דיר זײַן ווירדיק"

עטל צו יוליוס.

29טער סעפּטעמבער 1952.

געליבטער:

נאָך דײַן אָוועקגיין מיטוואָך איז דאָס אַראָפּגיין ווידער אויף דר'ערד געווען אַ ברוטאַלער קלאַפּ. דאָס, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט וועגן דײַנע פּראָבלעמען, האָט מיך, נאַטירלעך, דעפּרימירט. די אוממענטשלעכקייט פון מענטש לעגאַבע מענטש האָט מיר טאָמיד געמאַכט אַזאַ גרויסע פּײַן. צום גליק איז די וווּנד דאָס מאָל נאָר אַ צײַטווײַליקע. און כ'בין ווידער געקומען צו זיך מיט ענערגיע און נײַע קויכעס. ביפראַט נאָך אַז כ'האָב אַזאַ טײַערן מאַן, וועלכער האָט מיר אַזוי צערטלעך גראַטולירט צו מײַן געבוירנטאָג.

טײַערער מײַנער, ליבער, ווי איך דיך ליב! און ווי וואָלט איך גע־וואָלט באַזיצן אָט די שיינע מידעס, וועלכע דו מיינסט, אַז כ'האָב זיי. ווי וואָלט איך געוואָלט זײַן ווירדיק דעם, וואָס דו גופא ביסט.

נאָך אַמאָל, מײַן טײַערער, מײַן גאַנצן דאַנק פאַר דײַן שיינער קאַרטל. מײַן גאַנץ האַרץ געהערט צו דיר. דײַן ליבנדיקע פרוי

עטל.

„כ'בין אָפּטימיסטיש, אָבער גרייט צו אַלץ"

יוליוס צו עטל.

2טער אָקטאָבער 1952.

אַ גוט־מאָרגן דיר, מײַן טײַערסטע:

ס'האָט מיך זייער דערמוטיקט, ווען כ'האָב דיך געזען אַזוי מונטער און אַזוי ליב. כ'בין פולשטענדיק אויפריכטיק, ווען כ'זאָג, אַז ווי נאָר כ'זע דיך, פיל איך זיך טייקעף געשטאַרקט און זיכער אין אונדזער זיג.

לאָמיר זיך ניט שרעקן פאַר דער דערנענטערונג פון דער אָנטשיידונג פון העכסטן געריכט. לאָמיר ליבער ווײַטער אַלץ טאָן, קעדיי אַרויסצוקו־מען פון אָט דער לאַגע. מיר טאָרן ניט זיך לאָזן דערדריקן דורכן ייִעש. מיר האָבן זיך ביז איצט גוט פאַרטיידיקט און מיר ווילן ניט נאָכלאָזן.

כ'בין איצט אײַנגעשפּאַנט אין לייענען די סטענאָגראַמע פון פּראָ־צעס. כ'מאַך אַ סאַך נאָטיצן איבער די פראַגן, וועלכע מיר דאַרפן דיס־קוטירן מיט אונדזער אַדוואָקאַט. יעדן טאָג אַרבעט איך דורך אַ העפט. כ'האָב געהאַט אָנגעהויבן דעם 6טן העפט, ווען ס'האָט מיר געשטערט באַ דער אַרבעט דער וועלט־טשעמפּיאָנאַט, וואָס זאָגט צו אונדז אינטע־רעסאַנטע פאַרמעסטן. כ'בין זיכער, אַז מיר בײדע שטעלן אַף „דאָדזשערס".

נאַטירלעך האָב איך געמיינט, אַז כ'וועל געפינען עטלעכע גינסטיקע קאָמענטאַרן לעטוויועס אונדז, וויניקסטנס אין דער ליבעראַלער פּרעסע. אָבער מיר מוזן זען די זאַכן רעאַל. דער פּאָליטישער האַריזאָנט איז נאָך אַלץ פאַרכמאַרעט און די מוירע פּאַראַליזירט אַ סאַך אַמאָליקע ליבעראַלן און פּראָגרעסיסטן און צווינגט זיי צו שווײַגן. כ'בין נאָך אַן אָפּטימיסט, אָבער גרייט צו יעדער עווענטואַליטעט.

כ'פיל זיך אין מאָמענט זייער אײַנזאַם און דו פעלסט מיר געוואַל־טיק. אַ, וואָלט איך נאָר געקענט דיך נעמען אין די אָרעמס. גאַנץ דײַנער.

יוליוס.

„דו האָסט מיר צוריקגעגעבן מוט"

עטל צו יוליוס.

3טער אָקטאָבער 1952.

מײַן טײַערער מאַן:

ס'האָט מיר געמאַכט אַ גרויסן פאַרגעניגן צו שרײַבן צו די קינדער לעקאָוועד מײַן אייגענעם געבוירנטאָג. נאָך מער: כ'האָב אַן אינטערע־סאַנטן סורפּריז פאַר דיר — אַ נײַ קלייד, וואָס האָט אַף אַן אומדערוואַרטן אויפן געשטאַרקט מײַן מאָראַל. כ'וועל מער ניט האָבן קיין רו, ביז דו וועסט עס האָבן געזען. קענסט זײַן זיכער, עס קליידט מיר זייער גוט. בעעמעס.

און צום סאַף — דאָס וויכטיקסטע. דײַן באַזוך, האָגאָס ווי טאָמיד ניט קיין פולשטענדיקער, האָט מיר צוריקגעגעבן מוט אַף גאָר אַן אויסער־געוויינלעכן אויפן. מײַן טײַערער, וואָס איז אַזוי אינטעליגענט, און אַזוי פלײַסיק, און אַזוי פול כיין, גאָר פּאַשעט — איך פאַרגעטער דיך. נאָך אַמאָל, מײַן טיפע ליבע און מײַן גאַנצער דאַנק פאַר דיר. דײַנע אַף טאָמיד.

ע ט ל.

„איך נייטיק זיך אין דײַנע דערמוטיקנדיקע רייד"

יוליוס צו עטל.

5טן אָקטאָבער 1952.

האַלאָ, מײַן טײַערע:

אַ דאַנק דיר פאַר דײַן שיינעם בריוו. געוויס, וועל איך וואַרטן מיט אומגעדולד אַף אונדזער באַגעגעניש.

איך פאַרשטיי פון די צײַטונגען, אַז מען קען דערוואַרטן אַז דעם 13טן אָקטאָבער זאָל דער העכסטער געריכט אַרויסגעבן אַן אַנטשיידונג וועגן אונדזער פּעטיציע. איך האָב בעדייע צו קאָנדענסירן די העכער זעקס און צוואַנציק זײַטן מיט נאָטיצן, וואָס איך האָב פאַרצייכנט, וועגן דעם באַריכט, קעדיי אָנצומערקן געוויסע פּונקטן צום דיסקוטירן מיט דיר מיט־וואָך. די אַרבעט פון שטודירן פאַרזיכטיק דעם באַריכט פונעם מישפּעט איז פאַרענדיקט, און איך נייטיק זיך וויכטיקסטנס אין אַ באַראַטונג פון זעקס שאַ מיט דיר און מיט מעניו, קעדיי צו באַהאַנדלען די אַלע פּונקטן.

זינט איך האָב דיך געזען, בענק איך נאָך דיר שרעקלעך און איך נייטיק זיך אין דײַנע דערמוטיקנדיקע רייד, אין דער טיפקייט פון דײַן

קלוגשאַפט און אין דער וואַרעמקייט פון דײַן ליבע. די בענקשאַפט איז אַזאַ שאַרפע — אָבער אין מײַן האַרצן און מיט מײַן מויעד וויים איך, אַז מיר וועלן ווידער זײַן ביידע צוזאַמען. מיט פולער געטרײַשאַפט,

יוליוס.

„מיר האָבן אַ רעכט צו זײַן שטאָלץ מיט זיך אַליין"

יוליוס צו עטל.

9טער אָקטאָבער 1952.

מײַן ליבע עטל:

איך בין זיכער, אַז דער נײַסטער בריוו פון אונדזערע זין האָט דיר דערוואַרעמט דאָס האַרץ. מען קען זען, אַז זיי וואַקסן און אַנטוויקלען זיך, אַרומגערינגלט מיט ליבשאַפט און זאָרגפעליקייט פון פּרעכטיקע מענטשן. דער פאַקט, וואָס זיי איז געלונגען אַרײַנצוגעבן ראָבין אין קינ־דער־גאָרטן, ווײַזט, ווי גיך זיי פירן דורך אונדזערע פאַרשלאָגן. עפּשער וואָלט געווען קעדײַ, אַז דו זאָלסט שרײַבן וועגן פּיאַנאָ־לעקציעס פאַר מײַקלען.

איך וועל צוזוואַרטן מיט מײַן ענטפער אויף זייער בריוו ביז נאָך דער אַנטשיידונג פונעם געריכט וועגן דעם „ריט אָוו סערטיאָראַרי". די אַנט־שיידונג וועט מיסטאָמע אַרויסגעגעבן ווערן קומענדיקן מאָנטיק. אויב דו האָלטסט, אַז דו וואָלסט זיי געקענט שרײַבן, וואָלט זיכער געווען קעדײַ, אַז דו זאָלסט דאָס טאָן.

עפּשער וועל איך דיך נאָך זען פאַר מאָנטיק. אויב ניט, וועט אָט דער בריוו מײַנער מוזן זײַן גענוגנדיק.

די ראַדיאָ־סטאַנציע דאַבליו־עף־עי־עס, מאָנטיק, 12.45 באַטאָג, וועט ברענגען די נײַס, וואָס וועט וואַרשײַנלעך איבערגעבן די אַנטשיידונג פונעם העכסטן געריכט.

געדענק, מײַן ליבע, וואָס די אַנטשיידונג זאָל ניט זײַן, ענדערט זי ניט אונדזער אומשולדיקייט, אָדער אונדזער אַנטשלאָסנקייט צו קעמפן מיט אונדזער פולער קראַפט און אַפן זעלבן פּרינציפּיעלן אויפן פאַר פעסט־שטעלן אונדזער אומשולדיקייט.

איין זאַך איז זיכער: דער פּאָליטישער קלימאַט אין אונדזער לאַנד איז אַ קלימאַט פון שרעק. עס שטײַגט די היסטעריע קעגן די אַלע, וואָס ווילן זיך ניט בייגן. די וואַקסנדיקע טעטיקייט פון דעם קאָמיטעט (צו

קריגן געדעכטיקייט פאר די ראזענבערגס) שאפט א קעגנגעוויכט. צוליב דעם אויפן, אף וועלכן מיר האבן זיך אויפגעפירט, איז אונדזער געוויסן ריין און אונדזער זעלבסט־רעספעקט איז גאנץ. ליבסטע מיינע, מיר מעגן מיט רעכט זיין שטאלץ מיט זיך.

איך בין זיכער, אז די צוקונפט וועט באדעכטיקן אונדזער גלויבן אין די דעמאקראטישע פרינציפן פון אונדזער לאנד און אין זיין וואונדער־לעכן ארנטלעכן פאלק. איך וואלט וועלן זיין אימשטאנד ארומצורינגלען דיך מיט מיין ליבע אין דעם איצטיקן פעריאד, אבער זיי וויסן, אז דו פארנעמסט דעם אויבן־אן אין מיין הארצן און אין מיין גייסט. מיט מיין פולסטער איבערגעגעבנקייט,

יוליוס.

„א נייע שטופע אין אונדזער קאמף"

יוליוס צו עטל.

(דאטע ווערט ניט אנגעגעבן).

מיין ליב ווייבעלע:

בעיס אונדזער באראטונג ביסטו געווען די שיינהייט אליין, און עס איז געווען א גוטער סימען צו זען דיך אין א נייעם קלייד. יא, דאס קלייד פאסט דיר אזוי שיין. דיין געמיט־צושטאנד האט אויסגעקוקט צו זיין אין הארמאניע מיט דיין אויסזען, און איך בין באגייסטערט פון אונדזער אויסגעצייכנטן שמועס, און כ'בין זייער צופרידן מיט די דערגרייכונגען פון דעם קאמיטעט ביז איצט.

אזוי ווי מיר וויסן גענוי אלע מעגלעכע לעגאלע שריט, וואס זיינען פאר אונדז אפן, קענען מיר אויסארבעטן אן אנטשפרעכנדיקן פלאן: אונ־דזער באטייליקונג אין דער באראטונג (פון די פארטיידיקער — רעד.) איז געווען זייער א פרוכטבארע. וואס איז שייעך דיר, באוואונדער איך דיך און האב דיך ליב מיט מיין גאנצן וועזן. צוליב דיר און צוליב דער באגע־געניש מיט דיר, פיל איך זיך אין בעסטן געמיט, און איך ווארט מיט באנייטן צוטרוי אף דער אנטשיידונג פונעם העכסטן געריכט.

נעכטן האב איך פארבראכט דעם גרעסטן טייל פונעם טאג אף צו־גרייטן א סומירונג פון מיינע נאטיצן וועגן דעם באריכט פונעם מישפעט. ליבסטע מיינע, איך דענק, אז מיר טרעטן ארייַן אין א נייער שטופע פון אונדזער קאמף. וואס די שוועריקייטן זאלן ניט זיין — מיר דערנענטערן זיך צו אונדזער ענדגילטיקן זיג. מיט מיין גאנצער ליבע צו דיר,

יוליוס.

„דאָס פאָלק האָט נאָך ניט געזאָגט זײַן וואָרט"

יוליוס צו עטל, נאָכן אָפּוואַרפן די אַפּעלאַציע דורכן העכסטן געריכט

13טער אָקטאָבער 1952.

גוט־מאָרגן, טײַערע מײַנע:

נאָר אַ וואָרט פון דערמוטיקונג פאַר אונדזער זעונג. פאַר מיר האָט זיך גאָרניט געענדערט. מײַן מוט, מײַן האַלטונג, מײַן פּאָזיציע בלײַבן די זעלבע. ס'דוכט זיך מיר, אַז דער העכסטער טריבונאַל האָט אַרויסגעוויזן אין אונדזער פאַל אַ גראָבע פאַראַכטונג צו דער יוסטיץ.

האַגאַם כ'האָב שוין געוווּסט וועגן דעם דורך די ראַדיאָ־אינפאָרמאַציעס פון דרײַ פערטל איינס, האָב איך גאָרניט געזאָגט מײַן מאַמען. איך האָב געוואָלט, אַז זי זאָל זײַן אין דער היים, צווישן דער פאַמיליע, ווען זי וועט זיך דערוויסן די שלעכטע בסורע. מיר דאַרפן איר פאַרשפּאָרן, אַז וויפל עס איז מעגלעך, יעדע פּײַן, ווײַל זי איז זייער עמפּינדלעך און פולשטענדיק געבראָכן. כ'האָב זיך באַמיט צו שטילן איר אומרו, אָבער דאָס איז אַ צו שווערע אויפגאַבע בײַ די באַזוכן, וועלכע מיר האָבן.

דער באַשלוס פון געריכט איבער אונדזער פאַל באַווײַזט דעם עמעסן כאַראַקטער פון אונדזער רעגירונג אַ סאַך בוילעטער נאָך ווי די גאַנצע פּראָפּאַגאַנדע, וואָס קומט פון וואַשינגטאָן. זיי אײַלן זיך אונדז צו שיקן צום טויט איידער דער טריבונאַל פון דער עפנטלעכער מיינונג וועט געבן זײַן ענטפער דורך אַ פּראָטעסט קעגן אָט דער פּאָליטישער מאַכינאַציע. כ'גלייב, אַז אָט די לעצטע האַנדלונג פון העכסטן געריכט אין אונדזער לאַנד וועט דערמוטיקן אַ סאַך מענטשן אַקטיוו זיך צו באַטייליקן אין אונדזער פאַרטיידיקונג. דער קאַמף איז ניט פאַרענדיקט, ווײַל דאָס פאָלק האָט נאָך צו זאָגן זײַן וואָרט.

געוויס פאַרשטייט איך, אַז אונדזער וועג ווערט וואָס אַמאָל שווערער, יעדער מאָל ווען אַ נײַער וועג פון אַ געזעצלעכער אַקציע ווערט פאַר אונדז פאַרשפּאַרט. מיר זײַנען אָבער רעאַליסטן און מיר ווייסן, אַז אַנדערע פאַקטאָרן שפּילן אַ וויכטיקע ראָל אין אַזאַ פאַל ווי אונדזערער.

איך זע, אַז כ'וואָלט געדאַרפט שרײַבן צו אונדזערע קינדער, אָבער כ'וויים ניט פאַרוואָס, נאָר כ'קען זיך איצט ניט נעמען צו אָט דער אַרבעט ,וועלכע איז געוויינלעך אַזוי אַנגענעם פאַר מיר. עפשער נאָך דעם ווי כ'וועל רײדן מיט דיר, וועל איך זײַן פעיִק זיי צו שרײַבן.

מײַן ליבסטע, מיר מוזן באַהאַנדלען אַ מאַסע פראַגן אין די קומענדיקע וויזיטן פון איצט אָן, ווײַל די געשעענישן וועלן איצט פאָלגן גאָר

גיך איינע נאָך דער אַנדערער. ס׳וואָלט געווען גוט דורכצוקוקן נאָכאַמאָל אונדזערע פּלענער בעיס אונדזער קומענדיקן באַזוך בײַ אונדזערע אויס־געווײלטע קראַטעס.

כ׳מוז דיר נאָכאַמאָל איבערכאַזערן, מײַן זיס, וווּנדערבאַר, ליב ווײַ־בעלע, אַז כ׳קוק אין דער צוקונפט מיט מוט און צוטרוי, צוליב דעם, וואָס דו און די קינדער שטעלן פֿאַר פֿאַר מיר.

אונדזער גלויבן אין די פּרינציפּן פֿון דער דעמאָקראַטיע און אין דער ווירדע פֿון דער מענטשלעכער פּערזענלעכקייט איבערצײַגן מיך, אַז מיר וועלן סאָפּקאָלסאָף זיגן. אײַנגאַנצן דײַנער.

יוליוס.

„דער העכסטער טריבונאַל האָט אויסגעשטראָכן דאָס וואָרט „גערעכטיקייט" פֿון זײַנע סטאַטוטן"

עטל צום פֿאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

18טער אָקטאָבער 1952.

ליבער מאַני:

צום גליק האָט איר אונדז אַזוי גוט געהאָט צוגעגרייט בײַ אײַער לעצטן באַזוך, אַז מיר האָבן אויפֿגענומען דעם לעצטן קלאַפּ מיט באַוווּנ־דערנסווערטער ווירדיקייט און קאַלטבלוטיקייט. איך מיין, אַז מיר האָבן אַלע רעכט אַזוי צו אורטיילן איבער אונדזער האַלטונג. ווײַל אויב ס׳איז פֿײַנלעך צו זײַן באַוווּסט איבער דער נאָענטקייט פֿון אייגענעם טויט, איז עס נאָך מעאוּימעדיקער צו זען, ווי די קעסלען נעמען קאָכן און די נעצן ציִען זיך צונויף ענגער אין מיטן העלן טאָג, בעיס די לײַט לויפֿן מיטן קאָפּ פֿאָרויס צו זייער אייגענער פֿאַרניכטונג און די ליבעראַלן טאַפּטשען זיך נעבעכדיק אַרום.

מאָנטיק דעם 13טן אָקטאָבער, האָט דער העכסטער טריבונאַל, מיטן אויסנאַם פֿון ר׳יכטער בלעק, באַנוצט זײַן אויטאָריטעט, אַף וועלכן ער איז אַזוי שטאָלץ, קעדיי אויסצומעקן דאָס וואָרט „גערעכטיקייט" פֿון זײַנע סטאַטוטן. דורך זײַן אָפּזאָג צו רעווידירן אַ פּראָצעס, וואָס שטעלט אין קאָן דאָס לעבן פֿון אַ יונג פּאָרפֿאָלק אָן שום שולד און די לעבנס־וויכטיקע פֿראַגן פֿון אָפּהיטן די דעמאָקראַטיע פֿאַר דער גאַנצער געזעלשאַפֿט, האָט ער זיך קלאָר אַנטשיידן פֿאַרן אַרויסוואַרפֿן אין אָפּפֿאַל די געזעצלעכע פּראָצעדורן און די מענטשלעכע לעבנס, וועלכע הענגען פֿון זיי אָפּ.

נאך מער. ער האט געוויזן א פראצעס־קאמעדיע און א פאראדיע פון א געריכטס־אורטייל, אנטפלעקנדיק אזוי ארום דאס פולשטענדיקע פעלן פון דער אומאפהענגיקייט פון געדאנק און פון האנדלונג, וועלכע מיר האלטן געוויינלעך פאר קוואליטעטן פון אזא כאשעווער אינסטיטוציע ווי דער העכסטער טריבונאל פון די פאראייניקטע שטאטן.

ע ט ל.

„כ'בין אנטשלאסן פארצוזעצן צו לעבן און צו מאכן פראיעקטן"

עטל צום פארטיידיקער, אדוואקאט בלאך.

28טער נאוועמבער 1952.

ליבער מאני:

כ'דערוויס זיך דורך די צייטונגען, אז דער יאנטעוו איז אין פולן ברען, און אזוי ווי די „יוסטיץ" דערלויבט מיר ניט „צו מאכן מיינע איינקויפן וואס פריער", אדער שפעטער, אדער ביכלאל, מוז עס שוין עמעצער אן אנדערער פאר מיר מאכן. כ'האב זיך געווארפן אף יעדן נומער „גארדיען" מיט דער האפענונג צו געפינען דארט אנווייזן פאר דער ברענענדיקער און שווערער פראגע פון ביכער פאר די קינדער. נאטירלעך וויל איך, זיי זאלן האבן: „זייט, מיין פריינט", „טאני און די פארקישעפטע טיר" און „די מענטשלעכע ראסן". אבער דאס איז נאר א קליינער טייל. כ'וויל קיין זאך ניט פארנאכלעסיקן, וואס קען ביישטייערן צו זייער אנטוויקלונג, דאס זעלבע איז נויגייע די גראמאפאן־פליטעס. איר פרעגט זיך מיסטאמע פארוואס כ'האב נאך גארניט באשלאסן בענויגייע שפילצייג, קליידער. כ'קען אייך פארזיכערן אז איך שווים אין די רעקלאמעס אונטערשטרייכנדיק רעכטס, אויסשניידנדיק לינקס; איך באשליס עפעס און דערנאך בייט איך מיין מיינונג.

איר פארשטייט, כ'בין אנטשלאסן פארצוזעצן צו לעבן און צו מאכן פראיעקטן, ווי מיך וואלט ניט דערווארט קיין אנדערע זאך ווי דער טומלדיקער אויפנעם פון א זון און דער ליבפולער קוש פון א מאן.

ע ט ל.

„כוועל קיינמאָל ניט קענען אָפּלייקענען די פּרינציפּן פון מײַן לעבן"

יוליוס צום פאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט בלאָך.

22טער דעצעמבער 1952.

ליבער מאַני:

כ'האָב הײַנט געטראַכט וועגן 1933, ווען מיר האָבן געלעבט אין מיטן פון גרויסן קריזיס. כ'בין דעמאָלט געווען צווישן די עלטערע שילער פון דער מיטלשול פון סיוואַרד־פּאַרק. די פינאַנציעלע לאַגע פון מײַן פאַמיליע איז געווען אַ שווערע און ניט געקוקט אַף מײַנע 15 יאָר, האָב איך שוין פאַרשטאַנען די אומשטענדן. קעדיי צו פאַרדינען אַ ביסל געלט, האָב איך פאַרקויפט זונטיק זיסוואַרג. כ'פלעג פאַרדינען 40 ביז 80 סענט אין די טעג, ווען מײַן „מיסכער" איז געגאַנגען גוט.

איין מאָל האָב איך זיך אָפּגעשטעלט, קעדיי צו הערן אַן אָראַטאָר אַף אַ פאַרזאַמלונג אונטערן פרײַען הימל באַם ראָג דעלאַנסי־סטריט, אין די אונטערשטע קוואַרטאַלן פון איסט־סאַיד. ער האָט גערעדט וועגן דער קאַמפּאַניע פאַר באַפרײַען טאָם מוני, אַן אַרבעטער־פירער, וועמען מען האָט אַרײַנגעזעצט אין טפיסע אַפן סמך פון אַ בילבל. יענע נאַכט האָב איך דורכגעלייענט אַ בראָשור, אַ געקויפטע באַם רעדנער, אין וועלכער כ'האָב געפונען די פאַקטן בענוגע דעם דאָזיקן פּראָצעס. אַף צומאָרגנס בין איך אַוועק געבן 50 סענט. (פאַר דער קאַמפּאַניע לטובֿת מוני — רעד.). דערנאָך האָב איך אָנגעהויבן צו פאַרטיילן בראָשורן און צו זאַמלען באַ מײַנע שול־כאַווירים און שכיינים אונטערשריפטן אַף אַ פּעטיציע לטובֿת מוני.

אָט איז אַ צווייטער איניען, נאָך גאַנץ פריש אין מײַן זיכּאָרן: ער איז פאָרגעקומען אין מײַן ערשטן יאָר אין סיטי־קאָלעדזש אין 1934. דער סטודענטן־ראַט האָט געהאַט די אויפגאַבע אויסצוקלײַבן די פּראָגראַם פון פאַרשיידענע לעקציעס און אונטערנעמונגען פאַר די סטודענטן פון ערשטן יאָר. דער פּרעזידענט פון אוניווערזיטעט, פּרעדעריק ראָבינסאָן, האָט איין מאָל איבערגענומען אויסצואַרבעטן אַזאַ פּראָגראַם און האָט אײַנגעלאַדן אַ דעלעגאַציע פון אויסלענדישע סטודענטן פון דער פאַשיסטישער איטאַליע, קעדיי צו שאַפן צווישן די סטודענטן אַ סימפּאַטיע לעגאַבע דעם פאַשיסטישן רעזשים.

ווען דער פּרעזידענט האָט זיך אויפגעשטעלט צו נעמען דאָס וואָרט, איז ער אויפגענומען געוואָרן מיט אַ פײַפערײַ. ער האָט זיך געמוזט ווידער אַוועקזעצן, ניט האָבנדיק גערעדט. עס איז אים פונדעסטוועגן געלונ־

גען אונדז צו דערקלערן, אז „מיר פירן זיך אויף ווי גאסן־יינגלעך". קעדיי צו בארויקן דעם עולם, האט מען דערלויבט דעם פארזיצער פון דעם סטודענטן־פארבאנד, עדי אלעקסאנדער, ארויפצוגיין אף דער טריבונע. פאר א פולשטענדיק רויקער אודיטאריע האט ער אנגעהויבן זיין רעדע: „מען האט מיר דערלויבט צו ריידן ביטניי, אז כ'זאל ניט זאגן קיין איין פיינטלעכן ווארט קעגן פאשיזם. כ'וויל אבער זיך ווענדן מיט אן אפעל צו אונדזערע ברידער, שקלאפן און קארבאנעס פון איטאליענישן פאשיזם".

דאס איז געווען גענוג. די פאשיסטישע סטודענטן האבן אים אוועקגעריסן פון מיקראפאן און ס'האט זיך אנגעהויבן א געשלעג. דריי טויזנט שטימען האבן געהילכט אינעם ריזיקן זאל: „אבאסא איל פאשיזמא!" (אין איטאליעניש: „נידער מיטן פאשיזם!").

איצט האט דער פרעזידענט פון אוניווערזיטעט אריינגערופן די „סמעטענע" פון דער שטאט ניו־יארק און די סטודענטן האבן געהאט די פריווילעגיע צו באקומען א לעקציע איבער בירגער־רעכט מיט דער הילף פון דובינקעס. אין א פאר טעג ארום זיינען אלע סטודענטן ארויס מיט בענדלעך מיט אויפשריפטן: „כ'בין א גאסן־יינגל. כ'האב פיינט דעם פאשיזם". די שפעטערדיקע געשעענישן — דער „דוטשע" בא זיין ציוויליזאציעמעלאכע אין אביסיניע מיט דער הילף פון באמבעס, סרייפעס און הארינעס — האבן געוויזן אז מיר זיינען געווען גערעכט. אבער דערווייל זיינען 21 סטודענטן געווארן אויסגעשלאסן פון אוניווערזיטעט.

אין דער שול האב איך גענומען אן אקטיוון אנטייל אין דער קאמפאניע פאר באפרייען די יינגלעך פון סקאטסבארא (נעגער־יונגטלעכע, פאראורטיילט דורך די לינטש־ריכטער צום עלעקטרישן שטול). א כוץ מיין שטודיום האב איך געווידמעט מיין פרייע צייט פאר גוטע אקציעס פון אט דעם מין. ווי טויזנטער אנדערע יונגטלעכע האב איך געלייענט, שטודירט, זיך פארנומען מיט געזעלשאפטלעכער טעטיקייט און זיך געבילדעט.

כ'האב אנגענומען א שטעלע (אף א האלבן טאג) פון א פארקויפער אין אן אפטייק אף לענאקס־עוועניו, ניט ווייט פון דער 125סטער גאס, קעדיי צו קענען ווי ס'איז דורכלעבן. יעדן טאג פלעג איך, גייענדיק פון דער שול צו מיין ארבעט־פלאץ, דורכגיין דעם נעגער־קווארטאל. דארט האב איך געזען, וואס דאס הייסט ראסן־דיסקרימינאציע, איבערבאפעלקערטע כורוועס, 25 ביז 50 פראצענט העכערע פרייזן אף די זעלבע ארטיקלען אין פארגלייך מיט אנדערע קווארטאלן און העכערע דירע־געלט. די אנגעשטעלטע פון די קראמען זיינען געווען אלע ווייסע. ס'פלעגן פארקומען צאלרייכע אינצידענטן, און מען האט באשולדיקט די פאליציי, אז זי פלעגט זיך ארויסווייזן גאר ברוטאל.

איין מאָל, באַנאַכט, ווען כ׳האָב געאַרבעט אין קראַם, האָט פּאַסירט אַן אינצידענט אין לענאָקס־עוועניו. אַן אויטאָבוס, וואָס איז געפאָרן מיט פולער געשווינדקייט, האָט איבערגעפאָרן אַן עלטערן נעגער. מען האָט אים אַריבערגעטראָגן אין נאָענטסטן אַפּטייק. דאָס בלוט האָט זיך פון אים געגאָסן. אַ פוס איז אים נאָכגעהאַנגען, קימאַט אָן אָפּגעשניטענער. די אַמ־בולאַטאָריע, וועלכע מען האָט אָנגעטעלעפאָנירט, האָט ערשט דריי פערטל שאָ שפּעטער זיך אָפּגערופן, בעיס דער מאַן איז אויסגעגאַנגען פון בלוט־פאַרלוסט. כ׳האָב געמוזט אָפּוואַשן דאָס בלוט, אָט די לעבנס־סובסטאַנץ, און כ׳וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסן דעם פאַרברעכן, וואָס האָט דערלויבט, אַז אַזאַ זאַך זאָל פּאַסירן מיט אַ מענטשלעכן וועזן.

איך דערצייל אייך דאָס, קעדיי צו ווייזן, אַז עס זיינען דאָ געוויסע זאַכן, וועלכע מען לערנט ניט אין שול, ניט אין די ביכער, נאָר וועלכע מען האָבן געזען.

דאָס איז אַ טייל פון מיין דערפאַרונג און טראָגט ביי אויסצו־פורעמען מיין עמעסע פערזענלעכקייט פון אַ פּראָגרעסיוון מענטשן. איז עס צוליב דעם, וואָס זיי לאָזן אונדז ניט מער ווי דריי וואָכן לעבן? מען האָט מיר געזאָגט אַף אַ סאַך פאַרשטעלטע אויפאַנים: איר קענט ראַטעווען זיך און אייער פרוי. שליסט אָפּ אַ געשעפט. מאַכט דאָס, וואָס ס׳וויל האָבן די רעגירונג.

צי קען איך איצט אָפּלייקענען אַלע די עמעסן, וועלכע כ׳האָב געלערנט? צי קען איך אָפּלייקענען די פרינציפּן, וועלכע זיינען אַ טייל פון מיר גופע דאָס וועל איך קיינמאָל ניט קענען. כ׳קען ניט מאַכן פון מיין לעבן אַ ליגן, ווי די גרינגלאָס, די בענטלעים. מיין גאַנץ לעבן און מיין גאַנצע וועלט־אָנשויונג לאָזן עס ניט צו. און ס׳איז קלאָר, אַז כ׳האָב קיינמאָל ניט געקענט באַגיין דעם פאַר־ברעכן, וואָס מען דערקלערט מיר אין אים שולדיק.

ס׳איז ערעוו ווייַנאַכט. מיט 16 יאָר צוריק איז אין אָט דער וואָך פאָרגעקומען דאָס סאַמע וויכטיקסטע געשעעניש אין מיין לעבן: כ׳האָב באַגעגנט מיין פרוי. איר קענט דאַך מיין עטל. כ׳קען איר גאָר ניט זינגען קיין געגנוג שוואַכים. מיר וואָלטן געקענט זיין אַזוי גליקלעך צוזאַמען. מיר ווילן זיך ווידער פאַראייניקן און לעבן מיט אונדזערעביידע זין. מיר ווילן לעבן, מיר ווילן עס מיט אַלע אונדזערע קויכעס, דעריבער קעמפן מיר מיט אַזויפיל אַקשאָנעס.

מיר זיינען איבערצייגט, אַז דאָס פאָלק וועט אַזוי האַנדלען, אַז דאָס זאָל ניט זיין אונדזער לעצטער ווייַנאַכט.

אַ ייַ ע ר יוליוס.

„ווי הערלעך ס'איז זיך אויפצופירן ווי אַ גוטער מענטש"

יוליוס צו עטל.

28טער דעצעמבער 1952.

מיין טייערע פרוי:

כ'האָב געקלערט, מיין היים־געליבטע, ווי שרעקלעך כ'בין צערודערט דורך דעם, וואָס כ'קען דיר ניט געבן קיין גרויסן טרייסט אין איצטיקן מאָמענט פון שווערע ליידן. ס'איז לעכערלעך צו זאָגן צו אַ מוטער, זי זאָל זיך ניט איבערנעמען מיטן גורל פון אירע קינדער. מיר גיבן זיך אָפּ אַ דין וועגן די ליידן און שרעק פון אונדזערע זין. קיין שום באַטראַכטונגען און די גאַנצע יוסטיץ פון דער וועלט קענען עס ניט ענ־דערן. און פונדעסטוועגן, מיר ביידע, דו און איך, מיר מוזן זיך פאַרהאַר־טעווען, האַגאַם אונדזער צעריסן האַרץ און געמאַטערטער גייסט בעטן זיך ראַכמים. מיר מוזן דערפילן אונדזער פליכט לעגאַבע זיי און לעגאַבע זייערם גליַיכן.

כ'ווייס וואָס דו פילסט, מיין ליבסטע. דו פילסט מיר שרעקלעך. עס איז בעעמעס אוממעגלעך זיך פאַרצושטעלן, אַז אַט דער גראַטעסקער נעץ פון איימע און געשפינט געוואָרן, קעדיי אונדז צו פאַרוויקלען. עטל, מיין ליבע צו דיר איז אַזוי שטאַרק, אַז זי גיט מיר דעם קויעך גוווער צו זיין דעם שטענדיקן דרוק. ס'איז דאָ איין זאַך, אין וועלכער איך בין זיכער: דיין ליבע צום עמעס און די גערעכטיקייט וועט זיגן איבערן שרעק, וואָס באַפאַלט אונדז.

דערלויב מיר צו שיקן דיר מיין גאַנצע ליבע אין אַלץ, וואָס איך ליב און האַלט פאַר שיין און קאָסטבאַר. דו וויַיזט מיר ווי הערלעך ס'איז זיך אויפצופירן אַזוי ווי אַ בעעמעס גוטער מענטש.

יוליוס.

„געזעצלעך, יורידיש, מאָראַליש און פאַקטיש זיַינען מיר פולשטענדיק אומשולדיק"

יוליוס צום פאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט בלאָך.

28טער דעצעמבער 1952.

ליבער מאַני:

כ'באַמי זיך צו דערקלערן פאַר מיינע זין דורך אַלץ, וואָס איך זאָג און שרייב, דעם זין פון אונדזער לאַגע. אין איין זאַך בין איך זיכער:

ווען זיי וועלן זײַן גרעסער, וועלן זיי וויסן, דאָס מיר, זייערע עלטערן, האָבן די גאַנצע צײַט געהאַט דעם עמעס אַף אונדזער זײַט, און זיי וועלן זײַן שטאָלץ אַף דעם.

מיר זײַנען נאָך אָפּטימיסטיש, אָבער מיר האָבן מוירע, אַז די מעטער־ראָפּים, אין זייער אײַלעניש צו פֿאַרדעקן אָט די געמיינע מאַכינאַציע, זאָלן ניט פֿאַרניכטן אונדזער לעבן.

מיר איז געקומען אַ געדאַנק: וואָס פֿאַר אַן אויסגאַנג דער פּראָצעס זאָל ניט האָבן, צי וועט דען דער ריכטער קאָופמאַן ווען ניט איז קענען דערקלערן זײַן האַלטונג פֿאַר זײַנע אייגענע קינדער, וועלכע וועלן אַמאָל לייענען די פֿאַקטן?!

דער טיפֿ פֿון די באַווײַזן, וועלכע זײַנען געוואָרן אָנגעוואָנדן, קעדיי אונדז צו פֿאַרמישפּעטן, וואָלט ניט געווען גענוג צו פֿאַרמישפּעטן אַפּילע אַ קעשענע־גאַנעוו. געזעצלעך, יורידיש, מאָראַליש, לויטן פֿולשטענדיקן עמעס, זײַנען מיר אין גאַנצן אומשולדיק. ווען כ׳וואָלט נאָר געהאַט די מעגלעכקייט צו ריידן אײַנציקווײַז מיט אַלע מענער, מיט אַלע פֿרויען אַף דער וועלט, בין איך זיכער, אַז זיי וואָלטן געוואָרן באַוווּסט פֿון דער סאַגאַנע און וואָלטן באַרעכטיקט אונדזערע באַהויפּטונגען. אונדזער אַקטיוויטעט טאָר ניט קיין רעגע שטיין בלײַבן. די גערעכטיקייט פֿאַרלאַנגט, אַז מיר זאָלן לעבן, קעדיי צו קענען זיך פֿאַרטיידיקן פֿאַרן געריכט און באַקומען אונדזער פֿולשטענדיקן רעוואַנש. דאָס מענטשלעכע געוויסן און אונדזער נאַציאָנאַלער קאָוועד פֿאַרלאַנגען עס.

מײַן טיפֿע פֿרײַנטשאַפֿט פֿאַר אײַך און גריסט אַלע אונדזערע פֿרײַנט און פֿאַרבינדעטע.

יוליוס.

1953

„כ׳בין אַנטשלאָסן צו קעמפן ביזן לעצטן אָטעם"

יוליוס צו עטל.

1טער יאַנואַר 1953.

גוט־מאָרגן, טײַערסטע מײַנע :

כ׳ווינטש דיר אַ גוטן יאָר, עטל געליבטע. זאָל דאָס נײַע יאָר ברענגען גליקלעכערע געשעענישן פאַר אונדז ווי דאָס פאַרגאַנגענע. דער אַפּעלאַציע־טריבונאַל האָט געעפנט דאָס יאָר, ווײַזנדיק ווידער ווי מען פאַרנעמט זיך מיט פאָרמאַליסטיק. נאָר אויב כ׳זאָל אורטיילן לויט דעם, וואָס איך לייען אין די צײַטונגען, ווײַזט אויס אַז מען הייבט אָן צו דערקענען דאָס בייז, וואָס מען האָט אונדז אָנגעטאָן דורך דער „פּובליסיטעט" ווי זיי האָבן עס געפירט.

לויט דער מיינונג פון צוויי טריבונאַלן, האָבן די פּאָרמישפּעטע „פאַרנאַכלעסיקט" דורכצופירן רעכטצײַטיק די נייטיקע פּראָצעדורן. דעריבער קען דער טריבונאַל ניט אָננעמען אונדזער ביטע. אַף דעם אַלץ זאָג איך : דריידלעך.

כ׳גלייב, אַז אַן עמעסע יוסטיץ פאַרנעמט זיך מיטן טאָך און ניט מיט די פאָרמען פון פּראָצעדור. אויב פון אָנהייב אָן איז באַגאַנגען געוואָרן אַן אומגערעכטיקייט, טאָ וואָס האָט עס צו טאָן מיט אַ טערמין ?

מער ווי טאָמיד בין איך אַנטשלאָסן צו קעמפן ביזן לעצטן אָטעם־הויך, קעדיי באַקאַנט צו מאַכן דעם שוידערלעכן יוסטיץ־טאָעס. כ׳האָב צוטרוי און האָפענונג, אַז אונדזערעביידע לעבנס וועלן געשוינט ווערן.

ליבע מײַנע, דו האָסט מיר אַזוי שרעקלעך געפעלט אַט דעם ערעוו נײַ־יאָר און דעם גאַנצן הײַנטיקן טאָג. מײַן הייס־געליבטע, איך שיק דיר [illegible]

[illegible]

יוליוס צום פּאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט בלאָך.

3טער יאַנואַר 1953.

ליבער מאַני:

פאַר גאָט און פאַר לײַטן מוז איך פּראָקלאַמירן די ווײַטערדיקע עמעסן:

1) מיר זײַנען פולשטענדיק אומשולדיק. דער פאַקט קען ניט געענדערט ווערן.

2) אַ מאָנסטערהאַפטע מאַכינאַציע, וועלכע דינט פּאָליטישע צוועקן, האָט דעפאָרמירט דעם ראָזענבערג־פּראָצעס.

דער ריכטער און דער פּראָקוראָר פון דיסטריקט האָבן פון אָנהייב אָן אָוועקגעפירט די דעבאַטע אויף אַ פאַלשן וועג, אַרײַנטראָגנדיק דעם פּראָבלעם פון קאָמוניזם און פון די פּאָליטישע איבערצײַגונגען, קעדיי צו פאַרטונקלען דעם איניען און אויפצורייצן קעגן אונדז די לײַדנשאַפטן פון די געשוווירענע ריכטער.

דער ריכטער האָט געטאָן אַלץ, וואָס ער האָט געקענט, קעדיי אַרויסצוציִען בײַ די געשוווירענע אַ שולדיקייט־פּסאַק. יעדער מאָל ווען די דעבאַטע האָט אָנגענומען אַ ווענדונג לעטויוועס אונדז, האָט ער קעסיידער גענומען שטעלונג קעגן אונדזערע אינטערעסן. ער האָט דערלויבט אַ פאַרגוואַלטיקונג פון אונדזערע רעכט און האָט ניט דערלאָזט אונדזער אַדוואָקאַט צו פאַרטיידיקן אונדז אויף אַ געהעריקן אויפן. ער האָט ניט דערלויבט די געשוווירענע צו אורטיילן די אָנקלאַגע פון באַשולדיקונגס־אַקט אויף אַ גערעכטן אויפן.

וואָס שײַעך אונדז, זײַנען מיר איבערצײַגט אין דער גערעכטיקייט פון אונדזער זאַך און מיר ווילן ניט, מען זאָל זיך באַנוצן מיט אונדז קעגן די, וועלכע קעמפן פאַר שאָלעם, פאַר פרײַהייט און פאַר רעכט.

אײַלט זיך ניט צופיל, מײַנע הערן, אַ דריק צו טאָן אַפן שאַלטער. געדענקט, אַז דאָס איז אַ מעסער מיט צוויי שאַרפן. די וועלט באַטראַכט אויפמערקזאַם די האַנדלונג פון אונדזער רעגירונג אינעם דאָזיקן איניען און דאָס געוויסן פון אַלע מענטשן מיט גוטן ווילן איז פאַרוווּנדעט דורך דעם ברוטאַלן גזאַר פון ראָזענבערג־פּראָצעס.

די צײַט איז קורץ. עס זײַנען אונדז געבליבן בלויז 10 טעג צו לעבן. איך וועל טאָן, וואָס איך קען, קעדיי דורכצופירן אין אָט דער צײַט וואָס מער אַרבעט.

אײַער

יוליוס.

עטל צום פאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט בלאָך.

9טער יאַנואַר 1953.

ליבער מאַני:

ס'איז מיר קלאָר, אַז די אומשטערבלעכקייט פונעם ריכטער איירווינג ר. קאַופמאַן איז ענדלעך געזיכערט. די קומענדיקע דוירעס וועלן ציטירן זיין באַגרינדונג אונדז אָפּצוזאָגן די באַגנאַדיקונג ווי אַ כאַראַקטעריסטישן מוסטער פון געשיקטער פאַלשקייט און פון גייסטיקער אומערלעכקייט.

אויסערגעוויינלעך אומגעניי און אומפולשטענדיק, באַנוצנדיק יענעם מין פון קלוימערשטע באַטראַכטונגען, וואָס באַקליידט מיט אַ קלוימערש־מער גלויבנווירדיקייט אַ פאַלשע אינטערפּרעטאַציע פון די פאַקטן, שטרענגט ער זיך אָן צו ווייַזן זיך טיף — און איז אין דער עמעסן בלויז נאַריש.

ווי פאַרליבט אונדזער גוטער ריכטער איז ניט אין ציטאַטן, וועל איך זיך פאַרט דערלויבן פאָרויסצוזאָגן, אַז נאָכן האָבן שטודירט די וויַטערדיקע אויסצוגן פון דער „הייליקער יאָהאַנע" פון בערנאַרד שאָו וועט ער זיין וויניק געניינגט זיי צו באַנוצן קעגן די ראָזענבערגס. איר געדענקט מיס־טאַמע דזשאָן דע סטאָגומבער — דער ענגלישער גאַלעך — וועלכער איז געווען צווישן די פאַרביסנסטע אָנהענגער פון טויט־שטראָף פאַר יאָהאַנאַ, האָט באַם זען דעם שייַטערהויפן פאַרלאָזט דעם פּלאַץ און איז אַנטלאָפן, געפּייניקט פון כאַראָטע, וויינענדיק און שרייַענדיק: „איר ווייסט ניט, איר האָט ניט געזען. איר פאַרשיקערט זיך מיט ווערטער. איר פאַרמישפּעט זיך צום אייביקן פייַער, ווייַל דאָס ווייַזט זיך אייַך אויס הערלעך, צו גיסן אויל אַפן געגנעם־פייַער פון אייַער אייגענעם האַרצן. ווען איר רירט אָבער אָן די זאַך מיט די אייגענע הענט, ווען איר זעט, וואָס איר האָט געטאָן, ווען אָט די זאַך דערלאַנגט אייַך אַ זעץ אין די נאָזלעכער, אַ ריס אין האַרצן — דעמאָלט, אָ, דעמאָלט, גאָט, נעמט אַוועק פון מיר אָט דאָס בילד! אָ יעזוס, באַפרייַ מיך פון פייַער, וואָס פאַרברענט מיך. אין מיטן פון שייַטערהויפן האָט זי געשריען: יעזוס! יעזוס! יעזוס! איצט איז זי בײַ דיר און איך, איך בין אין געגנעם אויף אייביק".

און אָט דאָרט וועט גיין דער ריכטער קאַופמאַן פאַר אַ פאַרברעכן, „וואָס איז ערגער ווי אַ מאָרד".

ע. ט. ל.

פון יוליוס צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

16טער יאַנואַר 1953.

ליבער מאַני:

עס איז קלאָר, אַז די מיינונג פון קויפמאַן, וועלכע מען קען באַצייכענען מיט די ווערטער: „דער טויט איז די בעסטע זאַך פאַר די קאָמוניסטן און די, וואָס מען האַלט זיי פאַר קאָמוניסטן", איז אויסגעאַרבעט געוואָרן, קעדיי צו דינען אַלס טעקסט פאַר דער פאַשיסטישער פּראָפּאַגאַנדע דורך:

1) דעם שטאַט־דעפּאַרטאַמענט, קעדיי צו באַרוּיקן די אויפגעבראַכטקייט אין גאַר דער וועלט קעגן דער מאָנסטעריעזער מאַכינאַציע און דעם ברוטאַלן גזאַר, וואָס האָט אויפגערודערט דאָס געוויסן פון דער מענטשהייט.

2) אַף אָנרעגונג פון יוסטיץ־מיניסטעריום, קעדיי מען זאָל קענען אָנהייבן אַ פּרעסע־ און ראַדיאָ־קאַמפּאַניע קעגן דער וואַקסנדיקער פּראָטעסטבאַוועגונג אין לאַנד און דעריקער קעדיי ניט צו דערלאָזן, אַז דאָס פאָלק זאָל ניט קלאָר ווערן, דאָס אין ראָזענבערג־פּראָצעס איז באַגאַנגען געוואָרן אַ שווידערלעכער יוסטיץ־טאָעס.

ווי האָבן זיי מוירע פאַרן עמעס! מיר ביידע, אָרעמע קליינע מענטשן, אַפילע פּאָנעם על פּאָנעם מיטן טויט, מיר זײַנען שטאַרק דורכן באַוווּסטזײַן פון אונדזער אומשולד און איבערצײַגט אין דער גערעכטיקייט פון אונדזער זאַך. אַפילע די סאַמע קונציקסטע פּיראַמידע פון שיינריידערישע סילאָגיזמען, אויב זי איז נאָר באַזירט אַף אַ ליגן, וועט פולשטענדיק צעשטערט דורכן עמעס און פאַקטן. . .

מיר זײַנען איבערצײַגט, אַז דאָס פאָלק וועט ניט לאָזן, אַז דאָס בלוט פון ראָזענבערג זאָל באַפלעקן די אַמעריקאַנער יוסטיץ אַזוי, אַז מען וועט עס מער ניט קענען אָפּוואַשן.

אײַער
יוליוס.

„די זון וועט נאָך פאַר אונדז שײַנען"

עטל צום אַדוואָקאַט בלאָך.

19טער יאַנואַר 1953.

טײַערער מאַני:

זינט מײַן לעצטן בריוו צו אײַך זײַנען אַ סאַך וואַסערן דורכגעפלאָסן אונטער די בריקן. טויזנטפאַכיק איז באַשטעטיקט געוואָרן די רוּיִקע פּאַ־

רויסזאָגונג פון די ראָזענבערגס, אַז דאָס פאָלק וועט זיך אָפּזאָגן צו געבן זייַן האסקאָמע צו אַ לעגאַלן מאָרד.

דאָ און דאָרט קומט מיר אַ דאַטע אַפן געדאַנק. מייַן פּערזענלעכער קאַלענדאַר דערמאָנט מיר, אַז מיטוואָך, דעם 17טן דעצעמבער 1952, זייַנען צו מיר געקומען מיט אַ באַזוך געוויסע הערן, מיט די געהעריקע פולמאַכטן, באַגלייט דורך דעם הויפּט־אויפזעער. זיי האָבן זיך נאָכגעפרעגט וועגן מייַן געזונט און וועגן מייַנע פאַרלאַנגען, כויִ, פאַרשטייט זיך, דעם פאַרלאַנג אָפּצושטעלן די האַנט פונעם הענקער, וואָס האָט געזאָלט אַ דריק טאָן דאָס עלעקטרישע קנעפּל אין מעשעד פון דער וואָך פון 12טן יאַנואַר. און זונטיק, דעם 21טן דעצעמבער, ווען איך בין רויִק געזעסן אין מייַן קאַמער, האָב איך זיך „צוגעהערט" צו די געזאַנגען, וואָס קאָרעוו צו טויזנט מענטשן האָבן געזונגען אין אַ גוס־רעגן אין דער באַן־סטאַנציע אין אָסינינג, * (כאָטש פיזיש, פּאַקטיש האָב איך זיי ניט געקענט הערן), און איך האָב געהאַט אַ געפיל פון רויִקייט און פון זיכערקייט און פון גייַסטיקן בונד, וואָס קיין יעסורים, קיין איינזאַמקייט, קיין געפאַר קענען ניט צעשטערן!

דער 14טער יאַנואַר איז געקומען און איז אַוועק, פּונקט ווי די אַנדערע פאַרמאַטערנדיקע טעג פאַר אים, ווען קאָלערליי באַאַמטע זייַנען געקומען מיט די באַקאַנטע באַזוכן און ווען די טינטלער האָבן זיי „נאָבל" אַרויסגעהאָלפן אין זייערע פאַרלוימדונגס־קאַמפּאַניעס.

עס זייַנען אָבער דאָ אויך דערינערונגען, וואָס זייַנען ניט פאַרצייכנט אין קיין נאָטיץ־ביכל. דאָס זייַנען די דערינערונגען פון אונדזערע עמאָציעס, וועלכע האָבן דורכגעבליצט ווי מעטעאָרן אין אַ צעטומלענדיקער רייִ, און וואָס איצט, ווען מען טוט אַף זיי אַ בליק אַף צוריק, קוקן זיי אויס ווי אויסגעברענטע, פאַרלאָשענע שטערן, פּונקט אַזוי בלייך, קאָלירלאָז און פאַרגעסן. ווידעראַמאָל: וואַרפנדיק אַ בליק אַף צוריק, אַף דער פאַרגאַנגענהייט, איבערן רוקן פון דער האַסטיק־לויפנדיקער קעגנוואַרט, געדענק איך זייער קלאָר און דייַטלעך, אַז יעדער טאָג האָט זיך דעמאָלט פאַר מיר געצויגן לאַנג־לאַנג, אומענדלעך, און האָט דאָך אויסגעזען צו זייַן רייַך אין צוזאָגן. איך האָב געשריבן צו מייַן מאַן: „עס פלאַקערט דער קאַמף, אָבער איך בין רויִק". און צו מייַנע קינדער האָב איך גע־

---

* די נאָענט צו טויזנט מענטשן, וואָס זייַנען געפאָרן קיין אָסינינג, ניו־יאָרק, ווו די סינג־סינג טורמע געפינט זיך, זייַנען אַהין געקומען ברענגען צו די ראָזענבערגס נייַ־יאָר באַגריסונגען פון טויזנטער אַמעריקאַנער, וואָס האָבן געוואָלט, אַז די ראָזענבערגס זאָלן בלייַבן לעבן. די פּאָליציי האָט ניט דערלויבט דער דעלעגאַציע צוצוקומען צו די טורמע־ווענט. די אַרום טויזנט מענטשן זייַנען געבליבן לעבן דעם וואָקזאַל, ווו זיי האָבן געזונגען ריירנדיקע לידער פון סאָלידאַריטעט מיט די ראָזענבערגס.

שיקט אַ קליין ליד, אַ כיינעוודיק און מונטער־ליד, וואָס איך האָב אויסגעשניטן פונעם זונטיק־נומער „טײַמס“, אַלס אַ כאַנוקע־מאַטאָנע.

דאָס אַלץ איז שוין איצט די פאַרגאַנגענהייט, און די אַנטשיידונג דערנענטערט זיך אַלץ מער. פאַר אונדז, וואָס מיר זיצן אָט דאָ און קעמפן פאַר דעם לעבן אין אַ צײַט־אָפּשניט, וואָס ווערט אַלץ שמעלער און שמעלער און קלענער, דערשײַנט אָט די אַנטשיידונג צו זײַן מאָדנע, אומבאַקאַנט, מטושטש. פאַרעמלאָז, קאָלירלאָז, אַפן ריזיקן הינטערגרונט פון אַן עפּאָכע, וואָס איז פול מיט גרויזאַמע געשעענישן. און דאָך איז דאָס, אין עצעם, אַ פּאָשעטע אַנטשיידונג, באַזירט אַף עטלעכע פּאָשעטע האַנאָכעס:

ערשטנס, וואָס די באַגרינדונגען פונעם פּראָצעס זאָלן ניט זײַן, דערקען איצט מיליאָנען מענטשן איבער גאָר דער וועלט, און צווישן זיי אייניקע פון די סאַמע אָנגעזעענסטע פּערזענלעכקייטן פון אונדזער צײַט, אַז דאָס, וואָס די געריכטן האָבן זיך אָפּגעזאָגט צו רעווידירן דעם ראָזענבערג־פּראָצעס, באַשטעטיקט בלויז דאָס, וואָס מיר דערקלערן שוין נאָענט צו צוויי יאָר אין דעם טויטן־הויז — אַז מיר זײַנען פּאָליטישע קאָרבאָנעס פון דער קאַלטער מילכאָמע. דעריבער טאָקע האָבן אָט די מיליאָנען מענטשן פאַררעגיסטרירט זייער סאַמע קרעפטיקסטע קעגנערשאַפט צו דער אויספירונג פונעם אורטייל.

צווייטנס, די ריזיקייט פון אָט דער פּראָטעסט־באַוועגונג — פאַקטיש, איר עקזיסטענץ גופע — דריקט אויס אַזוי קלאָר און בולעט דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פונעם פּראָצעס, אַז דאָס האָט געצוווּנגען געוויסע קרײַזן צו פּרוּוון פאַרמינדערן די באַדײַטונג פון אָט דער באַוועגונג, דורך איבערטרײַבן די וויכטיקייט פון יענע, וואָס העצן קעגן אונדז, אָדער צו שטעמפּלען די גאַנצע זאַך אַלס אַ „קאָמוניסטישע פאַרשווערונג!“.

דריטנס, בעיִס די גאַנצע וועלט שטורעמט און דונערט און רודערט מיט אויפרופן און ווענדונגען פאַר דער פאַרטיידיקונג, זעען מיר צו אַזאַ דערשטוינענדיק בילד: די סאַמע מעכטיקסטע מעלוכע אַף דער וועלט שטייט הילפלאָז, געבונדן הענט און פיס, מאַכטלאָז באָטל צו מאַכן איר אייגענעם באַשלוס, ווײַל ס'איז טאָמיד אַ סאַך גרינגער צו באַגיין נײַע טאָעסן, איידער צו פאַרריכטן די אַלטע טאָעסן!

פערטנס, אונטערצײַענדיק אַ סאַכאַקל אין די סאַמע פּאָשעטסטע ווערטער — פּאָשעטע, לעבערלעכע ווערטער — פרעג איך מיט פולן ערנסט: „צי מוז מען מאַכע בעעמעס אומברענגען צוויי וואַרעמע, יונגע לעבנס, וועגן וועמענס שולדיקייט די וועלט זאָגט, אַז ס'איז דאָ אַ באַגרינדעטער צווייפל, קעדיי צו ראַטעווען דעם פּרעסטיזש פון די פאַר. שטאַטן?“.

די אַנטשיידונג איז אַ גאַנץ פּאָשעטע. ווײַל „פאַרלירן דעם פּרעסטיזש“

דורך באַגנעדיקן די ראָזענבערגס וואָלט געמיינט דעמאַנסטרירן אַף אַ זייער צוגענגלעכן אויפֿן, אַז די גערעכטיקייט איז עפּעס מער, ווי אַן אומבע־ראַכמאַנעסדיקע טרעט־מיל, אַ קאַטאַרזשנע מיל, וואָס קוים ווערט זי איין מאָל באַוועגט און אָוועקגעלאָזט אין גאַנג, מוז זי, ווי עפּעס אַ שווידער־לעכער פראַנקענשטיין־מאָנסטער, ווערן שטאַרקער, ווי די האַנט, וואָס קאָנטראָלירט די הייבערס פון דער מאַשין און פאַרזעצן דעם בלינדן, ווילדן לויף.

מיר וואַרטן אין דער טונקלקייט פון אַ דראָענדיקן גורל, וואָס רוקט זיך אָן ווי אַ שטורעם. מיר וואַרטן און מיר האָפֿן, און מיר פאַרלירן ניט דעם גלויבן, אַז די זון וועט נאָך אַלץ פאַר אונדז שײַנען אין אָט דעם לאַנד פון אונדזער געבורט — אין אָט דעם „געבענטשטן לאַנד פון פרײַ־הייט" — אין אָט דער אַמעריקע!

ע ט ל.

פון עטל צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

29טער יאַנואַר 1953.

ליבער מאַני:

איך שרײַב אײַך הײַנט, קעדיי אײַך צו אינפאָרמירן, אַז מײַן מוטער איז מאַנטיק געקומען מיך זען. פונעם דאָזיקן שמועס וויל איך אײַך מיט־טיילן דאָס, וואָס וועט אײַך אינטערעסירן. איך בין נאָך פולשטענדיק ניוול ווענישטוימעס איבער איר אומפאַרשעמטער אַמאָראַלישקייט.

איך האָב איר געזאָגט, אַז ווי דערשראָקן דער דעיווי * זאָל ניט זײַן פאַר דער אומבאַגרינדעטער פּערספּעקטיוו פון רעפּרעסיעס, איז דאָך מײַן לעבן אין סאַקאָנע און ניט זײַנס. און אַ כוץ דעם, אויב איך, וועמען עס שטייט פאָר פאַרברענט צו ווערן אַפן עלעקטרישן שטול, האָב ניט קיין מוירע אויך ווײַטער צו באַהויפּטן מײַן אומשולדיקייט, פאַרוואָס־זשע זאָל ער, וועמענס פּאָזיציע איז דאָך אַ סאַך אַ גינסטיקערע, פאַרוואָס זאָל ער ניט זיך אויפפירן ווי אַ מענטש און אָנערקענען, דאָס ער האָט געזאָגט ליגן, קעדיי אַזוי אַרום צו העלפן ראַטעווען מײַן לעבן, אַנשטאָט צו לאָזן פאַרניכטן מײַן לעבן, אַבי נאָר ער זאָל ניט פאַרלירן זײַן פּרעסטיזש.

אונדזער שמועס איז געגאַנגען ווײַטער און איך ציטיר אײַך קימאַט וואָרט באַ וואָרט:

---

* דעיווי־דאַוויד גרינגלאַס, עטלס ברודער, אַף וועמענס איידעס־זאָגן עס האָט זיך געשטיצט דער גאַנצער פּראָצעס קעגן די ראָזענבערגס.

זי: „וואָס־זשע וואָלט געווען אַזוי שרעקלעך, אויב איר וואָלט באַשטעטיקט זייַן מייַסע?". איר קענט זיך פאָרשטעלן, אַז איך בין געבליבן מיט אַן אָפענעם מויל.

„וואָס? — האָב איך געענטפערט — זיך לאָזן באַשולדיקן אין אַ פאַרברעכן, וואָס איך בין קיינמאָל ניט באַגאַנגען? דערלויבן, אַז מייַן נאָמען, דער נאָמען פון מייַן מאַן און פון מייַנע קינדער זאָל געשלעפּט ווערן אין שמוץ, קעדיי צו באַשיצן אים? וואָס? דערציילן אַ געשיכטע, וואָס איך ווייס, אַז זי איז פאַלש און וואָס וועט אונדז דיסקרעדיטירן, מייַן מאַן און מיך? וואַרט נאָר אַ רעגע, עפּשער פאַרשטיי איך ניט גוט. וואָס ווילסטו דען געניי זאָגן?".

צי איר וועט עס גלויבן אָדער ניט, אָבער זי האָט געענטפערט אַזוי:

„יאָ, דו האָסט מיך גוט פאַרשטאַנען. איך וויל דיר זאָגן, אַז ווען אַפילע דאָס איז געווען אַ ליגן, האָסטו געדאַרפט זאָגן, אַז דאָס איז געווען אַן עמעס. מיינסטו, אַז דעמאָלט וואָלט מען דיך געשיקט אַהער? ווען דו וואָלסט באַשטעטיקט די רייד פון דעיווי, אַפילע ווען זיי זייַנען געווען ליגנס, וואָלסטו ניט געהאָט אַזאַ גורל".

איך האָב פּראָטעסטירט, טיף געקרענקט, ווי איר קענט זיך פאָרשטעלן: „אָבער, מאַמע, דו וואָלסט געוואָלט איך זאָל אָפּגעבן אַ פאַלשע שוועע?"

זי האָט אַ קוועטש געטאָן מיט די פּלייצעס און האָט איבערגעכאַזערט: „דו וואָלסט ניט געווען דאָ".

צי קענט איר אייַנאָרדענען צו ברענגען די קינדער שאַבעס, דעם 31טן אינדערפרי? יוליוס און איך האַלטן, אַז מיר דאַרפן זיי זען, אויב אַפילע מען וועט האָבן אָפּגעוואָרפן אונדזער באַגנאַדיקונג. זאָגט עס זיי, אָבער נאָר מיט אַ טאָג פריער, אַניט וועט ביכאָעל זייַן צו צערודערט. אין פרייַנטשאַפט

ע ט ל.

פון עטל צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

30טער יאַנואַר 1953.

טייַערער מאַני:

הייַנט אינדערפרי האָב איך געזען יוליוסן. ווי כ'האָב עס אויך אָנגענומען, וואָלט ער אויך געוואָלט, איר זאָלט קומען וואָס גיכער און איר זאָלט אָננעמען געוויע דיספּאָזיציעס בענוגייע די קינדער. דינסטיק איז אַ באַזונדערס באַקוועמער טאָג, ווייַל איך זע יוליוסן ביז 10 אַזייגער אינדערפרי

ד"ר עמאַנועל בלאָך

און בין שוין אַנגעטאָן און גרייט צו אַ צווייטן וויזיט, אויב אַפילע איך ווייס ניט פריִער, אַז איר וועט קומען. אָבער מיטוואָך אָדער דאָנערשטיק וועט אויך גוט זײַן, אויב עס מוז אַזוי זײַן.

אײַער בריוו איז געקומען פּונקט צו דער ריכטיקער צײַט, קעדיי מיך אַרויסצוברענגען פון אַ שרעקלעכן אומעט, אַן אומפאַרמײַדלעכע קאָנסעק־ווענץ פון זײַן פאַרשפּאַרט אַליין אין אַן איינצל־קאַמער. געוויס איז ריכ־טיק, ווי איר מיינט, אַז איך בין ניט געפאַלן בײַ זיך. איך פיל זיך מוטיק און האָב צוטרוי. דאָס שטערט אָבער ניט, אַז מײַן אָרעם האַרץ, דאָס ציטערדיקע און נאַרישע, זאָל זיך ניט רעוואָלטירן, זאָל ניט זײַן הונגעריק און דורשטיק נאָך דער עמעסער פרייד פון שאַפערישע מענטשלעכע קאָנ־טאַקטן. און דאָס ענדערט ניט די טרויעריקע און אומענדלעכע מאָנאָטאָניע פון מײַן עקזיסטענץ.

דערלויבט מיר אײַך צו דאַנקען פאַר אײַער פרײַנטשאַפט, אײַער פאַרשטענדעניש, אײַער גוטסקייט. דאָס אַלץ האָט מיך אַזוי טיף גערירט, אַז איך האָב געוויינט, אין אַ ספּאָנטאַנעם אויפשוווּנג פון אַן עמעסן, מילדן גליק בײַ מיר, וואָס האָט געהאַט אַזוי ווייניק פרײַנטלעכקייט אין מײַן קינדהייט, רופן אַרויס אַזעלכע וואַרעמע ווערטער, אַ גאַנץ שטאַרקע עמאָ־ציאָנעלע רעאַקציע און לאָזן אַנטשטיין די טיפסטע געפילן פון דאַנקבאַר־קייט און אַניוועס.

איך בין דעריבער נאָך בעסער צוגעגרייט קעגן די אַנגריפן אויף אײַער ערלעכקייט און אײַער אויפריכטיקייט. איידער איך וועל אײַך זען און דיסקוטירן מיט אײַך די דאָזיקע פראַגע, ווי ס'געהערט צו זײַן, ווויל איך אײַך זאָגן, אַז מײַן מאַן און איך, מיר וועלן גיכער שטאַרבן אומשולדיק, איידער זיך צו דערנידעריקן און לעבן שולדיקע. און קיין מענטש, אַפילע ניט איר, וועמען מיר ליבן ווי אַן אייגענעם ברודער, קען ניט דיקטירן קיין באַדינגונגען די ראָזענבערגס, וועלכע געהאָרכן בלויז די באַפעלן פונעם האַרץ און פון דער נעשאָמע, פונעם עמעס און פון דעם געוויסן, אין דער גאָט־געבענטשטער ליבע, וועלכע מיר האָבן צו אונדזערע כאַווײרים.

ע ט ל.

פון יוליוס צו עטל.

8טער פעברואַר 1953.

טײַערע עטל:

דער סאָף פון דער וואָך איז מיר פאַרגעקומען זייער אַ לאַנגער, ווײַל איך האָב ניט געהאַט קיין באַזוך פון מײַן פאַמיליע, זינט ווען איך האָב דיך פרײַטיק פאַרלאָזט, טראַכט איך אָן אויפהער וועגן דיר.

איך פאַרשטיי דעם טיפן ווייטיק, וואָס דו טראָגסט אין דיר און אַלץ, וואָס דיר פעלט. אָט די לײַדן, וועלכע וועלן נאָך טויזנט מאָל גרעסער צוליב דעם, וואָס מיר זיצן און וואַרטן אויפן טויט. אויב דײַנע טרערן און דײַן כליפּען, וואָס דו קענסט ניט מער באַהערשן דריקן אויס אויסערלעך דײַן ווייטיק, טאָ זײַ ווייסן, אַז מײַן שווײַגן אין אָט דעם מאָמענט דערקלערט זיך דורך מײַן שרעקלעכן ווייטיק, וואָס איז אַן אָפּבילד פון דײַנעם. עס איז אוממעגלעך דיך צו באַרויִקן און דיך צו שיצן פון דער פּײַניקונג, וואָס איז שטענדיק דאָ אין אָט דעם אָרט. אָבער מיר האָבן פאָרט געקענט בלײַבן שטאַרק, טראָץ אַלץ און אָט דאָס האָט געמאַכט אונדזער בונד אומצעשטערלעך.

די גרעסטע שרײַבער פון אַלע צײַטן האָבן באַשריבן די ליבע און דערקלערט די שיינקייט און איידלקייט פון דער פולשטענדיקער, קאָנגזיי־טיקער אָקצעפּטירונג פון מאַן און פרוי. אָבער קיין זאַך קען זיך ניט פאַרגלײַכן צו דער ווייטיקפולער פולקאָמענהייט, וואָס אונדזער ליבע האָט דערגרייכט אַפילו אויפן שוועל פון טויט.

באַזיצנדיק דעם גרויסן קויעך פון אונדזער ליבע, קעדיי צו אַרבעטן פאַר די סאַמע נאָבלסטע אינטערעסן פון אונדזערע קינדער און פון דער מענטשהייט, גלייב איך, אַז מיר האָבן געגעבן אַ פולן אויסדרוק פאַר דער סאַמע גרעסטער און איינציקער אַספּיראַציע פון דער מענטשהייט. מײַן גאַנץ האַרץ פאַר דיר, מײַן געליבטע. דײַן איבערגעגעבענער מאַן

יוליוס.

פון עטל צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

9טער פעברואַר 1953.

טײַערער מאַני:

די לעצטע וואָכן הערט מען אַלץ מער אַ שוידערלעכע נײַס. ס׳גייען אַרום קלאַנגען, אַז איך דאַרף פאַרשוינט ווערן און מײַן שטראָף וועט געמילדערט ווערן צוליב הומאַניטאַרע טעמים, ווײַל כ׳בין אַ פרוי און אַ מוטער, בעיִיס מײַן מאַן זאָל ווערן פאַרברענט אויפן עלעקטרישן שטול. אַ כוץ דעם האָפט מען דורך דעם, אַז אַזוי אַרום וועלן מײַנע „סוידעס פון אַ שפּיאָן" ניט שטאַרבן מיט מיר און איך וועל דאָך האָבן אַלזאָ די מעגלעכקייט צו פאַרלייקענען, אויסזאָגן. נאָך מער: אַזוי אַרום זאָל מען אַרויפלייגן אויף מײַנע פּלייצעס די לאַסט פון דער אַנטשיידונג איבערן גוירל פון מײַן מאַן און מײַנע הענט זאָלן זײַן באַפלעקט מיט זײַן בלוט, אויב כ׳וועל זיך אָפּזאָגן אים צוצורייד־ן „אַרויסצוגיין מיט לאָשן".

מען באַט מיר, הייסט עס, איצט אַז מײַן לעבן צום אויסטויש קעגן לעבן פון מײַן מאַן. כ'דאַרף נאָר, הייסט עס, פאָלגן אַפן דאָזיקן וועג, וועלכער ווערט מיר אַזוי ריטערלעך אָנגעצייכנט. און אים לאָזן שטאַרבן, זיך ניט אומקוקנדיק אַפילע. וואָס פאַראַ טײַוולאָנישע מאַכינאַציע. אַ קאַלטער גרימצאָרן איז אין מיר און כ'וואָלט געקענט ברעכן פון שוידער און עקל. די דאָזיקע „רעטער" קלײַבן זיך איצט אויסצוגראָבן אַ קייווער, אין וועלכן כ'וועל לעבן, ניט זײַענדיק טויט. די טעג וועלן זײַן אָן האָפענונג און די נעכט אָן רו. טאָמיד וועל איך זען פאַר מיר דאָס ליבע געזיכט און וועל מיינען, אַז כ'הער די ליבע שטימע. טאָמיד וועל איך מורמלען, וויינענדיק, די געזעגענונגס־ווערטער, די האַרץ־רײַסנדיקע און וועל זיך בייגן אונטער דער לאַסט פון דעם טויט – וואָס מען קען ניט מער אָפּרופן.

און אונדזערע קינדער! וואָס פאַראַ ווערט האָט אָט דאָס ראַכמים, וואָס וועט דערהאַרגענען זייער פאַרגעטערטן פאָטער און באַפרײַען זייער מוטער, אַ פאַרמישפּעטע צו אַן אייביקן מידבער. בעסער באַגלייטן מײַן מאַן אין טויט ווי צו לעבן ווײַטער אין כאַרפּע, אַ דאַנק אַזאַ כעסעד.

כ'וועל ניט מעכאַלעל זײַן דעם בונד פון דער הייראַט, דאָס גליק און די גאַנצקייט פון אונדזער ליבע, קעדיי צו שפּילן די ראָל פון אַ פּראָסטיטויִרטע פאַר די פּאָליטישע אַלפאַנסן. מײַן מאַן איז אומשולדיק, אַזוי ווי איך גופע. קיין מאַכט וועט אונדז ניט צעשיידן, ניט אינעם לעבן און ניט אינעם טויט.

ע. ט. ל.

פון יוליוס צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

11טער פעברואַר 1953, 6 אינאָוונט.

טײַערער מאַני:

פּרעזידענט אײַזענהאַוער קלערט אונדז אַ ביסל מער אויף איבער זײַן גרויסן „קרייץ־צוג" און לאָזט מיר דענקען וועגן באַקאַנטן פּאָסעק פון טאַנאַך — מער ניט ס'איז דאָ אַ גרויסער אונטערשייד אין די ראָלן: „הקול קול יעקב והידים ידי עשו" („די שטימע איז יאַנקעווס שטימע, אָבער די הענט זײַנען די הענט פון אייסעוו"). וואָס פאַראַ קאָמעדיע! גלאַטע רייד פאַרדעקן צווײַעדיק אַ באַרבאַרישע טאַט. דער דאָזיקער ברוטאַלער און אַכזאָריעסדיקער באַשלוס איז באַפרוכפּערט געוואָרן דורך דער מעשוגאַס.

דורך זײַן הײַנטיקער טאַט ווערט דער אויספירנדיקער אָרעם פון אונ־

דזער רעגירונג, * מיטפאראנטווארטלעד פאר א מארד, ווייל מיר זיינען אומשולדיק. דאס איז דער ריינער עמעס.

מען דארף, אז אלע זאלן וויסן די עמעסע פאקטן. לײדער, זיינען די נייעס, וואס עס גיבן די פרעסע און די אנדערע אינפארמאציע־קאנאלן ניט דער עמעס, נאר א צעקאליעטשעטע, פולשטענדיקע און מעווולבעלע אינטערפרעטאציע פון די פאקטן. נאר די פולשטענדיקע קאפיע פון דער פראצעס־סטענאגראפיע און פון דער דעבאטע פון געריכט איבער אונדזער אפעלאציע באגרינדעט אפן פאקט, וואס אונדזער פאראורטיילונג איז ניט געווען געזעצלעך, קען דינען אלס באזע פאר אן ערלעכער און אומפארטייִשער פעסטשטעלונג פון עמעס און גערעכטיקייט אינעם דאזיקן איניען.

עס איז קלאר, אז אונדזער פראצעס וועט דינען קוידעמקאל, קעדיי אויסצוניבן א דרוק אף פאליטישע קעגנער און צו פארזיכערן זייער אונטערווארפונג. אזא לאגע קען בלויז פירן צו א געשטאפא אין דער אינערן־פאליטיק און צו א מילכאמע אין דער אויסערן־פאליטיק.

מיר האפן, אז די פעסטקייט, מיט וועלכער מיר בלייבן בא אונדזערע פרינציפן, וועט דינען, לעכאל האפאכעס, אז א סאך אנדערע זאלן אויסמיידן אויסצושטיין אזא מין טראר, ווי דער, וואס מיר מוזן אריבערטראגן.

מיר בעטן בלויז, אז מען זאל פארזעצן צו קעמפן פאר דער גערעכטיקייט. אינפארמירט זיך וועגן די פאקטן און פארטיידיקט דעם עמעס.

מיר זעצן פאר צו קעמפן מיט מוט און מיט גלויבן, א דאנק אונדזער ליבע.

יוליוס.

„אייזענהאַוער האָט פאַרוווּנדעט דאָס געוויסן פון דער וועלט"

יוליוס צו עטל.

12טער פעברואר 1953.

מיין געליבטע:

נאטירלעך האט אייזענהאוער ניט געקענט לייענען די סטענאגראמע פון פראצעס, ניט זען אונדזער פעטיציע. קעדיי צו פארשלייערן די דאזיקע

* געמיינט איז דער פרעזידענט, וועלכער האט לויט דער אמעריקאנער קאנסטיטוציע די עקזעקוטיווע מאכט.

באשיינפערלעכע סטירע, זאגט מען, אז ער האט פערזענלעך שטודירט דעם פראצעס. וועלכע צוויַעס! ער זארגט אפילע ניט צו זיין געגווי אין זיין איילעניש אויסצונוצן די אפגעפרישטע אויבערפלעכלעכע פראזעס. ער גייט אזוי וויַט ביז צום דערקלערן, אז דאס העכסטע געריכט האט רעווידירט אונדזער פראצעס. א בעפיירעשער שעקער! ער קען אונדז איבערגעבן צום טויט, אבער ער האט פארוואונדעט דאס געוויסן פון דער וועלט.

כ'האב היַינט געארבעט, עטל, אבער ניט זייער לאנג. ס'איז מיר שווער אויסצודריקן, וואס איך פיל. זיַ זיכער, אז אלע מיַינע מאכשאוועס גייען צו דיר. כ'האב זיך קיינמאל ניט פארגעשטעלט, אז כ'וועל קענען עמעצן ליבן אזוי שטארק, ווי איך ליב דיך.

ווי דיר, מיַין היים־געליבטע, אזוי איז אויך מיר שווער צו טראכטן, וואס פאר א ווירקונג די נייַע ווענדונג פון אונדזער איניען וועט האבן אף אונדזערע טיַיערע זין. דער צאר איז צו גרויס. וויַיל מיר קענען גארניט טאן, קעדיי זיי צו פארשפארן די שווידערלעכע קאנסעקווענצן פון אונדזער עקזעקוציע. און מיר קענען אויך ניט פארלייַכטערן דעם טיפן ווייטיק, וואס זיי וועלן מוזן אריבערטראגן. כ'וועל מוזן געפינען די קויכעס, קעדיי גיוועער צו זיין מיַין פיַין און אנהייבן צו שרײַבן זיי א לאנגן בריוו. מיר מוזן עס טאן און דערנאך וועלן מיר זען, צי ס'איז ניט בעסער אים צו שיקן צו מאני, ער זאל אים האלטן בא זיך ביזן מאמענט, ווען ער וועט געפינען פאר ריכטיק אים פארצולייענען פאר אונדזערע קינדער. מיר מוזן איצט זארגפעליק אננעמען אלע מאסמיטלען, קעדיי אלץ, וואס איז נייטיק, זאל געטאן ווערן, ניט ווארטנדיק אף דער לעצטער מינוט. כ'מיין, אז מיר דארפן עס ארומריידן מיט אונדזער אדוואקאט בא אונדזער קומענדיקער קאנסולטאציע.

זיַ וויסן, מיַין געליבטע, אז כ'בין גליקלעך, וואס דו האסט געגעבן אזא שיינעם זין פאר מיַין לעבן. אין גאנצן דיַינער

יוליוס.

„זעקס מיליאן פון אונדזערע ברידער זיַינען אויך געווען קארבאנעס פון פאשיזם"

יוליוס צום פארטיידיקער, אדוואקאט בלאך.

12טער פעברואר 1953.

טיַיערער מאני:

מיר זיַינען געווארן אינפארמירט, — און כ'בין זיכער, אז דאס איז אזוי — דאס ארום סאף וואך וועט מיסטער ליאנס שיקן דעם אייניציקן

קאָמפּלעטן פּראָטאָקאָל פון אונדזער איניען צום גענעראַל־פּראָקוראָר. אַלע צייטונגען האָבן מיטגעטיילט, אַז 4.30 נאָכמיטאָג האָט „מיסטער הער־בערט בראַונעל יוניאָר (דער אַמעריקאַנער יוסטיץ־מיניסטער — רעד.) אָוועקגעטראָגן די טעלעגראַמע פון פּראָצעס אין ווייסן הויז". 5.07 נאָכ־מיטאָג איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן אַ לאַקאָנישע צוגעגרייטע דערקלערונג. דאָס באַווייזט דער גאַנצער וועלט, אַז פּרעזידענט אייזנהאַואַר האָט קיין־מאָל ניט געלייענט די טעלעגראַמע פון פּראָצעס, און ניט געזען אונדזער באַגנאַדיקונג־באַקאַשע. דערביי איילט זיך די פּרעסע, וועלכע פילט זיך דאָ אומבאַקוועם, צוצוגעבן, אַז ער האָט באַטראַכט אָביעקטיוו דעם איניען און האָט „געמאַכט דעם אויספיר, אַז דאָס פאַרברעכן האָט אַנטהאַלטן שרעקלעכע מעגלעכקייטן אין דער אַטאָמישער ערע און האָט דעריבער באַשלאָסן, דאָס געזעצלעך קען ער ניט אַנולירן דעם אורטייל".

מען דאַרף ניט האָבן קיין שום טערעץ — די געוואַלט טרעט אַרויס אָפן אויף דער בינע. ווידער דערמאָנט מען ניט אונדזער באַהויפּטונג, אַז דער אורטייל איז באַזירט אויף אַ פּאַרטייאישער באַטראַכטונג, פול מיט פאָר־אורטיילן, אַז ער נעמט זיינע באַגרינדונגען אין אַנדערע קוועלן ווי די פאַקטן פון פּראָצעס, ניט אָפן געזעצלעכן רעכט.

אַ קוק די אַלגעמיינע פּראַזן, וועלכע מען קייט איבער זינט אַ לאַנ־גער צייט, זיינען אינעם טעקסט פון דער דעקלאַראַציע פון פּרעזידענט טעלעגראַמע פון פּראָצעס און אַז ער איז ניט באַגרינדעט ניט אויף די אַנטהאַלטן נאָך גראָבע אומגענויקייטן. מען זעט באַם לייענען די דעקלאַ־ראַציע, אַז:

1) דער פּרעזידענט האָט ניט געקענט „האָבן ערנסט און אויפמערק־זאַם באַהאַנדלט די טעלעגראַמע פון פּראָצעס", ווייל דער גענעראַל־פּראָ־קוראָר האָט געבראַכט די טעלעגראַמע 4.30 און אין אַ האַלבער שאָ־ה אַרום איז די צוגעגרייטע דעקלאַראַציע שוין געווען פאַרעפנטלעכט.

2) דאָס געריכט האָט ניט אַקצעפּטירט אַלע מעגלעכקייטן פון איידעס־זאָגן. ווען מיר האָבן געבעטן אַז אוידיענץ, קעדיי צו באַווייזן, אַז אונ־דזער פאַראורטיילונג איז אומגעזעצלעך, האָט דער ריכטער ריאַן אונדז אָפּגעזאָגט די דערלויבעניש צו ברענגען דאָקומענטן „סוב פּאָענאַ" און צורויסצורופן איידעס וועלכע וואָלטן געקענט באַשטעטיקן אונדזערע באַ־הויפּטונגען.

די געשוווירענע זיינען געווען אויפגערייצט און איינגעשטעלט קעגן אונדז דורך דער פייַנטלעכער אַטמאָספערע פון דער פּרעסע, דורכן אומ־דערלאָזבאַרן אויפן, ווי דער פּראָצעס איז געוואָרן געפירט, דורך דער באַ־

שולדיקונג אין קאָמוניזם, וואָס האָט גאָרניט געהאַט צו טאָן מיטן פּראָצעס און וואָס איז געווען מעסוגל אויפצורייצן די לײַדנשאַפטן.

4) דאָס העכסטע געריכט האָט ניט געהאַט באַשטעטיקט דעם אורטייל, ניט רעווידירט יורידיש דעם פּראָצעס. דאָס איז די מיינונג פון ריכטער פראַנקפורטער.

מיליאָנען מענטשן, צווישן זיי געלערנטע, אָנגעזעענע יוריסטן, כאָשעווע פאָרשטייער פון קלער, שרײַבער און קינסטלער, גוט־באַקאַנטע פּאָליטישע טוער פון אַלע ניואַנסן, וועלכע זײַנען אַמבעסטן קוואַליפיצירט צו באַאורטיילן אַזעלכע פראַגן, האָבן אויסגעדריקט זייערע ערנסטע ספּייקעס בענויגייע דער באַרעכטיקונג פונעם אורטייל. די ליבע, וואָס מיר האָבן צו אונדזערע קינדער און די ליבע, וואָס מיר האָבן איינער צום אַנדערן, פאָדערן, אַז מיר זאָלן בלײַבן פעסט בײַ אָט די עמעסן, אויב נייטיק — אַפילע ביז צום טויט, וואָס וועט צעשטערן אונדזער פאַמיליע.

מיר זײַנען ניט די ערשטע קאָרבאָנעס פון דער טיראַניע. זעקס מיליאָן פון אונדזערע גלויבנס־ברידער און מיליאָנען אַנדערע קאָרבאָנעס פון פאַשיזם זײַנען געוואָרן פאַרמישפּעט צום טויט. די קריגס־פאַרברעכער, וועלכע האָבן גענומען אַן אַקטיוון אָנטייל אין אָט די פאַרברעכנס, ווערן מעגלעך איינער נאָכן אַנדערן באַפרײַט דורך די פאָרשטייער פון אונדזער רעגירונג. איצט וויל, אין נאָמען פון סוווערענעם אַמעריקאַנער פאָלק, די רעגירונג באַשמוצן דעם גוטן רוף פון אונדזער לאַנד מיטן בלוט פון די ראָזענבערגס. מיר האָפן, אַז דאָס פאָלק וועט אויפהייבן אַן אַלאַרעם־געשריי קעגן אָט דער נײַער און ערנסטער סאַקאָנע, וואָס דראָט אײַנצושלינגען מיליאָנען קאָרבאָנעס, אָנהייבנדיק מיט דער פאַראורטיילונג פון צוויי אומשולדיקע אַמעריקאַנער.

איצט איז דער איניען אַרוים אין דער עפנטלעכקייט, פאַר די אויגן פון אַלעמען. דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום האָט באַהאַלטן פאַרן פּרעזידענט און פאַר דער עפנטלעכקייט דעם רוף צו גענאָד פונעם פויפּסט. עס האָט באַהאַלטן פאַר דער עפנטלעכקייט דעם עמעסן פאַרלויף פונעם פּראָצעס און די עמעסע געפילן פון מיליאָנען מענטשן. פון אָנהייב אָן האָט דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום נאָכגעפאָלגט אָט דעם פּלאַן און זײַן פאַרשווערונג קעגן אונדז. מען האָט זיך צוגעאײַלט צו לאָזן אונטערשרײַבן דעם פּרעזידענט די דעקלאַראַציע, קעדיי צו פאַרווישן פולשטענדיק אָט די מאָנסטעריעזע אַרויספאָדערונג קעגן דער יוסטיץ, וואָס צוויי אומשולדיקע אַמעריקאַנער זײַנען קאָרבאָנעס פון דעם. שטענדיק אײַער

יוליוס.

„כ'וועל קיינמאָל ניט קאַפּיטולירן פאַרן שעקער"

יוליוס צו עטל.

15טער פעברואַר 1953.

מײַן טײַערע, ליבע עטל:

אין מיטן פון דער צערודערונג און אויפרעגונג פונעם באַזוך פון די קינדער און פון דער גיכקייט מיט וועלכער ס'הייבט זיך אָן צו אַנטוויקלען אונדזער איניען, האָב איך ניט געהאַט קיין צײַט דיר צו זאָגן, אַז דו ביסט רייצנד און אַז כ'האָב דיך אַזוי ליב. נעמענדיק אין באַטראַכט די באַדינגונגען, האָבן מיר זיך גוט געהאַלטן און ניט פאַרלוירן אונדזער צײַט. (געמיינט בעיים דער זעונג מיט די קינדער — רעד.).

ווי וווּנדערבאַר איז עס, טראָץ דער שווערער אַטמאָספערע, צו זײַן אָט אַזוי צוזאַמען ווי אַ גליקלעכע פאַמיליע. דאָס איז ווערט אַלע קאָר־באַנעס. די קינדער זײַנען אַף אַ בעסערן וועג. מיכאַעל איז געזונטער, אָבער כ'בין איבערצײַיגט, אַז אונדזער קליינטשיקער דאַרף האָבן אַ סאַך הילף. ביידע זײַנען פיזיש דערשעפּט און כ'פיל, אַז אַ צו גרויסע לאַסט דריקט אַף זייער גײַסט. צי קענען דען די מענטשן בעעמעס באַגרײַפן, אַז אונ־דזער גאַנץ האַרץ קומט צום אויסדרוק אין אונדזערע רייד און אונדזערע מײַסים? אין די אויגן פון די, וואָס זעען דעם עמעס, איז אונדזער האַל־טונג אַ גוטע און אַ שיינע. אין די אויגן פון די, וואָס האָסן אונדז, איז זי „אַ פּראָוואָצירנדיקע און אַראָגאַנטע".

טראָץ דער פאַרביטערטקייט פונעם קאַמף, האָב איך נאָך צוטרוי. כ'וועל קיינמאָל ניט קאַפּיטולירן פאַר די שקאָרים און פאַר דער אומער־לעכקייט. ווי באַלד נאָר מיר דערפילן אונדזער פליכט לעגאַבע אונדזערע קינדער און לעגאַבע די מענטשן מיט גוטן ווילן, איז קיין שום אַנדערע זאַך ניט וויכטיק. מיר מוזן זיך שטיצן אַפן גרויסן קויעד, וועלכן ס'גיט אונדז די ענגע פאַרבינדונג פון אונדזערע הערצער און נעשאָמעס, קעדיי צו געפינען דעם נייטיקן אָנשפּאַר, וועלכער וועט אונדז דערלויבן צו באַ־געגענען דאָס, וואָס דערוואַרט אונדז.

מײַן ליבע צו דיר וועט ניט האָבן קיין סאָף. גענוג צו טראַכטן וועגן דיר, קעדיי מײַן צעוויטיקט האַרץ זאָל געפינען אַ טרייסט. טאָמיד דײַנער

יוליוס.

„די אונטערשטיצונג מיצאַד די מענטשן מיט גוטן ווילן אין גאָר דער וועלט גיט מיר קויעך"

יוליוס צו עטל.

19טער פעברואר 1953.

אַ גוט־מאָרגן, מײַן ליבסטע:

דו פעלסט מיר. אַזוי ווי מיר האָבן נאָך אַ ביסל צײַט, מײַן איך, אַז מיר דאַרפן פאָרזעצן אונדזערע פּלענער פאַר די קינדער און טייקעף זיך נעמען צו דעם. דו פאַרשטייסט. מען האָט געוואַרט פון איין מאָמענט צום אַנדערן אַף דער אַנטשיידונג און אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט איז געווען געוואָנדן אַפן אוממיטלבאַרן ציל, די פראַגע פון לעבן אָדער טויט. אָבער ווי דו זאָגסט, מיר דאַרפן פאָרזעצן אויסצואַרבעטן די פּלענער און צו לעבן און כ׳וועל צוזאַמען מיט דיר באַשטיין, מען זאָל גיך און ערנסט שטודירן די דאָזיקע פראַגע.

מיר דאַרפן אויסאַרבעטן פּלענער בענוגייע זייער געזונט, זייער דערציונג, זייער לעבנס־שטייגער, סוויווע אאַ"וו. כ׳בין איבערצײַגט, אַז אויב מיר וועלן האָבן געלאָזט אין גאַנג אַ פּאָזיטיוון פּלאַן, וועלן מיר זיך פילן אַ סאַך רויקער, און באַפרײַט פון אַ גרויסן אומרו, באַזונדערס ווען עס וועט קומען דער טאָג פון דער אַנטשיידונג.

אונדזערע זעונגען וועלן פון איצטער אָן זײַן זייער וויכטיק. מיר גיבן זיך אָפּ דין וועכעשבן, אַז אין דער נאָענטסטער צוקונפט וועט די פראַגע צו פאַרזיכערן אַ נאָרמאַל לעבן פאַר אונדזערע קינדער נאָך זײַן אַ קאָמפּליצירטע. און צו דעם זײַנען מיר נאָך פאַרנומען מיטן יורידישן קאַמף און מיט אונדזערע פּערזענלעכע שוועריקייטן.

אַנדערע אָנגעקלאָגטע, וועלכע פאַרטיידיקן זיך צוזאַמען, לעבן איינער לעבן אַנדערן און קענען רעגלמעסיק דיסקוטירן איבער זייער איניען, האָבן די מעגלעכקייט זיך איינע די אַנדערע צו העלפן. אָבער אַזוי ווי דו ביסט אַ פרוי, און מײַן פרוי, לאָזט מען אונדז זיך זען נאָר 2 שאָ אַ וואָך. אַלע האָבן דאָ דאָס רעכט אַף צוויי באַזוכן אַ וואָך פון 10 ביז 12 און פון 1.30 ביז 3.30. דאָס מאַכט אויס קימאַט אַכט שאָ אַ וואָך פּלוס צוויי 2שאָעדיקע באַזוכן איין מאָל אַ כוידעש זונטיק. יאָ, כ׳פאַרשטיי די טעכנישע שוועריקייטן, וואָס דאָס וואָלט אויפגעהויבן, אָבער מײַן פאַרלאַנג איז אַזוי שטאַרק, אַז מען וואָלט מיך — כ׳מיין עס ערנסט — באַדאַרפט אויך אַריבערפירן אין דער פרויען־אָפּטיילונג.

ווייסטו, מײַן טײַערע, אַז ס׳איז מיר שווער צו רעאַליזירן, דאָס מיר זײַנען נאָך דאָ נאָך אַזויפיל לאַנגע כאַדאָשים. ערגעץ ווו מיט אַ לאַנגער

צײַט צוריק האָב איך געפירט אַ נאָרמאַל לעבן מיט אַ כּיינעוודיקער פרוי און צוויי שיינע קינדער און איצט איז אַלץ געענדיקט און מיר וואַרטן אַפן טויט. אין פאַרט איז פאַראַן אינעם קוש פון אַ פרוי און אין דער וואַרעמער אומאַרעמונג פון אַ זון אַ צוזאָג פון אַ צוריקקער צום שיינעם לעבן. כ'וויים עס. און דעמאָלט וועלן מיר זײַן נאָך אַזויפיל מאָל גליק־לעכער, ווען מיר וועלן זײַן ווידער צוזאַמען. אָט דער דאָזיקער מענטש־לעכער קויעך און די אונטערשטיצונג מיצאַד די מענטשן מיט גוטן ווילן פון גאָר דער וועלט לאָזט מיך קעמפן מיט אַזויפיל אַקשאָנעס פאַרן זיג.

דײַן מאַן

יוליוס.

„די מאָראַלישע אַנגסט פון די סאָנים"

יוליוס צום פאַרטיידיקער, אַדוואָקאַט בלאָך, נאָך אַ רעבילעס־אַרטיקל פון אַ געוויסן ליאָנס אין „ניו־יאָרק פּאָסט" וועגן קלוימערשטע „אויס־פרײַנטלעכע דערקלערונגען" פון ראָזענבערגן איבער אַ ראַוו.

23טער פעברואַר 1953.

מײַערער מאַני:

כ'האָב צוערשט געמיינט, אַז דער רעבילעס־אַרטיקל פון ליאָנס איז געווען אַן איינצל־פאַל. איצט בין איך זיכער, אַז דאָס איז אַ טייל פון אַ קעגן אונדז געוואָרפענע קאַמפּאַניע. מען געפינט אין אים דעם זעלבן כאַראַקטער פון ליגנס, וואָס האָט אויסגעצייכנט די גאַנצע יורידישע אַק־ציע און די פּראָפּאַגאַנדע קעגן אונדז.

צוערשט ליאָנס, דערנאָך ווינטשעל אין זײַן ראַדיאָ־פּראָגראַם פון זונ־טיק אָוונט און אין זײַן אַרטיקל פון מאָנטיק האָבן דערציילט אָט די נײַע ליגנס. ס'איז מיר קלאָר, אַז דאָס איז אַ נײַער פאַרצווייפלטער פּרוּוו פון אונדזערע סאָנים אָנטקעגנצושטעלן אַ דאַמבע קעגן דער וואַקסנדיקער כוואַליע פון מענטשן, וועלכע שטעמפּלען דעם דאָזיקן יוסטיץ־טאָעס און פאַרלאַנגען אונדזער באַגנאַדיקונג. נאַטירלעך פּאַסט עס זיך אַרײַן (די ליגנס פון ליאָנס און ווינטשעל — רעד.) צו דער האָס־קאַמפּאַניע, וועלכע מען פירט איצט, קעדיי צו פאַרבינדן קאָמוניזם מיט אַנטיסעמיטיזם. און איצט גיט מען צו די ראָזענבערגס.

מיר גיבן זיי קלעפּ, מאַני, און אָט דאָס דערקלערט זייערע אומזיניקע זשעסטן. אַזעלכע זאַכן דריקן אויס זייער מאָראַלישע אַנגסט. כ'וואַרט אַף נײַעס וועגן פּאָזיטיווע מיטלים.

מיר האָבן באַקומען אַ בעעמעס רײדנדיקן בריוו פון אונדזערע קינ־דער און כ'בין געווען טיף גערירט, ווען כ'האָב זיך דערוווּסט, אַז אַן אי־טאַליעניש שטעטל, ווו קימאַט אַלע זײַנען אַרבעטלאָז, האָט צוגעשיקט פאַר די קינדער אַ פּעקל זיסקייטן און אַ קליינעם שפּיל־קעסטל. דער געדאַנק, וועלכער האָט אינספּירירט די דאָזיקע מאַטאָנעס, ווײַזט גוט די גאַנצע שיינקייט וואָס איז פאַראַן אין מענטשלעכן האַרצן. די צאָלרײַכע דערמו־טיקונג־בריוו, די דערקלערונגען, וועלכע קומען פון גאָר דער וועלט, זאָגן אײדעס וועגן דער עמעסער מענטשלעכער ברידערלעכקייט. מיר האָבן וואָס מען דאַרף, קעדיי צו געווינען די שלאַכט. דאָס פאָלק האָט טאָמיד דאָס לעצטע וואָרט.

א י ע ר

יוליוס.

„אונדזער פּראָצעס איז אַ פּאָליטיש וואָפן"

יוליוס צו אַדוואָקאַט בלאָך, בעיס דער רעכילעס־קאַמפּאַניע אין די ניו־יאָרקער צײַטונגען, אַז ער זאָל האָבן געמאַכט דערקלערונגען קעגן דער ייִדישער רעליגיע.

25טער פעברואַר 1953.

מײַערער מאַני:

מיר האַלטן פעסט — דאָס איז אַ גרונט־פּרינציפּ פון אונדזער לעבנס־פילאָזאָפיע — פון דער גלײַכהייט און פון דער פרײַהייט פון רעליגיע. דע־ריבער האָבן די מאָנסטעריעזע שקאָרים פון ליאָנס און פון ווינטשעל אַזוי אונדז אויפגעבראַכט.

אין סינג־סינג זײַנען עטל און איך געווען אָנוועזנד אויף אַלע רעלי־גיעזע צערעמאָניעס, וואָס ס'האָט דורכגעפירט דער טפיסע־ראַוו און איך האָב גערעדט מיטן ראַוו יעדער מאָל, ווען ער איז געקומען אין דער אָפּ־טײלונג פון די פאַרמישפּעטע. מיר האָבן דיסקוטירט וועגן אָט די רעכי־לעס. אויך ער (דער ראַוו) איז אויפגעשווידערט איבער דער בייזקייט פון די דאָזיקע זשורנאַליסטן. זינט דעם כ'בין דאָ, האָט אויך דער קאַטוילי־שער טפיסע־גאַלעך, טאַמאַס זש. דאַנאַוואַן, זיך מיט מיר באַקענט. ער האַלט די באַבע־מײַסעס פון די צײַטונגען פאַר אַ סקאַנדאַל און ער האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז ניטאָ קיין מינדסטער סימען, כ'זאָל האָבן אָנגענור־מען אַזאַ האַלטונג. די דאָזיקע ביידע רעליגיעזע פּערזענלעכקייטן און די דירעקציע פון דער טפיסע ווילן קענען אײדעס זאָגן, אַז כ'האָב זיך גוט

אויפגעפירט אין מײַנע באַציִונגען מיט אַלע מענטשן פון דאָ, און דעריקער, אַז כ׳האָב באַוויזן דורך מײַנע רייד און דורך מײַנע מעשׂים, אַז כ׳בין ניט אַנטי־רעליגיעז. זיי קענען באַשטעטיקן, אַז יעדער פּאַטריאָטישער, רעלי־גיעזער צי ראַסיסטישער פאַנאַטיזם, וואָס זאָל מיר אינספּירירן פײַנט־שאַפט קעגן וועמען ניט איז, איז מיר לגמרי פרעמד.

טײַערער פרײַנט, דערפאַר וואָס כ׳בין טראַץ מײַן אומשולד פאַרמיש־פּעט צום טויט, דערפאַר קריייציקט מען מיך אַף אַזאַ אויפן.

אין אַן אַרטיקל פון 25טן פעברואַר דערציילט די „ניו־יאָרק טײַמס״, אַז מיסטער ליין (מיילס דזש. ליין, וויצע־פּראָקוראָר אינעם ראָזענבערג־פּראָצעס—רעד.) האָט געהאַלטן אַ רעדע, אַף אַ באַנקעט אין ליאָנס־קלוב אין ניו־יאָרק, און האָט געווידמעט דעם גרעסטן טייל פון דער דאָזיקער רעדע דעם ראָזענבערג־איניען.

די לעצטע פראַזע פון דער רעדע איז כאַראַקטעריסטיש: „די רויטע דאַרפן אַנגרײַפן אונדזער לעבן, טאָ לאָמיר צוערשט זיי אַוועקנעמען זייער לעבן״. ער האָט אויך דערקלערט, אַז ער האָפט דאָס די אַמעריקאַנער וועלן ניט בלײַבן גלײַכגילטיק לעגאַבע דער געפאַר פון קאָמוניסטישן אינפּיל־טרירן זיך, און אַז דער דאָזיקער פּראָצעס וועט עס ניט צולאָזן. אַזוי אַרום זעט מען, פאַרוואָס ער האָט געהאָלפן צוזאַמענשטעקעווען אַ באַשולדיקונג קעגן צוויי אומשולדיקע: קעדיי אויסצונוצן דעם פּראָצעס ווי אַ פּאָלי־טישן וואָפן קעגן די קעגנער וואָס די לײַט פון אַזאַ מין באַצייכענען אַלס קאָמוניסטן.

אַגעוו, האָב איך זיך ווידער אָבאָנירט אַף „ניו־יאָרק טײַמס״ אַף דרײַ כאָדאָשים.

כ׳גלייב אויפריכטיק, אַז די בעסטע זאַך, וואָס האָט אונדז פּאַסירט זינט אָנהייבן פון פּראָצעס, איז דאָס, וואָס מיר האָבן אײַך געטראָפן און געפונען אין אײַך אַ טרײַען פרײַנט.

יוליוס.

„די יידישע קולטור איז אַ טייל פון אונדזער וועזן, פון אונדזער בלוט״

יוליוס צו עטל.

26טן פעברואַר 1953.

מײַן טײַערסטע עטל:

עס זײַנען דאָ מאָמענטן, ווען כ׳פיל זיך פול מיט ענערגיע, אַרבעט אַ סאַך, בין גליקלעך צו קעמפן קעגן דער טיראַניע און בין צופרידן מיט

ד״ר עמאַנועל בלאָך מיט מיכאַעל און ראָבי ראָזענבערג

זיך. א שמועס מיט דיר, מיט מאַני, מיט די קינדער, צי מיט דער פאַמי־ליע, עטלעכע גוטע נײַס שטאַרקן מײַן מוט און האַלטן אויף מײַן מאָראַל. אָבער דאָס איז ניט גענוג. ווײַל כ׳קען דאָך ניט צוריקקומען אַהיים צו דיר און די קינדער. דעמאָלט פֿיל איך צומאָל אַ גרויסע ליידיקייט, אַ גרויסן פּײַן און מײַן האַרץ טוט מיר וויי.

די ביכער זײַנען אַ וווּנדערבאַרע דערפֿינדונג. עס געלינגט זיי מיך אינדערעמעסן צו אַבסאַרבירן. זיי פֿירן מיך אַוועק ווײַט פֿון דאַנען, גיבן מיר אַן אָנגענעמע צעשטרײַונג, אַ מאָראַלישע שטאַרקונג און גײַסטיקן שטאָף. איך לייען איצט אַ בוך פֿון ראַרבעס — די געשיכטע פֿון טעכנאָ־לאָגיע און פֿון דערפֿינדונגען און זייער אײַנפֿלוס אויף דער ציוויליזאַציע. אַן אינטערעסאַנט בוך. און דאָ, ווען כ׳לייג אַוועק דאָס בוך, דוכט זיך מיר, אַז די ווענט קומען זיך ווידער צונויף אַרום מיר און די קראַטעס דריקן מיך צוזאַמען. זיי שטרײַכן אונטער דעם שאַרפֿן קאָנטראַסט צווישן גיכן פּראָגרעס אויפֿן געביט פֿון דער טעכניק און דעם אַרכאַישן און באַר־באַרישן כאַראַקטער פֿון איצטיקן גײַסטיקן און מאָראַלישן לעבן. דער, וואָס איז אומפֿעיִק צו זען, צו פֿילן און צו פֿאַרשטיין דעם באַהאַלטענעם זין פֿון די ווערטער, פֿון די פֿאָרמען און פֿון דער געזעלשאַפֿט, קען גאָר־ניט האָבן פֿונעם לעבן. ווײַל, קעדיי צו באַגרײַפֿן די עמעסע שיינקייט פֿונעם לעבן, דאַרף מען זיך באַטייליקן אינעם פּראָגרעס פֿון דער מענטש־הייט.

מיר דאַרפֿן זײַן דאַנקבאַר פֿאַר אָט דעם כאַראַקטער־שטריך, וואָס מיר ביידע האָבן: באַ אונדזער גאַנצער צוגעבונדנקייט צו די קליינע זאַכן, זײַנען מיר פֿאָרט פֿעיִק ניט צו פֿאַרלירן פֿון אויג דאָס גאַנצע, די גאַנצע לאַגע, פֿעיִק קלאָר צו פֿאַרשטיין די פּערספּעקטיוו און אויפֿצוהיטן אַ פֿעסטן גלײַכגעוויכט. אַ, טײַערע מײַנע, דער גײַסט און דאָס האַרץ וועלן ניט האָבן קיין באַפֿרידיקונג, קאָלזמאַן עס וועלן ניט דערפֿילט זײַן די מינימאַלע באַדינגונגען פֿון אינטימיטעט, פֿון וועלכער מיר האָבן צוזאַמען געמאַכט די דערפֿאַרונג. כ׳וויל אַזוי טיילן מיט דיר די פּאַשעטסטע זאַכן, די סאַמע קלענסטע און, נאַטירלעך, מײַן גאַנצע ליבע.

די יערושע פֿון אונדזער העברעיִשער קולטור האָט געדינט אונדזער פֿאָלק בעמעשעך פֿון יאָרהונדערטער און מיר האָבן פֿון איר אויפֿגעהיט ניט וויניק לערעס. זי איז אַ טייל פֿון אונדזער בלוט און מיר קעמפֿן פֿאַר אַ פֿרײַערן, פּרוכטבאַרערן, בעסערן לעבן. דאָס, וואָס מיר זײַנען, וואָס מיר באַזיצן, קיינער קען עס אונדז ניט אַוועקנעמען, אַפֿילע צעשיידנדיק אונדז איינעם פֿון צווייטן און דראָענדיק אונדז מיטן טויט. מיר דוכט זיך, אַז אונדזער לאַסט וואָלט געווען וויניקער שווער, אויב מיר וואָלטן

ניט אַזוי טיף געפילט, אויב מיר וואָלטן ניט געהאַט אַזאַ קלאָרן באַוווּסט־זײַן וועגן אונדזער איניען און זײַן באַדײַטונג. פונדעסטוועגן בין איך זי־כער, אַז מיר וואָלטן ניט געוואָלט, עס זאָל זײַן אַנדערש.

אַזוי ווי מיר האָבן עס געטאָן ביז איצט, אַזוי וועלן מיר אויך פאַר־זעצן אין דער צוקונפט בײַצוטראָגן צום פּראָגרעס, טראָץ די שוועריקייטן, אַף וועלכע מיר שטויסן זיך אָן. אַט דעריבער באַנוצן אונדזערע סאָנים די העסלעכסטע מיטלען קעגן אונדז — ווײַל זיי קענען אונדז ניט צווינ־גען. די גאַנצע ליבע פון מײַן האַרץ פאַר דיר.

דײַן איבערגעגעבענער מאַן

יוליוס.

יוליוס צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

5טער מאַרץ 1953.

טײַערער מאַני:

דעם 10טן מערץ איז מיכאָעלס געבוירן געוואָרן. ער ווערט אַלט 10 יאָר און מיר האָבן טאָמיד געפײַערט די דאָזיקע דאַטע און געגעבן די ביידע קינדער מאַטאָנעס און געטאָן אַלץ, קעדיי זיי זאָלן זײַן גליקלעך און צופרידן. באַזונדערס אין איצטיקן מאָמענט פילן מיר, אַז מען מוז מאַכן אַ באַזונדערע אָנשטרענגונג, קעדיי צו געבן אונדזערע קינדער אַ נײַעם באַווײַז פון ליבע, פון פאַרשטענדעניש און אויפוועקן צוריק זייער גלויבן אין דער צוקונפט. דערמאָנט די דאָזיקע דאַטע מײַן פאַמיליע, אויב זיי זאָלן עס האָבן פאַרגעסן, ווײַל איך ווייס, אַז זיי ווילן עפּעס מאַכן פאַר מיקי און ראָבי. אויב מעגלעך גיט זיי אויך אַ וועלכע ניט איז מאַ־טאָנע אין אונדזער נאָמען. עטל שלאָגט פאַר צו לאָזן פאַרגרעסערן אונ־דזערס אַ פאָטאָגראַפיע.

איך וויל אײַך זאָגן, ווי שטאַרק כ׳בין געוועזן גערירט דורכן ברוי־דערלעכן און וויברירנדיקן מעסעדזש פון פּאָל ווילאַר, אַז עמעסער זון פון פראַנצויזישן פאָלק, וואָס האָט אַזוי ליב די פרײַהייט... דאָס דערמו־טיקט, ווען מען באַקומט אַזאַ צייכן פון כאַווערישקייט און פרײַנטשאַפט פון מיליאָנען מענטשן אין פראַנקרײַך. קאָלזמאָן דאָס וועלט־געוויסן וועט מאַניפעסטירן אַף אַזאַ אויפן זײַן אויפריכטיקייט און ברידערלעכקייט, וועלן דער שאָלעם און די פרײַהייט אַף דער ערד זײַן געזיכערט און די ראָזענבערגס וועלן זײַן געראַטעוועט...

די וועלט שטייט ערעוו צאָלרײַכע אַנטשיידונגען און עס האָט זיך אַזוי באַקומען, אַז צוויי אומבאַדײַטנדיקע לעבנס זײַנען פאַרבונדן מיט

אַט די גרויסע געשעענישן. דעריקער איז, מיר זאָלן קעמפן אַף דער זייט פונעם פאָלק פאַר אַלץ, וואָס פאַרזיכערט אַ בעסער און פרוכטבאַר לעבן און דעם שאָלעם.

שטענדיק אייער

יוליוס.

יוליוס צו עטל.

8טער מאַרץ 1953.

מיין פאַרגעטערטע עטל:

דעם 10טן מאַרץ וועט זיין צען יאָר, ווי דו האָסט געבוירן אונדזער בכאָר. איך בין שטאָלץ אַף אונדזער פאַמיליע, טייערע עטל, און טראָץ אַלע שווועריקייטן וואַקסן אויף אונדזערע קינדער אין געהעריקע באַדינגונגען. איך וויל, מיין געליבטע, דו זאָלסט אַפּסניי וויסן, אַז איך ליב דיך מיט מיין גאַנצן וועזן. איך בין ניט גליקלעך איבער דער גרוילעקער לאַגע, אין וועלכער מיר געפינען זיך, אָבער איך בין צופרידן איבער אונדזער אומדערשיטערלעכער טרייקייט צו אונדזערע פּרינציפּן און איבערן שאַרפן קאַמף, וואָס מיר האָבן געפירט, כּדי צו באַווייזן אונדזער אומשולד. מיין ליבע צו דיר איז טיף, אומווידערשטיילעך און אונדזער צעשיידונג פּייניקט מיך שרעקלעך. עס איז מיר גענוג צו טראַכטן וועגן אונדזער ליבע, אונדזער צערטלעכקייט, אונדזער געמיינזאַם לעבן, וועגן דער ענגער פאַרבינדונג פון אונדזערע הערצער און פון אונדזערע באַגערן, וועגן דער גרויסער האָוטאַכע פון דער צוקונפט, כּדי צו בלייבן זעלבסטבאַהערשט און ניט צו פאַרלירן דעם צוטרוי.

באַ דער געלעגנהייט דאַרף מען באַמערקן, אַז אונדזערע זין וואַקסן גוט, אַז אונדזערע פריינט טוען אַלץ, וואָס זיי קענען, כּדי צו פאַרזיכערן זייער נאָרמאַלע אַנטוויקלונג. און אויך, אַז די מענטשן צו וועלכע מיר האָבן געוואָנדן אונדזער צוטרוי, אונטערשטיצן אונדז און נעמען זיך אָן פאַר אונדז. דאָס באַווייזט די ווירקזאַמקייט פון אונדזערע פּרינציפּן און די רעאַלע ווערט פון דער מענטשלעכער ברידערלעכקייט. אַזוי לעבן — דאָס לוינט בעטעמעס. סאָף־קאָל־סאָף די איינציקע זאַך וואָס ציילט איז, אַז מען זאָל פאַרזעצן צו קעמפן פאַר דער גערעכטיקייט, דער מענטשלעכער ווירדע, דער פאַרשטענדעניש, דער דעמאָקראַטיע און דעם שאָלעם. אַפילע אין אַט דעם שווידערלעכן אָרט, וווּ מיר זיינען, קענען מיר ביישטייערן צום פּראָגרעס. טראָץ די שוועריקייטן וועלן דער עמעס און די מאָראַל העלפן און וועלן ווירקן לעטוויוועס דעם אַלגעמיינעם ווויל.

די קריטישע צײַטן וואָס מיר לעבן דורך פאַרלאַנגען, אַז מיר זאָלן אויפהאַלטן דעם צוטרוי צו זיך גופא און צו די אַנדערע און אַז מיר זאָלן האָבן אַ קלאָרן בליק אויף דער לאַגע, קעדיי געגנוי צו זען אונדזער פליכט. דו ווייסט האָבן באַמערקט, ווי שטאַרק דער סוינע באַמיט זיך צו פאַר־בינדן אונדזער פּראָצעס מיט אַלע וויכטיקע פּאָליטישע פּראָבלעמען, וועל־כע ער דאַרף לייזן. מיר דאַרפן דאָס סימבאָליזירן פאַר דער אויפמערק־זאַמקייט פון די ברייטסטע קרײַזן. אויב איך וואָלט געדאַרפט רעאַגירן באַ יעדער נײַער ווענדונג פון דער קאַמפּאַניע קעגן אונדז, וואָלט איך יעדן טאָג געשריבן גאַנצע פּעק בריוו. איך האָב דיסקוטירט מיט דיר יעדן אײנצלנעם וויכטיקן פאַקט און ווען איך קען ניט שרײַבן צו מאַני, גרייט איך צו נאָטיצן פאַר אונדזער קומענדיקער קאָנסולטאַציע.

איך שיק אַ געבורטס־טאָג בריוו צו די קינדער. איך האָף, אַז דאָס וועט זיי אָנטאָן פאַרגעניגן. עס איז שווער זיי צו שרײַבן מיט אָט די געפילן וואָס איך האָב. כ'האָב מיך אָבער אַ פּאָר מאָל אָפּגעשטעלט, קעדיי צו טראַכטן וועגן אונדז, ווי מיר זײַנען געווען אין דער היים. די קינדער שפּילן זיך אויפן דיל מיט זייערע שפּילצײַג און מיר זיצן אויפן דיוואַן, גע־ניסנדיק פון אָט דער פּרײַנטשאַפטלעכער וואַרעמקייט פון אונדזער מיש־פּאָכע־קרײַז און געבנדיק זיך פון צײַט צו צײַט אַ קוש. מײַן טײַערע, מיר וועלן עס נאָך דערגרייכן. דאָס רעכט איז אויף אונדזער זײַט. אונדזער ווילן איז פעסט און אָבוץ דעם איז עס דער אײנציקער וועג, וואָס פירט אונדז צו גערעכטיקייט און צו גליק.

דו ווייסט, מײַן פרוי, איך בין משוגע נאָך דיר. און נאָך די קינדער. כ'קען גאָרניט זיך מער דערוואַרטן, ביז איך וועל דיך ווידער זען. איך קלער אָן אויפהער וועגן דיר און וועגן די קינדער. אַ גוטע נאַכט, מײַן ליבלעך ווײַב. ווי טאָמיד דײַן ליבנדיקער מאַן

יוליוס.

יוליוס צו עטל.

12טער מאַרץ 1953.

מײַן טײַערע עטל:

איז די בריוו פון מיכאעל און פון מײַן שוועסטער קלינגט אַ שטאַר־קער טאָן פון האָפענונג און עס איז בעעמעס וווּנדערבאַר צו זען, ווי שטאַרק די מענטשן וואָס אַרבעטן פאַר אַ גוטער זאַך, קענען זײַן באַגײַס־טערט און מוטיק. די פּרובטבאַרסטע רעזולטאַטן זײַנען טאַקע צו פאַרדאַנ־קען די מײַסים, וואָס זײַנען מאָטיווירט דורך אַ פּאָלקאָמענער פאַרשטענ־

דעניש פון דער לאַגע און אַ קלאָרערע קענטעניש פון די צילן, וועלכע מען וויל דערגרייכן. קוידעמקאָל מוז איך זאָגן, אַז מיר זײַנען גערירט און פילן זיך באַערט דורך דער פרײַנטלעכקייט, וואָס ס'האָבן אַרויסגעוויזן צו אונדזערע קינדער און צו מײַן פאַמיליע, מענטשן פון גאָר דער וועלט. עס איז אויסערגעוויינלעך וויכטיק, אַז וואָס מער מענטשן זאָלן פאַרשטיין, אַז דער שאָלעם און די פרײַהייט זײַנען די איקערדיקסטע צילן און אַז זיי זאָלן זײַן אויפמערקזאַם צו אַלע געשעענישן — אַזעלכע ווי אונדזער פּראָצעס—וואָס זײַנען אַן אינטעגראַלער טייל פון אַ צענטראַלער פּראָבלעם, פאַר וועלכן די וועלט געפינט זיך. מיר, וואָס קעמפן פאַר אונדזער לעבן, מיר קענען בלויז בעטן די מעגלעכקייט פאָרצוזעצן די אַרבעט פאַר אָט דער גערעכטער זאַך.

האַגאַם איך האָב זיך אָפּגעהאַלטן צו שרײַבן אין די לעצטע וואָכן, בעמעשעך פון וועלכע איך האָב פאַרדייט אַלץ וואָס כ'האָב געלייענט, קען איך זיך ניט אײַנהאַלטן ניט צו קאָמענטירן אַ לאַגע, וואָס ווערט לויט מײַן מיינונג, טאָמיד געפערלעכער. די גאַנצע פּרעסע פירט קעגן אונדז פּראַקטיש אַ שאָוויניסטישע קאַמפּאַניע, אָפענע קריגס־העצערישע דעקלאַראַציעס, צײַטונגס־אַרטיקלען פול מיט אַ טונקעלער מישונג פון אַנטקעגנגעזעצטע נײַעס. דאָס אַלץ האָט געמוזט מעבולבל מאַכן דעם אוילעם. ווײַל עס מוז זײַן פאַרן פאָשעטן מענטש פון אַ גאַנץ יאָר זייער שווער אַרויסצוציִען פון אָט דער לעקטור אַ בילד וועגן די פאַקטן, וואָס ער מוז האָבן קעדיי צו פאַרשטיין, וואָס עס קומט פאָר און קעגן וואָס ער מוז זיך אַקעגנשטעלן. מיר דוכט זיך, אַז די אויפגאַבע וואָס עס דאַרפן דערפילן די פּראָגרעסיווע מענטשן, די מענער און פרויען מיט גוטן ווילן, איז צוליב דעם נאָך אַ שווערערע, אָבער נאָך אַ דרינגענדיקערע.

אָ, מײַן טײַערע, איך פיל זיך אַזוי באַרויבט פון מײַנע רעכט. איך וואָלט געוואָלט אָפּשטעלן אַף דער גאַס אַ מענטשן, גאַנץ גלײַך וועלכן און מיט אים ריידן. ווײַל איך בין זיכער, אַז עס וואָלט מיר געווען גאָר לײַכט זיך מיט אים צו פאַרשטענדיקן וועגן אונדזערע געמיינזאַמע אינטערעסן.

איין זאַך איז זיכער: איך האָב געהערט און געלייענט אַזויפיל שיינע פראַזן און הויכע פּרינציפּן און אַזויפיל לאַנגע דיסערטאַציעס. פּוסטע ווערטער זײַנען דאָס, באַזירט אַף פאַלשע האַנאָכעס, וואָס פירן צו רעאַקציע, צו עלנט, צו מילכאָמע — טאָמיד אונטערן טערעץ פאַר פאַרטיידיקן דעם שאָלעם און די „פרײַע וועלט”. עס איז גענוג צו געדענקען די אינדיווידועלע מײַסים און די איבערצײַגונג וואָס דוכט זיך, דאָס זי איז קלוימערשט אין סטירע צו די פאַקטן, אַז די מענטשן ווען פאַרט ראַטעווען

דעם שאָלעם, קעדיי אויפריכטיק צו גלייבן, אַז זיי וועלן העלפן אונדז צו ראַטעווען.

דו ווייסט גוט, וויאַזוי דו פעלסט מיר און אַז איך ליב דיך פון גאַנצן האַרצן. טאָמיד דײַנער, דײַן מאַן

יוליוס.

יוליוס צו עטל.

15טער מאַרץ 1953.

מײַן טײַערסטע:

דו קענסט זיך פאָרשטעלן מײַן אומרו בעיסן פײַנלעכן באַזוך (די זעונג צווישן עטל און איר מוטער — רעד.) אָבער לויט דעם ווי איך האָב פאַרשטאַנען, האָסטו אים גוט באַשטאַנען.

מיר, וואָס האָבן אַ ריין געוויסן און ערלעכע געפילן, מיר מוזן נאָך אַריבערטראָגן אַזעלכע פײַניקונגען, קעדיי צו פאַרטיידיקן אונדזערע פּרינציפּן. אין איצטיקן מאָמענט זײַנען מיר אָף די פאָדערשטע ליניעס פון אַן אַנטשיידנדיקער שלאַכט און איך בין איבערצײַגט, אַז מיר וועלן אויך ווײַטער געפינען דעם מוט צו בלײַבן פעסט, טראָץ דעם שווידערלעכן דרוק וואָס מען איבט אויס אָף אונדז. פאַר אַנשטענדיקע מענטשן איז עס שווער צו גלייבן, אַז מען ווענדט אָן לעגאַלע אונדזער גײַסט און אונדזער האַרץ אַנגריף־מיטלען פון באַרבאַרישן טעראָר. דער ציוויליזירטער גײַסט רעוואָלטירט זיך קעגן אַזעלכע מעטאָדן. די, וואָס זײַנען ניט בלינד, דאַרפן פאַרשטיין די פּאָליטישע לעקציע, וועלכע ווערט זיי דאָ געגעבן: אַז נאָר די אָרגאַניזאַציע פון דער אָפּאָזיציע קעגן די סינע־העצער קען ראַטעווען דעם שאָלעם און די פרײַהייט.

אָ, מײַן טײַערסטע, איך ליב דיך אַזוי און וויל אַזוי זײַן מיט דיר. שטעל דיר פאָר, אַז זיי האָבן ניט דעם מוט מיר צו בליקן אין פּנעם. דײַן פאַמיליע האָט אָפילע ניט פּרובירט מיך צו זען. זיי דאַרפן אָפּוואַרטן צוגעגעבלעכע אינסטרוקציעס פון פ. ב. איי. (אַמעריקאַנער געהיים־פּאָליציי — רעד.), אָדער פון פּראָקוראָר, איידער זיי וועלן ריזיקירן מיר פאַרצולייגן זייערע געמיינע געשעפטן. האָגאָם איך קען ניט די פּראָטים, וויל איך דיך באַגריסן פאַרן אויפן ווי דו האָסט זיך באַנומען.

דו ווייסט, מײַן ליבסטע, טראָץ דער וואַקסנדיקער צערודערונג אין דער וועלט־לאַגע, פיל איך זיך אויך ווײַטער רויִק, ווײַל איך בין פאַראַנקערט אין דער איבערצײַגונג, אַז דאָס רעכט איז אָף אונדזער זײַט און אַז מיר שפּילן אַ ראָל אינעם קאַמף. איך לײַד אָבער שרעקלעך פון וואַקסנ־

דיקער באַומרויִקונג וועגן דיר און וועגן די קינדער. איך מיין אָבער, אַז דאָס איז אַ נאַטירלעכע זאַך. מיר האָבן ניט פאַרויסגעזען נאָך אַ באַזוך פון די קינדער, אָבער איך מיין, אַז מיר וועלן האָבן דאָס רעכט זיי צו זען, ווען מאַני וועט איבערגעבן אונדזער באַגנעדיקונגס־באַקאַשע. טראַכט וועגן דעם און זע זיך אײַנצואָרדענען, מיר זאָלן האָבן נאָך אַ באַזוך, איידער מיר וועלן זיך דערוויסן וועגן דער אַנטשיידונג פון העכסטן געריכט. איך פאַרגעטער דיך, עטל, מײַן ליב ווײַב, איך אומאַרעם דיך, דײַן

יוליוס.

יוליוס צו עטל.

19טער מאַרץ 1953.

געליבטע פון מײַן האַרץ:

נאָך צוויי טעג און דער קאַפּריז פון אַ יונגנמאַן וועט ווערן אַ ליבע. אַלץ קומט צו דער צײַט. אָט איז ווידער די שיינע צײַט פון יאָר מיט קלאָרע, זוניקע טעג, וואָס מאַכן גיכער קלאַפּן דאָס האַרץ, דערפרישן דעם גײַסט און גיבן אַ וווּנדערבאַרע עמפּינדונג פון יוגנטלעכקייט, דערמוטיקנדיק צו נײַע אויפטועו. די קראַפט פון דער יוגנט קומט צום אויסדרוק אין פאַרויסמאַרש. די וועלט דערקענט איצט די עמעסע נאַטור פון אונדזער איניען און די עפנטלעכע מיינונג, די סאַמע אַקטיווסטע זאַך אויף דער ערד, אונטערשטיצט אונדז און באַווײַזט, אַז זי האָט פאַרשטאַנען דעם סאַמע ווירקזאַמסטן אויפן, ווי אַזוי צו קעמפן פאַרן שאָלעם און פאַר דער פרײַהייט. ניט נאָר וואָס די דאָזיקע אַרויספאָדערונג קעגן דער יוסטיץ האָט דערמוטיקט דעם קאַמף, נאָר דער באַרבאַרישער גזאַר פון טויט, אַרויסגעטראָגן קעגן צוויי אומשולדיקע צוליב זייערע פּראָגרעסיווע איבערצײַגונגען, האָט באַוויזן די עמעסע נאַטור פון אונדזער רעגירונג. דאָס פּובליקום הייבט אָן צו פאַרשטיין די עמעסע באַדײַטונג פון אונדזער פּראָצעס. דעריבער פיל איך זיך מאָראַליש גוט, און מײַן טיפע ליבע, אין האַרמאָניע מיט מײַן מאָראַל, וואָלט געוואָלט זיך אויסדריקן ווי עס דאַרף צו זײַן. אָן שום סאָפעק האָבן מיר אַ גרויסע באַפרידיקונג צו האָבן אויפגעהאַלטן אַ הויכן מאָראַלישן ניוואָ און צו אַרבעטן פאַר אַ גוטער זאַך. אָבער אונדזער פליייש און בלוט וועט זײַן ערשט צופרידן, ווען מיר וועלן זיך ווידער געפינען ביידע אין אונדזער היים צוזאַמען מיט די קינדער.

איך טראַכט, מײַן טײַערסטע, אַז עס איז באַלד דרײַ יאָר, ווי מיר

האָבן מער ניט געלעבט צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער. ווי קאָסטבאַר איז די דערינערונג וועגן יעדער רגע, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט מיט זיי און מיט וועלכער פרייד האָבן מיר זיך באַטייליקט אין יעדן זייער פאָרשריט. אַ נײַע דערגרייכונג, אַ שיינע קאָנסטרוקציע, עפּעס אַ כאַראַקטעריסטישער אויפטו, די סימאָנים פון וואַקסן, דער אויסדרוק פון זייערע נייגונגען פאַר מוזיק, אַלע פריידן, זאָרגן, ווייטיקן אַפילע, דאָס אַלץ צוזאַמען שאַפט די שיינקייט פון פאַמיליע־לעבן. און אָט איז שוין ראָבי באַלד זעקס יאָר אַלט און מיכאעל — צען און זיי ביידע און אונדז ביידע האָט מען צוגערויבט די רעכט, וואָס עס גיט דאָס געמיינזאַמע בלוט. מיר שרײַבן מיט איבערצײַגונג און מיר זײַנען שטאַרק, ווײַל די טיפע צייכנס פון לײַדן האָבן אַרײַנגעקריצט, אָפֿ אַ ניט מער צו פאַרשווינדיקן אויפן, דעם דאָזיקן עמעס אין אונדזער לײַב. ווען איך זע אַ פונק פון פאַרשטענדעניש אין די טיפע בלויע אויגן פון מיכאעל און דאָס וואַרעמע, ליבלעכע שמייכעלע, וואָס באַלויכט ראָבים פּאָנעם, דעמאָלט ווייס איך, פאַרוואָס אונדז געלינגט אַריבערצוטראָגן די דאָזיקע שרעקלעכע לײַדן. איך גלייב, אַז אין טאָך האָב איך אַ ווייך האַרץ, ווײַל טאָמיד ווען איך טראַכט וועגן דיר און וועגן מײַנע זין, פיל איך אַזאַ ליבע, אַזאַ צוגעבונדנקייט, און האַגאָם איך ווײַז עס ניט אַרויס, אָבער יעדער מאָל ווערט מײַן האַרץ געשוואָלן פון טרערן.

דו ווייסט דאָס, אַז כ'האָב אין דער לעצטער צײַט געלייענט אַ סאַך ביכער פון נאַטור־וויסנשאַפט, פיזיק, פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און וויסנשאַפטלעכע פּראָבלעמען און, אַזוי ווי איך ווייס, אַז דער מענטש קען אַרבעטן מיט דער נאַטור און פאַרבעסערן די וועלט, גיב איך מיר אָפּ אַ דין וועכעשבן, ווי וויכטיק עס איז צו קעמפן, קעדיי דאָס זאָל ווערן אַ רעאַליטעט. דאָס איז פאַר מיר דער איינציקער אויפן בעעמעס ליב צו האָבן מײַנע קינדער. מײַן ליבע, זיסע פרוי, ווען איך זע זיך דערווײַטערט און אָפּגעשיידט פון דיר דורך דער מאַכט פון טיראַניע, באַמיִען זיך מײַנע אויגן, מײַן שטימע, מײַן פאַרהאַלטן זיך דיר איבערצוגעבן מײַן באַוווּנדערונג, מײַן פולשטענדיקע איבערגעגעבנקייט און זיי פאַרזיכערן דיר, אַז איך וועל דיר שטענדיק בלײַבן געטרײַ. און אין אָט דעם טאָג, וואָס קומט מיט זײַן פרילינג־הויך, מיט דער האָפענונג, וועלכע וועט פאַרוואַנדלען דאָס גאַנצע יאָר אין יוגנט־צײַטן פאַר דער פולער אַנטוויקלונג פונעם לעבן, ווילֿ איך דיר זאָגן, אַז איך ליב דיך און אַז איך האָב צוטרוי.

דײַן יונגער געליבטער

יוליוס.

יוליוס צו עטל.

24טער מיי 1953.

עטל, טייערע מיינע:

דו האסט זיכער אויך געזען די לעצטע געמיינהייט אין אט דער ווערטער־שלאכט, וואס מען פירט איצט קעגן אונדז. מען דארף באמערקן, אז ערשט לעצטנס איז דערמאנט געווארן א וויכטיקער פאקט, וואס ווייזט אפן שארפסטן אויפן, אז אונדזער פאראורטיילונג איז דערגרייכט געווארן דורך קארופציע. דער פארהאנג פון שווייגן פון דער אזוי גערופענער „פרייער" פרעסע באהאלט די דאזיקע וויכטיקע אינפארמאציע פונעם פובליקום וואס האט דאס רעכט צו קענען אלע פאקטן פונעם פראצעס. קעדיי צו באהאלטן אט די פאקטן, באנוצט דאס יוסטיץ־מיניסטעריום א פטיכאלאגישע טאקטיק, וואס זעצט פאר די מויעד־פארדרייונג פון די צייטונגען. די אפיציעלע פערזאנען אינספירירן נייע ראפארטן, וועלכע באקומען א ברייטע פארשפרייטונג אין די קרייזן, וואס זיינען מאסקים מיט אונדזער פאראורטיילונג.

דאס איז ניט נאר א פארטייאישע אינטערפרעטאציע פון די פאקטן, וועלכע איז אומפארשעמט און וויט פון יעדער לאיאלקייט. דאס איז אויך א סקאנדאליעזע אינטערפרעטאציע, ווייל אירע ארגומענטן זיינען אויסשליסלעך ליגנס. זיי ענטפערן קיינמאל ניט אף אונדזערע גוט־באגרינדעטע ארגומענטן, נאר אנשטאט זיי, רוקן זיי טאמיד ארויס זייערע ארגומענטן, וועלכע זיינען באהויפטונגען אן שום באווייזן. דער פאקט, וואס די אפיציעלע פערזאנען האבן זיך אריינגעלאזן באם דאזיקן פראצעס אין „די סאמע שטראפבארע מעטאדן", באדראט ערנסט די באזע פון דער יוסטיץ אין אמעריקע און די פרייהייט פונעם גאנצן פאלק.

ווי ס'זאל ניט זיין, מיין איך פעסט, אז עס וועט זיי ניט געלינגען צו רעאליזירן דעם מאנסטעריעזן קאמפלאט, ווייל ער איז באזירט אף אן אומגעהייערן שעקער, ווייל מיר זיינען פולשטענדיק אומשולדיק. די באמיונגען, וואס אלע ערלעכע מענטשן אין אלע לענדער מאכן לעטויוועס אונדז, גיבן אונדז די נייטיקע צייט, קעדיי אויפצודעקן דעם עמעס און ניט צו דערלאזן צו אן אומגעהייערער אומגערעכטיקייט. נאך מער, דער פראצעס וועט האבן ווייטערדיקע פאלגן. און ווי נאר דאס פאלק וועט פארשטיין די סיבעס און די אויסווירקונגען, וועט עס אקטיוו ארבעטן פארן שאלעם און פארן עמעס, וועלכע זיינען אין סאקאנע. איך גלייב פעסט, אז די פארצווייפלטע מאסן פון דער אפאזיציע (קעגן דער רעוויזיע פון פראצעס — רעד.) זיינען ארויסגערופן דורכן באוווסטזיין איבער דער

שוואַכקייט פון זייער פּאָזיציע. זיי האָבן מוירע, מען זאָל זיך ניט דער־וויסן דעם עמעס און אַז זייערע מיִעסע קונצן זאָלן ניט אַנטפּלעקט ווערן פאַר די אויגן פון דער גאַנצער וועלט. די אַנטוויקלונג פון די געשעענישן, ביז דעם פּרווו צו עקספּולסירן סעדריק בעלפראַזש, שעף־רעדאַקטאָר פון „נעשאַנעל גאַרדיען", און דאָס ניט אַריינלאָזן אַפן סמאָך פון מאַק־קאַרען־געזעץ אַ באַקאַנטן ענגלישן פּאַציפיסט, שטעלן פאַר אַ סעריע אַנגריפן קעגן די דעמאָקראַטישע פאָלקס־רעכט און זיינען בעעמעס סימפּטאָמאַטיש פאַרן רעזשים. ווען עס איז מער ניטאָ קיין פרייהייט פון אויסדרוק, איז מער ניטאָ קיין פרייהייט פון געוויסן.

איך האָב צוטרוי, אַז דאָס אַמעריקאַנער פאָלק וועט ניט דערלאָזן, אַז עס זאָל צו דעם קומען. עפּשער וועט שוין עמעצער אין יוסטיץ־מיניס־טעריום דעם ענטפער אַף אונדזער באַקאַשע. ווי עס זאָל ניט זיין, וועלן מיר עס וויסן דעם קומענדיקן מאָנטיק.

עס וועט זיין פאַר מיר אַ גרויסער פאַרגעניגן צו לייענען דיין געדיכט אין לויף פון היינטיקער וואָך, ווייל עס איז בעעמעס פון גרויסער ווירקונג. ווייזט אויס, אַז די זאַמלונג פון אונדזערע בריוו וועט באַלד ווערן אָפּגע־דרוקט. איך בין זיכער, אַז דאָס וועט אונדז ברענגען נייע אָנהענגער.

מיינע ביטעס צו באַקומען די פאַרעפנטלעכונגען פון קאָמיטעט (פאַר־טיידיקונגס־קאָמיטעט פאַר די ראָזענבערגס — רעד.) זיינען, דוכט זיך, גע־בליבן אָן רעזולטאַט. קענסטו אויסנוצן דיין ליבנסווערטן איינפלוס און בעטן מאַני, ער זאָל עס מיר צושיקן.

טייערסטע, איך שיק דיר מיין גאַנצע ליבע. איך ליב דיך מיטן גאַנצן האַרץ און מיט מיין גאַנצער נעשאָמע.

אַ ליידנדיקער מענטש, וואָס איז אינגאַנצן מעשוגע פאַר דיר און וועמען דו פעלסט זייער שטאַרק.

יוליוס.

עטל צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

27טער מיי 1953.

טייערער מאַני:

איך לייג ביי אַ בריוו, וואָס יוליוס האָט מיר געשיקט אין טאָג פאַרן נייעם אָפּוואַרפן פון אונדזער באַקאַשע. איך מיין, אַז דער דאָזיקער בריוו אַנאַליזירט מיט אויסערגעוויינלעכער קלאָרקייט די געשעענישן, וועלכע האָבן דערפירט צו דער קאַפּיטולאַציע פון העכסטן געריכט. איך האָב נאָך פאַרשיידענע אַנדערע בריוו פון אים, וועלכע איך באַהאַלט בא מיר, קעדיי

דער דאָזיקער בריוו זאָל גיך דורכגיין די צענזור און איר זאָלט אים טיי־
קעף באַקומען.

הײַל מאַק־קאַרטי! באַטראַכט בלויז: צוויי אומפאַרשעמטע און אומ־
פאַרזיכטיקע אַפּיקאַרסים האָט געהאַט די דרײַסטקייט צו טראָגן די ליניע
פון אויפפירונג, וואָס עס האָט געהאַט אָנגעצייכנט אונדזער היים־געליב־
טער גאַוליטער, קעדיי ניט אַוועקצונעמען בײַ צוויי באַשיידענע בירגער
דאָס רעכט, וואָס זיי האָבן אויף אַ פּראָצעס (געמיינט די רעוויזיע פון פּראָ־
צעס — רעד.). בעעמעס, דאָס איז אַן אָפענע, שענדלעכע, ציניש, פּאָלי־
טישע פאַרפאָלגונג. דאָס דאַרף אָבער ניט זײַן קיין גרונט צום פּעסימיזם.
אַ געזונטער אויסזען פאַרדעקט אָפט אַן אָרגאַניזם, וואָס האַלט שוין אין
פוילן. מען דאַרף ניט האַלטן דאָס רימען זיך, דאָס אויסשטעלן די קויכעס
פאַרן זיג גופע. פאַרקערט, נאָר ווײַזנדיק, אַז דער דאָזיקער אָנגריף איז
בלויז אַ סענטימענטאַלער, וועט מען אים שטערן צו פאַראַליזירן און אָפּ־
שטעלן די פאַרטיידיקונג.

די שלאַכט פאַרן לעבן, נאָר זי קען שלאָגן צוריק דעם טויט. מען קען
עס זאָגן אין קלאַסישע ווערטער: עס איז ניטאָ פאַר וואָס מוירע צו האָבן,
אַ כויץ פאַר דער מוירע גופע. זאָגט די 2...*, אַז אויך זיי דאַרפן גלייבן
אינעם דאָזיקן גרויסן עמעס, קעדיי אײַנצופלאַנצן אין אונדזערע קינדער
זייער מוט און אונדזערן. אויב מיר, די עלטערן, וואָגן ניט זיך צו דער־
לויבן דעם לוקסוס, צו לאָזן זיך מיטרײַסן פון די געפילן, טאָרן זיי עס
אויך ניט. נאָך אַ זאַך, אַ שווערערע, אָבער אַן אומבאַדינגט נייטיקע: זיי
דאַרפן זײַן אונדזער שטימע, אונדזער קויעך, אונדזער ליבע. קעגן פעלדז
פון פליכט, וואָס איז איבערגענומען געוואָרן מיט אַזויפיל שטאָלץ, וועט
די סינע, וועלכע וואָלט אַזוי שטאַרק געוואָלט לאָזן אונטערגיין צוויי אומ־
שולדיקע קינדער, זיך אָנמעכטיק צעשלאָגן.

איך בעט אײַך נאָר איין זאַך: טרייסט מײַנע קינדער. איך קען זיך
ניט העלפן. עס טוט מיר אַזוי ווײ, אַזוי ווײ פאַר זיי.

מײַן גאַנצע טרײַשאַפט און מײַן גאַנצן צוטרוי פאַר אײַך.

ע ט ל.

יוליוס צו עטל.

31טער מײַ 1953.

עטל, טײַערע מײַנע:

נעמענדיק די פעדער, פרעג איך זיך: וואָס זאָל מען זאָגן דער היים־
געליבטער, ווען מען שטייט פאַר דער האַרטער ווירקלעכקייט: אין אַכצן

* די 2... וואָס האָבן אויפגענומען בײַ זיך מיכאַעלן און ראָבין.

טעג אַרום, דעם 14טן יאָרטאָג פֿון אונדזער כאַסענע, וועלן מיר אומגעבראַכט ווערן. דער פֿינצטערסטער מאָמענט פֿון אונדזער ניסאָיען דערנענטערט זיך. די שווערע סאַקאָנע, וועלכע באַדראָט אונדז, פֿאַרלאַנגט פֿון אונדז אויסצונוצן אַלע אונדזערע קויכעס, קעדיי אויסצומײַדן דעם נערוון־קריזיס, סײַ די העלדישע פּאָזע. רויִק און זעלבסטבאַהערשט דאַרפֿן מיר קוקן אין פּאָנעם אַרײַן. דער סאַמע שווערסטער פֿון אַלע אונדזערע פּראָבלעמען. איבעריקנס וועט אַ גרויסע טייל פֿון אונדזער לאַסט ווידעראַמאָל זיך לייגן אַף די פּלייצעס פֿון אונדזער טרײַען פֿרײַנט און ראַטגעבער מאַני. מיר האָבן צו אים אַ בלינדן צוטרוי.

מײַן געליבטע, איך האָב נאָך פּרובירט צו אַנאַליזירן אַפֿן אָביעקטיוויסטן אויפֿן די טײַמים, פֿאַרוואָס די רעגירונג האַנדלט אַזוי. עס איז דאָ אַף דעם בלויז איין ענטפֿער: מען געהאָרכט דעם ווילן פֿון עטלעכע מעשוגאָיִם, וועלכע ווילן מאַכן פֿון אָט דעם פּראָצעס אַ פּאָליטישע סטראַשידלע. קיינמאָל וועט מען ניט מויכל זײַן דער אַמעריקאַנער רעגירונג די דאָזיקע סקאַנדאַליעזע פֿאַרלייקענונג פֿון דער יוסטיץ און דעם דאָזיקן נידערטרעכטיקן גזאַר קעגן צוויי אומשולדיקע.

ליבע מײַנע, איך ווייס, אַז אונדזערע קינדער און אונדזער פֿאַמיליע לײַדן אַ סאַך אין איצטיקן מאָמענט און עס איז נאַטירלעך, דאָס זייער וווּיל באַשעפֿטיקט אונדז. אָבער איך גלייב, מיר מוזן אויפֿהיטן אַלע אונדזערע קויכעס פֿאַר אונדז אַליין. לויט מײַן מיינונג איז דאָס דער בעסטער אויפֿן, וואָס מיר האָבן, קעדיי צו פֿאַרהיטן די אינטערעסן פֿון אונדזערע קינדער. מײַן מאַלעך, אין זונטיק־נומער פֿון „ניו־יאָרק טײַמס" איז פֿאַרעפֿנטלעכט אַן אויסגעצייכנטער לייטאַרטיקל וועגן אָנקומענדיקן כוידעש יוני, ווו עס ווערט דעריקער אַרויסגעהויבן די שיינקייט פֿון דער נאַטור, וואָס רינגלט אונדז אַרום. דער דאָזיקער כוידעש איז אונדזערער, ווײַל אין יוני כוידעש זײַנען מיר געוואָרן מאַן און פֿרוי און האָבן געפֿונען די אומענדלעכע פֿרייד פֿון אַ דויערלעכער און לעבנספֿולער ליבע. טײַערע פֿרוי, איידעלע פֿרוי, ביזן סאָף וועל איך זײַן דיר איבערגעגעבן מיט גוף און נעשאָמע. מײַן גאַנצע ליבע, אַף וועלכער איך בין נאָר פֿעיִק, געהערט דיר.

יוליוס.

דער מערקווירדיקער דאָקומענט וועגן דעם „געשעפט“, וואָס וואַשינגטאָן האָט פאַרגעשלאָגן די ראָזענבערגס

איינער פון די סאַמע לעצטע בריוו פון יוליוס ראָזענבערג צום אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

5טער יוני 1913.

טײַערער מאַני:

נאָכן אינצידענט מיטן ספּעציעלן באַזוך פונעם שעליעד פון דעם פעדעראַלן גענעראַל־פּראָקוראָר, האָב איך אײַך באַלד געשיקט אַ טעלעגראַמע און איך האָב אײַך אָנגעשריבן אַ באַריכט וועגן דעם, וואָס ס'איז פאָרגעקומען באַם אינטערוויו. אָבער ווען איך האָב געהערט, אַז איר וועט אונדז קומען זען אויפן צווייטן טאָג, האָב איך געהאַלטן פאַר בעסער צו געבן אײַך אַלע איינצלהייטן מינדלעך.

נאָכדעם ווי איך האָב געלייענט דעם גראָבן ליגן פונעם יוסטיץ־דעפּאַרטאַמענט, אַז דער באַזוך פון מר. בענעט, פעדעראַלער דירעקטאָר פון דער ביוראָ איבער טפיסעס, איז געווען בלויז אַ רוטינערער איניען (אַ געוויינלעכער איניען), און אַז זיי האָבן געגעבן אָנצוהערן, אַז קיין „געשעפט“ איז ניט אָנגעבאָטן געוואָרן, האַלט איך עס פאַר מײַן פליכט פאָרצוברענגען די פאַקטן, ווי זיי זײַנען פאָרגעקומען לעצטן דינסטיק.

ערשטנס, לאָמיך אײַך זאָגן, אַז די גײַסטיקע פּײַניקונגען, וואָס עטל און איך האָבן דורכגעמאַכט, האָבן אונדז געקאָסט אַ שטיק געזונט און האָבן אַנטפּלעקט די נאַקעטע, עקלהאַפטע ברוטאַליטעט פון פּאָליצײ־שטאַט־טיראַניע.

מאָנטיק, דעם 1טן יוני, זײַנען די פעדעראַלע מאַרשאַלס, מר. קאַראַל און מר. פּאָולי, געקומען און אונדז געבראַכט דאָקומענטן, וואָס באַשטימען אונדזער הינריכטונג אויפן פערצטן יאָרטאָג פון אונדזער כאַסענע, אויפן 18טן יוני, עלף אַזייגער אין אָוונט. מײַן פרוי און איך דאַרפן, הייסט עס, אויף אַ שרעקלעכן אויפן פאַראייניקט ווערן אין טויט אין דעם זעלבן טאָג, ווען מיר האָבן דורכגעלעבט אונדזער גרעסטן גליק — אין טאָג פון אונדזער כאַסענע.

זיי זײַנען ביידע געווען זייער העפלעך, נאָר זיי האָבן געהאַט אַן אויפגאַבע דורכצופירן, דערצו נאָך אַן אומאַנגענעמע אויפגאַבע, און אייד דער זיי זײַנען אַוועק, האָבן זיי מיך געפרעגט, צי זיי קענען עטוואָס טאָן פאַר אונדז. איך האָב געזאָגט: יאָ, ברענגט אונדז גוטע נײַס. זייער באַזוך איז געווען אַ רוטינער איניען.

דינסטיק עלף אַזייגער אינדערפרי, נאָך מײַן באַגעגעניש מיט עטלען, האָט מען מיך אַרײַנגעפירט אין דעם באַראַטונג־צימער, און דאָרט איז געווען מר. בענעט. האָט נאָר אינזינען: דאָס איז געווען צום ערשטן מאָל, וואָס איך בין געווען אַליין מיט עמעצן, און אַז דערבײַ זאָל ניט זײַן אַנוועזנד קיין באַאַמטער אָדער סינג־סינג־באַאַמטער (איך דענק, אַז דאָס איז דאָ קעגן די רעגולאַמענטן). מיר זײַנען געווען אַליין אַרום אַ שאָ צײַט, בעיים דער הויפּט־אויפזעער, מר. קעלי, איז געזעסן אויסערן צימער, און די טיר איז געווען צוגעמאַכט.

די רעגירונג האָט אָנגעבאָטן אַ „געשעפט"

מר. בענעט האָט אָנגעהויבן דעם שמועס און האָט געזאָגט:

„מר. בראַונעל, דער גענעראַל־פּראָקוראָר, האָט מיך געשיקט צו אײַך, און ער וויל, אַז איר זאָלט וויסן, אַז אויב איר ווילט קאָאָפּערירן מיט דער רעגירונג, קענט איר דאָס טאָן דורך מיר, און איך וועל קענען מאַכן אַראַנזשירונגען פאַר אײַך צו קענען רײדן מיט די געהעריקע באַאַמטע. נאָך מער: אויב איר, יוליוס, וועט קענען איבערצײַגן די באַאַמטע, אַז איר האָט פולשטענדיק קאָאָפּערירט מיט דער רעגירונג, וועלן זיי האָבן אַ באַזע אויף צו רעקאָמענדירן באַגנאַדיקונג".

איר קענט זיך פאָרשטעלן, ווי אויפגעבראַכט איך בין געווען, אָבער איך האָב ניט געוואָלט פאַרלירן מײַן רויִקייט אָדער מײַן זעלבסט־קאָנטראָל, און איך האָב געזאָגט: „קודעם־כּל, זײַנען מיר אומשולדיק, אָט דאָס איז דער גאַנצער עמעס, און דעריבער ווייסן מיר ניט פון קיין זאַך, וואָס מען זאָל קענען טײַטשן מיטן וואָרט „קאָאָפּערירן". אַגעוו, צי האָט איר

געזאָגט אונדזער אַדוואָקאַט, אַז איר קומט צו אונדז וועגן אַט דעם איניען ?".

ער האָט געזאָגט: „ניין, אייער אַדוואָקאַט וועט אײַך זען מאָרגן". איך האָב אים געזאָגט, אַז ער זאָל זיך שטעלן אין פאַרבינדונג מיט אײַך, ווײַל דאָס איז די איינציקע פּאַסיקע זאַך צו טאָן. ער האָט געזאָגט, אַז ער וועט דאָס טאָן שפּעטער.

„איר מיינט מיר צו זאָגן, מר. בענעט", האָב איך געזאָגט, „אַז אַ גרויסע רעגירונג ווי אונדזערע קומט צו צוויי אומבאַדײַטנדיקע מענטשן, ווי מיר, און זאָגט: „קאָאָפּערירט אָדער שטאַרבט" ? עס איז דאָך אַ שרעק־לעכע זאַך צו טאָן, אויסצוהאַנדלען דאָס לעבן דורך „ריידן". עס איז ניט נייטיק צו שלאָגן מיך מיט שטעקנס, אָבער אַזאַ פאָרשלאָג איז דאָך דאָס זעלבע ווי דאָס וואָס ס'איז פאָרגעקומען אין מעשעך פונעם מיטלאַלטער. עס איז דאָך דאָס זעלבע ווי די פּײַניקונג־מאַשין (פון מיטלאַלטער). איר נוצט אַ שווערן דרוק קעגן מיר".

ער האָט געזאָגט: „צי ווייסט איר, אַז איך בין ניט געשלאָפן נעכטן בײַנאַכט, ווען איך האָב געוווּסט, אַז איך דאַרף הײַנט זען אײַך און עטלעכע און ריידן מיט אײַך וועגן אַט דעם איניען ? איך האָב זיך שטאַרק גע־זאָרגט".

„ווי דענקט איר, פילן מיר, זיצנדיק דאָ און וואַרטנדיק אויפן טויט העכער צוויי יאָר, ווען מיר זײַנען אומשולדיק", האָב איך געפרעגט. „מײַן פאַמיליע האָט דורכגעמאַכט גרויסע לײַדן. מײַן שוועסטער האָט צוזאַמענ־געבראָכן; מײַן אַלטע, קראַנקע מוטער ווערט געפּײַניקט; אונדזערע קינ־דערלעך האָבן דורכגעמאַכט גרויסע עמאָציאָנעלע און גײַסטיקע לײַדן. דאָן קומט איר און רעדט צו מיר וועגן אַט דעם!

„געדענקט, מר. בענעט, מיר האָבן ליב אונדזער לאַנד. עס איז אונ־דזער היים, דאָס לאַנד פון מײַנע קינדער און פון מײַן פאַמיליע. מיר ווילן ניט, אַז דער גוטער נאָמען פון אונדזער לאַנד זאָל פאַרשעמט ווערן, און לויט גערעכטיקייט און פּאַשעטער אָנשטענדיקייט דאַרף אונדז דערלויבט ווערן צו לעבן, קעדיי צו באַווײַזן אונדזער אומשולד".

ער האָט דאַן געזאָגט: ניין — ניט קיין נײַער מישפּעט. בלויז דורך קאָאָפּערירן וועט זײַן אַ באַזע צו פאַרלאַנגען אַ מילדערע שטראָף. „זאָגט נאָר, יוליוס — האָט ער געזאָגט — איר האָט ניט געלייקנט, אַז איר ווייסט עטוואָס וועגן אַט דעם שפּיאָנאַזש".

„וואָדע האָב איך געלייקנט — האָב איך געענטפערט — און נאָך מער: צי האָט איר, סער, געלייענט די פּראָטאָקאָלן פונעם מישפּעט ?".

ער האָט דעם באַריכט פון מישפעט קיינמאָל ניט געלייענט

ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט ניט געלייענט די פּראָטאָקאָלן פונעם מישפּעט; ער האָט פאַרגעזעצט און געזאָגט: „איר האָט געהאַט צו טאָן מיט עליזאַבעט בענטלי".

„איך האָב קיינמאָל מיט איר ניט געהאַט צו טאָן און ווען איר זאָלט האָבן געלייענט די פּראָטאָקאָלן, וואָלט איר געוווּסט, אַז אַפן אייר־דעם־שטול האָט זי געזאָגט, אַז זי קען מיך ניט און האָט מיך קיינמאָל ניט באַגעגנט".

„אָבער איר האָט געהאַט געשעפטן מיט גאָלדן, ניין?"

„פאַרשטייט זיך, אַז ניין. גאָלד האָט אויך געזאָגט אַפן איידעם־שטול, אַז ער האָט מיך קיינמאָל ניט באַגעגנט, אָדער געקענט. איר האָט געדאַרפט לייענען די פּראָטאָקאָלן, קעדיי זיך צו באַקענען מיט די פאַקטן".

„אָ, איך האָב געלייענט די צייטונג־באַריכטן וועגן דעם". (עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקן, וויאַזוי זיי ווערן איבערצייַגט אין זייערע אייגענע ליגנס און ווילן זיך ניט האַלטן באַ די פּראָטאָקאָלן פונעם מישפּעט).

„הערט, יוליוס, איך בין געשיקט געוואָרן אַ הערצו. נאָר אויב איר וועט צושטימען, וועל איך ברענגען עמעצן צו זען אייַך. עמעצן, וואָס איז גרינגטלעך באַקענט מיט דער אַפערע. און איר וועט אים פּרוּוון איבער־צייַגן, אַז איר האָט קאָאָפּערירט מיט דער רעגירונג".

„וואָס ווילט איר טאָן? — האָב איך געפרעגט — איר ווילט, ער זאָל מיך איבערצייַגן, אַז איך בין שולדיק, בעיים איך בין ניט שולדיק? איר ווילט, ער זאָל מיר אַרייַנגעבן געדאַנקען אין קאָפּ אַרייַן. איר וועט זייַן צופרידן בלויז דאַן, ווען איך וועל זאָגן די זאַכן, וואָס איר ווילט, אַז איך זאָל זאָגן. אָבער איך וועל ניט זאָגן קיין ליגן וועגן דעם איניען".

„הערט, יוליוס — האָט ער געזאָגט — גאָרדאָן דין, דער הויפּט פון דער קאָמיסיע איבער אַטאָם־ענערגיע, איז זייער אַ גוטער פרייַנט מייַנער און אויב ער וועט זייַן איבערצייַגט, אַז איר האָט קאָאָפּערירט פול־שטענדיק און האָט געזאָגט אַלצדינג, וואָס איר ווייסט, וועט ער זען דעם פּרעזידענט און רעקאָמענדירן באַגנאַדיקונג".

„איך ווייס גאָרנישט ניט וועגן שפּיאָנאַזש, ווייַל איך בין אומשולדיק און איך דענק, אַז איר דאַרפט זאָגן דעם גענעראַל פּראָקוראָר, ער זאָל רע־קאָמענדירן באַגנאַדיקונג, ווייַל דאָס איז אַ גערעכטע, מענטשלעכע און פּאַסיקע זאַך צו טאָן אין אָט דעם פאַל. אונדזער לאַנד האָט אַ רעפּוטאַציע אָנצוהאַלטן אין דער וועלט און פיל פון די פרייַנט פון אונדזער לאַנד זייַנען אויפגעקאָכט קעגן דעם באַרבאַרישן אורטייל און קעגן דעם מאַנגל פון גערעכטיקייט אין אָט דער אַפערע".

„איך ווייס, אַז עס איז געווען אַ סך פּובליציטעט אין דער אַפערע אָבער דאָס האָט ניט קיין נאָענטע שײַכעס מיטן איניען. וויכטיק איז, אַז איר זאָלט איבערצײַגן די באַאַמטע, אַז איר האָט קאָאָפּערירט. נו, יוליוס, פאַרוואָס האָט אײַער שוואָגער אַרײַנגעשלעפּט אײַער נאָמען?"

גרינגלאַס האָט געזאָגט ליגן, קעדיי צו ראַטעווען זײַן אייגענע פעל

„איך גלייב, אַז ער האָט דאָס געטאָן, קעדיי צו ראַטעווען זײַן אייגענע פעל, אויך קעדיי צו פּרווון פאָרשטעלן זיך אַלס אומוויכטיק, אומשולדיק געצײַג, וואָס ווערט דאָמינירט דורך עמעצן אַנדערש, קעדיי ער זאָל ניט געהאַלטן ווערן אַלס פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זײַנע אייגענע מעשׂים. כוץ דעם: די רעגירונג האָט געהאַט געפּאַקט די גרינגלאַסעס בײַ דער האַנט און זיי האָבן געדאַרפט געפינען עמעצן, קעדיי צו קענען פאַרקלערן זייער אייגענע שטראָף. אַזוי ווי איך בין אָפּגעזאָגט געוואָרן פון רעגירונגס־אַרבעט פאַר קלוימערשטן קאָמוניזם, ווײַל איך בין געווען אַ סינדיקאַלער אָרגאַניזאַטאָר און אַזוי ווי ער איז געווען אַ קאָרעוו און האָט מיך נאָענט געקענט און מיר האָבן צווישן זיך געהאַט שטורמישע קריגערײַען און צווישן אונדז איז געווען אַ פּערזענלעכע סינע, איז מײַן נאָמען אַף אַ פאַלשן אויפן אַרײַנגעשלעפּט געוואָרן.

„נאָך עפּעס: די אָנקלאַגע האָט דערזען אַ געלעגנהייט צו שלאָגן גרויסן פּאָליטישן קאַפּיטאַל פונעם געשריי „קאָמוניסט־שפּיאָן־אַטאָם־באָמבע". מײַן פרוי און איך זײַנען געווען סאָציר־לעאַזאָזלס (קאָרבאָנעס פון פרעמדע זינד) און זײַנען געווען די שטרויעלעד, וואָס ווערן אַרײַנגעשלײַדערט דורך די פּאָליטישע סיכסוכים, וואָס האָבן געפלאַקערט אין דער קאַלטער מילכאָמע. פאַרוואָס ניט גיין צו די גרינגלעסעס און רופן זיי צו קאָאָפּערירן, צו דערציילן דעם עמעס וועגן אָט דער אַפערע?

„איר אַליין, מר. בענעט, אַלס הויפּט פון דער טפּיסע־ביוראָ, ווייסט, אַז גרינגלאַס און גאָלד זײַנען געווען צוזאַמען אין דער טומס־טורמע גײַן כאַדאָשים צײַט. זיי האָבן דיסקוטירט דעם איניען, שטודירנדיק נאָטיצן פון אַ גרויסן העפט־בוך, אײַנגעשטודירט דאָס אײדעס־זאָגן, גערעדט צו פּ. ב. אי.־אַגענטן, צו די פּראָקוראָרן און צו זייער אַדוואָקאַט. איר ווייסט דאָס, ווײַל די פּראָטאָקאָלן פון דער טומס־טורמע וועלן דאָס ווײַזן און דאָך האָט אײַער דעפּאַרטאַמענט זיך אָפּגעזאָגט צו געבן אונדז אַ געלעגנהייט אַרויסצופאָדערן אָט די פּראָטאָקאָלן, קעדיי דאָס צו באַווײַזן.

„איר ווייסט, אַז מיט גרינגלאַסן האָט מען אײַנגעכאַזערט וואָס ער

זאָל איידעס־זאָגן וועגן דער אַטאָם־באָמבע־צייכענונג, סײַ אַף אויסוויניק און סײַ פון נאָטיצן. איר ווייסט, אַז די אָנקלאָגע האָט געווירקט אַף שנײַדערן (דער פּאַספּאָרט־פאָטאָגראַף, וואָס האָט שפּעטער צוגעגעבן, אַז ער האָט פאַלש איידעס־געזאָגט — רעד.) ער זאָל פאַלש שווערן.

„איר ווייסט, אַז די רעגירונג דערלויבט ניט מײַן ווײַבס פאַמיליע אַרויסצוקומען מיט ריינוואַשנדיקע באַווײַזן, וואָס ווערן צוריקגעהאַלטן פון געריכט. קורץ, מיר האָבן ניט געקראָגן קיין יושרדיקן מישפּט און עס איז קעגן אונדז געמאַכט געוואָרן אַ בילבל. איצט ווילט איר מיר זאָלן צוגעבן, אַז אַט דער גרויסער ליגן איז דער עמעס. דאָס קענען מיר קיינמאָל ניט טאָן.

„געוויס, מר. בענעט, מיר וועלן פולשטענדיק קאָאָפּערירן. גיט אונדז די געלעגנהייט אַרויסצוטרעטן אין געריכט און מיר וועלן אונטער אַ שבועה אַפן איידעס־שטול נאָכאַמאָל איבערזאָגן דעם עמעס און צו דער זעלבער צײַט וועלן מיר קענען ברענגען איידעס, וואָס זאָלן באַשטעטיקן אונדזערע דערקלערונגען. דאָס איז דער וועג אונדז צו געבן אַ יושרדיקן מישפּט"...

„אָ, ניין, יוליוס, קיין נײַער פּראָצעס. איר קענט זיך ראַטעווען בלויז דורך קאָאָפּערירן מיט אונדז".

„אָבער איר קענט דאָך ווירקן אַפן פּראָקוראָר ער זאָל צושטימען צו איינעם פון אונדזערע פּאָרשלאָגן. דעמאָלט וועלן מיר באַווײַזן אונדזער אומשולד, אָדער אַנטשוויגן ווערן און איך בין זיכער, אַז אונדזער אומשולד וועט באַוויזן ווערן".

„ניין, דאָס האָט ניט צו טאָן מיטן איניען. איר דאַרפט קאָאָפּערירן מיט דער רעגירונג".

„וואָס איז וועגן דער שטראָף? אַפילע ווען דער אורטייל זאָל זײַן אַ באַרעכטיקטער, און מיר לייקענען דאָס אויסדריקלעך, וואָלטן מיר קיינמאָל ניט געטאָרט אַזוי באַשטראָפט ווערן. די געשיכטע פון אונדזער לאַנד ווײַזט, אַז מילכאָמע־פאַרברעכער, נאַצים און פאַשיסטן, זײַנען באַפרײַט געוואָרן; אַז פאַררעטער און שפּיאָנען האָבן ניט געקראָגן קיין טויט־שטראָף, און דאָך ווערן די ראָזענבערגס צום ערשטן מאָל אַרויסגעשטעלט ווי די ערגסטע פאַרברעכער אין אונדזער געשיכטע. איר ווייסט, ווי אַ מענטש מיט פאַרשטאַנד, אַז דאָס איז ניט אַזוי. אַלע פאַקטן אין דעם פּראָצעס, די גאַנצע פּראָטאָקאָלן פון מישפּט און די אַרויפגעלייגטע שטראָף באַווײַזן, אַז דאָס איז געווען אַ צוואַנגס־מיטל. די מענטשלעכע, יושרדיקע און ריכטיקע האַנדלונג וואָלט געווען צו שוינען אונדזערע לעבנס.

„מיר זײַנען אַן אָנפירנדיק מעכטיק לאַנד מיט גרויסן פּרעסטיזש אי־

בער דער וועלט און מיר דאַרפן זיך רעכענען דערמיט, וואָס מענטשן וועלן טראַכטן וועגן דעם פאַקט, וואָס אונדזער רעגירונג זאָגט צו צוויי מענטשן: „קאָאָפּערירט אָדער שטאַרבט". געדענקט, עס וואָלט געווען אין די בעסטע אינטערעסן פון לאַנד צו פאַרבײַטן אונדזער טויט־אורטייל".

„אָבער, יוליוס, איך גיב אײַך אַ מעגלעכקייט צו קאָאָפּערירן", האָט ער געזאָגט.

„געוויס. ריכטער קאופמאַן איז באַגאַנגען אַ שרעקלעכן טאָעס מיט זײַן שוידערלעכן פּסק. ער האָט אָנגעכאַפּט דעם אָקס פאַרן עק און קען אים ניט אָפּלאָזן".

„גאַנץ ריכטיק, יוליוס. ער דאַרף האָבן אײַער הילף, קעדיי צו ענ־דערן די שטראָף און איר קענט דאָס טאָן דורך אויסזאָגן אונדז אַלץ וואָס איר ווייסט".

„איך קען אים ניט אַרויסשלעפּן פון זײַן טאָעס, ווײַל מיר וואָלטן קיינמאָל ניט באַדאַרפט אַזוי באַשטראָפט ווערן און מיר וואָלטן ביכלאַל ניט געדאַרפט געשטעלט ווערן צום געריכט".

„יוליוס, אַלע געריכטן האָבן אַ סך מאָל גוטגעהייסן דעם אורטייל און אַלע באַאַמטע אין וואַשינגטאָן גלייבן, אַז איר זײַט שולדיק. יאָ, קי־מאַט יעדער איינער גלייבט, אַז איר זײַט שולדיק".

„איר ווייסט, אַז בלויז איין אַפּעלאַציע־געריכט האָט געשטיצט דעם אורטייל פונעם פרײַערדיקן מישפּט און דאָס, וואָס איז אַ ווענדונג פאַר אַ „סערטיאָראַרי" (פאָדערונג פון העכערן געריכט צו אַ נידעריקערן גע־ריכט צוצושטעלן די דאָקומענטן) איז צוריקגעוויזן געוואָרן, האָט ניט צו טאָן מיטן סאַמע טאָך פון דער אַפּערע. אין אַלע אַנדערע (דאָ איז דאָס וואָרט אומקלאָר) האָבן מיר ניט בלויז געקראָגן קיין פאַרהער, נאָר בלויז דאָס רעכט צוצושטעלן דאָקומענטן צום געריכט. דאָס איז די פאָרעם פו־נעם געזעץ, ניט זײַן גײַסט. טאָמיד איז פאַרגעקומען אַזאַ אײַלעניש, אַ יאָ־געניש, ווײַל זיי האָבן מוירע, אַז מיר וועלן באַווײַזן אונדזער אומשולד. נאָך עפּעס: אַזעלכע מענטשן ווי ד"ר יורי, פּראָפעסאָר אײַנשטיין, וויסנ־שאַפטלער, אַדוואָקאַטן, שרײַבער, צווייפלען שטאַרק וועגן דעם איניען, נאָכדעם ווי זיי האָבן איבערגעלייענט די פּראָטאָקאָלן פונעם מישפּט. דער פּויפּסט, דרײַ טויזנט קריסטלעכע קירכן־פירער, באַוווּסטע ראַבאָנים און מיליאָנען מענטשן האָבן געפאָדערט באַגנאַדיקונג".

„ניין, יוליוס. דער פּויפּסט האָט ניט געפאָדערט קיין באַגנאַדיקונג".

„יאָ, ער האָט יאָ געפאָדערט. און איך האָב די אַרטיקלען פון דעם „ל'אָסערוואַטאָרע ראָמאַנאָ", קעדיי דאָס צו באַווײַזן. מיר האָבן אָפּגע־דרוקט די פּראָטאָקאָלן — די פּראָטאָקאָלן, וואָס פאַרצייכענען דעם גאַנצן

גאַנג פונעם מישפּעט און מענטשן האָבן דאָס געגלייבט און זיי האָבן געקראָגן ערנסטע צווייפלען אין דער גערעכטיקייט פונעם „שולדיק"־אור־טייל. אַט די פּראַקטאַקאַלן קען מען קריגן און זיי וועלן געלייענט ווערן. דער איינציקער אויפן וויאַזוי ריינצוואַשן אַט די פּאַרדאַמענדיקע פּראָ־טאָקאָלן איז צו לאָזן אונדז לעבן, קעדיי מיר זאָלן קענען באַווייזן אונ־דזער אומשולדיקייט".

„יוליוס, דאָס וואָס דער מישפּעט איז ניט געווען יוישערדיק, וואָס דער אורטייל איז צו האַרט און די גאַנצע פּובליציטעט וועגן דעם — דאָס אַלץ האָט ניט קיין שייכעס צו דער פראַגע. דער איינציקער וועג איז, אַז איר זאָלט קאָאָפּערירן און איבערצייַגן די באַאַמטע אין וואַשינגטאָן. דאַן וועלן זיי האָבן אַ באַזע צו פאַרלאַנגען באַגנאַדיקונג".

„אַט די אַלע דרייַ יאָר, זאָגט איר, האָב איך ניט געזאָגט דעם עמעס און דאַן, אויב איך זאָל זאָגן דאָס וואָס איר ווילט, אַז איך זאָל זאָגן, וועט דאָס מיינען קאָאָפּערירן און דאַן וועט עס זייַן דער „עמעס". פאָלגנ־דיק דאָס גוטע געוויסן, קען איך זיך ניט אַרונטערלאָזן צו אַזאַ פּראַקטיק און איך מוז זאָגן בעפּיירעש, אַז אַט דער דרוק קעגן אונדז איז גרויזאַם און אומגעוויסנהאַפט. די איינציקע אָרנטלעכע זאַך צו טאָן איז צו זאָגן מר. בראַונעלן, אַז ער זאָל רעקאָמענדירן באַגנאַדיקונג".

עס איז געווען צוועלף אַזייגער באַטאָג, ווען ער איז אַרייַנגעגאַנגען זען עטלען אַף אַ האַלבער שאָ און דאַן האָט מען מיך אַרייַנגעבראַכט אין דעם פרויען־אָפּטייל, און ער האָט פאַרגעזעצט צו פּרוּוון אונדז אייַנריידן נאָך אַ האַלבע שאָ. עטל וועט אייַך דערציילן וואָס עס איז פאַרגעקומען אין מעשעך פון אַט דער שאָ.

צום סאָף פון אַט דער זיצונג איז דער וועכטער פון דער טורמע אַרייַנגעקומען אין דעם פרויען־אָפּטייל און האָט געפרעגט, וועגן וואָס דאָ האַנדלט זיך און איך האָב אים געזאָגט, אַז מר. בראַונעל האָט געשיקט מר. בענעטן צו זאָגן אונדז, אַז אויב מיר וועלן קאָאָפּערירן מיט דער רע־גירונג, וועט ער רעקאָמענדירן דעם פּרעזידענט צו באַגנאַדיקן אונדז. איר וועט דערבייַ האָבן אין זינען, אַז דער וועכטער איז ניט געווען אַנוועזנד, ווען דער אָנבאָט איז געמאַכט געוואָרן.

נאָכדעם, ווען איך בין ווידער געווען אין מיין צעלע נאָך 1 אַזייגער נאָכמיטאָג, איז מר. בענעט געקומען און האָט מיך ווידער געפּרוּווט אי־בערצייַגן צו לאָזן אים ברענגען מענטשן, וואָס זייַנען באַקאַנט מיט דער אָפּערע. און „איר וועט ענטפערן אַף פראַגן וועגן דעם, וואָס איר ווייסט מיקויעך דעם איניען". דאַן האָב איך געזאָגט: מר. בענעט, אָבער דאָס וואָלט דאָך געווען דאָס זעלבע ווי מאָרד־וואַשונג (צוגרייטן עמעצנס מויעד

צו אַ באַשטימטן סאָרט דענקען). ער האָט דאַן געפרעגט, צי ער קען מיך ווידער קומען זען און איך האָב געזאָגט יאָ, אויב ער וועט ברענגען גוטע נייַעס.

עטל און איך האָבן באַשלאָסן ניט צו זען קיינעם, סיידן ווען איר וועט אויך זיין אַנוועזנד דערביי. איך האָב אייַך איבערגעגעבן עטלעכע פון די איינצלהייטן אַזוי גוט, ווי איך קען זיי געדענקען. איך האָב אייַך אויך געזאָגט מער וועגן דעם, וואָס ס׳איז פאָרגעקומען אַף אונדזער לעצטער באַראַטונג״.

אַנטשולדיקט מיר פאַר דעם אויפן פון מיין שרייבן, פאַר ניט אָנגעהאַלטן קאָנטינויִטעט אין מיין שרייבן, אָבער דאָס זיינען די עמעסע פאַקטן. דער אינטערוויו און דער באַזוך זיינען ניט געווען קיין איניצע פון רוטין (פון געוויינלעכער פּראָצעדור). דאָס איז געווען גוט אויסגעפּלאַנירט, אַ קאַלטע און אַף אַ כוצפּעדיקן אויפן, פולשטענדיק איגנאָרירנדיק די עטיק, גערעכטיקייט, אויסגערעכנטע גייסטיקע פיניקונג. די פּאַשעטע, געוויינלעכע אָרנטלעכקייט און מענטשלעכקייט, האָט מען אונדז פאַקטיש געהייסן קאָאָפּערירן אָדער שטאַרבן — דאָס איז אַ שמוציקער מיסכער אין וועלכן די רעגירונג נייטיקט זיך אַף צו העלפן באַהאַלטן דעם נידערטרעכטיקן בילבל קעגן צוויי אומשולדיקע מענטשן, קעדיי צו שלאָגן פּאָליטישן קאַפּיטאַל פון אָט דעם איניען און פון אונדזערע לעבנס. יאָ, זיי פירן אָן מיט דער רעגירונג, מיט די געריכטן און מיט דער פּרעסע. אָבער זיי הייבן זיך אָן זאָרגן וועגן פאָלק, ווייל דאָס פאָלק שטייט העכער פון אַלץ און וועט ניט דערלאָזן אָנהאַלטן אָט די גראָבע פאַרדאַרבונג פון געזעץ.

אָט דער טעראָר איז אָנגעווענדעט געוואָרן קעגן צוויי שוצלאָזע מענטשן, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט איינגעבן, ווייל מיר זיינען גערעכט און מיר האָבן זיך אָפּגעזאָגט אויפצוגעבן אונדזערע פּרינציפּן, אונדזער פרייהייט, אונדזער גלויבן אין דעמאָקראַטיע און פּאָלקאָמענהייט פונעם יאָכיד. דעם פאָלק דאַרף דערציילט ווערן אַלץ וואָס ס׳איז פאָרגעקומען, ווייל עס איז פאַראַן אַ גרויסע געפאַר אין אונדזער לאַנד, אויב דער פאַשיסטישער שטאַף זאָל איצט ניט אָפּגעשטעלט ווערן.

וויאַזוי איר זאָלט ניט קוקן אַף דעם וואָס ס׳איז פאָרגעקומען לעצטן דינסטיק, האָבן מיר געזען וואָס פּאָליצייִשע מעטאָדן באַדייטן און עס איז אַ שרעקלעכע זאַך דאָס צו זען. נאָכן גאַנצן טומל און גערודער אין די צייטונגען לייקענען זיי אַף אַ שוואַכן אויפן, אַז זיי האָבן אָנגעבאָטן אַ שמוציקן מיסכער, מאַכמעס זיי זיינען אויפגעדעקט געוואָרן. די גרויסע שוועריקייט באַשטייט אין דעם, וואָס דורך זייער קאָנטראָל איבער די מאַסן־מיטלען פון אינפאָרמאַציע, האַלטן זיי קעסיידער, מיט קליינע דאַ־

זעם, אין „וואשן דעם מארד" („באארבעטן" די מויכעס) פון די לייענער און צוהערער וועגן אונדזער אפערע. און דער ברייטער אוילעם קריגט פאלשע אינפארמאציעס. יעדע באמיונג מוז ווערן געמאכט צו פארשפרייטן דעם עמעס.

מיר מוזן לעבן, קעדיי צו באזיגן די פלענער פונעם יוסטיץ־דעפארטאמענט צו הארגענען אונדז, וויל זיי קענען אונדז ניט נוצן. איך האב דעם גלויבן, אז דאס פאלק וועט זיך דערוויסן די פאקטן און וועט ראטעווען אונדזערע לעבנס און צווינגען די געריכטן אפצולייגן אונדזער הינריכטונג, קעדיי צו זען אז מיר זאלן קריגן גערעכטיקייט לויט דער אלטער, אויסגעפרוּווטער טראדיציע פון אונדזער גרויסער אמעריקאנער יערושע וואס וועט זיין דער ענטפער פון אמעריקע אף אט דעם גאנצן איניען?

מיר זיינען נאך אלץ זיכער, אז דער גוטער נאמען פון אונדזער לאנד וועט אנגעהאלטן ווערן און אז מיר וועלן בלייבן לעבן.

מיט מיין פולער ליבשאפט,

יוליוס.

רירנדיקער בריוו פון עטלען צו די קינדער נאך זייער לעצטן וויזיט

17טער יוני 1953.

מיינע זייער טייערע טייערינקע:

מען רופט עס אז „אויסהאלטן" און עס איז זייער שווער: וואס שייעך דערצו — קיין שום ספּעק ניט. גלייכצייטיק טארן מיר ניט זיך לאזן פארשעמען דורך א כעוורע הינדעלעך (וועלכע זעצן פאר זייער באשעפטיקונג, ניט אונטערגעבנדיק זיך דער פאניק, האגאם עס איז דא עפעס, וואס שרעקט זיי). ניט עמעס? איך האב שפעטער באדויערט, וואס איך האב זיך ניט דערמאנט אינעם „ביישפיל פון די הינדעלעך", ווי איר האט זיי אנגערופן אין אייער לעצטן בריוו, וויל דאס וואלט אייך געטרייסט אין מאמענט, ווען מיר האבן זיך געשיידט.

איר האט עפשער געקלערט, אז אויך איך האב ניט קיין כיישעק צו וויינען, ווען מיר האבן זיך צעקושט באם געזעגענען זיך אף ווידערזען? איר האט עפשער געקלערט, אז איך בין געווען צו אלטעגלעך בעיים אייערע געשענדעטע געפילן האבן פּראלאנגט אן ענטפער, וואס זאל זיין אין אנקלאנג מיט זיי.

מיינע טייערינקע, דאס וואלט מיר געווען אזוי לייכט, שוין צו לייכט,

און איך האָב געמוזט בעעמעס גויוועד זײַן דעם ניסאָיען נאָכצופאָלגן אײַער בײַשפּיל און זיך לאָזן באַהערשן דורך די געפילן צוזאַמען מיט אײַך. ווי איך זאָג עס אײַך, וואָלט עס געווען צו לײַכט פאַר מיר, אָבער דאָס וואָלט קיינעם ניט גענוצט. האָב איך דעריבער אויפגענומען די שווע־ריקייטן, אַנשטאָט זיי אויסצומײַדן, ווײַל איך האָב אײַך ליב מער ווי זיך אַליין און ווײַל איך ווייס, אַז איר נייטיקט זיך אין מײַן ליבע, מער ווי איך נייטיק זיך אין דער דערלײַכטערונג, וואָס קומט פון טרערן.

אַנשטאָט צו וויינען צו האָב איך אײַך באַרויִקט, אַף ווי ווײַט איך האָב געקענט, בעמעשעד פון די רעגעס, וואָס זײַנען אונדז געבליבן, און איך האָב אײַך צוגעזאָגט צו שרײַבן. איין זאַך וואָלט איך וועלן איר זאָלט וויסן: די קושן צווישן פּאַפּאַ און מיר עקזיסטירן, האַגאָס אין איצטיקן מאָמענט קענען מיר זיי ניט אויסטוישן.

און האַגאָס עס וואָלט געווען ליב דאָס צו קענען טאָן, איז בלויז אין דער מאָס, אַף וויפל די עלטערן זײַנען אימשטאַנד זיך איבערצוגעבן קעגנ־זײַטיק און איבערצוגעבן זייערע קינדער דעם נייטיקן קויעד און מוט, קעדיי גויוועד צו זײַן די פּראָבלעמען און „אויסצוהאַלטן“, אויב נייטיק — בלויז אין דער דאָזיקער מאָס לעבן די מענטשן בעעמעס.

איך ווייס, מײַנע ליבע, אַז אַזאַ מין אויפקלערונג קען ניט פאַרטרעטן דאָס, וואָס האָט אונדז געפעלט און דאָס, צו וואָס מיר האָפן זיך אומצו־קערן און דאָס איז ביכלאַל ניט איצט דער מײַן מײַנער. איך וויל בלויז זאָגן, אַז מיר דאַרפן זיך באַמיִען צו בלײַבן רויִק און אָן פּאַניק, קעדיי מיר זאָלן אַמבעסטן זיך קענען העלפן איינע די אַנדערע דורכצומאַכן דעם דאָזיקן ניסאָיען.

איך וועל ווײַטער שרײַבן נאָכן פּאַפּאַס באַזוך פון הײַנט אינדערפרי. דערווײַל שיק איך אײַך איבער דעם דאָזיקן אויפריכטיקן בריוו.

מיט מײַן טיפסטער ליבע און אַלע מײַנע קושן

מ אַ מ אַ.

רירנדיקער בריוו פון עטל ראָזענבערג צו אַ האָלענדי־שער מוטער, וואָס האָט איר מיידעלע אַ נאָמען געגעבן עטל־יוליאַ

געשריבן צוויי וואָכן פאַר דער עקזעקוציע

דעם 6טן יוני 1953, האָט דער האָלענדישער קאָמיטעט פאַר פאַר־טיידיקן די ראָזענבערגס, באַקומען אַ בריוו פון עטל ראָזענבערג — אַ געדיכט אין פּראָזע — צו אַ האָלענדישער מוטער אין ראָטערדאַם, וואָס האָט איר נײַ־געבוירן קינד אַ נאָמען געגעבן עטל־יוליאַ און וועגן דעם מוידיע געוועז עטלען. אָט איז דער טעקסט פונעם דאָזיקן געדיכט:

פאַר פרוי וואַן־האַארען:

פון סינג־סינג קיין האָלאַנד. אַ געוואַלטיקע מאַסע ליגט צווישן ביידן: פון מעהאַלעד, פון וואַסער, פון מענטשן; אַ האַלבע וועלט פון אומבע־ראַכמאָנעסדיקן האָרעווען און אַרבעטן, פון בלוט־פאַרגיסן און פאַרשקלאַ־פונג צעשיידט אונדז. אָבער ניט פאַראַן קיין מעהאַלעד, וואָס דאָס מענטש־לעכע האַרץ זאָל ניט קענען איבערשפּאַנען; ניטאָ אַזאַ שאַרפער ווייטיק, וועמען דער אויסגעשריי פון אַ נײַ לעבן זאָל ניט קענען שענקען קיין נײַעם מוט, נײַע האָפענונג.

גוטע מוטער פון עטל־יוליאַ, איר זײַט אונדז זייער טײַער, אין אײַער געזיכט קען מען לייענען צערטלעכקייט און שטאָלץ. אַ פּראַכט אַף אים צו קוקן און אײַערע אָרעמס האַלטן אַרומגענומען אײַער קינד מיט דער אַנטשלאָסענער קראַפט פון אַן עמעסער פרוי. איר זײַט אַ מוטער, אַזוי ווי זי איז טאָמיד: פּאָשעט, מילד, אָן שום צירונג, אַכוץ דעם כיין פון ליבע און דערפילונג; אַ גערולדיקע, אַן אומבאַזיגבאַרע, פרוכטבאַר ווי די פרוכט־באַרע ערד אַליין.

גוטע און גרויסמוטיקע שוועסטער, מעג איך עס מיט אײַך טיילן, אָט דאָס קינד פון מײַן ביטערן גוירל אָבער ניט פון מײַן לײַב, דאָס קינד וואָס האָט פון ליבשאַפט וועגן באַקומען אָט דעם נאָמען?

שרײַ, נאָר אומדערשראָקן, עטל־יוליאַ, דײַנע ברידערלעך רופן דיר צו מיט געיובל אַ באַרוך־האַבאָ און שפּאַרן זיך אַרום דיר אָנצורירן דײַן בלומען־פּענעמל. שרײַ, נאָר מוטיק, קליין, פלינק האָלענדיש מיידעלע, און וועק אויף די פאַרשלאָפענע, אַף יענער זײַט אַטלאַנטישן אָקעאַן.

דער מאָרדלוסטיקער יאַם קלאַפּט פול מיט סאָקאָנעס אין אַלע ברעגן.

די צוואָע פון עטל און יוליוס ראָזענבערג

דאָס איז דער לעצטער בריוו פון יוליוס ראָזענבערג צום פּאַרטיידיקער עמאַנועל בלאָך, געשריבן דעם 18טן יוני. צו דער דאָזיקער צוואָע האָבן די ביידע מאַרטירער צוגעשריבן אין אָוונט דעם 19טן יוני, איידער זיי זיינען אַוועק צום טויט, די עטלעכע שורות, אַלס זייער לעצט וואָרט צו דער וועלט.

18טער יוני 1953.

טייערער מאַני:

כ׳האָב פאַרפאַסט מיין צוואָע אַזוי, אַז ס׳זאָל ניט קענען זיין קיין שום באַוואָרעניש בענוגייע מיין ווּנטש, אַז איר זאָלט זיך פאַרנעמען מיט אַלע אונדזערע איניאַנים און איבערנעמען די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר די קינדער, אַזוי ווי איר האָט עס געטאָן ביז איצט. עטל איז מיט מיר פולשטענדיק מאַסקים וועגן דעם און באַשטעטיקט עס אייגנהאַנטיק.

אונדזערע קינדער זיינען דאָס שוואַרצאַפּל פון אונדזער אויג, אונדזער שטאָלץ און אונדזער סאַמע טייערסט אייגן. ליבט זיי פון גאַנצן האַרצן און באַשיצט זיי טאָמיד, קעדיי זיי זאָלן אויסוואַקסן געזונטע און נאָרמאַלע מענטשן. כ׳ווייס גוט, אַז איר וועט עס טאָן, אָבער אַלס פאָטער, וואָס איז שטאָלץ אַף זיינע קינדער, איב איך אוים מיינע רעכט, ווענדנדיק זיך מיט דער דאָזיקער ביטע צו אייך, צו אייך, מיין סאַמע טייערסטער פריינט און איבערגעגעבענער ברודער. כ׳ליב טיף מיינע זין.

כ׳בין ניט זייער געשטימט צו געזעגענען זיך, ווייל איך גלייב, אַז גוטע ווערק לעבן אייביק, אָבער כ׳קען זאָגן פאָלגנדיקס: כ׳האָב נאָך קיינמאָל אַזוי ניט געליבט דאָס לעבן ווי איצט, ווייל כ׳האָב געזען, ווי שיין ס׳קען זיין די צוקונפט. און ווייל כ׳האָב דאָס געפיל, אַז אין אַ שוואַכער מאָס האָבן מיר צו דעם ביגעטראָגן, גלייב איך, אַז מיינע קינדער און מיליאָנען אַנדערע וועלן האָבן דעם נוצן פון אונדזער קאָרבן.

די ווערטער פעלן מיר, ווען איך פּרוביר איבערצוגעבן די נאָבלקייט און די גרויסקייט פון מיין לעבנס־באַגלייטערן, פון מיין ליבער, טייערער פרוי. אונדזער ליבע איז אַ גרויסע ליבע און אונדזער פאַראייניקונג אַ וווּנדערבאַרע פאַראייניקונג, וואָס האָט געמאַכט מיין לעבן פול און רייך.

מייַן אַלטע, קראַנקע מוטער איז געווען פאַר מיר אַ קוואַל פון אַ גרוי־סער נעכאָמע און מיר האָבן טאָמיד געפילט איינער פאַרן אַנדערן ליבע און צוגעבונדנקייט. אין אירע אַנשטרענגונגען לעטויוועס אונדז האָט זי אַרויסגעוויזן עמעסע אויפאָפּפערונג. מייַנע שוועסטער און מייַן ברודער האָבן אונדז פון אַנהייב אָן אונטערגעשטיצט, זייַנען געווען הונדערט־פּראָצענטיק באַ אונדזער זייַט און האָבן געאַרבעט לעטויוועס אונדז. איך קען בעעמעס זאָגן, אַז מייַן פאַמיליע האָט אונדז געהאָלפן אין די צייַטן פון אונדזער גרויסן ניסאָיען.

וואָס שייַער אייַך, מאַני, באַטראַכטן מיר אייַך ניט נאָר ווי אַ מיש־פּאָכע־מיטגליד. איר זייַט אונדזער פרייַנט, אַן אויסערגעוויינלעכער פרייַנט. די בינדונגען פון ברידערלעכקייט און ליבע צווישן אונדז זייַנען געוואָרן אויסגעשמידט אינעם קאַמף פאַרן לעבן און פאַר אַלץ, וואָס דאָס לעבן שטעלט פאָר, און דאָס גיט אונדז גרויסע קויכעס. זייַט שטאַרק און פאַר־טרעט אונדז: טייַערער, טייַערער פרייַנט, מיר ווינטשן אייַך אַ לאַנג לעבן, קעדיי פאָרצוזעצן אייַער פרוכטבאַרע אַרבעט אין געזונט און גליק, ווייַל איר זייַט אָן שום סאָפעק אַ הערלעכער מענטש, אַ טייַערער פרייַנט און אַן אויפריכטיקער פּאַרטיידיקער פונעם פאָלק. איך גריס אייַך און איך אומ־אַרעם אייַך פון מייַן גאַנצן האַרצן, מיט מייַן גאַנצער פרייַנטשאַפט.

לאָזט זיי קיינמאָל ניט אַנגרייַפן דעם עמעס וועגן אונדזער אומ־שולד.

פאַר שאָלעם, פאַר ברויט און פאַר רויזן, מיט פאַשעטער ווירדע, קוקן מיר דעם טאָליען אין פּאָנעם, מיט מוט, צוטרוי און קלאָרזעעווודי־קייט, ניט פאַרלירנדיק קיינמאָל דעם גלויבן.

ווי טאָמיד

יוליוס.

פּ. ס. אַלע מייַנע פּערזענלעכע זאַכן געפינען זיך אין דרייַ קאַרטאָן־קעסט־לעך, וועלכע איר קענט אָפּנעמען באַם דירעקטאָר פון טפיסע.

מיט מייַן גאַנצער פרייַנטשאַפט

יוליוס.

19טער יוני.

עטל וויל, אַז מען זאָל וויסן, דאָס מיר זייַנען די ערשטע קאָרבאָנעס פון אַמעריקאַנער פאַשיזם.

עטל און יוליוס.

19טער יוני 1953.

געזעגענונגס־בריוו פון עטל און יוליוס ראָזענבערג צו זייערע קינדער פאַר דער הינריכטונג

19טער יוני 1953.

זייער טײַערע מאַני:

דער נאָכפאָלגנדיקער בריוו דאַרף איבערגעגעבן ווערן מײַנע קינדער.

מײַנע טײַערסטע, ליבסטע, מײַנע פאַרגעטערטע קינדערלעך:

הײַנט פרי האָט מען נאָך געקענט גלייבן, אַז נאָך אַלעמען וועלן מיר נאָך קענען אַמאָל זײַן צוזאַמען. איצט, ווען דאָס איז מער ניט מעגלעך, ווינטש איך אַזוי, אַז איר זאָלט וויסן אַלץ, וואָס איך האָב געלערנט. לײַדער קען איך בלויז שרײַבן עטלעכע פּאַשעטע ווערטער. וואָס שײַעך דעם רעשט, דאַרף עס אײַער לעבן אײַך אויסלערנען, אַזוי ווי מײַן לעבן האָט עס מיר אויסגעלערנט.

איך פאַרשטיי, אַז צוערשט וועט איר ביטער וויינען איבער אונדז, אָבער איר וועט ניט זײַן די איינציקע, וואָס וועלן אונדז באַוויינען. דאָס איז אונדזער טרייסט, און ער דאַרף צום סאָף אויך ווערן אײַערער.

איר דאַרפט אויך סאָפקאָלסאָף זיך איבערצײַגן, אַז דאָס לעבן איז ווערט געלעבט צו ווערן. זײַט געטרייסט דורכן געדאַנק, אַז אינעם דאָזיקן מאָמענט אפילו, ווען אונדזער סאָף דערנענטערט זיך, זײַנען מיר פעסט אין דעם איבערצײַגט, מיט אַ קוויעד, וואָס טריומפירט איבערן טאַליען.

אײַער לעבן דאַרף אײַך אויך אויסלערנען, אַז דאָס גוטס קען ניט אָף אַז עמעס זיך אַנטוויקלען אין דער מיט פונעם שלעכטס, אַז די פרײַהייט און אַלע זאַכן, וואָס מאַכן דאָס לעבן בעעמעס ווערט געלעבט צו זײַן דאַרפן צומאָל טײַער באַצאָלט ווערן.

געפינט אַלזאָ אַ טרייסט אינעם וויסן, אַז מיר האָבן פאַרשטאַנען אָפן טיפסטן אויפן, דאָס די ציוויליזאַציע האָט נאָך ניט דערגרייכט דעם אַנטוויקלונגס־פונקט, אָף וועלכן עס וועט מער ניט נייטיק זײַן מאַקריוו צו זײַן דאָס לעבן, קעדיי צו ראַטעווען דאָס לעבן גופע; און אַז מיר האָבן געפונען אונדזער נעכאָמע אין דער זיכערקייט, דאָס אַנדערע נאָך אונדז וועלן גיין פאָרויס.

מיר וואָלטן געוואָלט האָבן די אומגעהײַערע פרייד און באַפרידיקונג צו לעבן מיט אײַך ביזן סאָף פון אונדזערע טעג. אײַער פאָטער, וועלכער איז מיט מיר אין אָט די לעצטע שאָען, וואָס זײַנען אַזוי וויכטיק, שיקט אײַך זײַן האַרץ און די גאַנצע ליבע, וואָס עס אַנטהאַלט פאַר זײַנע געליבטע זין. געדענקט תּמיד, אַז מיר זײַנען געווען אומשולדיק און האָבן ניט געקענט פאַרראַטן אונדזער געוויסן.

מיר דריקן אײַך צו זיך און קושן אײַך מיט אַלע אונדזערע קויכעס.

מיט אונדזער גאַנצער ליבע, פאַפאַ און מאַמאַ

יוליוס - עטל.

פּ. ס. צו מאַני: איך בעט אויך איבערצוגעבן מײַנע קינדער, אַלס צייכן פון אונדזער אומפאַרגענגלעכער ליבע, די אַסערעס האַדיברעס, דעם רעליגיעזן מעדאַליאָן מיטן קייטל און מײַן קעדושע־רינגל.

דעם 19טן יוני, עטלעכע שאָ פאַר דער עקזעקוציע האָט עטל ראָזענבערג אָפּגעשיקט דעם ווײַטערדיקן בריוו צום פאַרטײדיקער אדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך.

טײַערער מאַני:

איך שיק מײַן גאַנץ האַרץ צו אַלע, וואָס האָבן מיך ליב. איך בין נים אַליין און איך שטאַרב מיט ווירדע און מיט קאָוועד, ווייסנדיק, אַז מײַן מאַן און איך וועלן רעהאַבילימירט ווערן דורך דער געשיכטע. איר וועט טאָן דאָס, וואָס מען דאַרף, קעדיי אונדזערע נעמען זאָלן בלײַבן קלאָרע און זאָלן נים באַשמוצט ווערן דורך די שקאָרים. איר וועט עס טאָן אַזוי, ווי איר האָט עס געטאָן בײַ אונדזער לעבן מיט אַזאַ פולשטענדיקער איבערגעגעבנקייט.

איר האָט געמאַכט אַלץ, וואָס איז געווען מעגלעך. מיר זײַנען די ערשטע קאָרבאָנעס פון אַמעריקאַנער פאַשיזם.

מיט מײַן גאַנצער ליבע

ע ט ל

פולער טעקסט

פון דער לעצטער באַגנאַדיקונגס־ווענדונג פון עטל און יוליוס ראָזענבערג

צום

פרעזידענט אייזענהאַוער

מיר, יוליוס ראָזענבערג און עטל ראָזענבערג, מאַן און פרוי, זײַנען איצט פאַרשפּאַרט אין טויטן־הויז פון דער טפּיסע סינג־סינג, אין דערוואַרטונג פון דער עקזעקוציע אַף דער עלעקטרישער שטול דעם 18טן יוני, אינעם 14טן יאָרטאָג פון אונדזער כאַסענע. מיר מאַכן צו אײַך די דאָזיקע ווענדונג, קעדיי איר זאָלט זיך באַנוצן מיט אײַער העכסטער מאַכט, אויסמײַדנדיק „אַ פאַרברעכן, וואָס איז ערגער ווי אַ מאָרד" : אונדזער אומגערעכטן טויט.

מיר האָבן זיך שוין איין מאָל געוואָנדן צו אײַך, מיר האָבן דערקלערט, אַז דער אורטייל, וואָס איז קעגן אונדז אַרויסגעטראָגן געוואָרן איז קעגן דעם עמעס און די זיטן פון דער ציוויליזירטער מענטשהייט.

מיר האָבן געזאָגט דעם עמעס : מיר זײַנען אומשולדיק.

ווידעראַמאָל פראָקלאַמירן מיר פײַערלעך אונדזער אומשולד.

אויב מיר וועלן שטאַרבן, וועט אַמעריקע זײַן שולדיק אין דער דאָזיקער אַפערע. אויב מיר וועלן שטאַרבן, וועט די כאַרפּע פון אונדזער טויט שענדן די איצטיקע גענעראַציע און לייגן אַ שטעמפּל אַף דער געשיכטע ביזן מאָמענט, ווען די קומענדיקע אַמעריקאַנער וועלן איבערנעמען אונדזער יערושע פון עמעס, פון יוישער און גלײַכהייט לעגאַבע דעם געזעץ. אונדזער פּראָצעס האָט געשאַפן נײַע יורידישע פּרעצעדענטן אין דאָזיקן לאַנד, שענדלעכע פּרעצעדענטן, אומיוישערדיקע, אוממענטשלעכע און וועלכע אָנערקענען ניט פאַרן מענטשלעכן לעבן אַפילו ניט די שוץ, פון וועלכע עס געניסט דאָס רעכט פון אייגנטום.

די העכסטע געריכטלעכע אינסטאַנץ פון די פאַראייניקטע שטאַטן, דער העכסטער טריבונאַל, טראָגנדיק אין זײַנע זאַלן, באַדעקטע מיט ווײַסן מאַרמאָר, האָט נאָר וואָס אונדז אָפּגעזאָגט אָפּצולייגן די עקזעקוציע און אין אָנבליק פונעם אַזוי נאָענטן טויט — אונדז פאַרמאַכט זײַנע טירן, אָפּזאָגנדיק זיך צו באַטראַכטן די איקער־פראַגן, וואָס דערגייען ביזן טאָך פון די באַשולדיקונגען און פונעם אורטייל, וואָס טרעפן אונדז. און דאָך — און דאָס איז אַ געשעעניש, וואָס האָט ניט קיין פּרעצעדענט אין דער געשיכטע פון אונדזערע טריבונאַלן, האָבן פיר ריכטער — פיר פון צווישן

די אָנגעזעענסטע מיטגלידער פון דעם דאָזיקן טריבונאַל זיך אַרויסגעזאָגט אונדז צו לאָזן לעבן, אַמווייניקסטן אין מעשעך פון דער צײַט, וואָס איז נייטיק אַף אונדז צו דערמעגלעכן זיך צו באַרעכטיקן פאַר זיי ; אַזוי אַרום איז אונדז אָפגעזאָגט געוואָרן די דאָזיקע מעגלעכקייט, פאַר וועלכער מיר האָבן זיך געשלאָגן זי צו באַקומען.

אַנשטאָט דעם, פּײַניקן אונדז אונדזערע באַשולדיקער, אָנבאָטנדיק אונדז פּאָנעם־על־פּאָנעם מיטן טויט דאָס לעבן, פאַרן פרײַז פון מוידע זײַן זיך, אַז מיר זײַנען שולדיק. קורץ פאַר דער דאַטע פון דער עקזעקוציע — גלײַך ווי זיי וואָלטן געוואָלט שפּילן ביזן סאָף אַף דער מוירע פאַרן טויט און דער ליבע צום לעבן — איז אַ זייער הויכער שעליעך געקומען אונדז מאַכן דעם דאָזיקן אומריינעם פאָרשלאָג. מיר וואָרפן אָפּ דעם דאָזיקן שענדלעכן מיסכער און דאָס עפשער אין מאָמענט, ווען מיר לעבן די לעצטע געציילטע טעג פון אונדזער יונג לעבן. מיר ווילן ניט אײַנגיין צו באַשמוצן אונדזערע נעמען מיט פאַלשע איידעס־זאָגן, קעדיי זיך צו ראַטעווען. הער פּרעזידענט, מאַכט ניט אומווירדיק אַמעריקע, שטעלנדיק אַלס באַדינג פאַר אונדזער רעכט צו בלײַבן לעבן, אַז מיר זאָלן אָנערקענען אַ פאַרברעכן, וואָס מיר זײַנען ניט באַגאַנגען !

איר קענט וועלן אונדז ניט גלייבן, אָבער די שאַנד פון אונדזער אורטייל האָט טיף שוין טיף אַרײַנגעדרונגען אינעם באַוווּסטזײַן פון די פאַרנונפטיקע מענטשן. די ריכטער בלעק און דוגלאַס (און, אָן צווייפל, פּו־אַנקפורטער, אויך אַ מיטגליד פון העכסטן געריכט פון די פאַראייניקטע שטאַטן) האָבן געמאַכט באַקאַנט, אַז זיי זײַנען ניט גענויגט איבערצולאָזן דער געשיכטע זיך אַרויסצוזאָגן וועגן דער ריכטיקייט פון די טויט־אורטיילן, וואָס זײַנען דערגרייכט געוואָרן דורך אַ פּראָקוראָר, וועמענס האַנדלונג האָט, ווי דאָס האָט דערקלערט דאָס אַפּעלאַציע־געריכט — ניט געקענט „צו שטרענג געאורטיילט ווערן", און וועלכע איז געווען „פולשטענדיק טאַדלהאַפט" און אַף אַזוי ווײַט פול מיט שאָדן פאַר אונדז, אַז „אַ רעוויזיע פון פּראָצעס וואָלט געדאַרפט צוגעשטימט ווערן".

איר קענט ניט גלייבן אונדז, ווײַל די אַקטן פון אונדזער פּראָצעס אַנטהאַלטן אַן אורטייל, וואָס אָנערקענט אונדזער שולד. און דאָך האָבן מיר, אַפן סמאַך פון דאָזיקן דאָקומענט גופע, פאַרטיידיקט אונדזער אומשולד. דעם דאָזיקן דאָקומענט, וועלכער אַנטהאַלט, לויט דער רעגירונג, די גאַנצע קראַפט פון איר טענע, האָבן מיר געלאָזט אָפדרוקן אין פולן טעקסט אין טויזנטער עקזעמפּליאַרן ; ער האָט איבערצײַגט אָנצאָליקע מענטשן וועגן אונדזער אומשולד און האָט דערוועקט בײַ אַ נאָך גרעסערער צאָל מענער און פרויען אַ טיפן צווייפל אין דער גערעכטיקייט פון אורטייל.

די גאַנצע וועלט גלייבט ניט אין אונדזער שולד; די דאָזיקע האַלטונג איז רעזומירט אין דער שטאַרק דורכגעטראַכטער קאָנקלוזיע פון דאָקטער האַראָלד אורעי, אונדזער גרעסטער אַטאָמישער פיזיקער, וועמענס וויסנשאַפטלעך ווערק שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויסן בײַשטײַער צו אונדזער נאַציאָנאַלער פאַרטיידיקונג.

„דער פאַל פון די ראָזענבערגס — האָט ער דערקלערט — איז אַ פּאַטש אין פּאָנעם דער לאָגיק און דער גערעכטיקייט... ער שטיצט זיך אַף אַן איידעס־זאָגן, וואָס איז באַשײַנפּערלעך פאַלש".

איך קען ניט וועלן אונדז גלייבן, אָבער די עטלעכע קורצע כאַדאָשים, וואָס זײַנען פאַריבער זינט אונדזער לעצטער אַפּעלאַציע צו אײַך, האָבן באַשטעטיקט אונדזער פאָרויסזאָגונג: די צײַט און די געוויסנס וועלן אין זייער אומפאַרמײַדלעכער אַנטוויקלונג אַרויסברענגען אונדזער אומשולד.

דאָקומענטן, וואָס זײַנען לעצטנס אויפגעדעקט געוואָרן, באַווײַזן אַף אַן איבערצײַגנדיקן אופן — אַן אופן, וואָס וואָלט ניט געקענט זײַן מער איבערצײַגנדיק, ווי בלויז אין פאַל פון אַ צוריקציִען זיך מיצאַד גרינגלאַסן — דעם הויפּט־איידעס פון דער פּראָקוראַטור, וועלכער געפינט זיך אין טפיסע אונטער דער פּראָטעקציע פון דער רעגירונג און וועמענס פרוי איז אינגאַנצן פרײַ, אָבער אונטער דער פּערמאַנענטער דראָונג פון אַ מעגלעכער באַשולדיקונג פאַר אַ גרויסן פאַרברעכן, אין וועלכן זי האָט זיך מוידע געווען — די דאָזיקע דאָקומענטן באַווײַזן, אַז די גאַנצע אַפּערע, וואָס איז קעגן אונדז פאַבריצירט געוואָרן, שטיצט זיך אַף אַ פּיראַמידע פון ליגנס. די דאָזיקע נײַע דאָקומענטן וואָלטן מינדעסטנס געדאַרפט אײַך איבערצײַגן, אַז דער סאָפעק איבער אונדזער שולד איז געוואָרן אַזוי גרויס, אַז דאָס געוויסן פאַרלאַנגט מיר זאָלן בלײַבן לעבן.

מיר האָבן פאָרגעשטעלט די טריבונאַלן באַווײַזן וועגן גרינגלאַסעס „נייגונג צו היסטעריע, באַשטעטיקט דורך זײַן פרוי גופע, וועלכע שטעלט פעסט — קענענדיק אים זינט דער עלטער פון צען יאָר — „אַז ער דערציילט זאַכן, אַפילע ווען זיי זײַנען ניט עמעס".

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטאַרע באַווײַזן, פון וועלכע עס דרינגט אַרויס, אַז דאָוויד גרינגלאַס, אַ געפאַנגענער דורך זײַנע אייגענע פאַרברעכנס, און פול מיט היסטערישער מוירע פאַר זײַן לעבן און פאַרן לעבן פון זײַן פרוי רוט, האָט נאָכגעפאָלגט זײַן אַלטע געוווינהייט פון ליגנזאָגן, ווערנדיק אויסגענוצט דורך זײַן פרוי — אַ כיטרער מענטש, וואָס איז פונקט אַזוי שולדיק ווי איר מאַן — קעדיי צו פאַבריצירן שטיקלעכווײַז אַ מאָנסטעריעזע געשיכטע, וואָס האָט אונדז דערפירט, אונדז, וועלכע

זײַנען פון זעלבן לײַב און פון זעלבן בלוט, אַפן לאַנגן און שרעקלעכן וועג פון טויט.

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטן וואָס באַווײַזן, אַז דאָוויד גרינגלאַס האָט אויסגעפּירט אַ גנייווע פון אוראַניום אין לאָס אַלאַמאָס, אַן אונטערנעמונג אין וועלכער מיר זײַנען, לויט אַלעמענס מיינונג, קיינמאָל ניט געווען פאַרמישט. דעם דאָזיקן פאַקט האָט ער און זײַן פרוי פאַרבאַהאַלטן פאַרן פּראָצעס; אַזוי אַרום האָבן זיי געזוכט אויפצוהאַלטן די לעגענדע, אַז זיי זײַנען געווען ניט מער ווי פּעאָנען אין אונדזערע הענט, און צו פאַרבאַהאַלטן די פּערזענלעכע סיבעס, וואָס האָבן זיי געשטויסן צו שליסן אַ מיסכער מיט דער רעגירונג, ווערנדיק אירע „מיטאַרבעטער", כדי אונדז צו באַשולדיקן און זיך אַליין צו ראַטעווען.

און ווירקלעך: ווער קען זאָגן, וועלכעס איז דאָס ריכטיקע פאַרברעכן, וואָס גרינגלאַס איז באַגאַנגען, כדי דאָוויד זאָל אָננעמען דעם שוידערלעכן באַשלוס צו שיקן זײַן אייגענע שוועסטער צום טויט! ווארעם מיר האָבן באַווײַזן, אַז ער האָט אָנערקענט, אַז ער האָט געזאָגט ליגן אין מאָמענט פון זײַן אַרעסט וועגן די „שפּיאָנאַזש"־מאַטעריאַלן, וואָס ער זאָל האָבן איבערגעגעבן גאָלדן.

זײַן אײדעס־דערקלערונג אַפן פּראָצעס איז געוואָרן אויסגעטראַכט שפּעטער. זי איז אַרויסגעדרונגען פון זײַן כאַיעשן ווילן זיך אַליין צו ראַטעווען און צו ראַטעווען זײַן פרוי, די מוטער פון זײַנע קינדער. דאָס דרינגט אַרויס פון די נײַע באַווײַזן, וואָס מיר האָבן צוגעשטעלט, און פון וועלכע עס איז צו זען, אַז אין אָנהייב האָט ער ניט באַשולדיקט קיין איינעם ניט פון אונדז ביידן און האָט ניט געזאָגט, אַז דאָס באַהאַנדלטע פאַרברעכן איז אַ „מאָרד": די גנייווע פונעם „סאָד" פון „אַ פאַרברעכן, וואָס איז ערגער ווי די אַטאָמישע באָמבע".

מיר האָבן צוגעשטעלט אַ זאַכלעכן באַווײַז, וואָס די באַשולדיקונג האָט קיינמאָל ניט פאָרגעשטעלט אַפן פּראָצעס, כדי צו באַווײַזן, אַז די גרינגלאַסעס און די רעגירונג האָבן צוזאַמענגעאַרבעט אָפּ צו פאַבריצירן אַ פאַלשן אײדעס־זאָגן, לויט וועלכן מיר האָבן געהאַט אין אונדזער וווינונג אַ טיש פון אַ גרויסן ווערט, וואָס איז ספּעציעל געווען אויסגעשטאַט, כדי צו מאַכן מיקראָפילמען און וואָס איז אונדז געגעבן געוואָרן דורך די „רוסן". דאָס דאָזיקע מעבל־שטיק גענוגט צו צעקלאַפּן די אײדעס־דערקלערונג פון גרינגלאַסן. דער דאָזיקער טיש, וואָס איז גאַנץ ווײַט פון צו זײַן „ספּעציעל אויסגעשטאַט", האָבן מיר, ווי מיר האָבן עס באַווײַזן אַפן פּראָצעס, געקויפט אין די גרויסע מאַגאַזינען „מעסיס" פאַר אַן ערעך פון 21 דאָלער.

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטן, וועלכע באַווײַזן די אומגלויבלעכע אומוואַרשײַנלעכקייטן פון גרינגלעסעס אײדעס־זאָגן קעגן אונדז.

בעיס מיר געפינען זיך אין אָנבליק פון טויט, האָט די רעגירונג צו־ערשט פאָרגעשלאָגן, אַז קיין איינער פון די גרינגלאַסעס זאָל ניט ווערן באַשולדיקט אינעם פאַרברעכן.

די אומפאַרשעמטקייט פונעם „מיסכער" איז געווען קלאָר. דער פאָרשלאָג האָט געענדערט זײַן פאָרעם, אָבער ניט זײַן אינהאַלט: רוט, די פרוי, וועט ווערן באַפרײַט און דאָוויד, הגם ער איז געווען באַצייכנט אַלס באַשולדיקטער, וועט ניט באַקומען קיין שטראָף. צום סאָף, ערשט נאָכדעם ווי אונדזער אַדוואָקאַט האָט אויסגעדריקט פאַרן טריבונאַל זײַנע פאַרדאַכטן איבערן עקלהאַפטן האַנדל, וואָס ווערט געפירט, האָט די רעגירונג, קעדיי צו ראַטעווען איר פּרעסטיזש, פאָרגעשלאָגן, אַז דאָוויד גרינגלאַס זאָל באַקומען אַ טפיסע־שטראָף אָף אַ צײַט. דער דאָזיקער נידערטרעכטיקער „מיסכער" איז, ווי מיר זעען, אַדורכגעפירט געוואָרן: רוט איז פרײַ, דאָוויד וועט קירצלעך באַפרײַט ווערן. מיר אָבער געפינען זיך אין טויטן־הויז.

מיר האָבן זיך געווענדעט צו די טריבונאַלן אָפּצוּוואַרפן דעם סקאַנדאַליעזן אורטייל, וואָס איז צוגעגרייט געוואָרן דורך שווינדל און אויסגעפירט געוואָרן דורך ליגנס.

אונדזער רעכט צוצושטעלן באַווײַזן אָפן, פאַר דער העלער שײַן, איז ניט אָפּגעהיטן געוואָרן. מען שטערט אונדז צו לאָזן אויפדעקן דעם שווינדל און דעם ליגן. מען האָט אונדז פאַרווערט אויסצונוצן אַלע מעגלעכקייטן פון לעגאַלע אַפּעלאַציעס. מען האָט אונדז געגעבן בלויז דעם אַפּאַראַט פון דער יוסטיץ אָבער ניט די עצעם גערעכטיקייט.

אונדזער טויט, וואָס איז צוגעאײַלט געוואָרן מיט דער בעקיוונדיקער פאַרבלענדונג, פון די וואָס ווילן ניט זען די מאַכינאַציע — צי וועט אַזאַ טויט ראַטעווען די אַמעריקאַנער יוסטיץ, ווען די געשיכטע וועט צוריק אויפדעקן די ספּייקעס, וועלכע זײַנען ניט גענוג פאַרהוילט געוואָרן?

די קעגנוואַרט שפּיגלט אָפּ די צוקונפט. נאָך קיינמאָל, ווי ביז איצט, זײַנען די מענטשן פון אַלע נאַציעס און פון אַלע לעבנס־געביטן, ניט געווען אַזוי טיף דערשיטערט דורך אונדזער נאָענטן גורל. דער אוממענטשלעכער טויט־אורטייל קעגן אונדז האָט שוין שטאַרק אויפגעטרייסלט דעם מאָראַלישן זין פון דער וועלט.

אויב איר ווילט ניט הערן **אונדזער שטימע**, טאָ הערט די שטימע פון דער וועלט.

הערט דעם פויפסט, וואָס האָט דרײַ מאָל גענומען דאָס וואָרט אין

נאָמען פון דער קריסטלעכער באַרמהאַרציקייט; הערט אַט דעם דאָזיקן פראַנצויזישן קאַרדינאַל, וואָס „ווינטשט לײַדנשאַפטלעך", אַז אונדזערע לעבנס זאָלן געשוינט ווערן אין נאָמען „פון ראַכמאָנעס און פון פרידן". הערט דעם רוף פון 3000 פון אונדזערע פּראָטעסטאַנטישע פּאַסטאָרן, וואָס בעטן אײַך אין נאָמען פון גאָט, הערט אונדזערע ראַבאָנים פון פראַנקרײַך, „אין נאָמען פון אונדזער געמיינזאַמען אידעאַל, פון גערעכטיקייט און פון גרויסמוטיקייט".

הערט די שטים פון באַרימטע מענטשן און פון פּשוטע מענטשן: פון אײַנשטיינען מיט אַ לעגענדאַרן נאָמען, ביז צו די אַרבעטנדיקע אין די לאַבאָראַטאָריעס פון מאַנטשעסטער; פון די סטודענטן, וועלכע קעמפן אין גרענאָבל, ביז די פּראָפעסאָרן פון אָקספאָרד; פון די באַרימטסטע רעזשיסאָרן פון רוים ביז די אַרטיסטן פון לאָנדאָן; פון די ליעזשער דאָ־קערס ביז די בײַנוול־קלויבער אין אינדיע; פון די איטאַליענישע פּויערים ביז די פּראָפעסאָרן פון יִסראָעל; פון פראַנסואַ מאָריאַק, דעם נאָבעל־פּרײַז פאַר ליטעראַטור, ביז די זשורנאַליסטן פון מעקסיקע; פון די ראָ־טערדאַמער סטענאָ־דאַקטילאָס ביז די טראַנספּאָרט־אַרבעטער פון ענגלאַנד; פון די אַרבעטער פון דער אויטאָמאָביל־אינדוסטריע אין דעטראָיט ביז צו די פּאַריזער מעטאַל־אַרבעטער; פון מאַרטען אַנדערסען־נעקסאָ אין דענע־מאַרק, ביז סיקעיראָס אין מעקסיקע; פון אַננאַ זעגערס אין דײַטשלאַנד, ביז זשאָרזש דיהאַמעל אין פראַנקרײַך; פון אויסטראַליע ביז אַרגענטינע; פון אורוגוויי ביז שוועדן; פון קובאַ ביז קאַנאַדע און ניי־זעלאַנד.

לייענט די טאָנען פּעטיציעס, בריוו, פּאָסטקאַרטן, וואָס הויפן זיך אָן אָף אײַער ביוראָ און וועלכע ווערן אויך געשיקט דורך אָרטלעכע און ער־לעכע מענטשן פון אונדזער לאַנד. זיי האָבן דעפּילירט פאַר אײַער טיר מאַסנווײַז, ווי נאָך קיינמאָל ניט. זיי האָבן ברידער און שוועסטער אין לאָנדאָן, אין פּאַריז, אין מעלבורן, אין בוענאָס־אײַרעס, אין אָטאַוואַ, אין רוים. זיי פּאָדערן בײַ אײַך, ניט צו מאַכן פון אונדזערע קינדער צוויי יעסוי־מים. זיי בעטן אײַך אין נאָמען פונעם וועלט־געוויסן פון ברידערלעכקייט, פון מענטשלעכקייט און פון פרידן אונדז צו לאָזן בײַם לעבן.

הערט די שטים פון די גרויסע פּערזענלעכקייטן און פּשוטע מענטשן פאַרן וויל און פאַר דער רעטונג פון אַמעריקע.

הערט זיך ניט צו בלויז צו אונדזערע באַשולדיקער פון יוסטיץ מי־ניסטעריום, וואָס דאָס געזעץ מאַכט פון זיי אײַערע ראַטגעבער אין דורכ־פירן אײַערע רעכט פון באַגנאַדיקונג. צי איז דען ניט זייער מיינונג דע־פאָרמירט דורך זייער אינטערעס אויסצופירן דורך אונדזער טויט אַ שטרײַט־באַרן אורטייל? דער פאַקט, וואָס זיי האָבן ניט דערלאָזט עס זאָלן דער־

גרייכן צו אײַך די איבערצײַגנדיקסטע אַפּעלן לעטויוועס אונדז — צי וואַרפט ניט דער דאָזיקער פאַקט אַ סאָפּעק אַף דער ערלעכקייט פון זייערע אייצעס?

לאָמיר זיך דערמאָנען דזשאָן דע סטראַגומבורג, דעם ענגלישן גאַלעד פונעם בוך „די הייליקע זשאַן" פון בערנאַרד שאָו. ער, וועלכער איז געווען איינער פון די בלוטדורשטיקסטע ריכטער, איינער פון די פאַרביסנסטע אַף צו פאַדערן, אַז זשאַן זאָל פאַרברענט ווערן, איז שיר ניט מעשוגע געוואָרן פון געוויסנסביסנס און פאַרצווייפלונג, ווען ער איז צוריקגעקומען פון „רומפּולן" ספּעקטאַקל.

„איך ווייסט ניט; איך האָט ניט געזען; עס איז לײַכט צו ריידן ווען איך ווייסט ניט; איך פאַרשיקערט זיך מיט ווערטער; איך פאַראורטיילט אײַער אייגענע נעשאָמע, ווײַל עס זעט אויס רומפּול צו גיסן אייל אַפּן ברענענדיקן גענעם פון אייגענעם צאָרן; אָבער ווען איך געפינט זיך פּאָנעם־על־פּאָנעם מיט דער אָפּגעטוענער זאַך, ווען איך דערזעט וואָס איך האָט אָפּגטאָן, ווען דאָס פאַרבלענדט אײַערע אויגן, ווען דאָס פאַרשטאָפּט אײַערע נאָזלעכער, ווען דאָס רײַסט אַרויס אײַער האַרץ — דאַן, דאַן — אָ גאָט, נעמט אַוועק פון מיר די דאָזיקע ווייזע, אָ קריסטוס! באַפרײַ מיך פון דאָזיקן פײַער, וואָס ברענט מיך... זי האָט פון פײַער אַרויס, צו אײַך געשריגן: יעזוס! יעזוס! יעזוס! זי איז אין אײַער שויס און איך — איך בין אין גענעם אַף אייביק".

מיר בעטן אײַך הער פּרעזידענט, ציוויליזירטער שעף פון אַ ציוויליזירטער נאַציע, צו מישפּעטן אונדזער רוף מיט פאַרנונפט און מענטשלעכקייט און פאַרגעסט ניט — מיר זײַנען אַ טאַטע און אַ מאַמע.

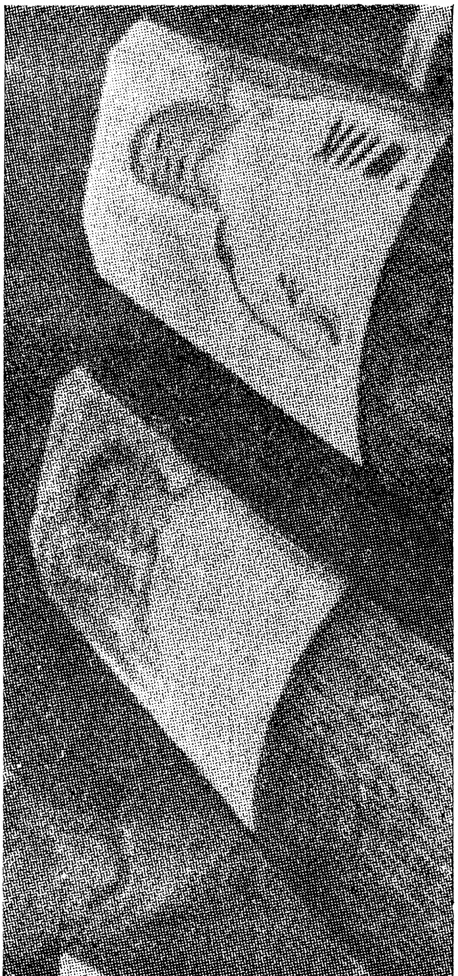

די לעצטע שאָען פון די צוויי העראָישע מאַרטירער

צוויי טעג זיינען די אויגן פון דער גאַנצער וועלט געווען געוואָנדן צו דער טפּיסע סינג־סינג, אין דער ניו־יאָרקער פאָרשטאָט אָסינינג, צווישן וועמענס מויערן צוויי מענטשן: עטל און יוליוס, האָבן געוואַרט אַף דער אַנטשיידונג איבער זייער לעבן.

מיט אַ טאָג פריִער, ווען דער ריכטער דוגלאַס האָט נאָך אַ 12שאָעדיקן שטודיום פון די אַקטן באַשלאָסן אָפּצולייגן די עקזעקוציע, האָט זיך גע־קענטדורכטן, אַז דער טויט איז אַף איין טריט צוריקגעטראָטן. אָבער די רויב־כאַיעס לאָזן ניט אַזוי לייַכט אַרויס זייער רויב. און אָט איז דער טויט ווידער אַריַין אין דער טפּיסע און זיך געזעצט אַף דער לויער. ער האָט געוואַרט אַף דער אַנטשיידונג פון דער העכסטער געריכטלעכער אינס־טאַנץ פון די פאַר. שטאַטן, וואָס איז זיך צונויפגעקומען, דרינגענדיק צוזאַ־מענגערופן — דורכן יוסטיץ־מיניסטער בראַונעל און דורך איר פרעזי־דענט, ווינסאָן, קעדיי צונישט צו מאַכן דעם באַשלוס פון דוגלאַסן.

פריַיטיק, דעם 19טן יוני, פונקט 21 מינוט נאָך פינף (פאַריזער צייַט) האָט דאָס געריכט זיך צוריקגעצויגן צו זיַין באַראַטונג און קוים 17 מינוט שפּעטער זייַנען די ריכטער שוין געווען צוריק מיטן באַשלוס צו אַנולירן די אַנטשיידונג פון דוגלאַסן. דער דאָזיקער באַשלוס איז אָנגענומען גע־וואָרן מיט 6 קעגן 3 שטימען.

און אין זעלביקן מאָמענט — דער פרעזידענט האָט קוים באַוויזן צו שליסן די זיצונג — ווי עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ ווילד געיעג, וואָס גיי־כער אומצוברענגען די ביידע מאַרטירער. ווי אַ בלוטדורשטיקע כאַיע וואַרפט זיך גיריק אַף איר קאָרבן, אַזוי האָט דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום מאָביליזירט זיַין גאַנצן אַפּאַראַט, די גאַנצע געליבטע אַמעריקאַנער טעכ־ניק. טעלעפאָנען האָבן גענומען קלינגען, טעלעגראַמעס פליִען. מיט אַן אומגלויבלעכער סאַדיסטישער האַנאָע האָט מען זיך געאייַלט אָנצוזאָגן די דורך דוגלאַסעס אינטערווענץ „פאַרזאַמטע צייַט".

קוים אַ שאָ נאָכן באַשלוס פון געריכט האָט אייַזענהאַוער שוין גע־לאָזט דערקלערן דורך זיַין שטעל־פאַרטרעטנדיקן פרעסע־סעקרעטאַר, אַז ער וואַרפט אָפּ די באַגנאַדיקונג. די באַגנאַדיקונגס־באַקאָשע איז אים צוגע־שיקט געוואָרן דורכן יוסטיץ־דעפּאַרטאַמענט דעם זעלבן טאָג. ווען האָט דער פרעזידענט געהאַט צייַט צו לייענען דעם דאָקומענט פון איבער צען זייַטן? זיַין ענטפער איז, מאַשמאָעס, שוין געווען פאַרטיק פון פריִער.

די סאַדיסטישע איַילעניש איז געווען אַזוי גרויס, אַז מען האָט אַפילע

ניט דערלויבט די ראזענבערגס זיך צו געזעגענען מיט זייערע קינדער, מיכאעל און ראבי, וועלכע זיי האבן צו לעצטן מאל געזען דינסטיק. אז אפילע זייער פארטיידיקער, אדוו. בלאך, האט ניט געהאט מער קיין מעגלעכקייט צוריקצוקומען קיין ניו־יארק, קעדיי זיך מיט זיי צו געזעגענען.

היפאקריזיע פון טאליאנים

אין א סאדיזם, וואס פארט זיך מיט צוואקישן ציניזם, ווערט די שא פון דער עקזעקוציע באשטימט, צוערשט אף 11 אזייגער באנאכט (ד"ה 4 אזייגער אינדערפרי פאריזער צייט), אריבערגעטראגן אף עטלעכע שא פריער. דער באפעל איז קאטעגאריש: די עקזעקוציע מוז פארקומען פאר 8.31 אוונט (ניו־יארקער צייט). פארוואס? ווייל — קומט דער צינישער ענטפער — היינט איז פרייטיק און די פארמישפעטע זיינען יידן. מיר קענען זיי ניט אומברענגען אום שאבעס. מיר מוזן עס טאן נאך פאר ליכט־בענטשן. און ליכט־בענטשן פאלט אוים דעם פרייטיק אף איין און דרייסיק מינוט נאך אכט.

איר הערט, מיט וועלכער אמעריקאנער גענויקייט און „רעספעקט" פאר ערליגיע דאס ווערט באשטימט: איין און דרייסיק מינוט (ניט דרייסיק, ניט פינף און דרייסיק, נאר פונקט איין און דרייסיק...) און אונטערן פרעטעקסט פון היפאקריטישער רעליגיעזיטעט ווערט באשלאסן צו דערמארדן די מארטירער מיט עטלעכע שא פריער.

די לעצטע באמיונגען

עס איז אבער דא א מענטש, וואס וויל זיך ניט אונטערגעבן. ער וויל נאך פרובירן די לעצטע פארצווייפלטע באמיונגען. דער דאזיקער מענטש איז דער פארטיידיקער פון די ראזענבערגס, אדוואקאט עמאנועל בלאך. ער גייט צום ווייסן הויז. ער וויל זען דעם פרעזידענט. אבער דער פאליציאנט, וואס שטייט אף דער וואך באם ארייננאנג, לאזט אים ניט אריין. ער האט זיינע אנווייזונגען, דער פאליציאנט, וועלכער האט א נאמען מאקקארטי. א סימבאל... בלאך מוז אוועק. ער לאזט איבער א בריוו פון עטל ראזענבערג. אינעם דאזיקן בריוו דערמאנט זי אייזענהאוערן, אז אף זיין אינטערוועניץ האט דער פרעזידענט פון טשעכאסלאוואקיע באפרייט אאטיסן. זי בעט אים צו פארשוינען איר לעבן און דאס לעבן פון איר מאן.

אייזענהאוער לייענט דעם בריוו. ער ווארפט אפ, זיך ניט פארטראכטנדיק אפילע אף קיין רעגע, די לעצטע באקאשע.

אומזיסט לויפט בלאך פון איין ריכטער צום אנדערן מיט דער פארצווייפלטער ביטע אפצולייגן די עקזעקוציע; אומזיסט בעט אדוו. מארשאל באם ריכטער קויפמאן אפצולייגן די עקזעקוציע כאטש אף א פאר שא, קעדיי ער זאל קענען צוגרייטן א נייע ווענדונג, געשטיצט אף א נייעם געזעץ. אומזיסט. אייזענהאוער, די ריכטער, דער יוסטיץ־מיניסטער, זיי איילן זיך. זיי דארפן וואס גיכער דאס בלוט פון די ראזענבערגס, זייערע פארסארפעטע קערפערס, און דעריקער: פאר שאבעס. ניט פארשפעטיקן, באלילע עס צו טאן פאר ליכט־בענטשן...

„דאָס זײַנען כאַיעס" — שרײַט אויס אַדוואָקאַט בלאָך

ווען דער אַדוו. בלאָך דערוויסט זיך, אַז די עקזעקוציע דאַרף פאָרקומען נאָך פאַרן זון־פאַרגאַנג, ברענגט ער צום אויסדרוק זײַן גאַנצן צאָרן אין פאָלגנדיקער דערקלערונג פאַר דער פרעסע:

„די האַנדלונג פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג אינעם ראָזיקן פראָצעס אַנטפּלעקט פאַר דער גאַנצער וועלט, אַז די לײַט וואָס רעגירן אונדז, זײַנען גרעסערע באַרבאַרן ווי די נאַציס, ווען די לעצטע זײַנען געווען בײַ דער מאַכט אין דײַטשלאַנד.

„איך בין פעסט איבערצײַגט, אַז אוזעגהאַוערס האַנדלונג באַווײַזט, דאָס מיר לעבן אונטער אַ מיליטערישער דיקטאַטור, פאַרקליידט אין ציווילע מאַלבושים.

„איך ווייס ניט מיט וואָס פאַר אַ כאַיעס איך האָב צו טאָן, אָבער איך בין אי־בערצײַגט, אַז דאָס זײַנען כאַיעס".

„דאָס איז מײַן פערזענלעכע איבערצײַגונג, און איך וויל, אַז די גאַנצע וועלט זאָל עס וויסן. איך האַלט, אַז איך דריק אויס די מיינונג פון אַלע, אָרנטלעכע מענטשן אין גאָר דער ברייטער וועלט".

אין סינג־סינג

ווען האָבן עטל און יוליוס זיך דערוווסט, אַז זיי האָבן נאָך בלויז אַ פּאָר שאָ צו לעבן? זיי האָבן געהאַט אינדערפרי אַ זעונג פון אַנדערטהאַלבן שאָ, ווי שטענדיק, אָפּגעטיילט איינער פון אַנדערן דורך אַ דיקן דראָט־וועגטל און קראַטעס. זיי האָבן גע־ווּסט, אַז אין אָט דעם מאָמענט באַשליסט דאָס העכסטע געריכט איבער זייער גוירל.

מען האָט זיי צוריקגעפירט אין די צעלן צום עסן. אין קאָרידאָר פון דער צעלע איז דאָ אַ ראַדיאָ־הילכער. דער ראַדיאָ האָט געשפּילט עפּעס אַ טאַנץ־מאָטיוו. פּלוצלונג האָט די מוזיק אויפגעהערט צו שפּילן און די טרוקענע שטים פונעם ראַדיאָ־ספּיקער האָט גלײַכגילטיק אַרײַנגעוואָרפן: „דאָס העכסטע געריכט האָט אַנולירט דעם באַשלוס פון ריכטער דוגלאַס, אָפּצולייגן די עקזעקוציע פון די ראָזענבערגס".

און אַ ביסל שפּעטער האָט די זעלבע שטים אַרײַנגעשריִען, אַז אײַזענהאַוער האָט אָפּגעוואָרפן די באַגנאַדיקונג.

יוליוס האָט איצט געוווסט. אָבער ווי זאָגן זײַנע וועכטער: „ער האָט ניט אַרויס־געוויזן קיין שום עמאָציע".

עטל האָט עפּשער זיך דערוווסט אַ ביסל שפּעטער• די וועכטערן גרייטאַן, וואָס האָט פאַרלאָזט די טפיסע אין די נאָכמיטאָג־שאָען, האָט עס ווייניקסטנס אַזוי געזאָגט צו די זשורנאַליסטן, וועלכע זײַנען זי באַפאַלן באַם טפיסע־טויער, ווי אַ מאַכנע זלידנע פליגן. זיי, די זשורנאַליסטן האָבן שוין יאָ געוווסט און האָבן זיך שוין געקליבן אין רעדלעך פאַר דער טפיסע מיט די פאָטאָ־אַפּאַראַטן אין די הענט, קעדיי כאַלילע ניט פאַרזאַמען „אָפּצופיקטשורען" דעם טאַליען בײַ זײַן אָנקומען אין סינג־סינג. זייערע פאַרלעגער וואָלטן עס זיי קיינמאָל ניט מויכל געווען.

— זי ווייס נאָך ניט — האָט די וועכטערן געענטפערט אַף די צודרינגלעכע פראַגן — זי האָפט נאָך טאָמיד.

— און וואָס זאָגט זי? — פרעגט מען ווײַטער.

— זי זאָגט טאָמיד דאָס זעלבע: „מיר זײַנען אומשולדיק". זי רעדט וועגן אירע קינדער. ווי יעדע מאַמע...

עטל און יוליוס זעען זיך צום לעצטן מאָל

עטל און יוליוס ווייסן שוין איצט• מען האָט עס זיי אָפיציעל מיטגעטיילט. זיי נעמען אויף די יעדיִע וועגן דער באַלדיקער עקזעקוציע מיט דער זעלבער זעלבסט־באַ־

הערשונג און מיטן זעלבן מוט, מיט וועלכן זיי האָבן איבערגעטראָגן די יאָרן אין שטענדיקן שאָטן פון טויט. מיט דער זעלבסט־באַהערשונג און דעם מוט, וואָס קומט פון אַ ריינעם געוויסן און אַ נאָבל האַרץ.

יוליוסעס ברודער, דאַוויד, האָט זיך שוין מיט אים געזעגנט. ער פאַרלאָזט די טפיסע. ער קען קוים זיך אַרויסרייַסן פון דעם קרייַז נייַגעריקע אומפאַרשעמטע זשורנאַליסטן, וועלכע באַפאַלן אים פון אַלע זייַטן.

יוליוס און עטל זייַנען איצט אַליין. זיי בעטן אַ דערלויבעניש זיך צו זען צום לעצטן מאָל. צום לעצטן מאָל — דאָס ווערט באַוויליקט, אָבער אויך נאָר הינטער דער דיקער דראָט־וואַנט, וואָס דערלויבט קוים צו זען איינער דעם אַנדערן, וואָס לאָזט ניט צו די קלענסטע באַרירונג, דעם קלענסטן האַנט־דרוק.

קיינער וויים ניט וועגן וואָס עטל און יוליוס האָבן גערעדט אָט באַם לעצטן צוזאַמענזייַן. קיינער וועט עס קיינמאָל ניט וויסן. מען קען עס נאָר אַנען און דאָס האַרץ פּרעסט זיך צונויף און די אויגן ווערן פייַכט, ווען מען טראַכט וועגן דעם...

דער שאַנטאַזש

אין דער זעלבער שאָ זיצט די רויב־כאַיע באַם טעלעפאָן און גיט באַפעלן און דער דירעקטאָר פון סינג־סינג פאַרלירט ניט קיין צייַט. ער וויים, וואָס ער האָט צו טאָן, דער דירעקטאָר. בישלעכווייַז באַקומט דאָס שטילע שטעטל אָסינינג אַ מיליטעריש אויסזען. שטעכל־דראָט און באַריערעס ווערן אויפגעשטעלט אַרום דער טפיסע. רויטע מויערן. די זשורנאַליסטן זייַנען פאַרבעטן. דער טאַליען וואַרט שוין פון איינספּעציעלע אַפּאַליציי־פּטיילונגען באַזעצן די וועגן. העליקאָפּטערן קרייַזן איבער די דערפער אַז אין אַ האָטעל. די דאָקטוירים דאַרפן יעדע רעגע אָנקומען. איין זאַך פעלט אים. צוליב דער אייַלעניש וועט טפיסע־קיך ניט באַווייַזן צוצוגרייטן דעם לעצטן מאָל־צייַט, אַזוי ווי דאָס איז פאַרגעשריבן. דאָס סקריאַבעט אַ ביסל אָפּן „פּראָפעסיאָנעלן געוויסן” פון טפיסע־דירעקטאָר.

דאָס זעלבע „פּראָפעסיאָנעלע געוויסן” שטערט אים ניט צו פאַראָרדענען, אַז אַלס ערשטער זאָל פאַרבעטן ווערן יוליוס, אַז עטל — די פרוי, — זאָל איבערלעבן אָט די שרעקלעכע אַגאָניע פון איר מאַן. ער מוז דערפילן זייַן פליכט ביז צו דער ענדע דער דירעקטאָר. איז דעריבער טיילט ער מיט ביידע פאַרמישפּעטע, אַז די טפיסע בלייַבט ביזן סאָף פאַרבונדן דורך אַ דירעקטער טעלעפאָנישער ליטונג מיטן יוסטיץ־מיניסטעריום און אַז עס איז גענוג אַ וואָרט פון זיי, דאָס „זיי ווילן זיך מודע זייַן”, קעדיי די עקזעקוציע זאָל ווערן אָפּגערופן און זיי זאָלן בלייַבן לעבן.

אָבער ניט נאָר דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום, אַ טעלעגראַמע פון א.פ.פ. פון יואָשינגטאָן מעלדעט, אַז פּרעזיעדנט אייַזענהאַוער גופע וועט די גאַנצע צייַט „זיך האַלטן גרייט אין זייַן ביוראָ”, פאַרן פאַל, אויב די ראָזענבערגס וועלן „ענדערן זייער האַלטונג”.

עס וואַרט דער יוסטיץ־מיניסטער, עס וואַרט דער פּרעזידענט. עס וואַרט אויך אין דייַן, פון פּאָליציי־אַגענטן באַוואַכטן, ביוראָ דער ריכטער קאַופמאַן, אַזוי ווי עס האָט געוואַרט אַנטיאָכוס עפּיפאַנוס, טאָמער וועט איינער פון כאַנעס זין כאָטש מאַכן דעם אָנשטעל זיך צו בוקן פאַרן געץ...

די לעצטע מינוטן

האַלב זעקס (אַמעריקאַנער צייַט) ברענגט מען יוליוסן און עטלען יעדן צוריק אין זייערע צעלן. מען „גרייט” זיי צו.

דער פריזירער ראַזירט אָפּ יוליוסן די וואָנצעס און אַ טייל האָר פון קאָפּ און פון לינקן פוס, קעדיי די עלעקטרישע קאָטאָדן זאָלן בעסער צוקומען צו דער הויט. מען שערט אָפּ עטלען אירע געדיכטע, שוואַרצע האָר.

די לעצטע זון־שטראַלן באַלויכטן די ברעגעס פון הודסאָן־טײַך, דעם פעלדז אַף וועלכן עס שטייט די טפיסע. די מאַרטירער ווייסן — צוזאַמען מיטן לעצטן שטראַל, וועט זיך אויסלעשן זייער לעבן.

די זשורנאַליסטן, דרײַ מאַן פון 28 אַנוועזנדיקע, וועלן קענען אַנוועזנד זײַן בײַ דער עקזעקוציע. די דאָקטוירים, דער טאַליען — אַלע זײַנען דאָ...

די קאַמער פון עלעקטרישן טויט

אַ גרויסער, ליידיקער זאַל. פון איין זײַט פיר בענק, פון דער אַנדערער זײַט דער עלעקטרישער שטול, פון וועלכן עס שלעפּן זיך דראָטן און קאַבלען. רעכטס פון שטול אַ שטאָלענע טיר, לינקס אַ מין בודקע מיט אַ פאַרמאַכטער טיר. דאָרט שטייט דער טאַליען.

אַף די בענק זיצן פיר באַאַמטע, דרײַ זשורנאַליסטן, צוויי דאָקטוירים.

אין דרויסן הייבט די זון אָן פאַמעלעך צו זינקען. דער גאַנצער מײַרעוו שטייט אין פלאַמען. עס איז 7 אַזייגער אינאָוונט. איבער אייראָפּע ליגט נאַכט. אין פּאַריז אין איינס אַזייגער.

דער טויט פון יוליוסן

פון קאָרידאָר הינטער דער שטאָלענער טיר הערט זיך אַ רעציטאַטיוו — אַן אַלטער יידישער ניגון.

די טיר עפנט זיך. אַלס ערשטער גייט אַרײַן דער טפיסע־ראַוו, איירווינג קאָסלאָו, וועלכער לייענט הויך מיטן טראַדיציאָנעלן ניגון אַ קאַפּיטל טילים. ער בלײַבט שטיין און לאָזט דורך יוליוס ראָזענבערג.

יוליוס איז אָנגעטאָן אין אַ ווײַס העמד און ברוינע הויזן. ער גייט מיט פעסטע טריט, פאַמעלעך, גראַד ווי אַ סטרונע און אַ רויִק פּנים. זײַנע ליפּן זײַנען געשלאָסן. זײַנע אויגן בליקן אין דער ווײַט.

מען וואַרט. ער האָט בלויז איין וואָרט צו זאָגן און שוין וועט מען אים ווידער אַרויספירן פון אָט דעם זאַל, צוריק צום לעבן, צום עקזיסטירן. עס וואַרטן די באַאַמטע, עס וואַרטן אין וואַשינגטאָן אײַזענהאַוער און בראַונעל. עס וואַרט אין ניו־יאָרק קאַופמאַן.

אָבער יוליוס זאָגט ניט קיין וואָרט. ער זיצט אַפן שטול. מען בינדט אים צו די הענט און פיס צום שטול, מען לייגט אַרויף אַף זײַן פּנים די לעדערנע מאַסקע, אַף זײַן קאָפּ דעם מעטאַלענעם העלם. מען צעשנײַדט די הויזן אַפן לינקן פוס, קעדיי צו באַפעסטיקן די קאַטאָדן.

ער שווײַגט, קיין וואָרט קומט ניט פון זײַנע ליפּן.

עס איז פיר מינוט נאָך אַכט. דער טאַליען דריקט אַראָפּ דעם שאַלטער. אַ פײַף גייט דורכן רוים. ראָזענבערגס קערפּער דערלאַנגט אַ שפּרונג פאָרויס. זײַנע אָדערן ווערן אָנגעשוואָלן, זײַן ברוסט וועלבט זיך אַרויס, ווי זי וואָלט געוואָלט פּלאַצן. זײַנע פויסטן בײַלן זיך. ער פאַלט צוריק אַראָפּ.

נאָך אַ לאַדונג שטראָם. ווידער ווערט ער געוואָרפן נאָך פאָרנט. נאָך אַ לאַדונג. יוליוס פאַלט צוזאַמען.

דיביידע דאָקטוירים קומען צו. איינער זאָגט: — איך דערקלער, אַז אָט דער מאַן איז טויט. עס איז 6 מינוט, 45 סעקונדעס נאָך 8 (נאָך איינס באַנאַכט פּאַריזער צײַט). די פּײַניקונג האָט געדויערט 2 מינוט און 45 סעקונדעס.

דער קערפּער ווערט אַראָפּגענומען פון שטול און אַוועקגעפירט.

דער טויט פון עטל

עס גייען אַדורך פינף מינוטן. ווידער הערט מען דעם ניגון פון ראָוו. די טיר עפנט זיך. הינטערן ראָוו קומט אַרײַן עטל.

זי טראָגט אַ גרין קלייד. זי זעט אויס גאָר יונג. די האָר אָפּגעשניטן. אויך זי גייט פּאַמעלעך, מיט פעסטע טריט, דעם קאָפּ געבויגן, מיט אַ רויִקן בליק.

הינטער איר גייען די קראַנקן־שוועסטער פון דער פרויען־טפיסע און די טע־לעפאָניסטקע.

מען וואַרט. זי האָט נאָר אַ וואָרט צו זאָגן און שוין פירט מען זי אַרויס פון אַט דער טויטן־קאַמער. עס וואַרטן אין וואַשינגטאָן אײַזענהאַוער און בראַונעל. עס וואַרט אין ניו־יאָרק דער ריכטער קאַופמאַן.

אַבער עטל זאָגט ניט קיין וואָרט. אירע ליפן בלײַבן פעסט פאַרשלאָסן.

זי גייט צום עלעקטרישן שטול. אַבער איידער זי זעצט זיך, בלײַבט זי אַ סעקונ־דע שטיין און שטרעקט אויס די האַנט צו געזעגענען זיך מיט דער קראַנקן־שוועסטער. די אַנדערע נעמט זי אָן בײַ דער האַנט און עטל נעמט זי אַרום און צעקושט זיך מיט איר.

רויִק זעצט זיך עטל אויפן טויטן־שטול. מען טוט איר אָן דעם העלם, די מאַסקע, די רימענס, איין רימען נאָך מער אויפן ברוסט. זי קען נאָך בלײַבן לעבן, ווען זי וויל. איין וואָרט. אַבער קיין טאָן קומט ניט פון אירע ליפן.

עס איז עלף מינוט נאָך אַכט (נאָך איינס אַזייגער אין פּאַריז). דער טאַליען דריקט אַראָפּ דעם שאַלטער.

אַ פײַף. אַ גרוי־בלויליכער רויך שטײַגט אויף פון אונטער דער קאַסקע אויף עטלס קאָפּ. אירע פויסטן בײַלן זיך. איר גוף ווערט געשלײַדערט נאָך פאָרנט.

איין לאַדונג. אַ צווייטע. אַ דריטע.

די דאָקטוירים באַטראַכטן זי. זיי פליסטערן אַ פּאָר ווערטער צו דעם טפיסע־דירעקטאָר. ער גיט אַ צייכן. די וועכטער בינדן ווידער צו די רימענס. דער טאַליען דריקט ווידער אויפן הייבער. צוויי נײַע לאַדונגען.

די דאָקטוירים גייען ווידער צו. ערשט איצט זאָגט איינער: — איך דערקלער אַט די פרוי פאַר טויט.

די פײַניקונג האָט געדויערט פינף מינוט!

עס איז זעכצן מינוט נאָך איינס בײַנאַכט אין פּאַריז.

:: :: ::

ניין, מען קען ניט מער שרײַבן. און מען קען ניט מער לייענען. אַבער עס מוז געשריבן ווערן.

און איר, ווער איר זאָלט ניט זײַן, מאַן אָדער פרוי, איר מוזט עס לייענען. איר מוזט עס לייענען פון אָנהייב ביזן סאָף און אַרײַננעמען אין אײַער זיקאָרן.

אַז ניט אויסלעשן זאָל זיך אײַער גליאיקער צאָרן און האַס צו די, וואָס זײַנען באַגאַנגען דעם דאָזיקן פאַרברעכן!

אַז ניט אויסלעשן זאָל זיך בײַ אײַך דער ליכטיקער אָנדענק פון די מאַרטירער און אײַך טאָמיד רופן צו טאַט פאַר יושער, שאָלעם און מענטשלעכקייט!